

MESEFOLYAMOK
ÓCEÁNJA

SZANSZKRIT MESÉK

SZÓMADÉVA

MESEFOLYAMOK ÓCEÁNJA

SZANSZKRIT MESÉK (Válogatás)

EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST 1974

VÁLOGATTA, FORDÍTOTTA, AZ UTÓSZÓT ÉS A JEGYZETEKET IRTA VEKERDI JÓZSEF

A KÖNYV VÉDŐBORÍTÓJÁT, KÖTÉSTERVÉT ÉS ILLUSZTRÁCIÓIT A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA KELETI KÖNYVTÁRA ANYAGÁNAK FELHASZNÁLÁSÁVAL LÓRÁNT LILLA
RAJZOLTA

SZÓMADÉVA

MESEFOLYAMOK ÓCEÁNJA

SZANSZKRIT MESÉK (Válogatás)

EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST 1974

VÁLOGATTA, FORDÍTOTTA, AZ UTÓSZÓT ÉS A JEGYZETEKET
IRTA VEKERDI JÓZSEF

A KÖNYV VÉDŐBORÍTÓJÁT, KÖTÉSTERVÉT ÉS
ILLUSZTRÁCIÓIT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KELETI
KÖNYVTÁRA ANYAGÁNAK FELHASZNÁLÁSÁVAL LÓRÁNT LILLA
RAJZOLTA

PÁTALIPUTRA VÁROS ALAPÍTÁSA

Van a Gangá folyó partján egy Kanakhala nevű szent fürdőhely; ott fekszik, ahol Siva isten, a mennylakók elefántja, kettéhasította a Himaláját, hogy az égi folyó alászálhasson a hegyekből a síkságra. Itt élt jámbor vezeklésben nevével együtt egy bráhma, aki a déli Dekkhánból zarándokolt ide. Három fiuk született. Idő múltával a bráhma a mennybe távozott; hitvese követte. Fiaik Rádzsagriha városába költöztek, hogy megtanulják a papi tudományokat. A tudományokat megtanulták, de hontalanságuk fájdalma arra készítette őket, hogy visszatérjenek a Dekkhánba. Felkeresték Kártikéja isten szentélyét, majd a tengerparti Kincsin városba költöztek, és egy bráhma házában telepedtek meg. A bráhma a három fiúhoz adta a maga három leányát, s mivel fia nem volt, rájuk hagyta minden vagyonát, azután a Gangához zarándokolt, és remeteként élte életét.

Vejei apósuk házában maradtak, míg egyszer szárazság köszöntött az országra, és szörnyű éhínség tört ki. Ekkor a három férfi otthagya szerető hitvesét és elköltözött; mert hitvány emberek szívét nem indítja meg hozzátartozóik gondja. Ráadásul a középső asszony állapotos volt. – A három nővér atyjuk egyik barátjának, Jadzsnyadattának házába költözött; ott laktak, szájalmas sorsuk közepette is férjükre gondolva; mert erényes asszonyok szerencsétlenségben sem feledkeznek meg hitvesi hűségükről. Idő múltán a középső asszony fiat szült, és a három nővér egymással versengett a fiú szeretetében.

Történt egyszer, hogy Siva, a nagy isten, arra sétált a levegő útjain, ölében hitvesével, Kálival. Az istennőt könnyöretre indította a látvány, és így szólt urához:

– Nézd, istenség, e három asszony egyforma szeretettel csügg a gyermekén, s azt a reményt táplálják szívükben, hogy valaha e fiú lesz életük támasza. Tedd meg, hogy a fiú már most gyermekkorában támogatójuk lehessen!

A kegyosztó isten így válaszolt szeretett neje szavaira:

– Oltalmamba veszem a fiút, mert már előző életében elnyerte jóindulatomat ő is, felesége is. Most éppen azért teremtettem a világra, hogy élvezze érdemeinek gyümölcsét. Felesége ebben az életben Mahéndravarman király leányaként született a földre, és

a Pátali, azaz Virágszirom nevet kapta, most is egykori férjének felesége lesz.

Ezután a nagy istenség a három hűséges hitvest szólította meg álmukban:

– Kisgyermeketeknek adjátok a Putraka („Fiúcska”) nevet. Valahányszor felébred, mindannyiszor százezer aranyat találtok párnája mellett, s majdan király lesz belőle.

Valóban, amikor a gyermek felébredt, nagy örömükre ott találták mellette az aranyakat a pártfogójuk kegyelemkenyerén élő asszonyok. Az erényes asszonyok hűsége gyümölcsöt termelt. Az arany mennyisége hamarosan kincstárvivá duzzadt, és ennek révén a fiúból király lett. Igen, az erényből szerencse sarjad.

Egyszer pártfogójuk, Jadzsnyadatta, félrehívta Putrakát, és így beszélt hozzá:

– Király, egykor az éhínség ismeretlen helyre űzte atyádat és testvéreit. Osztogass ajándékot a bráhmanoknak, hátha hírét hallják az ajándékosztogatásnak és visszatérnek. Ezzel kapcsolatban elmondom Brahmadata történetét; hallgasd meg.

Brahmadatta története

Valaha régen Brahmadata volt Benáresz királya. Egy éjszaka hattyúpárt pillantott meg a levegőben. Tolluk aranyfényben sziporkázott, körülöttük száz meg száz hófehér hattyú repült, mintha két villámsugár öltözött volna fehér felhők palástjába. A királyt ellenállhatatlan vágy fogta el, hogy újra lássa a hattyúpárt; olyannyira, hogy királyságának minden gyönyörúsége sem volt elegendő ahhoz, hogy felvidámítsa. Miniszterei tanácsára csodaszép tavat tervezett és készítettett, bántatlanságot hirdetve minden lénynek, amely a tóhoz jön. Telt az idő, s egyszer a hattyúpár szállt le a tóra. A király magához édesgette őket, majd aranyszínük okát tudakolta. A két hattyú emberi nyelven válaszolt az uralkodónak: „Előző életünkben varjak voltunk, föld ura. Miközben egy üres Siva-templomban az áldozat maradékán civódtunk, beleestünk egy áldozati üstbe, és abban pusztultunk el. Ezért aranyhattyúként születünk újjá, és előző életünkre is emlékezünk.” A király végighallgatta elbeszélésüket, kedvére kigyönyörködte magát szépségükben, és megnyugodott.

– Nos, te is megtalálod atyádat és nagybátyáidat, ha páratlan bőkezűségű adományosztogatásba fogsz.

Putraka úgy tett, ahogy pártfogója tanácsolta. Az adományosztogatás hírére a három bráhman is valóban odament. Mikor felismerték őket, tömérdek kincsen kívül feleségüket is visszakapták. Ám bármily csodálatos, gonosz lelkű emberek akkor sem vetkőzik le elvakult, gyalázatos természetüket, ha szerencsétlenséget látnak és szerencsétlenségből szabadulnak. A három bráhman megirigyelte a királyi hatalmat, és elhatározta, hogy elpusztítja Putrakát. Cselből rábeszítették, hogy keresse fel Káli istennő szentélyét a Vindhja-hegység rengetegében. A szentély belsejében orgyilkosokat rejtettek el, majd így szóltak a királyhoz:

– Először néked illik egymagádban hódolnod az istennő előtt. Lépj be a templomba!

Putraka mit sem sejtve belépett, s megpillantotta a gyilkos szándékkal rárohanó férfiakat. Megkérdezte tőlük:

– Miért akartok megölni?

– Atyáid béreltek fel arannyal – felelték.

Az istennő azonban megzavarta a gyilkosok eszét, az okos Putraka pedig így beszélt hozzájuk:

– Ha szabadon engedtek, nektek adom ezt a felbecsülhetetlen értékű ékszert. Nem árullak el, messze földre menekülök.

– Úgy legyen – válaszolták a gyilkosok, átvették az ékszert, és távoztak. A király atyjának és két nagybátyjának azt hazudták, hogy megölték Putrakát. Ekkor a trónkövetelő bráhmanok hazatértek, ám a miniszterek rájöttek az ármányra, és megölték őket. Hálátlanokra sohasem vár szerencsés sors.

Ezalatt az igaz lelkű Putraka király továbbvándorolt a Vindhja-hegység őserdejében, és keserű szívvel gondolt rokonaira. Bolyongása során két férfit pillantott meg, akik semmivel sem törődve, elkeseredetten birkóztak.

– Kik vagytok? – kérdezte Putraka.

– Maja démon fiai vagyunk, s reánk szállt atyánk vagyona: ez az üst, bot és saru. Emiatt birkózunk, s megállapodtunk, hogy mindez azé legyen, aki erősebbnek bizonyul.

Putraka elnevette magát e furcsa beszéd hallatára:

– Mi hasznát veszi egy férfi efféle vagyontárgyaknak?

Ketten egyszerre válaszolták:

– Aki felhúzza ezt a sarát, levegőben tud repülni. Amit ezzel a bottal a földre írnak, beteljesedik. Amilyen ételt ebbe az üstbe belegondolnak, ott terem benne.

Putraka végighallgatta, majd így szólt:

– Mi értelme a birkózásnak? Kössetek fogadást ezekre a darabokra: fussatok versenyt, és a győztes kapja meg mindhármát!

– Úgy is van! – kiáltott fel a két ostoba, és futásnak eredtek. A király meg lábára rántotta a sarát, felkapta a botot és az üstöt, és a levegőbe röppent. Hosszú utat tett meg egy szempillantás alatt, és amikor egy szép várost pillantott meg, leereszkedett a felhők közül.

– Az örömeányok csalfák; a papok olyanok, mint atyám; a kereskedők kapzsik; kinél kérjek szállást?

Így töprengett a király, s közben egy elhagyatottan álló, roskatag házhoz érkezett. A házban egy magános öregasszonyt talált. Ajándékkal kedveskedett az öregasszonynak, aki tisztelettel fogadta. Ettől kezdve ott lakott észrevétlenül a roskadozó hajlékban.

Egyszer az öregasszony így szólt barátságosan Putrakához:

– Fiam, azon töprengek, hogy nem tudsz magadhoz illő feleséget találni. De az itteni királynak van egy lánya, név szerint Pátali. Az asszonyház legfelső emeletén őrzik, mint egy gyöngyszemet.

A király figyelmes füllel hallgatta az öregasszony elbeszélését, s füle volt az a rés, amelyen keresztül utat talált szívéhez a szerelem.

– Még ma látnom kell azt a lányt! – tökélte el magában, s az éjszaka leszálltakor saruja segítségével odarepült. Berepült a hegycsúcsmagasságban nyíló ablakon, s a háremben titkon elnézte a szunnyadó Pátalit. Teste a holdsugarak fényében fürdött, s szép volt, mintha a testet öltött szerelem pihent volna el fáradtan világhódító útja után.

– Hogyan ébreszthetném fel? – töprengett a király, ám ekkor odakünt váratlanul felhangzott az őrségen álló férfi dala:

*Élete gyümölcsét szakítja le az ifjú,
mikor öleléssel ébreszti a szép nőt,*

*aki édes szóval korholja érte,
míg szemét lassan felnyitja.*

A király a helyzethez illő dal hallatára izgalomtól remegő karral ölelte meg a bájos leányzót. A leány felébredt. Midőn a királyt megpillantotta, pillantásában a szemérem párbajra kelt a kíváncsisággal, s váltakozva hol egyik győzött, hol a másik. Szóba elegyedtek, megtörtént a titkos nász, s az ifjú házaspár szerelme egyre növekedett, míg az éjszaka egyre fogyott. Az éjszaka utolsó órájában Putraka búcsút vett epedő hitvesétől, és visszatért az öregasszony házába, csak gondolatai maradtak vissza kedvesénél. Éjszakáról éjszakára megismételte látogatását, míg egyszer az örök észrevették Pátali királylányon a szerelmi együttlét nyomait. Jelentést tettek atyjának, s a király parancsára egy asszony éjszakára elrejtőzött a teremben, hogy kilesse őket. Amikor Putraka a szokásos módon jött, majd elaludt, az asszony vörös lakkal jelet festett a ruhájára, hogy rá lehessen ismerni. Reggel beszámolt a királynak. A király kémeket küldött nyomozásra. A kémek az ismertetőjelről rátaláltak Putrakára. A düledező viskóból a király elé hurcolták. A király haragja láttán a saru segítségével felrepült a levegőbe, és Pátali lakosztályába szállt:

– Felfedeztek, kelj fel, meneküljünk a saruval!

Ölébe kapta a királylányt, és eltűnt a légen át. A Gangá partján ereszkedett le a levegőből, és fáradt kedvesét az üst jóvoltából válogatott ételekkel üdítette fel. Pátali kérésére – aki meggyőződött Putraka varázshatalmáról – négyféle hadsereggel felszerelt, hatalmas várost rajzolt a bottal a földre. ő lett a város királya, s amikor hatalma tetőfokára ért, apósát is behódolásra kényszerítette, és egymaga uralkodott a teljes óceán övezte földön.

Ez a története a nagy hírű Pátaliputra város eredetének, amelyet lakóival együtt varázshatalom teremtett, s amely mindmáig gazdagság és tudomány szántóföldje maradt.

A NEVETŐ HAL

Egyszer Jógananda király meglátta, hogy első felesége az ablakon kihajolva kérdez valamit egy arra járó bráhmantól, aki megáll és felnéz a királynéira. A királyt e csekélység féltékenyé tette, és mérgében kiadta a parancsot a bráhman kivégzésére; mert a féltékenység a meggondolás elgáncsolója. Miközben a papot a vesztőhelyre vezették, a piac közepén hangosan felnevetett egy döglött hal. Az eset a király fülébe jutott, és emiatt elhalasztotta a kivégzést. Tőlem kérdezte meg, miért nevetett a hal.

– Gondolkozni fogok rajta, és majd megmondom – feleltem. Kimentem, gondolatban hívtam a Beszéd istennőjét, s ő ezt a tanácsot sugalmazta:

– Rejtőzz el éjszaka ennek a pálmafának a tetején, akkor majd bizonyosan meghallod a hal nevetésének okát.

Hallgattam rá, a sötétben felmásztam a pálmafára, s egyszer csak egy fertelmes ráksaszát pillantottam meg, aki kölykeivel együtt jött oda. A gyerekek enni kértek tőle, mire így csitította őket:

– Várjatok holnapig; holnap majd kaptok paphúst. Ma még nem végezték ki.

– Miért nem végezték ma ki? – kérdezték a gyerekek.

– Amikor egy hal meglátta, felnevetett, pedig ráadásul döglött hal volt.

– Mit nevetett rajta? – kíváncsiskodtak tovább a kölykök.

– A hal arra gondolt, hogy a királynak minden felesége kikapós természetű, a hárem tele van női ruhába öltözött férfiakkal, mégis éppen ezt az ártatlan papot végzik ki. Vannak ilyen kísértetek, amelyek különböző tárgyakba bújnak bele, és kinevetik a királyokat, akiknek bámulatosan kevés tehetségük szokott lenni az igazság kiderítésére.

Amikor ezt a beszélgetést végighallgattam, eltávoztam onnét, és reggel jelentést tettem a királynak a hal nevetése okáról. A király megtalálta a háremben az asszonynak álcázott férfiakat, és irántam táplált nagybecsülése fokozódott, a papot pedig felmentette a halálbüntetés alól.

Kedvetlenül néztem a királynak ilyen és ehhez hasonló önkényességeit. Történt egyszer, hogy új festő érkezett a palotába. Vásznonra festette az első királynét és a királyt. A kép szinte élt, csak

mozogni és beszélni nem tudott. A király meg volt elégedve vele, és a festőt megtömte pénzzel, a képet pedig hálósobája falára akasztotta. Egyszer bementem a hálósobába, és az a benyomásom támadt, hogy a festmény nem tünteti fel a királynének valamennyi szerencsét hozó szépségjelét. A többi jegy elhelyezkedéséből kikövetkeztettem, hogy öve táján is kell lennie egy jegynek, és odafestettem a képre. Miután pótoltam a hiányzó szerencsejegyet, távoztam. Nemsokára jött Jógananda király, és észrevette a jegyet.

– Ki festette ezt ide? – kérdezte udvaroncaitól. Azok engem jelöltek meg a jel alkotójaként.

– A királyné rejtett testrészén rajtam kívül senki sem láthatta ezt a jegyet; ez a férfi hogyan szerezhetett tudomást róla? Nyilván becstelen módon belopózott háremembe, az asszonynak öltözött férfiakat is akkor fedezhette fel.

Így morfondírozott Jógananda király, és lángolt a haragtól. Ostobák mindig hajlamosak a gyanúsítgatásra. Hívatta miniszterét, és kiadta a parancsot:

– Öld meg ezt a férfit, aki megbecstelenítette a királynét!

– Ahogy parancsolod – szólt a miniszter, de távozóban meggondolta magát:

– Semmiképpen sem ölhetem meg ezt az embert. Természetfölötti értelmi képességekkel rendelkezik, azonkívül egyszer engem is megmentett a veszélyből. Mindezek tetejében bráhman. Okosabb lesz, ha egyelőre elrejttem, és megnyerem a magam pártjára.

Így döntött, majd felkeresett, beszámolt a király indokolatlan indulatáról, amely kivégzési paranccsal végződött, végül így szólt:

– Kivégeztetek valaki mást, hogy a hír elterjedjen, te pedig maradj rejtve házámban, és alkalomadtán majd te ments meg ennek az indulatos királynak a haragjától.

Tanácsára elrejtöztem házában, ő pedig éjszaka kivégeztetett helyettem valakit, és az én halálhíremet költötte. Hálásan fogadtam ügyes intézkedését, és ezt mondtam:

– Páratlan bölcsességű miniszternek bizonyultál, hogy nem gondoltál kivégeztetésemre. Tudniillik úgysem ölhetnél volna meg,

mert van egy ráksasza barátom, aki megjelenik, mihelyt rá gondolok, s kívánságomra mindenkit felfal.

– Mutasd meg nekem is ezt a ráksaszát – kérte a miniszter. Én gondolatban hívtam a ráksaszát, az megjelent. Megmutattam a miniszternek, aki megrémült és elcsodálkozott a látványtól. Mikor a ráksasza újra eltűnt, megkérdezte:

– Hogyan kötöttél barátságot a ráksaszával?

Elmondtam:

– Régebben történt, hogy sorra minden éjszaka elpusztultak a városi őrség parancsnokai, amikor ellenőrzés kedvéért körbejárták a várost. Amikor a király értesült a helyzetről, engem nevezett ki az őrség parancsnokává. Éjszakai körutamon összeakadtam egy kószáló ráksaszával. Rám szólt:

– Mondd meg, melyik nő a legszebb ebben a városban?

Elnevettem magamat a kérdésre:

– Mindenkinek az a legszebb, akit szeret, te ostoba!

– Te vagy az első, aki lefőztél – szólt a válasz hallatára a ráksasza. Majd miután a rejtvényt megfejtettem és megmenekültem a haláltól, továbbfolytatta:

– Meg vagyok elégedve veled, és barátommá fogadlak. Ha rám gondolsz, ott termek nálad.

Ezekkel a szavakkal eltűnt, s én is mentem utamra. Így kötöttem barátságot ezzel a ráksaszával, s azóta segítségemre jön, valahányszor bajba kerülök.

Ezután a miniszter kérésére még azt is megmutattam, hogy pusztá gondolattal a Gangá folyót is meg tudom idézni emberi alakban. Az istennő megjelent, én dicsérő himnuszokkal magasztaltam, s ő elégedetten újra eltűnt. Ettől fogva a miniszter tisztelő hívem lett.

Egyszer, mikor a hosszas bujkálás már elkedvetlenített, a miniszter így szólt hozzám:

– Mindentudó vagy, mégis így elcsüggedsz? Hát nem tudod, hogy a királyok észjárását a legtökéletesebb meggondolatlanúság jellemzi? Hamarosan tisztázódní fog a dolog. Hallgass meg egy idevágó mesét!

A meggyanúsított miniszter

Élt valamikor egy Áditjavarman nevű király. Volt egy bölcs minisztere, név szerint Sivavarman. Egyszer a király egyik felesége teherbe esett. Amikor a király tudomást szerzett róla, megkérdezte a háremőröktől:

– Két éve nem léptem be a hárembe, kitől lett állapotos a királyné? Beszéljete!

– Rajtad kívül, urunk, más férfi nem léphet be – felelték – Sivavarman miniszter kivételével, aki szabadon bejár.

Erre a király így gondolkozott:

– Ezek szerint neki köszönhetem gyalázatomat. De ha nyilvánosan kivégeztetem, szóbeszéd tárgya lesz a dolog.

Ilyen meggondolás alapján cselhez folyamodott az uralkodó, és egyik bizalmas hűbéres fejedelméhez, Bhógavarmanhoz küldte Sivavarmant, s rögtön utána nagy titokban útnak indított egy hírvivőt levéllel, amelyben meghagyta, hogy gyilkolják meg Sivavarmant.

A miniszter távozása után hét nappal az örök elfogták a királynét, aki félelmében meg akart szökni. Vele volt egy asszonynak öltözött férfi. Amikor Áditjavarman király értesült az ügyről, keserű megbánás fogta el:

– Ok nélkül meggyilkoltattam legderekabb miniszteremet!

Időközben Sivavarman megérkezett Bhógavarman udvarába. Nyomában megérkezett a levelet vivő futár is. Bhógavarman elolvasta a levelet, majd a Sors ujmutatására négy szemközt közölte Sivavaimannal, hogy megöletésére kapott parancsot. A talpraesett Sivavarman miniszter ezt mondta a fejedelemnek:

– Öless meg, mert ha nem, saját magam végzek magammal!

Bhógavarmant csodálkozás fogta el, és megkérdezte:

– Miféle ügy ez? Beszélj, bráhma! Ha nem mondd meg, megátkozlak!

– Fejedelem, ahol engem megölnek – válaszolt a miniszter –, abban az országban tizenkét évig nem ad esőt az isten.

Erre Bhógavarman és miniszterei megtanácskozták a dolgot:

– A gaz király országunk pusztulását kívánja! Vagy nem tudott volna saját országában is találni orgyilkost? Dehogy öljük meg ezt a minisztert! Sőt arra is vigyázni kell, hogy öngyilkos ne legyen nálunk!

Így határoztak, és Bhógavarman öröket adott Sivavarman mellé, s haladéktalanul továbbküldte országából. A miniszter, saját okossága révén, sértetlenül tért haza, és más vonalon tisztázódott ártatlansága; mert az igazság nem szenvedhet csorbát.

Nos, a te ügyed is hasonlóképpen tisztázódni fog; addig maradj házamban. A király meg fogja bánni parancsát.

A miniszter biztatására tovább is nála rejtőzködtem, s morzsoltam a napokat, megfelelő alkalomra várva.

Történt egyszer, hogy Jógananda király fia, név szerint Hiranjagupta, vadászatra ment. Gyors lova igen messzire vitte a többiektől. Egyedül maradt az erdőben, és ráesteledett. Felmászott egy fára, hogy ott éjszakázzon. Nemsokára ugyanarra a fára menekült fel egy medve, amelyet oroszlán üldözött. A medve látta, hogy a királyfi megijedt tőle, és emberi hangon megszólította:

– Ne félj, barátom vagy – s megígérte, hogy nem fogja bántani.

A királyfit megnyugtatta a medve ígérete, és elaludt, miközben a medve virrasztott. Lentről felszólt az oroszlán:

– Medve, dobd le az embert, akkor elmegyek.

A medve visszaszólt:

– Te hitvány, nem fogom barátomat elpusztítani!

Amikor a királyfi váltotta fel a medvét a virrasztásban és a medve elaludt, az oroszlán megint felszólt:

– Ember, dobd le nekem a medvét!

A királyfi csak a saját életét féltette, és engedett az oroszlán felszólításának. Megtaszította a medvét, azonban az állat csodálatosképpen nem esett le, mert a Sors akaratából éppen akkor ébredt fel.

– Barátod gyilkosa, veszítsd el ép eszedet! – átkozta meg a királyfit. Az átok feloldódása gyanánt azt jelölte meg, hogy valaki találja ki a történeteket.

A királyfi másnap reggel tébolyodottan tért haza a palotába. Jógananda király kétségbeesetten kiáltott fel:

– Ha még élne Vararucsi, ő tudná, mit lehet tenni. Átok reám, hogy elhamarkodottan kivégeztettem!

A király jajongása hallatára a miniszter így gondolkozott:

– Elérkezett az ideje, hogy előhozzam Vararucsit, ő büszke ember, nem fog itt maradni, s így én mindenképpen a király

bizalmasa leszek.

Ilyen meggondolás alapján ígéretet kért a királytól, hogy büntetlen marad, majd így szólt:

– Király, szűnjék kétségbeesésed! Vararucsi él!

– Hozzátok ide tüstént! – kiáltotta Jógananda. A miniszter a király elé cipelt, és szemügyre vettem a királyfi állapotát. A Bölcsesség istennőjének sugallatára rájöttem, hogy mi történt.

– Barátját árulta el fiad, felség – szóltam, és elmondtam az esetet. A királyfi feloldódott az átok alól, és magasztaló szavakkal hálálkodott.

– Hogyan találtad ki a történeteket? – kérdezte a király.

– Felség, a jelekből következtettem – feleltem. – Okos ember következtetéssel jön rá mindenre. Ezt is ugyanúgy feltételeztem, mint a királyné szépségjegyét.

Szavaim hallatára a király igen elrestellte magát, és megbánta tettét. Kitüntetésekben akart részesíteni, én azonban nem tartottam igényt rá; nekem Csak az volt lényeges, hogy a rágalom alól tisztázzam magamat. Bölcsék kincse az erény. Hazamentem.

EGÉRKERESKEDŐ

Abban nincs semmi különös, ha az iparkodó ember vagyonával még nagyobb vagyonra tesz szert. Én azonban vagyon nélkül szereztem gazdagságomat.

Még anyám méhében voltam, amikor atyám távozott az életből. Anyámtól a nemzetség tagjai – a gyalázatosok – mindenét elrabolták. Anyám félelmében, hogy legalább születetlen gyermekét megmentse, apám egyik barátjának, Kumáradattának házába menekült. Ott szült meg engem a derék asszony, annak zálogául, hogy lesz majd, aki eltartsa. Sok nehéz munkát vállalt, hogy felnevelhessen. Egy tanítót is megkért alázatosan, hogy tanítson meg valamire, s így kellő időben megtanultam az írást és számolást. Ekkor így szólt anyám:

– Kereskedő fia vagy; ideje, hogy hozzáállás a kereskedéshez, fiam. Van az országban egy Visákhila nevű vagyonos kereskedő, aki jó családból származó, szegény sorsú kereskedőknek indulási összeget szokott kölcsönözni. Menj el hozzá, és kérj tőle kölcsönt.

Elmentem hozzá. Éppen akkor szidott össze egy kereskedőfiút:

– Látod itt a földön ezt a döglött egeret? Okos ember számára ez is elég volna alaptőkének a meggazdagodáshoz. Neked, hitvány alak, sok dénárt adtam, s távol légyen, hogy gyarapítottad volna, még megőrizni sem tudtad.

Mikor ezt hallottam, gyorsan így szóltam a kereskedőhöz:

– Indulási kölcsönként felveszem tőled ezt az egeret.

Markomba szorítottam az egeret, nyugtát írtam róla, és távoztam. A kereskedő nevetett. Az egeret egy kereskedő megvette macskaeledelnek két marok borsóért. A borsót megőröltem, fogtam egy korsó vizet, és a városon kívül leültem vele egy keresztúton az árnyékba. A friss vizet és borsót illedelmesen felkínáltam egy csapat fáradtan hazatérő favágónak. Jólesett nekik, és mindegyikőjük két-két fahasábbal ajándékozott meg. Fogtam a fát, és eladtam a piacon. Az ár egy részén megint borsót vettem, és másnap ugyanúgy fát kaptam érte a favágóktól. Ezt mindennap megismételtem, és végül némi tőkét gyűjtöttem. Ezen megvásároltam a favágóktól háromnapi fájukat. Ekkor váratlanul hiány támadt tüzelőben a nagy esőzés miatt, és így több száz *pana* összegért tudtam eladni a fát. Ezen a pénzen üzletet nyitottam, és

ügyes kereskedéssel lassanként nagy vagyonra tettem szert. Csináltattam egy aranyegeret, és átadtam annak a bizonyos kereskedőnek, mire ő hozzám adta lányát. Rajtam maradt az Egér név, mindenki így ismer. Nos, így szereztem vagyont szegény létemre.

A VÉDÁT ÜVÖLTŐ PAP

Valahol egy Véda-éneklő pap nyolc aranyat kapott valakitől ajándékba. Valamelyik ismerőse, egy világfi, a lelkére beszélt:

– Mindenkori megélhetésedet papi tiszted biztosítja; ezt az aranyat most arra fordíthatnád, hogy tapasztalataid gyarapítása kedvéért megismerkedjél a világ folyásával.

– Ki tanít meg rá? – kérdezte az együgyű bráhman.

– Csaturiká, az örömeány, akinek már neve is ezt jelenti: „Éleseszű” – válaszolta a férfi. – Keresd fel házában!

– És ott mit csináljak? – érdeklődött tovább a pap.

– Add oda az aranyat, azután szórakoztasd egy kissé, énekelj be neki alaposan – tanácsolta a világfi.

– Úgy tesztek! – kiáltott fel a jó tanács hallatára a Véda-éneklő pap, és szaladt az örömeány házába. Berohant, a hölgy felállt fogadására, a pap leült, odaadta az aranyat, és elhadarta:

– Nesze a tandíj, taníts meg most rögtön a világ folyására!

A jelenlevők elnevelték magukat. A balga pap, némi gondolkozás után, összetette a két markát tehénfül formájára, és harsány hangon üvölni kezdte a temetési énekeket. A ház vendégei összesereglettek, hogy tanúi legyenek a mulatságos látványnak.

– Ez nyilván valami sakál, amely besettenkedett a házba! – kiáltották. – Félholdvasat a nyakára gyorsan!

A pap megrémült, hogy félholdhegyű nyílveszővel készülnek levágni a fejét.

– Köszönöm, már tudom a világ folyását! – rikkantotta, és kirohant a házból. Felkereste azt a férfit, aki odairányította, és beszámolt a történekről. Az illető kinevette:

– Egészen másfajta szórakoztatásra és éneklésre céloztam. Hogyan juthatott eszedbe Véda-éneklés *abban* a házban? Úgy látszik, aki Védákkal tömi tele a fejét, annak testébe a butaság is beleköltözik.

Ezután a férfi felkereste a gyönyörök szolgálóját:

– Add vissza ennek a kétlábú baromnak az aranytakarmányát!

A hölgy nevetett, és visszaadta a pénzt. A pap úgy érezte, mintha újjászületett volna, és boldogan vitte haza szerzeményét.

UDAJANA REGÉJE

Van egy ország, a híres Vatsza-föld. Talán azért teremtette az Alkotó, hogy földi versenytárrsal törje meg az Ég dolyfét. Az ország közepén nagy város áll, neve Kausámbi; a város a földkerekség fülbevalója, a Szerencse istennőjének kéjpalotája. A városon a Pándava-nemzetségből származó Satánika („Száz Csatasor”) király uralkodott, Dzsanamédzsaja fia, Pariksit unokája, Abhimanju dédunokája, s ükunokája annak a nemzetségalapító Ardzsunának, aki buzogánykarjainak erejét a démonváratok vívó Siva szorító karjai között bizonyította be. Két hitvese volt Satánika királynak: egyik a Föld, másik Visnumati királyné; az egyik drágaköveket szült a népek urának, a másik azonban nem szült fiat urának.

Egyszer a föld őrizője vadászaton elkalandozott kíséretétől, és az erdőben összetalálkozott Sándilja remetével. A bölcsek legkiválóbbika megértette a fiúra vágyó király kívánságát, elment vele Kausámbi városba, varázserejű áldozati ételt készített, ráolvasott és megétette a királynéval. Ettől fia született, akit Szahaszránika, azaz Ezer Csatasor néven neveztek el. Oldalán fiával kétszeresen tündökölt az atya, mint az érdem, ha szerénységgel párosul. Ideje jöttén ifjú királlyá avatta fiát Satánika, s maga ettől fogva csak a királyság gyönyöreit élvezte, a királyi kötelességek gondjai nélkül.

Történt, hogy Indra csatába bocsátkozott a démonokkal, és segítőtársat keresett. Követségbe küldte a királyhoz kocsihajtóját, Mátalit. Ekkor Satánika első miniszterének, Jógandharának, valamint fővezérének, Szupratikának kezébe tette le királyságát és fiát, és Mátali kíséretében Indrához indult, hogy csatában pusztítsa a démonokat. Sok démont lemészárolt Indra szemei előtt a férfiak ura, Jamadanstrán, azaz Halálfullánkon kezdve, de végül maga is a halál zsákmánya lett a tusában. Testét Mátali levitte a földre, s a királyné követte a máglyára. A királyi hatalom fiára, Szahaszránikára szállt. Csodálatos: midőn őseitől örökölt királyi trónjára ült, hatalmának súlyától szerte a földkerekségen valamennyi király feje meghajolt.

Amikor Indra az ellenfelein aratott győzelme örömeire ünnepséget rendezett, leküldte Mátalit barátjának fiához, és felvitette az égbe Szahaszránikát. A király az égi kéjpalotában látta, amint az

istenek kedveseik oldalán mulatoztak, s kissé elszomorodott, mert ő még nem talált magához illő feleséget. Indra kitalálta titkos vágyát, és így szólt hozzá:

– Király, félre a csüggedéssel! Kívánságod teljesülni fog. Hozzad méltó feleség született a földre, aki eleve neked rendeltetett. Elmondom, hogyan történt; hallgasd meg a történetet!

Egyszer az Ősatya látására indultam, és felkerestem gyűléstermében. Egy Vidhuma nevű kísérom is velem jött. Mialatt ott tartózkodtunk, egy Alambusá nevű tündérlány is megjelent Brahmá látogatására. A szél fellebbentette köntösét. Meglátta kísérom, rögtön szerelem hatalmába esett. A tündér pillantását is magára vonta kísérom férfiúi szépsége. Láta ezt a lótuszon trónoló Brahmá, arcomra nézett. Én elértettem gondolatát, és haragomban megátkoztam a kettőt:

– Szálljatok alá a halandók világába, ti illemt nem ismerők! Ott majd férj és feleség lesztek.

E kísérom te vagy, Szahaszránika, aki Satánika király fia gyanánt született a földre, hogy itt a Holdtól származó királyok nemzetségének ékszere légy. A tündérlány mint Kritavarman király lánya született Ajódhjá városában, s most Mrigávati a neve. Ő lesz a feleséged.

Indra szavainak szellője azonnal felgerjesztette a szerelem izzó parazsát a föld urának sóvárgó szívében. Ezután Indra nagy tisztelettel útra bocsátotta a népek parancsolóját, s a király Indra kocsiján – amelyet Mátali hajtott – elindult, hogy hazatérjen városába. Indulása percében Tilóttamá tündérlány barátságosan megszólította:

– Király, valamit akarok mondani; várj egy pillanatig!

Szahaszránika azonban nem hallotta meg, mert Mrigávatiról ábrándozott, és távozott. A megszegyenült Tilóttamá haragjában megátkozta:

– Aki annyira elrabolta gondolataidat, hogy az én szavamát meg sem hallod, attól légy elszakítva tizennégy esztendeig, király!

Mátali meghallotta az átkot, míg a kedvesére sóvárgó király a kocsival Kausámbi városába, szívével Ajódhjá felé szállt. Megérkezése után türelmetlen szívvél közölte Jógandharával és többi tanácsosával, hogy mit hallott Indrától Mrigávatiról. Azonnal

követet küldött Ajódhjába Mrigávati atyjához, Kritavarmanhoz, hogy feleségül kérje lányát, mert nem bírta elviselni semmi késlekedést. Kritavarman örömeiben rögtön elmondta Kalávati királynénak az üzenetet, amelyet a követ hozott, a királyné pedig így nyilatkozott:

– Király, feltétlenül Szahaszránikához kell adnunk Mrigávátit. Emlékszem, álomban egy bráhma beszélt erről a dolgról.

A király örvendezve mutatta meg a követnek Mrigávati páratlan szépségét, valamint járatosságát a táncban, éneken és minden egyébben. Ezt követőleg Kritavarman a királyhoz adta lányát, a Hold testet öltött ragyogását, minden édes művészet foglatát. Szahaszránika és Mrigávati házassága úgy egészítette ki egymás erényeinek tökéletességét, mint mikor tanuláshoz értelem párosul.

Nemsokára a király minisztereinek fiai születtek: Jógandharának Jaugandharájana, Szupratikának Rumanvant. Udvari mulattatójának is fia született: Vaszantaka. Teltek a napok, és Mrigávati királyné arca megsápadt: Szahaszránika király magzatát hordozta méhében. Kívánós állapotban azt kérte férjétől – akinek szeme nem tudott betelni nézésével –, hogy fürödhessen meg vérrel telt mesterséges tóban. A törvénytisztelő király, hogy felesége kívánságának eleget tegyen, lakkal és egyéb vörös festékekkel megfestette egy tó vizét, hogy olyan legyen, mintha vérrel volna telve. Miközben fürdött és testét vörösre festette a festék, váratlanul lecsapott az égből egy hatalmas madár, húsdarabnak nézte és felragadta. Szahaszránika király öntudata is abban a pillanatban eltávozott, mintha elrabolt felesége keresésére indult volna. Minden gondolata oly szorosan fonódott kedveséhez, hogy eszméletét is elrabolta a madár, és a föld ura ájultan rogyott a földre. Mátali égi hatalmával tudomást szerzett a gyászesetről, s amikor a király magához tért, leereszkedett hozzá a felhők útjain. Megvigasztalta az uralkodót, elmondta Tilóttamá átkát és az átok kiszabott idejét, úgy, ahogy hallotta, azután távozott.

– Jaj, kedvesem! A gonosz Tilóttamá kívánsága beteljesült! – jajgatott bánata kínjai között a föld ura. Végül azonban az átok ismerete és minisztereinek biztatása valamennyire megnyugtatta. A találkozás reménysége megtartotta életét.

Mrigávati királynét a madarak királya sebesen hurcolta magával. Közben azonban észrevette, hogy eleven embert visz, és

a Sors akaratából letette a Napkelte Hegyén, otthagya és távozott. A királyné bánat és félelem gyötrelmei közepette látta, hogy oltalmazó nélkül, egyedül van a járhatatlan hegyoldalon. Miközben magánosan, egy szál ruhában jajgatott az őserdőben, felfigyelt rá egy hatalmas óriáskígyó, és felemelkedett, hogy elnyelje. A végzet azonban boldogabb sorsra szánta Mrigávatit. Egy égből alászálló férfialak megölte az óriáskígyót, majd eltűnt, alighogy megjelent. Ekkor a halált kereső királyné egy vad elefánt elé vetette magát, de az is megszánta és megkímélte. Csodálatos, hogy még a vadállat sem bántotta, pedig a lába előtt feküdt. De van-e, ami ne volna lehetséges, ha Siva akarja?

A halálraszánt asszony méhe terhétől fáradtan roskadt le, és férjére emlékezve, torkátszakasztóan zokogott. Arra járt egy gyümölcsöt és gyökereket gyűjtögető remetefiú, meghallotta a sírást, és odament. Mintha a testet öltött fájdalmat látta volna maga előtt. Megkérdezte, mi történt vele, majd valamennyire megvigasztalta, és részvétre lágyuló szívvel Dzsamadagni remete szállására vezette. A királyné meglátta a nagy szentet, aki olyan volt, mint maga a megtestesült vigasz. Tündöklése fényt árasztott a Felkelés Hegyére, mintha örökös napkelte ragyogása csillogott volna rajta. Az elválás fájdalmától szenvedő királyné a könyörgőkön könyörülő remete lábai elé borult, s az égi látású bölcs így beszélt hozzá:

– Leányom, itt fog megszületni fiad, aki atyja nemzetségének felvirágoztató ja lesz. Férjeddal is újra összekerülsz. Nem kell bánkódnod!

A bölcs remete szavai után a jámbor lelkű Mrigávati a remetetanyán talált lakhelyet, és kedvese viszontlátásában keresett reményt. A napok teltek, és a feddhetetlen hölgy gyönyörű gyermeket szült, fiúk gyöngyszemét, miként a jókkal való barátság illemtudást szül.

– Nagy dicsőségű, vitéz király született, Udajana („Felemelkedés”) legyen a neve. Fia majdan minden vidjádharaszelleme uralkodója lesz – hangzott fel ekkor egy szózat a levegőben, felébresztve Mrigávati szívében a régóta elfeledett boldogságot.

A gyermek Udajana szépen növekedett a remeték erdejében, s vele együtt növekedtek erényei, mintha együtt felnövő játszópajtásai

lettek volna. A bölcs Dzsamadagni elvégezte a harcosok kasztja számára előírt avatási szertartásokat, és megtanította a tehetséges fiút minden tudományra és a nyíllövés mesterségére. Anyja, Mrigávati, szeretete jeléül levette saját csuklójáról karperecét, amelybe Szaliaszránika király neve volt vésvé, és fia karjára húzta.

Egyszer az ifjú Udajana gazella után cserkészett az erdőben, és megpillantotta, hogy egy hegyi vadász elfogott egy kígyót. Megsajnálta a szép kígyót, és így szólt a vadászhoz:

– Engedd szabadon ezt a kígyót az én kedvemért!

A vadász válaszolt:

– Uram, én ebből élek. Szegény vagyok, és kígyótáncoltatással keresem a kenyeremet. Előző kígyóm elpusztult, s most elindultam másikat keresni az erdőben. Erre a kígyóra bukkantam, ráolvasással és varázsfüvekkel megbűvöltem és elfogtam.

Amikor az önzetlen Udajana ezt hallotta, odaadta a vadásznak a karperecét, amelyet anyjától kapott, és a vadász szabadon engedte a kígyót. A vadász távozott a karpereccel, a mellen csúszó állat pedig meghajolt Udajana előtt, és boldogan megszólalt:

– Vaszunémi a nevem, Vászuki kígyókirály legidősebb öccse vagyok. Nemes megmentőm, fogadd el tőlem ezt a lantot, melynek édesen zengő húrjai tökéletesen fel vannak hangolva fél- és negyedhangokra; fogadd el ezeket a bételleveleket is, és velük együtt a nem fonnyadó koszorúk fonásának és nem halványuló homlokjegyek festésének tudományát.

Ezután a kígyó elbocsátotta Udajanát, s ő az ajándékokkal felszerelve tért vissza Dzsamadagni remete szállására, megjelenésével élet italának esőjét záporozva anyja szemére.

Közben a vadász kiért az erdőből, és vitte magával az Udajanától kapott karperecét. A Sors akaratából úgy történt, hogy amikor el akarta adni a városi bazárban, a király emberei ráismertek az uralkodójuk nevével jegyzett karperecre, elfogták a vadászt, és a királyi palotába vezették.

– Honnan került hozzád ez a karperec? - kérdezte tőle szomorúan Szahaszránika király. A vadász elbeszélte a karperec eredetének történetét, attól kezdve, hogy a Felkelés Hegyén kígyót fogni indult. Szahaszránika király a vadász elbeszélésének hallatára és kedvese karperecének láttára a kétség hintájára ült fel.

– Átkod letelt, föld ura! Hitvesed, Mrigávati, a Napkelte Hegyén Dzsamadagni remete tanyáján tartózkodik fiaddal együtt – örvendeztette meg egy égi szózat az elválás tűzében perzselődő királyt, mint hús eső a szomjas pávát.

A vágyakozás hosszúra nyújtotta ezt a napot, de valahára mégis véget ért. Másnap a férfiak parancsoltja, Szahaszránika király, maga előtt indította a vadászt, és hadseregével sietve útra kelt a Felkelés Hegyének remetetelepe felé, hogy visszaszerezze legkedvesebbjét...

Néhány nap múlva megérkeztek Dzsamadagni békés remetetanyájára, ahol még az erdei állatok sem mertek pajzánkodni. A király találkozott Dzsamadagnival, s a remete a vendégfogadás szabályai szerint fogadta a föld támaszát. A népek ura mélyen meghajolt a bölcs előtt, akinek pusztá pillantásából is megszentelő erő sugárzott, mintha maga a Vezeklés öltött volna testet benne. A nagy szent átadta a királynak a hosszú ideig nélkülözött Mrigávátit és fiát, mintha a boldogságot és vele az örömet adta volna át az uralkodónak. Az átok végetértével a hitvesek szeme örömkönnyekben úszott, mikor egymást megpillantották, mintha élet balzsamának csöppjei záporoztak volna szemükből. A népek ura megölelte fiát, Udajanát, akit most látott először, s csak nehezen tudta elbocsátani, mintha görcsösen ölelő karjai megbénultak volna az örömtől. Ezután Szahaszránika király búcsút vett Dzsamadagnitól, maga mellé vette Mrigávati királynét és fiát, Udajanát, s elindult a békés remetetanyáról vissza városába. Az erdei állatok is könnyes szemmel kísérték el őket a remeteerdő széléig. Kedvese elbeszélését hallgatta, aki elválásuk óta átélt élményeiről számolt be, ő maga is mesélgette saját dolgait, így érkeztek meg Kausámbi városába, amely fellobogózva és díszkapukkal várt rájuk. Mikor felesége és fia társaságában belépett a városba, alattvalói szinte magukba itták alakjukat tágra nyílt tekintetükkel. A maharádzsa késedelem nélkül ifjú királlyá kente fiát, mintha az ifjú ékes erényei ösztönözték volna sietségre. Minisztereinek fiait adta mellé tanácsosok gyanánt: Vaszantakát, Rumanvantot és Jaugandharájanát.

– E kiváló tanácsosok segítségével a kövér föld teljességét hatalma alá fogja igazni – hangzott fel egy égi szózat, és virágeső

hullott a magasból. A király a kormányzás terhét fia vállaira rakta, és maga az élet régen óhajtott örömeit élvezte Mrigávati oldalán.

Végül azonban a Lemondás hírnöke, az öregség érkezett meg és súgta üzenetét a föld gyámolának fülébe. Meglátta az érkezőt az Öröm-vágy, és haragra gerjedve tovaszállt. Szahaszránika király átadta uralmát fiának, Udajanának, alattvalói kedvencének, hogy ő virágoztassa fel a világ boldogságát, maga pedig hű miniszterei és szerető hitvese társaságában elindult a végső nagy zarándokútra a Himalája örök hórengetegébe.

RUPINIKÁ, AZ ÖRÖMLEÁNY

Van egy város, Mathurá, az isteni Krisna szülőhelye. A városban élt egy csodaszép öröMLEÁNY; Rupiniká, azaz Széparcú néven ismerték messze földön. Anyja vén kerítőnő volt; Makaradanstrá, azaz Krokodilfog névre hallgatott, és az ifjak, akiket lánya szépsége bilincsbe vert, úgy néztek rá, mint méregpohárra. Egyszer Rupiniká egy ünnepen a templomba indult, mestersége folytatására. Távolról megpillantott egy férfit. A férfi képe ellenállhatatlan erővel hatolt szívébe, anyja jó tanácsai pedig megszöktek szívéből. Szolgálóját szólította:

– Eredj, mondd meg szavaimmal annak a férfinak, hogy még ma keressen fel hajlékomban!

– Igenis – felelt a szolgáló, indult és átadta az üzenetet. A férfi némi gondolkodás után így válaszolt:

– Nevem Lóhadzsangha, azaz Érccláb, bráhmaN vagyok. Vagyonom nincs, mit keresnek Rupiniká házában, ahová csak gazdagokat bocsátanak be?

– Úrnőm nem vár pénzt tőled – nyugtatta meg a szolgáló, mire Lóhadzsangha kimondta a beleegyező igent.

Rupiniká a szolgáló szájából értesült a válaszról. Hazament; sóvárgó szívvel és az útra függesztett tekintettel várakozott hajlékában. Lóhadzsangha is hamarosan megérkezett a házhoz. A vén kerítőnő fürkészsve nézte, hogy kiféle lehet, ám Rupiniká, mihelyt meglátta, tisztelettudóan elébe ment, majd karját boldogan nyaka köré kulcsolta, és saját szobájába vezette. Lóhadzsangha hibátlan szépsége annyira lenyűgözte, hogy úgy vélte, megérett életének egyetlen gyümölcse, amelyért született.

Ettől fogva a fiatalember kényelemben élt Rupiniká házában és társaságában. Az öröMLEÁNY minden más férfi közeledését visszautasította. Anyja, a kerítőnői mesterség minden csínjában járatos Makaradanstrá, kedvetlenül szemlélte az ügyet, és félrevonta lányát:

– Lányom, miért nem adsz túl ezen a nincstelen emberen? Jóralavó öröMLEÁNY hamarabb nyúl hullához, mint vagyontalan férfihoz. Hol van a kéjNő, és hol a szerelem!? Hogy feledkezhettél meg magadról ennyire? Alkonyi fény és szerelmes öröMLEÁNY nem tündököl sokáig. Az öröMLEÁNY csak megjátssza a szerelmet, mint

a színésznő, hogy keressen rajta. Ne tedd tönkre magadat, szakíts ezzel a pénztelen férfival!

Rupinikát felerőltette az anyai oktatás:

– Ne beszélj így – szólt –, életemnél is jobban szeretem kedvesemet. Pénzem van bőven, mi szükségem többre? Hallani sem akarok többé erről, anyám!

A vén kerítőnő méregbe gurult, és ettől fogva egyre azon törte a fejét, hogyan penderítse ki a házból Lóhadzsanghát. Egyszer az úton, fegyveres kísérek élén, megpillantott egy arra járó nemesembert, aki minden vagyonát elvesztette. Odaszaladt hozzá, félrevonta, és négy szemközt előadta javaslatát:

– Egy nincstelen udvarló fészkelte be magát házába. Menj oda, és intézd úgy, hogy még ma elpusztuljon házából! Utána légy te a lányom szeretője.

– Rendben van – szólt a nemes, és bement a házába. Rupiniká éppen a templomban volt, és Lóhadzsangha is valahol máshol járt. Rövidesen mit sem sejtve visszatért. Abban a pillanatban rárontottak a nemes szolgái, minden tagját kegyetlenül összeverték és megrugdosták, majd egy mocskokkal telt gödörbe dobták, ahonnan ügyel-bajjal tudott kivergődni. A hazatérő Rupiniká majdnem esztét veszítette fájdalmában, mikor a történetekről értesült. A nemesember a helyzet láttán távozott, ahogyan jött.

Lóhadzsangha, akivel a kerítőnő ilyen csúfosan elbánt, zarándokútra indult egy fürdőhelyre, hogy megváljon életétől, mert kedvesétől elszakították. Elhagyott tájon vándorolt keresztül, és szívét a kerítőnő gonoszsága égette, bőrét a nap tüze perzselte. Árnyékot keresett, de sehol sem látott egyetlen fát sem. Végül egy elefánttetemre bukkant, amelynek belsejéből a sakálok – végbélnyílásán bemászva – kirágták a bűst, és csak a bőre maradt. Lóhadzsangha bemászott a tetembe, és fáradtan elaludt a tetemen keresztülfúvó szél hűsében. Hirtelen beborult az ég, és sűrű zápor eredt a fel- hőkből. Az esőben az elefántbőr összehúzódott, és nem maradt rajta nyílás. Az utat hamarosan árvíz öntötte el, felemelte az elefántbőrt, és a Gangába sodorta. A folyam árja a tengerbe szállította a tetemet. Ott egy hatalmas szárnyas – a madárkirály nemzetségének tagja – zsákmányra éhesen lecsapott rá, felragadta, és a tenger túlsópartjára repült vele. A parton csőrével felhasította az

elefántbőrt, de mikor embert talált a belsejében, rémült szárnycsapásokkal menekült. A madár merénylete felébresztette Lóhadzsanghát, és a csőr hasította ajtón át kisétált a bőrből. Nagy ámulatára az óceán túlpartján találta magát, s azt hitte, hogy ébren álmodik. Majd nemsokára két iszonyú ráksaszát vett észre, és megrémült, de a ráksaszák is hasonló rémülettel nézték távolról az embert. Jól emlékeztek a Rámától elszenvedett vereségre, aki szintén ember volt, s hogy most újra láttak valakit, aki átkelt az óceánon, félelem ütött tanyát szívükben. Megtanácskozták a teendőket, s egyikük elsietett Vibhisanához, a ráksaszakirályhoz, jelentést tenni a látottakról. Vibhisana király is tanúja volt Ráma diadalának, ezért aggodalommal töltötte el újabb ember érkezése. Így szólt a ráksaszához:

– Eredj, kedvesem, add át üzenetemet annak az embernek nyájas szavakkal: „Részeltess bennünket abban a kegyben, hogy felkeresed hajlékunkat!”

– Igenis – felelte a ráksasza, visszatért, és félénken megismételte Lóhadzsangha bráhman előtt ura meghívó szavait. Lóhadzsangha szíve megnyugodott; elfogadta a meghívást, és a két ráksasza kíséretében bevonult Lankába, a ráksaszák városába. Megcsodálta az út mentén sorakozó színarany palotákat, bement a királyi várba, és köszöntötte Vibhisanát. Az uralkodó illő fogadtatásban részesítette a bráhmant, ő pedig papi áldásában részeltette az uralkodót. Ezek után Vibhisana érdeklődött:

– Bráhman; kegyeskedjél közölni, hogyan kerültél erre a földre?

Lóhadzsangha ravaszul válaszolt Vibhisanának:

– Pap vagyok, nevem Lóhadzsangha, lakhelyem Mathurá, Visnu szent városa. Szegénység terhe sújtott, ezért felkerestem az istenség szentélyét, és böjtölve sanyargattam magamat színe előtt. A magasztos Visnu álmomban közölte velem utasítását: „Menj el Vibhisanához, aki áhítatos hívem; ő majd megajándékoz kincsekkel.”

– Hol vagyok én Vibhisanától! – szóltam, ám a fenséges úr megismételte parancsát: „Indulj, még ma meglátod Vibhisanát!” Az istenség szavai után felébredtem, és itt találtam magamat az óceán innenső partján; ennél többet nem tudok.

Vibhisana fontolóra vette, hogy Lanká szigete valóban megközelíthetetlen, és az isteni hatalom megnyilatkozásának tekintette a Lóhadzsangha elbeszélte esetet.

– Maradj nálam, megajándékozlak kincsekkel – szólt a bráhmahoz, majd az emberevő ráksaszák kezére bízta gondos őrzésre Lóhadzsanghát. Néhány ráksaszát elküldött a szigeten levő Aranyláb-hegyre, és elhozott egy fiatal madarat a madárkirály nemzetségéből, hogy Lóhadzsangha majd ezen térjen vissza Mathurába, de addig is lovagolja be a hátasszárnyast. Lóhadzsangha felült rá, körülrepült a szigeten, majd egy darabig ott időzött, Vibhisana vendégszeretétét élvezve.

Egyszer egy furcsaság láttán megkérdezte a ráksaszák fejedelmétől:

– Mi az oka, hogy az egész Lanká sziget talaja fából van?

Kérdésére Vibhisana elbeszélte a dolog eredetét:

– Ha kíváncsi vagy rá, elmondom; hallgasd meg, bráhma. Egyszer Garuda, a madárkirály, ki akarta váltani a kígyók szolgaságából anyját, aki fogadás következtében veszítette el szabadságát. Váltásdíjúl a halhatatlanság italát kellett elrabolnia az istenektől. Útra kelés előtt étellel akarta erősíteni magát, és atyjához fordult tanácsért. Kérdésére atya ezt javasolta:

– A tenger partján él egy óriási elefánt és egy teknősbéka. Átok öltöztette őket ebbe az alakba. Eredj, fiam, edd meg ezt a kettőt!

Garuda odarepült, mindkettőt egyszerre felkapta, és a Világfa ágára telepedett le, hogy elfogyassa az ételt. A fa ága rögtön letört a nagy súly alatt. Garuda csőrébe kapta az ágat, és megtartotta, hogy bajuk ne essék a remetetörpéknek, akik az ágról fejjel lefelé csüggve, végezték jámbor önsanyargatásukat. Attól is tartott, hogy ahová leejti, ott mindenkit szétmorzsol vele. Ezért atya parancsára ide hozta, és itt e lakatlan helyen leejtette. Az ág hátán épült Lanká, ezért van fából a talaja.

Vibhisana elbeszélése kielégítette Lóhadzsangha kíváncsiságát.

Amikor azután Lóhadzsangha útra kelni készült Mathurába, Vibhisana tömördek nagy értékű drágakővel ajándékozta meg. Ezenkívül a Mathurában lakozó Visnu iránti tisztelete jeléül Visnu felségjeleinek arany mását: lótuszt, buzogányt, csigakürtöt és hajító

korongot adott át a bráhmának. Lóhadzsangha mindezt magához vette, felszállt vele a Vibhisánától kapott hátszmadárra – amely százezer mérföldet tudott repülni egyvégtében –, felrepült a levegő útjára, elhagyta Lankát, átkelt a vizek nagy tárházán, és megérkezett Mathurába, anélkül, hogy kimerítette volna az út. A városon kívül szállt le egy üres kolostorban, megkötötte a madarat, elrejtette a drágaköveket, csupán egy gyöngyszemet vett magához, eladta a bazárban, az árán ruhát, keneteket, élelmet és egyéb készleteket vásárolt. Az ételt az említett kolostorban fogyasztotta el, a madárnak is adott, majd felékesítette magát ruhákkal, kénetekkel, virággal, és alkonyaikor a madár hátán Rupiniká házába repült, kezében tartva a kürtöt, hajítókorongot és buzogányt. A helyet jól ismerte; megállt fölötté a levegőben, és mélyen zengő hangon megszólalt, hogy meghallja kedvese, aki egyedül volt odahaza. A hang hallatára Rupiniká kisietett, és a homályban megpillantott egy levegőben lebegő, Visnu-szerű alakot, akinek testén drágakövek sziporkáztak.

– Visnu vagyok, éretted jöttem – hallotta a szavakat, mire könnyörögve borult le:

– Legyen kegyelmes hozzám az istenség!

Lóhadzsangha leszállt, megkötötte a madarat, és követte szerelmesét a hálósobába. Mikor kielégült, nem időzött sokáig, hanem ismét felült szárnyas paripájára, és a levegőbe emelkedett.

– Istennő lettem, Visnu hitvese vagyok, halandókkal nem állok szóba – tökélté el Rupiniká, és másnap valóban mély hallgatásba merült.

– Szólj, lányom, mi történt veled? – faggatta anyja, a kerítőnő. Hosszas noszogató után beszámolt anyjának hallgatása okáról, az éjszakai esetről, de előbb függőnyt eresztett kettőjük közé. A vénasszony kétkedve fogadta a beszámolót, azonban az éjszaka leszálltával hamarosan maga is tanúja lehetett Lóhadzsangha madárröptű lovagolásának. Reggel titokban felkereste a függöny mögé rejtőző Rupinikát, leborult előtte, és kifejtette óhaját:

– Az isten kegyessége folytán istennő lett belőled, lányom. Én vagyok az anyád; itt az alkalom, hogy megháláld, amiért a világra hoztalak. Tedd meg azt a szívességet, hogy kéréssel járulsz érettem az istenség elé: ezzel az öreg földi testemmel juthassak fel az égbe!

– Rendben van – szolt Rupiniká, s mikor az alkony leszálltával a szokásos módon megérkezett Lóhadzsangha, az ál-Visnu, a leány elébe tárta a kérést. Az istennek öltözött bráhmañ így felelt szeretőjének:

– Anyád bűnös életmódot folytat; nem volna illendő, hogy nyíltan vigyem fel az égbe. Azonban a hónap tizenegyedik napjának reggelén kitarják a menny kapuját, s ilyenkor elsőnek mindig egy sereg szörnyeteg özönlik be, Siva kíséretének tagjai. Anyád is elcsúszik közöttük, ha hozzájuk hasonlónak álcázza magát. Ebből a célból borotválj le a haját, csak öt csimbókot hagyj a fején; nyakába akassz koponyafüzért; testének egyik oldalát kend be korommal, másikat fessed vörösre cinóberrel; ruha ne legyen rajta.

Így a Sivát kísérő szellemekhez fog hasonlítani, és könnyűszerrel be tudom csempészni az égbe.

Ezután Lóhadzsangha rövidesen távozott. Reggel Rupiniká az utasításnak megfelelően kiöltöztette anyját. Az öregasszony sóvárgó szívvel várakozott az égbe szállás pillanatára. Estére kelve újra megjelent Lóhadzsangha. Rupiniká átadta neki anyját, ő pedig a meztelen, elrútitott kerítőnőt maga mellé véve, felült a szárnyas paripára, és sebesen felröppent a levegőbe. A levegőből megpillantott egy templom előtt egy magas kőoszlopot, tetején lapos koronggal. Ennek az oszlopnak a tetejére – ahol a korongon kívül nem volt egyéb kapaszkodási lehetőség – rakta le a kerítőnőt, mint az elszenvedett sérelem megtorlásának győzelmi zászlaját.

– Maradj itt egy darabig, amíg a földet megtisztelem megjelenésemmel – vetette oda, és eltűnt szeme útjából. Észrevette, hogy a templom előtt ünnepre készülő zarándokok serege virraszt, s így szolt hozzájuk a magasból:

– Hej, emberek! Az elkövetkező napon rátok fog zuhanni a mindenkit elemésztő dögvész. Könyörögjete Visnuhoz oltalomért!

A magasból hangzó szózat hallatára egész Mathurá lakossága rémülten rohant a templomhoz, és ott maradtak, buzgó imádságba merülve. Lóhadzsangha is leszállt a levegőből, félretette istenségének kellékeit, és észrevétlenül elvegyült a tömegben; közben igyekezett minél nagyobb nyugtalanságot kelteni.

– Az isten még mindig nem tért vissza, s én még mindig nem vagyok az égben – morfondírozott a kerítőnő az oszlop tetején, és

mivel nem bírta tovább tartani magát odafent, a lent állók füle hallatára dermesztő sikolyban tört ki:

– Ó, rögtön zuhanok!

– Ránk zuhan a dögvész! – értelmezte a szavakat a templom előtt tolongó, rettegő tömeg, s felkiabáltak hozzá:

– Istennő, ne, ne! Ne zuhanj ránk!

Mathurá egész lakossága, gyermektől aggastyánig, észbontó félelemben virrasztotta át az éjszakát, a dögvész lezúdulásától rettegve. Reggelre kelve azután meglátták, hogy az oszlop tetején álló, különlegesen felcicomázott alak nem más, mint a kerítőnő; mindenki ráismert, királytól közemberig. A félelem elmúltával valamennyi jelenlevő nevetésben tört ki. Az eset híre Rupinikához is eljutott; erre ő is odament. Restelkedve látta szülőanyját, és a körülötte állók segítségével sürgősen lesegítette az oszlop tetejéről. Mindenki kíváncsian faggatta a kerítőnőt, hogy miképpen esett meg vele ez a dolog. A vénasszony beszámolt az esetről. Az egybegyűltek bizonyosra vették, hogy ez a csodálatos és egyben nevetséges eset valami varázsló műve, és király, papok, kereskedők egy akarattal szóltak:

– Akinek sikerült rászednie ezt a kerítőnőt, tömérdek szerelmes ifjú rászedőjét, jelentkezzék, és itt e helyen kössünk fejére díszturbánt!

Erre Lóhadzsangha eléjük állt, s érdeklődésükre elejétől fogva elmesélte a történetet. A Vibhisanától kapott csigakürtöt, hajítókorongot és többi jelvényt a királynak adta, nem kis csodálkozást keltve a tárgyakkal. Mathurá egész lakossága elragadtatással hallgatta a beszámolót, tüstént díszturbánt kötöttek a fejére, és a király parancsára felszabadították foglalkozása alól Rupinikát. Ezután Lóhadzsangha vagyonos emberként, boldogan élt tovább szeretőjével a magával hozott drágakövekből, miután illetéknéppen kitöltötte a kerítőnőtől elszenvedett megaláztatás miatti haragját.

A PÓRULJÁRT CSÁBÍTÓK

Világszerte híres város Támraliptá. Lakott benne egy kereskedő, hatalmas vagyon ura, név szerint Dhanadatta, azaz Vagyon-adta. Nem volt gyermeke, összehívott egy sereg bráhmant, könyörögve meghajolt előttük:

– Tegyétek meg, hogy mihamarabb fiam szülessék!

– Semmi nehézség sincs benne – szóltak a bráhmanok. – Papok mindent el tudnak intézni a Védák szertartásai segítségével. Élt egykor egy gyermektelen király. Háremében százöt felesége volt. Gyermekekért bemutatott áldozat hozzásegítette egy fiúhoz, akinek a Dzsantu nevet adta. Valamennyi felesége úgy csodálta a fiút, mint a felkelő újhholdat. Egyszer a térdén csúszkáló kisgyermeket megcsípte egy hangya az ülepén. Kétségbeesett visongásban tört ki. A háremben iszonyú z sivaj támadt. Jajgatott a király is, mint a legközönségesebb alattvaló: „Jaj, fiam, fiam!” A hangyát hamar eltávolították, a gyermeket megvigasztalták, de a király tovább is kárhoztatta az egy-gyermekűséget, ami csupán bánatot szül.

– Van-e valami mód arra, hogy sok fiam legyen? – kérdezte papjaitól, annyira nekikeseredett a búbánatnak egy szem fia esetén.

– Egyetlen lehetőség van rá, király – felelték a papok. – Megölöd ezt az egy fiadat, húsát égő áldozatként mindenestül megáldozod, összes feleségeid beszívják az áldozat szagát, és teherbe fognak esni tőle.

A király mindent úgy tett, ahogy tanácsolták, és ahány felesége volt, annyi fia született.

Nos, neked is el tudjuk intézni, hogy áldozat bemutatásától fiad legyen.

Ezután a papok felvették Dhanadattától a tiszteletdíjat, és bemutatták az áldozatot. A kereskedőnek valóban fia született, akit Gubaszénának neveztek el. A fiú szépen felserdült, és atyja elhatározta, hogy megnősíti. Útra kelt a fiúval együtt egy másik szigetre, azzal az ürüggyel, hogy kereskedőútra indul, valójában azonban leendő menyét akarta kiszemelni. A leggazdagabb kereskedőnek, Dharmaguptának lányát kérte feleségül fia számára; a leány neve Dévaszmitá, azaz Isteni Mosolyú volt. Dharmagupta nem örült a házassági ajánlatnak, mert nagyon szerette leányát, és messzéllette Támraliptá városát. A lány azonban jól megnézte

magának Guhaszénát, s a szemrevaló fiatalember annyira lenyűgözte szívét, hogy kész volt megválni kedvéért hozzátartozóitól. Barátnője közvetítésével találkát beszélt meg vele, s éjszaka kedvesével és annak apjával megszökött a szigetről. Támraliptába érve megtartották az esküvőt, és az ifjú házaspár lelkét a kölcsönös szerelem kötele hurkolta egymáshoz.

Miután atyja eltávozott az elmúlás ösvényén, Guhaszénát rokonai elküldték kereskedni Katába országba. Azonban felesége, Dévaszmitá, semmiképpen sem volt hajlandó beletörődni az utazásba, mert féltékeny volt, és attól tartott, hogy férje más nőkkel talál viszonyt szőni. Guhaszénát egészen megkeverte, hogy rokonai küldik, felesége nem ereszti, kötelességét pedig teljesítenie kell. Elment a templomba, fogadalmat tett és böjtölt, imádkozva, hogy az isten sugalljon megoldást. Vele együtt Dévaszmitá is hasonló fogadalmat tett. Ekkor álmukban megjelent előttük Siva, és egy-egy vörös lótoszvirágot nyújtott át a férjnek és feleségnek, e szavak kíséretében:

– Fogjátok kezetekbe mindketten ezt a virágot. Ha valamelyikőtök a távolban vét az erény ellen, a másiknak a kezében a lótosz elhervad.

Az ige elhangzása után a házaspár felébredt, és meglátta a két vörös lótoszt; mintha kölcsönösen egymás kezébe adott szívük lett volna. Ezután Guhaszéna útra kelt, kezében tartva a lótoszt. Dévaszmitá pedig otthon várt rá, és nem vette le szemét a virágról.

Guhaszéna hamarosan megérkezett Katába országba, és drágaköveket adott-vett. Volt ott négy ifjú kereskedő, akik nagyon megcsodálták Guhaszéna kezében a hervadhatatlan lótoszt. Elcsalták házukba, alaposan leitatták borral, és kifaggatták a lótosz titka felől. Részezségében mindent kifecsegett. A négy fiatal kereskedő kiszámította, hogy Guhaszéna még sokáig fog ottmaradni a drágakő és egyéb áruk kedvéért; összebeszéltek, és gonosz lelkükkel felesége elcsábítására határozták magukat, pusztán kíváncsiságból. Gyorsan útra keltek, és észrevétlenül megérkezettek Támraliptába. Cselfogáson törték a fejüket, és egy Jógakarandiká, azaz Varázslat Kosara nevű buddhista apácához fordultak, aki egy ottani kolostorban lakott. Illedelmesen megkérték:

– Szentséges hölgy, ha kívánságunkat célba segíted, sok pénzt kapsz tőlünk.

Ő azonban így felelt:

– Fialok vagytok, nyilván valami idevalósi nőszemélyt kívántatok meg. Mondjátok meg, ki az, és én elintézem a dolgot. Van egy okos tanítványom, Sziddhikari, azaz Ügyesdolgú; ügyessége jóvoltából megszámlálhatatlan kincshez jutottam.

– Hogyan juttatott hozzá tanítványod a nagy vagyonhoz? – kérdezték a fiatal kereskedők az apácától.

– Ha kíváncsiak vagytok rá, elmondom; hallgassátok meg, fiaim – válaszolta az apáca.

Az okos Sziddhikari

Egyszer valami kereskedő érkezett ide északról. Itteni tartózkodása idején tanítványom szolgálónak öltözve elszegődött hozzá. Beférközött a kereskedő bizalmába, és ellopta minden aranyát. Hajnalban kilopózkodott a házból. Egy *domba* észrevette, amint a lány aggodalmában sietve távozott a városból, és kezében agyagdobjával, utánafutott, hogy kirabolja. Egy vadfügefa tövében utolérte. A ravasz Sziddhikari szomorúságot színlelve szólította meg a dombát:

– Féltékenységből összevesztem a férjemmel, és elhagytam házát, hogy véget vessek életemnek. Készíts nekem hurkot!

– Hadd akassza fel saját magát, ne kelljen asszonygyilkosságba esnem – gondolta a domba, és hurkot kötött a fa ágára. Ekkor Sziddhikari ártatlan képpel megkérte a dombát:

– Mutasd meg, hogyan kell az embernek felkötni magát!

A domba felállt az agyagdobra, és „így kell csinálni” megjegyzéssel saját nyakába akasztotta a hurkot. Sziddhikari ebben a pillanatban egy rúgással összetörte az agyagdobot, és a domba megfulladt a hurokban.

Közben a keresésére indult kereskedő, akitől minden kincsét ellopta, odaérkezett, és messziről meglátta Sziddhikarit a fa tövében. Ő is észrevette a közeledőt, észrevétlenül felmászott a fára, és leült az egyik ágra, úgy hogy a lomb teljesen elfedte. A kereskedő – szolgálói kíséretében – odaért a fához, és meglátta a dombát a hurokban, Sziddhikarit azonban sehol sem látta.

– Vajon nem mászott-e fel a fára? – vetette fel a lehetőséget az egyik szolgáló, és nyomban utánamászott.

– Mindig te tetszettél nekem legjobban, szép férfi, s most is utánam másztál! Tiéd ez az egész kincs! Jöjj, szeress!

E szavakkal Sziddhikari megölelte és szájon csókolta a kalmár szolgáját, és csók közben leharapta a hiszékeny férfi nyelvét. Görcsös kínok között, száján vért okádva zuhant le a fáról a férfi, s csak annyit dadogott, hogy „lalalla”. A kalmár meg volt győződve, hogy gonosz szellem szállta meg a férfit, és szolgálóhadával együtt ijedten menekült haza. A sokat próbált Sziddhikari – aki éppen elég félelmet élt át – szintén lemászott a fáról, és hazavitte magának a kincset.

Ilyen csavaros eszű tanítványom van, s így jutottam az ő jóvoltából én is vagyonhoz, fiaim.

Amikor az apáca az elbeszélés végére ért, éppen akkor érkezett oda tanítványa, Sziddhikari. Az apáca bemutatta a fiatal kereskedőknek, majd így szólt hozzájuk:

– Nos, fiaim, most mondjátok meg a lényegét: melyik nőt kívántátok meg? Rövidesen megszerzem számotokra.

– Van itt egy Dévaszmitá nevű asszony, Guhaszéna kereskedő felesége – közölték a kereskedők az apáca ígérete hallatára. – Ezzel az asszonnyal eszközölj ki számunkra találkát!

– Úgy lesz – ígérte meg az apáca, és a fiatalembereket a saját házában szállásolta el. Ezután Guhaszéna házanépét élelemmel és egyéb ajándékokkal lekenyerezte, és tanítványa kíséretében látogatást eszközölt a házban. Amint Dévaszmitá lakosztályának ajtaja felé közeledett, egy megláncolt nősténykutya elállta előtte a bejáratot, pedig azelőtt senkit sem tartóztatott fel. Erre Dévaszmitá elébe küldte az egyik szolgálót, hogy vezesse be vendégét, s közben töprengett: „Vajon miért jött ez a nő?”

Az apáca belépett, megáldotta Dévaszmitát, majd színlelt tisztelettel így beszélt a gonosz a jámborhoz:

– Mindig szerettelek volna látni, ma azonban veled álmodtam, ez bírt arra, hogy látogatásodra jöjjenek. Szívem sajog, ahogy elnézem, hogy meg vagy fosztva férjedtől; mert mit sem ér a szépség és ifjúság, ha nincs jelen a kedves, aki élvezze.

Ehhez hasonló mondásokkal igyekezett megnyerni a hű feleség bizalmát, majd hamarosan búcsút vett tőle, és saját házába tért. Másnap fogott egy alaposan megborzosott húsdarabot, és azzal indult Dévaszmitá házába. A húsdarabot odavetette az ajtót őrző kutyának. A kutya egyszerre bekapta amúgy borsosán. A bors hatására szemébe könny gyűlt, orra folyni kezdett. Közben az apáca bement Dévaszmitához, aki illendően fogadta. Az apáca képmutató sírásba kezdett. Dévaszmitá érdeklődésére keserves sóhajok közt kinyögte:

– Barátnőm, nézd ezt a kutyát, amelyik ott sír ajtód előtt. Előző életünkben jóbarátok voltunk, s most rám ismert és elsírta magát. A szájalom engem is könnyekre fakasztott.

Dévaszmitá megnézte a kutyát, amely valóban olyan állapotban volt, mintha sírna. Gondolkozóba esett, hogy miféle furcsasággal áll szemben, de közben az apáca folytatta:

– Gyermekeim, én és ez a kutya előző életünkben egy bráhma feleségei voltunk. Férjünk gyakran utazott el távoli országokba, mert a király követségbe küldte. Távolléte alatt én kedvemre érintkeztem férfiakkal, és így nem fosztottam meg érzékszerveim hadát a nekik kijáró élvezettől. Mert legfontosabb törvény, hogy érzékeinket nem szabad megrövidíteni. Leányom, ennek jutalmául jelenlegi életemben visszaemlékezem előző születéseimre. Ez az asszony viszont tudatlanságból kizárólag erénye őrzésére gondolt. Ezért házőrző kutya méhében fogant meg, bár előző életére ő is emlékszik.

– Miféle törvényre hivatkozik ez a nő? Nyilván cselet akar vetni ellenem – gondolta az éles eszű Dévaszmitá, és így válaszolt.

– Szentséges hölgy, sajnálom, hogy mindeddig nem tudtam erről a törvényről. Nos, akkor ismertess össze valami férfival, aki hajlandó szeretőm lenni.

Az apáca szólt:

– Éppen itt tartózkodik néhány idegen országbeli fiatal kereskedő; idehozom őket neked.

Az apáca vidáman sietett haza. Dévaszmitá maga köré gyűjtötte szolgálóit, és így beszélt hozzájuk:

– Bizonyára meglátta valaki uram kezében a hervadatlan lótuszt, kíváncsiságból borivás közben kifaggatta, s most

megrontásomra utaznak ide az idegen országbeli ravasz kereskedők; ezért bérelték fel ezt az álszent apácát. Hozzatok gyorsan bort, keverjétek bele maszlagot, azután készítsétek vasból egy kutyalábformát!

A szolgálok teljesítették Dévaszmitá parancsát. Egyikük a mondott kutyalábat is elkészítette. Közben az apáca maga mellé vette azt a kereskedőt, akit elsőnek jelöltek ki négyük közül, felöltöztette tanítványa ruhájába, este elvitte Dévaszmitá házába, bevezette, majd távozott a színhelyről. Dévaszmitá ruháit viszont egyik szolgálója öltötte magára, aki igen udvariasan megitta a kereskedőt a maszlagos borral. A bor még jobban elvette az eszét, mint gyalázatos kívánsága. Ekkor a szolgálok lehúzták minden ruháját, úgyhogy elmehetett volna meztelen szerzetesnek, majd a vas kutyalábbal bélyeget sütöttek a homlokára, az éj sötétjében kicipelték a házból, és egy személgödörbe dobták. Az utolsó őrségváltás idején nyerte vissza eszméletét, s ott találta magát a gödör fenekén, mintha a pokolba zuhant volna, amelyet bűnével kiérdemelt. Kikászolódtott, megfürdött, homlokán kitapintotta a bélyeget, azután úgy, ahogy volt, meztelenül tért vissza az apáca házába.

– Ne csak én legyek egyedül nevetség tárgyává – gondolta magában, ezért azt hazudta barátainak, hogy hazatérőben kirabolták. Reggel kendővel bekötötte megbélyegzett homlokát, azt hozva fel ürügyül, hogy az átvirrasztott éjszakától és a sok ivástól megfájdult a feje.

Este a második kereskedő ment el Dévaszmitá házába, és őt is ugyanúgy megszegyenítették, ő is meztelenül tért vissza.

– Mikor eljöttem, magamra raktam ékszereimet, s rablók kifosztottak – magyarázkodott. Reggel ő is azzal állt elő, hogy szaggat a feje, és kötés alá rejtette homlokán a bélyeget. Így sorozatos tagadásuk révén egymás után mind a négyen megkapták a megbélyegzést és megalázást, értéktárgyaikat elvesztették, és erősen restelkedtek. Az apácának nem árulták el, hogy mennyire megjárták.

– Hadd kapja meg ő is a magáét – mondták magukban, és távoztak.

A következő napon az apáca vígan indult tanítványa társaságában Dévaszmitá házába, abban a hiszemben, hogy sikeresen elvégezte, amire vállalkozott. Dévaszmitá udvariasan fogadta, és bőségesen itatta a métellyel kevert borból. Mikor tanítványával együtt lerészegedett tőle, a hűséges feleség levágta fülüket és orrukat, és őket is a szemétködörbe dobatta. Azonban utólag aggodalom fogta el, hogy a négy fiatal kereskedő esetleg elmegy és megöli férjét. Beszámolt a dologról anyósának. Anyósa megnyugtatta:

– Lányom, helyesen cselekedtél. De fiamat valóban veszély fenyegeti.

Dévaszmitá így szólt:

– Ahogy valaha Saktimati megmentette férjét okosságával, úgy megmentem én is a férjemet.

– Mondd el lányom, hogyan mentette meg a férjét Saktimati – érdeklődött anyósa, mire Dévaszmitá elbeszélte a történetet:

Saktimati története

Abban az országban, ahová való vagyok, a városban egy Manibhadra nevű nagy hatalmú jaksa-istenség temploma áll. Őseink emelték, és ma is nagy tiszteletnek örvend. A város lakói könyörgésükkel szoktak a jaksa elé járulni, és különböző fogadalmakat tesznek kérésük teljesüléséért. Ha a városban rajtakapnak egy férfit, hogy az éjszakát más férfi feleségénél tölti, az asszonnyal együtt bezárják az isten belső szentélyébe. Másnap mindkettőjüket a király elé állítják, és ha rájuk bizonyul tettük, hörtönhe vetik őket. Ez ott a törvény.

Egyszer a városi örök éjszaka más feleségével csíptek el bizonyos Szamudradatta nevű kereskedőt. Elfogták, és a nővel együtt a jaksa templomába zárták, s az ajtót erősen beretesztették. A kereskedő hűséges és okos felesége, Saktimati, azonnal értesült az esetről. Álruhát öltött, és néhány barátnője kíséretében még azon éjszakán a jaksa-templomhoz ment, áldozati ajándékot vitt magával, és azt színlelte, hogy imádkozni akar. Az egyik papot ajándékkal megvesztegette, az kinyitotta az ajtót és beeresztette őket, majd elment jelentést tenni a városi felügyelők parancsnokának. Saktimati bement, megtalálta férjét és a nőszemélyt, akik szégyenkezve ültek

ott. Saját ruháit ráadta az asszonyra, és kiküldte a templomból. Az átöltözött asszony kiment, és eltűnt az éjszakában, Saktimati pedig ott maradt férjével. Reggel jöttek a király emberei, de mikor megvizsgálták az esetet, azt találták, hogy saját feleségével zárták be a kereskedőt. Amikor a király értesült az esetről, megbüntette a városparancsnokot, a kereskedőt pedig kiengedte a jaksatemplomból, mintha a halál szájából eresztette volna ki. Így mentette meg valaha férjét okosságával Saktimati, én is így akarom megmenteni uramat értelmem fegyverével.

Így beszélt Dévaszmitá négyszemközt anyósához, azután néhány szolgálójával kereskedőnek öltözött, és hajóra szállt azzal az ürüggyel, hogy kereskedőútra indul. Katáha országba hajózott, ahol férje tartózkodott. Az ottani kereskedők körében rátalált férjére, Guhaszénára; mintha magával a testet öltött boldogsággal találkozott volna. Guliaszéna is felfigyelt rá, távolról nézte a férfiruhás egyént:

– Ki lehet ez a kereskedő, aki annyira hasonlít kedvesemhez?
– töprengett.

Dévaszmitá elment a királyhoz, és kéréssel fordult hozzá:

– Bejelentést akarok tenni, gyűljön össze minden alattvalód!

A királyt elfogta a kíváncsiság, összehívta városának egész lakosságát, és megkérdezte a kereskedőruhás asszonyt:

– Mit akarsz bejelenteni?

Dévaszmitá szólt:

– Négy rabszolgám megszökött, és most itt tartózkodnak. Add vissza őket, istenség!

– Itt áll városom valamennyi alattvalója – szólt a király. – Vedd szemügyre embereidet, és válaszd ki közülük rabszolgáidat!

Ekkor Dévaszmitá kiválasztotta a négy fiatal kereskedőt, akiket házában megnyomorított. Fejük még most is kendővel volt bekötve.

– Dúsgazdag karavángazdák fiai mind a négyen, hogyan lennének rabszolgák? – kiáltoztak mérgesen az ott álló kereskedők.

– Ha nem hiszitek – felelte Dévaszmitá – nézzétek meg a homlokukat, ahol kutyaláb jegyével bélyegeztem meg őket.

Helyeselték, és mind a négyük fejéről leoldották a kendőt. Mindenki láthatta homlokukon a kutyaláb jelét. A kereskedők testületé megszégyenülten elhallgatott. Az uralkodó elcsodálkozott:

– Mi ez? – kérdezte Dévaszmitától.

Az asszony elbeszélte az esetet, és az egész nép hahotára fakadt.

– Valóban a te rabszolgáid, nemes hölgy – szólt a király. A többi kereskedő nagy összeget adott össze az erényes asszony részére, hogy kiváltsák a rabszolgaságból azt a négyet, ezenfelül a királynak is kifizették a büntetést. Minden jóra való ember dicsérte Dévaszmitát, aki fogta az összeget és férjét, és visszatért városába, Támraliptába. Ettől fogva soha többé nem vált meg kedvesétől.

AZ OKOS GYERMEK

Élt valaha egy Rudrasarman nevű bráhman. Családot alapított, és két feleséget vett el. Az egyik asszony fiút szült, és belehalt a szülésbe. Az apa a mostohaanya gondjaira bízta a gyermeket. Amikor a fiú valamennyire felcseperedett, mostohája rossz koszon tartotta, úgyhogy a gyerek hasa felpuffedt, teste beteges színű volt.

– Miért hanyagolod el úgy ezt az anyátlan árvát? – kérdezte a bráhman a második asszonytól.

– Szeretettel gondozom, de hiába, ilyen marad; mit csináljak vele? – felelte férjének az asszony.

– Úgy látszik, ilyen a fiú természete – vélekedett a bráhman. Ki ne adna hitelt az asszonyok kedvességét színlelő szavainak?

– Ez a gyermek nyomorék marad – mondták a szülői házban, és így rajtaragadt a Kis Nyomorék név.

– Nevelőanyám egyre rosszabbul bánik velem. Ajánlatos lesz valami ellenszert kieszelnem – gondolta a gyermek, aki ötéves korához képest meglepően okos volt.

Egyszer, amikor atyja a királyi palotából tért haza, titokban odasúgta:

– Apuskám, két apukám van!

Mindennap elmondta ezt a mondókát. Atyja gyanút fogott, hogy felesége szeretőt tart, s ettől fogva még az érintését is kerülte az asszonynak. Az asszony törte a fejét:

– Vajon miért haragszik rám férjem, noha igazán semmit sem vétettem? Talán a Kis Nyomorék áskálódik ellenem?

Szépen megfüröszttötte a gyereket, jól tartotta ízletes ételekkel, azután ölébe ültette, és megkérdezte tőle:

– Fiacskám, miért haragítottad meg rám apádat, Rudrasarmant?

Erre a gyerek így válaszolt mostohaanyjának:

– Még többet is kapsz tőlem, ha nem hagyod abba a gonoszkodást. Édes gyermekeidet hizlalod, engem miért sanyargatsz?

Amikor az asszony ezt hallotta, meghajolt a gyermek előtt, és esküvel fogadta:

– Többé nem teszek így, csak békítsd ki velem férjemet!

A kisfiú így felelt:

– Jól van. Amikor apám hazajön, egyik szolgálód tartson elé egy tükröt. A többit bízd rám.

Az asszony igent mondott, és egyik szolgálóját megbízta a feladattal. Amikor Rudrasarman hazatért, a szolgáló rögtön tükröt tartott elé. A gyermek rámutatott a tükörképre, és így szólt:

– Itt van a másik apukám!

Rudrasarman gyanúja eloszlott, és kiengesztelődött felesége iránt, akire ok nélkül neheztelt.

Kisgyermek is bosszút állhat, ha igazságtalanul bánnak vele.

AZ ÁLSZENT SZERZETES

A Gangá folyó partján fekszik egy Mákandiká nevű város. Abban a városban élt egyszer egy szerzetes, aki örökös hallgatásra tett fogadalmat. Koldulásból élt, s többi szerzetestársával együtt az egyik templomhoz tartozó kolostorban lakott.

Egyszer egy kereskedő házába lépett be alamizsnáért, és meglátott egy szép lányt, aki az alamizsnát kiadta. A csodás szépségű lány láttán a szerelem erőt vett a fickón.

– Jaj, jaj, nagy baj! – kiáltott fel a kereskedő füle hallatára, majd átvette az alamizsnát, és megtért hajlékába. A kereskedő titokban felkereste, és csodálkozva kérdezte tőle:

– Mi történt, hogy ma váratlanul megtörted hallgatásodat és azt mondtad, amit mondtál?

Erre a szerzetes így felelt a kereskedőnek:

– A jelek szerencsétlenséget jósolnak arra az esetre, ha férjhez adod leányodat: ebben az esetben feleségeddel és gyermekeiddel együtt biztos pusztulás vár rád. Ezért történt, hogy amikor leányodat megláttam, megsajnálalak, hiszen odaadó hívem vagy, és megszólaltam, megtörve hallgatásomat miattad. Zárd leányodat egy ládába, tégy a láda tetejére mécses, és éjszaka dobd a Gangába.

A kereskedő félelmében beleegyezett, és éjjel mindent elvégzett a mondott utasítás szerint; mert az ijedt ember nem gondolkozik. Közben a szerzetes szólt tanítványainak:

– Menjete a Gangához, s ha meglátjátok, hogy egy láda úszik rajta, tetején mécsessel, hozzátok ide titokban; de kinyitnotok nem szabad, még akkor sem, ha esetleg valami hangot hallotok belőle.

– Igenis – felelték és indultak. Ám mielőtt a tanítványok a Gangához értek, egy királyfi ment a folyóra fürdeni. A mécs fényében észrevette a ládát, amelyet a kereskedő dobott a vízbe, és szolgálival kihalásztatta. Kíváncsian kinyitotta, és meglátta benne a szívet mámorosító leányt. Azon nyomban nejévé tette a tanúk nélküli házasság szertartásával. A ládát visszabocsátotta a Gangá vizére, tetejére visszatéve a mécses, és egy vad majmot zárva bele.

Miután a királyfi boldogan eltávozott a leányok gyöngyszemével, odaérkeztek a szerzetes tanítványai, hogy megkeressék a ládát. Megláták, kihúzták, elvitték a szerzetesnek, aki megörült, és így szólt:

– Egyedül akarok varázslatot végrehajtani ezzel, fenn a ház tetején. Ti aludjatok csendben ma éjszaka!

Ezzel fogta a ládát, és felcipelte a kolostor tetejére. Fent kinyitotta, hogy magáévá tegye a vágyott kereskedőleányt. Kiugrott belőle a mérges majom, és rávetette magát a szerzetesre, valósággal mintha a szerzetes becsstelen szándéka jelent volna meg testi alakban. Fogával az orrát harapta le, karmával a fülét szakította be a gyalázatosnak a feldühödött majom, mintha bűnéért szabná ki a büntetést. A szerzetes ilyen állapotban rohant le, s tanítványai nehezen tudták visszafojtani nevetésüket, mikor meglátták. Másnap híre ment az esetnek, és az egész nép nevetett, a kereskedő pedig örült, s még jobban örült lánya, aki derék férjet kapott.

A FÉLTÉKENY TÜNDÉRASSZONY

Van egy város, Pátaliputra, a széles föld legszebb ékszere. Ebben a városban élt egy nagykereskedő, név szerint Dharmagupta. Volt egy felesége, Csandraprabhá, azaz Holdvilág. Az asszony egyszer teherbe esett, és leányt szült, akinek egész teste és arca gyönyörű szép volt. Szépségével az egész gyermekágyas házat megvilágította, s alighogy megszületett, értelmes szóval szólalt meg, felkelt és leült. A kereskedő észrevette, hogy a szülőszobában az egész asszonynépet ámulatba és rémületbe ejtette valami, s maga is ijedten sietett oda. Meghajolt az újszülött előtt, úgy kérdezte négy szemközt:

– Ki vagy, szentséges lény, aki hajlékomban öltöttél földi testet?

A lány így felelt:

– Senkihez sem szabad feleségül adnod. Ha házában maradok, szerencsét hozok rád. További kérdésekre nincs szükség, atyuskám.

A válasz megijesztette Dharmagupta kereskedőt. Rejtekhelyen helyezte el házában a leányt, s elhíresztelte, hogy meghalt. A lány – aki a Szómaprabhá, azaz Holdfény nevet kapta – szépen felnövekedett, emberi testben, de égi szépségben és kellemben.

Egyszer, amikor házuk tetején állva, a tavaszi ünnepségben gyönyörködött, megpillantotta egy Guhacsandra nevű kereskedőfiú. Az ifjú megtántorodott, mintha a Szívben születő isten nyila találta volna szíven, s csak nehezen tudott hazavánszorogni. Szülei faggatták, hogy mi az oka betegségének, s makacs kérdezősködésükre egy barátja száján keresztül megüzente szerelmének gyötrelmét. Erre atyja, bizonyos Guhaszéna, szeretettől indítatva elment Dharmagupta kereskedő házába, hogy megkérje lányát. Dharmagupta azonban elutasította a menyét kérő Guhaszénát, mondván, hogy leánya sajnálatos módon nem épelméjű. Ám Guhaszéna gyanította, hogy csak kibúvót keres lánya számára. Hazament, s szerelem lázában sínylődő fia láttán így gondolkozott:

– A királyt fogom megkérni közbelépésre; már régebben lekötélteztem szolgálataimmal, s ő majd hozzáadatja a lányt halál révén álló fiamhoz.

Így döntött, és elment a királyhoz. Páratlan értékű drágakövet vitt ajándékba a népek urának, és elébe tárta óhaját. A férfiak őrizője kegyesen a kereskedő mellé adta városának felügyelőjét, akinek társaságában a kereskedő ismét elment Dharmagupta házába. A felügyelő katonákkal körülvétette a házat. Dharmagupta torkát könnyek fojtogatták; biztosra vette egész házanépének pusztulását. Leánya, Szómaprabhá azonban így szólt hozzá:

– Adj hozzá, atyuskám, hogy bántódásod ne essék miattam. Csupán egy tilalmat kell megfogadtatnod apósommal: férjemnek sohasem szabad ágyába vonnia.

Leánya biztatására Dharmagupta belenyugodott, hogy feleségül adja az ifjúhoz, akinek apjával közölte a tilalmat. Guhaszéna beleegyezett, magában nevetve:

– Csak legyen meg az esküvője fiammal!

Az esküvő után Guhaszéna fia, Guhacsandra, maga mellé vette Szómaprabhát, és saját házába tért. Este atyja így szólt hozzá:

– Fiam, emeld ágyadba feleségedet; hiszen saját asszonyát mindenki ágyába viszi!

Amikor Szómaprabhá meghallotta, haragos pillantást vetett apósára, és megfenyegette mutatóujjával, mintha a Halál jogarával suhintott volna felé. Ahogy a kereskedő meglátta menyének ujját, abban a szempillantásban elszállt belőle az élet. A jelenlevőket rémület szállta meg. Atyja gyászos esete láttán Guhacsandra is megdöbbsent:

– A halál költözött házamba feleségem alakjában!

Ettől fogva nem közelített házában élő hitveséhez, és úgy őrizkedett fogadalma áthágásától, mint a kivont kard pengéjétől. Ez a bánat azonban egyre gyötörte bensejében. Elfordult gazdagsága élvezetétől, és fogadalom gyanánt bráhmanoknak adott eledelt mindennap. Miután a bráhmanok elfogyasztották az eledelt, minden alkalommal pénzajándékot kaptak földöntúli szépségű feleségétől, aki azonban örökös némaságban élte életét.

Egyszer egy öreg bráhman jött étkezésre, s megpillantotta az asszonyt, aki szépsége tökéletességével az egész világ bámulatát felkeltette. A pap félrevonta Guhacsandrát, és kíváncsian kérdezte:

– Mondd, miféle szerzet ez a fiatalasszony?

Ismételt érdeklődésére Guhacsandra csüggedt lélekkel beszámolt mindenről, ami vele történt. A történet hallatára szájalom ébredt a nemes bráhma szívében, és hogy a férfi elérhesse szíve vágyát, megtanította egy varázsigére, amellyel a Tűz jóindulatát lehetett megnyerni. Mikor Guhacsandra titkos helyen elmondta a varázsigét, az áldozati tűz közepéből kiemelkedett egy bráhma. A bráhma alakjában megjelenő Tűz így beszélt a lába elé borulókhöz:

– Ma házában fogok étkezni, éjszakára is nálad maradok. Megmutatom a valóságot, és teljesítem óhajodat.

Ekkor a bráhma Guhacsandra házába ment, és a többi pappal együtt ott étkezett. Éjszaka Guhacsandra mellett feküdt le, de lankadatlan éberséggel virrasztott. Egy őrsváltásnyi idő elteltével, mikor az egész háznép álomba merült, Guhacsandra felesége a sötétben kiment a házból. A bráhma rögtön felébresztette Guhacsandrárt:

– Indulj, nézd meg, mi történik feleségeddel!

Dongóvá varázsolta Guhacsandrárt és önmagát, kirepültek a házból, és megmutatta, merre távozott felesége. A szép asszony elhagyta a várost, és messzire ment. A bráhma és Guhacsandra követte. Egy helyen hatalmas, ágasbogas, árnyas lombú vadfügefát pillantottak meg. A fa alól vidám, édes, földöntúli ének dallama hallatszott: az éneket lant- és fuvolaszó kísérte. A fa ágán egy tündérlány ült ékes trónuson, aki Guhacsandra feleségéhez hasonlított. Szépségének ragyogása csillagok fényét győzte le, hófehér jakfarklegyezők legyezték, s mindenestül olyan volt, mintha a Hold tündöklésének kincsesházát őrző istenség jelent volna meg a földön. Guhacsandra felesége felmászott a fára, és leült a trónus egyik felére. Midőn az egyforma szépségű két tündér találkozott, az ámuló Guhacsandra szinte úgy látta, mintha három Hold kelt volna fel az éjszakában. Csodálkozásában egy pillanatig töprengett:

– Álmodok vagy megháborodtam? Vagy mindkettőt egyszerre? Szörnyűség! Az igaz úton járás fáján a bölcsék társaságának bimbója nyílt virággá, és gyümölcs reményével kecsegtet.

Miközben ezen elmélkedett, a két tündérlány elfogyasztotta az ételeket – amilyenel hozzájuk hasonló lények táplálkoznak –, azután égi bort ittak.

– Ma egy nagy hatalmú bráhman érkezett házamba, ezért aggodalom fogta el szívemet, nővérem. Mennem kell – szolt Guhacsandra felesége a másik tündérlányhoz, majd búcsút vett tőle, és leszállt a fáról.

Miután Guhacsandra és a bráhman mindezt végignézte, dongó alakjában hazarepültek. Megelőzték az asszonyt, még előtte visszaérkeztek a házba az éj leple alatt. A tündérlány – Guhacsandra hitvese – szintén hamarosan megérkezett, és észrevétlenül belopózott saját lakosztályába.

Ekkor a bráhman így beszélt Guhacsandrához:

– Láttad, hogy feleséged nem ember, hanem tündér. Láttad a nővérét is, aki szintén tündér. Természetes, hogy tündéresszony nem vágyik emberi férfi érintésére. Hogy mégis célhoz érhesz, adok neked egy varázsigét, amelyet az ajtó fölé kell írni. A varázsigé hathatósabbá tétele kedvéért megtanítalak még egy fogásra, amelyet házon kívül kell alkalmaznod. A tűz lobog magától is, de még jobban, ha szél fújja. Ugyanígy a varázsigé magában is célhoz vezet, hát még akkor, ha ravaszság is segíti!

E szavak után az érdekes bráhman átadta Guhacsandrának a varázsigét, kioktatta a csselfogásra is, majd hajnalban nyomtalanul eltűnt. Guhacsandra felírta felesége ajtaja fölé a varázsigét, majd estére kelve nekikészült, hogy végrehajtsa a csselfogást, amellyel felesége érdeklődését akarta felkelteni. Kiöltözött, és felrakta ékszereit, s neje szeme láttára csevegésbe elegyedett egy igen csinos nőszeméllyel. Mikor a tündérlány a jelenetet látta, felébredt benne a féltékenység. Magához intette férjét, és megkérdezte (mert a varázsigé feloldotta hangját a némaság alól):

– Ki ez a nő?

– Ez a remek nő szerelmes belém; ma elmegyek a házába – felelte ravaszul a férfi.

Erre az asszony sanda oldalpillantással, összeráncolt szemöldökkel megránágálta férjét bal kezével, és így szolt hozzá:

– Ahá, sejtettem! Ezért öltöztél díszbe! El ne menj! Mi dolgod azzal a nővel?! Gyere hozzám, utóvégre én vagyok a feleséged!

Így beszélt felindultságtól remegő hangon, férjébe csimpaszkodva, mert a varázsigé megszüntette megközelíthetlenségét. Férjén végigfutott a borzongás

a gyönyörűségtől. Azonnal bement feleségével a hálójába, s ott halandó létére halhatatlan kéjeket élvezett, amelyeket vágyálmaiban sem tudott volna elképzelni.

Ettől fogva Guhacsandra boldogan élt felesége oldalán, akinek szerelmét varázslat segítségével sikerült elnyernie, Szómaprabhá pedig lemondott a tündérségről.

A BÁTOR VIDUSAKA

Itt van ez a város, az egész földkerekségen nagy hírnévnek örvendő Uddzsajini. Itt uralkodott valaha Áditjaszéna, a világ ura, akinek neve Nap-hadsereget jelent. Vitézsége izzott, mint a Nap tüze, s harci szekérének kereke éppoly akadálytalanul gördült végig a földön, amelynek ő volt egyetlen parancsolója, mint a nap korongja az égen, amelynek ő az egyetlen ura. Midőn hókristály-fehérségű uralkodói napernyője világította meg az eget, a többi király lehajtotta ernyőjét, mert árnyékában nem érhetette fejüket bántalom. Kincstára az élvezetére rendelt föld valamennyi drágakövének tárháza volt, ahogy az óceán tárháza minden vizeknek.

Egy alkalommal valamilyen okból a Gangá vidékére vonult egész hadseregével, és a folyó partján letáborozott. Egy odavaló gazdag kereskedő, bizonyos Gunavarman, azaz Erénnyel-felvértezett, gyönyörű leányt vitt ajándékkul a férfiak urának. Az ajtónálló száján keresztül üzenetet küldött az emberek istenségének:

– E leány a Három Világ legszebb gyöngyszeme, s történetesen az én házamban született. A gyöngyök őrzője a király; másnak nem adhatom.

Bebocsáttatást nyert, és bemutatta leányát, Tédzsaszvatit az uralkodónak. A név jelentése „Tündöklő”, s a leány arcának ragyogása valóban fényt árasztott a világra, mintha a Szerelem szentélyében álló gyémántmécses lángja sugárzott volna róla. Szépségének tündöklése a vágy hálójába hurkolta a királyt; elkábult, és kiverte a verejték, mintha a szerelem tüze hevítette volna belülről. Azonnal elfogadta a lányt, aki méltó volt az első királynét megillető helyre; atyját, Gunavarmant meglegedettsége jeléül saját magával egyenlő rangra emelte. Megtartotta az esküvőt az imádott Tédzsaszvattal, azután visszatért vele Uddzsajiniba, s úgy gondolta, hogy élete célja beteljesült. Pillantását oly merően függesztette kedvese arcára, hogy királyi teendőit meg sem látta, bármily nagy dolgok vártak is elintézésre. Fülét úgy megtöltötte Tédzsaszvati csengő hangja, hogy szerencsétlenség sújtotta alattvalóinak jajszava nem hatolt bele. Hosszas tartózkodásra lépett be a háremébe, és nem távozott belőle, ám ellenségeinek szívéből eltávozott a félelem láza.

Idővel Tédzsaszvati királynétől leánya született, szívében pedig hódítási vágy született; alattvalói egyforma örömmel fogadták mindkettőt. A lány, akinek csodálatos szépsége mellett fűszálnak tűnt a Három Világ, az uralkodó boldogságát növelte, hódítási vágya pedig vitézségét fokozta.

Egy alkalommal hadra kelt Uddzsajiniból a föld ura, hogy megfenyítse egyik fellázadt hűbéresét. Tédzsaszvati királynét elefánt hátára ültette, és magával vitte, valósággal mintha a sereg védőistennője lett volna. Maga pompás paripára szállt; lova magas volt, mint egy mozgó hegy, mozdulatairól büszkeség zuhataga áradt, sörénye zászlóként lengett, hevedere övként csengett. Szája magasságáig emelt mellső lába mintha a Garuda-madár röptét akarta volna gyakorolni a levegőben, hogy a gyorsaság tudományának tanulásában vetélytársa lehessen. Magasra emelt fejével, büszke pillantásával mintha a földet méregette volna: „Vajon szabhat-e valami korlátot gyorsaságomnak?”

A föld ura egy idő múlva sima talajra ért, és gyors vágásra ösztökélte lovát, hogy bemutassa tudományát Tédzsaszvatinak. Sarka rúgásaitól a ló megbokrosodott, és mint a számszeríjról kilőtt nyíl, elragadta a kísérők szeme előtt a férfiak urát. A seregen rémület vett erőt, s a lovas katonák ezrei vágattak utána, de nem érték utol a királyt, akit lova elragadott. A miniszterek attól tartottak, hogy uruk szerencsétlenül járt, s aggodalmukban a sereggel együtt visszatértek Uddzsajiniba, magukkal vive a zokogó királynét. A város kapuit bezárták, a falakra őrséget állítottak, a lakosokat nyugalomra intették, és igyekeztek hírt szerezni a király sorsáról.

Közben a királyt néhány perc alatt a Vindhja-hegység járhatatlan rengetegébe ragadta lova, ahol csak vad oroszlánok tanyáztak. Ott végre megállt a ló, ám a király teljes tanácstalanságban és zavarban volt, mert a hatalmas rengetegben elveszítette tájékozódóképességét. Helyzetéből nem talált más kiutat, mint azt, hogy leszállt lováról, meghajolt előtte, és így beszélt hozzá – mert sejtette, hogy a ló mi volt előző életében:

– Te istenség vagy; magadfajta teremtményekhez nem méltó, hogy romlásba vigyék gazdájukat. Hozzád fordulok oltalomért: vigyél a helyes útra!

E szavak a lónak is emlékezetébe idézték önnön származását, és elszégyellte magát.

– Úgy kell tennem – gondolta magában –, hiszen a nemes paripákban valóban istenségek öltenek testet.

A király ismét felült lovára, s a paripák legnemesebbike megint vágtába kezdett, visszafelé is megtette a száz mérföldnyi utat, és kristálytisza vizű, fáradságot feledtető hús tavak mellett száguldva, estére kelve visszajuttatta a népek urát Uddzsajini város közelébe. Közben azonban a sugárkoszorús Nap – talán szégyenében, hogy a paripa gyors futása túltett az ő hét lovának sebességén – a Lenyugvás Hegyének barlangjába rejtőzött, és homály ereszkedett a földre. Uddzsajini kapui már zárva voltak. A város falain kívül fekvő halottégető temetőt az éjszaka a borzadály lakhelyévé tette. Ekkor az okos ló egy kolostorhoz vitte urát, amely magánosan emelkedett a városon kívül. Áditjaszéna király alkalmasnak találta a kolostort az éjszaka eltöltésére, fáradt lovával odaléptetett, és bebocsátást kért. A kolostorban lakó papok azonban arra gyanakodtak, hogy valami temetőcsősz vagy tolvaj akar belopózni hozzájuk, és nem eresztették be, sőt fenyegető hadonászás és durva szitkozódás kíséretében vonultak ki elébe a kapuba; mert a halotti himnuszokat éneklő papok háza félelem, durvaság és harag tanyája.

Miközben a papok így handabandáztak, egyikük, egy fiatal, erős karú pap, bizonyos Vidusaka, szintén kiment a kolostor elé. Ez a derék bráhma – igazak legigazabbika - önsanyargatásával kivívta a Tűzisten megalégedését, és varázskardot kapott tőle, amely megjelent, mihelyt rágondolt. Az éjszakára érkező király méltóságteljes megjelenése láttán arra gyanakodott az értelmes pap, hogy valamely álruhás istenséggel áll szemben. Széttaszigálta a többi papot, tiszteletteljesen meghajolt a férfiak őrizője előtt, és illemtudóan bevezette a kolostorba. Mikor a király kipihente fáradságát és rabszolganők lemosták róla az út porát, Vidusaka rangjához illő ételekkel vendégelte meg. Gyors lábú paripáját is leszerszámozta Vidusaka, majd jóllakatta fűvel és egyéb abrakkal. Végül ágyat vetett a fáradt uralkodónak, és így beszélt hozzá:

– Örködni fogok tested felett, aludj nyugodtan, uram!

A király elszenderedett, a bráhma pedig ajtajában állva virrasztotta át az éjszakát, gondolatra megjelenő tűzkardját szorítva

markában. Reggel, amikor az emberek őrizője felébredt, Vidusaka kérés nélkül felszerszámozta lovát. A király búcsút vett tőle, lóra pattant, és belovagolt Uddzsajiniba; alattvalói már messziről észrevették, és örömben szinte eszüket vesztették. A város egész lakossága a király elé sietett, és hazatérése fölötti boldogságukban harsány üdvrivalgásban törtek ki. Amint a király a tanácsosok élén belépett a palotába, a királyné szívéből kilépett az aggodalom kínja. A város utcáiról eltűnt a bánat, mintha a szélben lobogó ünnepi selyemzászlók tömege söpörte volna félre. Tédzsaszvati királyné parancsára nagy ünnepséget ültek, amíg a Napot az alkony, a városi népet az egymásra hintett cinóberpor nem festette vörösre.

Másnap Áditjaszéna király maga elé rendelte a kolostorból Vidusakát és a többi papot. Közhírré tette az előző éjszaka történeteket, majd jótévőjét, Vidusakát, ezer faluval ajándékozta meg. Ezen kívül házi papjául választotta, napernyővel és hátaselefénttal tüntette ki a hálás király a bráhmant, akit az egész nép kíváncsi tisztelettel csodált. Így Vidusaka a hűbéres fejedelmek rangjára emelkedett; maradhat-e gyümölcstelen a nagy lelkekkel szemben tanúsított jótétemény? Ám a nagyszívű Vidusaka megosztotta a kolostor többi papjával a királytól kapott falvakon, közös tulajdonként. Így paptársaival közösen élvezte a kapott földek jövedelmét, míg ő maga a király udvarában maradt, és szolgálta urát.

Azonban ahogy az idő telt, a többi papnak fejébe szállt a vagyon mámor. Mindegyik első akart lenni közöttük, és Vidusakát már figyelembe sem vették. Egymás között is meghasonlottak, és hetes csoportokra oszolva szálltak meg egy-egy helyet, vetélkedésükkel olyan csapást zúdítva sanyargatott falvaikra, mint holmi baljós csillagcsoportok. Vidusaka távol tartotta magát torzsalkodásaiktól; mert kicsinyes lelkekkel szemben a bölcs egyetlen magatartása a megvetés.

Szüntelen civakodásuk láttán egyszer felkereste őket egy kemény természetű bráhman, bizonyos Csakradhara. Félszemű létére is élesen látott az igazság kibogozásában, és púpos létére is egyenes volt a beszéde. Így szólította meg a papokat:

– Nyomorultak, azelőtt alamizsnából éltetek, s hogy most ilyen szerencse jutott osztályrészetekül, mindegyikötök túl akar tenni

a másikon, és közben nyomorba dönttelc falvaitokat. Vidusaka is hibás, amiért elnézi üzelveiteket. Bizonyosra vehetitek, hogy hamarosan újra járhattok alamizsnát koldulni. Jobb, ha valahol nincs vezető, és csupán a sors akaratától függve élnek egyetértésben, mint hogyha sok vezető van, és a meghasonlás mindnyájuk vagyonának pusztulásához vezet. Hallgassatok szavamra, és válasszatok egyetlen bölcs vezetőt, ha azt akarjátok, hogy a legrátermettebb oltalma alatt tartósan élvezhessétek gazdagságotokat.

Meghallgatták, és mindegyik saját magát tartotta legalkalmasabb vezetőnek. Az idegen bráhma fontolóra vette ostobaságukat, és újra tanácsal állt elő:

– Fia a vetélkedés ilyen tartós szállást ütött bennetek, a következő megállapodást javasolom: A szomszédos halottégető helyen három rablót húztak karóba. Amelyikötökben elég bátorság van ahhoz, hogy éjszaka levágja az orrukát és idehozza, az legyen főnökötök; mert bátrak méltók a vezérségre.

A jelenlevő Vidusaka is hozzáfűzte a bráhma szavaihoz:

– Tegyétek meg, ártani nem árt.

A papok azonban így válaszoltak:

– Nem merünk vállalkozni rá. De ha valaki megteszi, tegye meg; mi belemegyünk a megállapodásba.

– Jó, majd én megteszem – szolt Vidusaka. – Éjszaka levágom a rablók orrát, és elhozom a halottégető helyről.

Az ostoba papok nem hitték, hogy meg meri tenni, és így beszéltek:

– Ha megteszed, te leszel urunk; fogadalommal kötelezzük magunkat!

Pogadalmuk elhangzása után, amikor leszállt az éjszaka, Vidusaka elköszönt tőlük, és indult a halottégető helyre, amely éppoly félelmetes volt, mint a tett, amelyre vállalkozott. Egyetlen kíséretársul gondolatra megjelenő kardját, a Tűzisten fegyverét, vitte magával. Boszorkányok üvöltése süvöltötte túl a keselyűvijjogást és varjúkárogást, tűzszájú kísértetek szájának tüze lobogott a máglyák lángja mellett. Középen ott volt a három karóba húzott ember, ég felé torzult arcukon mintha orruk levágásának rettenete ült volna. Holttestükbe hulladémonok bújtak, s mikor Vidusaka közeledett,

öklükkel hadonásztak felé. ő azonban rettenthetetlenül rájuk sújtott kardjával: mert bátor szívekben az elszántság nem fordul tanácsért a félelemhez. Erre a kísértetek elhagyták a tetemeket, és megszűnt a hullák görcsös vonaglása. Vidusaka levágta orrukat, és serényen bekötötte ruhája szegélyébe.

Visszatérőben egy holttesten guggoló szerzetest vett észre a halotthamvasztó helyen, aki varázsigéket gajdolt. Vidusakát kíváncsiság fogta el, hogy mit művelhet a kolduló szerzetes; közelebb ment, és elrejtőzködött a háta mögött. Egyszerre csak a hulla süvöltő hangot hallatott a szerzetes alól, szájából láng tört elő, köldökéből mustármagok lövelltek ki. A szerzetes összeszedte a mustármagvakat, felállt, és tenyerével rácsapott a hullára. A holttest – amelyet hatalmas szellem szállt meg – felegyenesedett, és a szerzetes felült a vállára. Mihelyt fenn volt, a halott sebesen megindult. Vidusaka nem szólt semmit, észrevétlenül nyomon követte.

Nem haladtak túlságosan messzire, mikor egy elhagyatott Káli-szentély tűnt fel előttük. A szerzetes leszállt a halott válláról, és bement a szentély belsejébe. A holttest összerogyott. Vidusaka a szerzetes nyomában termett, és rejtekhelyre bújva, mindent megfigyelt. A szerzetes hódolt az istennő előtt, majd így imádkozott:

– Ha elnyertem megelégedésedet, istennő, teljesítsd kegyesen egy kérésemet; ha nem teszed meg, életem feláldozásával fogom megörvendeztetni szentségedet.

Ekkor a szentély legmélyéről így szólt egy hang a szerzeteshez, szörnyű varázslatok elbizakodott mesteréhez:

– Hozd ide Áditjaszéna király szűz leányát, és áldozd fel e helyen; akkor teljesülni fog kívánságod.

Az ige hallatára a varázsló elhagyta a templomot, tenyerével megint a halottra ütött, amely felsüvöltött és felállt; a szerzetes felült a tüzet-lángot fúvó holttest vállára, és felrepült a levegőbe, hogy elhozza a királylányt. Vidusaka mindezt végignézte, és magában így gondolkozott:

– Engedhetem-e, hogy meggyilkolja uralkodóm leányát, amíg én élek? Itt maradok, és megvárom, amíg ez az álnok szörnyeteg visszatér.

Így határozott Vidusaka, és ott maradt rejtekhelyén. Közben a szerzetes megérkezett a palotához, az ablakon keresztül berepült a hárembe, megtalálta az alvó királylányt, felkapta és az éj homályában a levegőn át távozott vele. Mint a holdfaló démon a holdsarlót, úgy hurcolta a szépségével világot megvilágító szépséget a sötét szörnyeteg; hiába sikoltzott a leány: „Jaj, apám! jaj, anyám!” Káli temploma előtt leereszkedett a levegőből, feloldotta a szolgálat alól a halottat, és a leányok gyöngyszemét bevonszolta az istennő belső szentélyébe. Miközben nekikészült, hogy megölje a királyleányt, Vidusaka kivont karddal berontott a helyiségbe:

– Áh, te gyalázatos – kiáltott rá –, jázminbimbót akarsz kővel összezúzni? Képes volnál fegyvert emelni e csodás szépségre?

Ezzel a kapálózó szerzetes hajába markolt, és kardjával leszelte fejét.

A királylány csak ekkor tért magához az ijedtség kábulatából, s görcsösen kapaszkodott Vidusakába, mintha testébe akarna rejtőzködni. Vidusaka nyugtató szavakkal vigasztalta, miközben azon töprengett, hogy mi módon juttassa vissza a királylányt a palota háremébe még az éjszaka megvirradta előtt.

– Halld meg, Vidusaka! – szólította meg ekkor egy hang a levegőből. – Itt van ez a szerzetes, akit megöltél. Ennek a szerzetesnek egy szörnyű erejű hulladémonon volt hatalma, és birtokában volt néhány mustármag. Ebben bizakodva, fejébe vette, hogy megszerzi az egész föld uralmát és a király leányait; ma azonban ráfizetett esztelen kívánságára. Szedd össze ezeket a mustármagvakat, vitéz, s a mustármagvak a mai éjszakára reád ruházzák a levegőben járás varázstudományát.

Így beszélt a hang, Vidusaka nagy öröme. Igen, ilyen hőstettek hőségét az istenek is kegyükbe fogadják.

Vidusaka kiszedte a mustármagvakat a szerzetes ruhájának csücskéből, és markába szorította, a királylányt pedig karjába szorította. Miközben kifelé haladt a Káli-szentélyből, ismét hang zendült fel a levegő magasában:

– Vitéz, egy hónap leforgása múltán ismét meg kell jelened itt e templomban; vigyázz, ne feledkezz meg róla!

Az ígére igennel felelt a férfi, majd az istennő kegyes hatalmából felrepült a levegőbe, és vitte magával a királylányt.

Gyorsan megjárta a lég útjait, és az asszonyház belső termeiben tette le a király gyermekét. Megvárta, amíg a leány kissé magához tért, azután így beszélt hozzá:

– Napkelte után már nem lesz hatalmam a levegőben repülni; amikor pedig kimennék, mindenki meglátna. Jobb lesz, ha tüstént távozom.

A rettegő leány azonban így felelt:

– Ha eltávozol, testemből is eltávozik a félelem üldözte lélek. Ne menj el, nemes férfi; ajándékozz meg életemmel! Igaz embernek természetéből fakadó szokása, hogy amit megkezdett, befejezi.

E szavak gondolkozóba ejtették az igaz lelkű Vidusakát:

– Ha távozom és magára hagyom a leányt, félelmében búcsút vesz életétől; akkor milyen jelét adtam uralkodóm iránti hűségemnek?

E meggondolás alapján ott töltötte az éjszakát a háremben. A megerőltetéstől és virrasztástól kimerültén, lassan álomba merült, míg a királylányt a félelem egész éjszaka ébren tartotta.

– Hadd pihenjen még egy keveset – gondolta szeretettől ellágyult szívvel, és reggel sem ébresztette fel Vidusakát. Jöttek a háremben szolgáló nők, meglátták a férfit, meghökkentek, és siettek a királyhoz jelentést tenni. A király ajtónállóját küldte, hogy derítse ki a valóságot. Az ajtónálló bement a női lakosztályba, és ott találta Vidusakát. Azonban a királylány szájából értesült a történetekről, és visszatérve a királyhoz, mindenről beszámolt. A föld ura ismerte Vidusaka becsületességét, és zavarba jött, mert nem értette, hogy mi történhetett. Maga elé hívatta leánya lakosztályából Vidusakát, akit kísérők helyett a királyleány szerelmes gondolatai követtek. A bráhman a király elé lépett, s az uralkodó kérdést intézett hozzá az esetről. Erre elejétől fogva mindent elmondott, majd elővette ruhája szegélyéből a rablók levágott orrát és a szerzetestől zsákmányolt, különleges formájú mustármagvakat. A király hitelt adott az elbeszélésnek. Maga elé hívatta a kolostorból a papokat és velük Csakradhara bráhmant, és tőlük: is megtudakolta az eset előzményeit. Ezután személyesen kiment a halotthamvasztó helyre, megnézte a levágott orrú kivégzetteket és a szerzetesek leghitványabbikát, akinek nyaka elveszítette testének gyökerét. A bölcs uralkodó meggyőződött az igazságról, és nagyon meg volt

elégedve. A derék Vidusakát, aki leányát életével ajándékozta meg, viszonzásul leányával ajándékozta meg; van-e, amit nemes lelkek ne adnának oda, ha jótettet kell meghálálniok? A Szerencse lótuszkehelyben lakó istennője bizonyára a királylány lótuszkezét választotta lakásául, mert a kézfogóünnepségen a leány kezével együtt a szerencsét és boldogságot is elnyerte Vidusaka. Ettől fogva nagy tiszteletnek örvendő élt hitvese oldalán Áditjaszéna király szolgálatában.

Teltek a napok, s egy éjszakán a király leány – mintha a Végzet kényszerítette volna szólásra – így szólt Vidusakálio:

– Uram, emlékszel-e arra, amit azon az éjszakán a Káli-templomban az égi hang mondott: „Egy hónap elteltével jöjj ismét ide!” Ma telt le a hónap, s te megfeledeztél róla.

Az asszony szavai emlékezetébe idézték Vidusakának a történeteket.

– Karcsú derekú kedvesem – örvendezett –, szerencse, hogy eszedben tartottad. Én teljesen elfelejtkeztem a dolgról.

Köszönetének öleléssel adta jelét, s miután ennek végeztével az asszony elszunnyadt, a férfi elhagyta a hálótermet, és kardját markolva, egymagában indult még azon az éjszakán a Káli-templomba. A templom előtt megállt, és bekiáltott:

– Vidusaka vagyok, megjöttem!

– Lépj be! – hallott valami hangot a szentély belsejéből.

Belépett, és odabent csodálatos palotát pillantott meg. A palotában csodálatos ruhákba öltözött, csodálatos szépségű leányra talált, akinek tündöklő szépsége eloszlatta a homályt, mintha lángra gyúlt volna az éjszaka, vagy mintha a Siva haragjának tüzétől elhamvadt Szerelem feltámasztására küldött orvos szer szállt volna a földre.

– Mi lehet ez? – csodálkozott Vidusaka, ám a leány örvendezve, szeretet és nagyrabecsülés hangján üdvözölte. Miután helyet foglalt és bizalomra gerjedt a felé áradó szerelem megnyilvánulásától, kíváncsian várta a rejtély nyitjának megoldását.

– Tündér vagyok a vidjádharák varázshatalmú, ősi nemzetségéből – szólalt meg a leány. – Nevem Bhadrá, azaz Kedves. Miközben erre sétáltam a levegőben, véletlenül megláttalak. Vitézi tetteid lenyűgözték lelkemet, és én voltam az, aki láthatatlanul

megszólítottalak, hogy visszatérésre bírjalak. Ma is én kényszerítettem rá bűverőmmel a királyleányt, hogy mit sem sejtve, emlékeztessen ígéretedre. Miattad vagyok itt, neked akarom ajándékozni testemet, szépségemet. Tartsd meg velem a házasság kézfogási szertartását!

A nemes lelkű Vidusaka nem tagadta meg a tündérleány kérését, és a tanúk nélküli házasság szertartásával feleségül vette. Ott maradt új kedvesénél, és túlvilági gyönyöröket élvezett vele, férfiúi vitézsége méltó jutalmaként.

Közben az éjszaka virradtával a királylány is felébredt, és mikor nem látta maga mellett férjét, nagy rémületbe esett. Felugrott, és támolyogva, botladozó léptekkel sietett anyjához; szemét hulló könnyei borították vízáradatba.

– Uram éjszaka elment, nem tudom, hová – tárta anyja elé bánatát, és magát vádolta, attól tartva, hogy valamivel megbántotta férjét. Anyját is kétségbe ejtette a hír, mert szerette leányát. Közölte az esetet férjével, és a király is lesújtva kereste fel a lányt.

– Annyit tudok, hogy a halotthamvasztó hely mellett álló Káli-templomba ment – mondta a királylány, s ekkor az uralkodó maga ment el a helyre. A tündérleány azonban bűverejével mindent láthatatlanná tett, és a föld ura a legszorgosabb kutatás ellenére sem találta meg Vidusakát. A király visszatérte után leánya minden reményét elveszítette, és arcát teste elhagyásának gondolata felé fordította. Ám egy jövendőmondó megvigasztalta:

– Nem kell szerencsétlenségtől tartanod. Férjed él, égi örömeket élvez, és hamarosan visszatér hozzád.

Ezt hallva, a királyleány férje visszatértének szívébe költöző reményével kötözte meg életét, és nem vetette el magától.

Miközben Vidusaka új kedvese oldalán töltötte az időt, a tündérleányt felkereste egyik barátnője, félrevonta és bizalmasan közölte vele:

– Barátnőm, a vidjádharma-szellemek megharagudtak rád, amiért halandóval léptél frigyre, és bosszút forralnak ellened. Távoznod kell innét. A keleti óceán túlsó partján van egy város, Kárkótaka, és a városon túl folyik egy megszentelt vizű folyó, Sitódá. A folyó túlsó partján emelkedik a Felkelés Hegye; a tisztult sziddha-szellemek lakhelye. A vidjádharma-szellemeknek tilos erre a helyre

lépniük. Indulj oda késedelem nélkül. Emberi kedvesed miatt ne legyenek aggodalmaid; mielőtt útra kelnél, közöld vele mindezt, hogy ő is utánad siethessen.

A barátnő szavai hallatára úrrá lett a félelem a tündérleányon, s Vidusakához fűződő érzelmei ellenére beleegyezett a javaslatba. Mindent pontosan elmondott a férfinak, nála hagyta gyűrűjét, majd az éjszaka vége felé eltűnt. A következő pillanatban Vidusaka ismét az üres templomban találta magát, és nem látta sem a tündért, sem a palotát. Visszaemlékezett a tündérek varázshatalmának megnyilvánulásaira, és nézte a gyűrűt, miközben csodálkozás és elkeseredés indulata öntötte el. Mintha álomban hallotta volna, úgy rémlettek fel előtte a tündér szavai:

– Távozása előtt a Felkelés Hegyét említette; tehát nekem is sürgősen oda kell indulnom, hogy találtozhassam vele. De ha az emberek meglátnak, a király nem fog elengedni. Valamilyen csselfogást kell kitalálnom, ha célhoz akarok érni.

Így gondolkozott az eszes Vidusaka, és elváltoztatta külsejét: megszaggatta ruháját, sarat kent magára, úgy lépett ki a templomból. Közben szüntelenül kiabált: „Jaj, Bhadrá! Jaj, Bhadrá!” A közelben tartózkodó emberek észrevették, és örömkialtásban törtek ki:

– Itt van Vidusaka, visszaérkezett!

A király meghallotta a hírt, és személyesen sietett oda. Vidusakát az említett állapotban találta. Viselkedése örültnek bizonyította, a király mégis hazatámogatta palotájába. Hozzá tartozói és szolgálói aggódó szeretettel beszéltek hozzá, de ő mindenre csak a „Jaj, Bhadrá!” kiáltással válaszolt. Az orvosok javaslatára gyógyírokkal kenték meg, de ő rögtön hamuval és porral szórta be testét. A királyleány saját kezűleg készített számára ételt nagy szeretettel, de ő földre szórta és lábával taposta szét. Így viselkedett napokon keresztül, érzéketlen tompultságban, ruháit szaggatva, az örültet játszva.

– Úgy látszik, gyógyíthatatlan; minek gyötörjük tovább? Ha belepusztul a gyógyításba, bráhmangyilkosság bűne nehezül ránk. Ha engedjük menni, ahová akar, idővel talán magához tér – gondolta Áditjaszéna király, és szabadon bocsátotta Vidusakát. Amint mozgási szabadságát visszanyerte, rögtön másnap elindult

a gyűrűvel, hogy megkeresse Bhadrát. Nap mint nap kitartóan haladt kelet felé, és körülbelül félúton Paundravardhana városába érkezett. Betért egy öreg bráhmañözvegy házába, és megkérte:

– Anyám, engedd meg, hogy itt töltsék egy éjszakát!

Az asszony megvendégelte, szállást készített számára, majd kis idő múlva elébe lépett, és a visszafojtott bánat hangján szólította meg:

– Fiam, reád hagyom az egész házat; vedd át tőlem, mert én nem élek tovább.

– Miért beszélsz így? – csodálkozott el Vidusaka.

– Hallgasd meg, elmondom – felelt az agg nő. – Ezen a városon Dévaszéna király uralkodik. A királynak egyetlen leánya van, a földkerekség legszebb ékszere. „Nehezen nyertem ezt a gyermeket – mondta a föld ura, aki forró szeretettel csüng leányán – ezért legyen neve Duhkhalabdihiká, azaz Nehezen-szerzett.” Idő múltán, mikor a leány hajadonsorba serdült, a férfiak őre palotájába hívta a kaccshapa nép királyát, és feleségül adta hozzá leányát. Amikor a kaccshapák ura éjszaka első ízben lépett hitvese hálótermébe, ott lelte halálát. A szerencsétlen király újra férjhez adta leányát egy másik királyhoz, de az is ugyanúgy pusztult el. Ezután a többi király hasonló balsorsból tartott, és senki sem volt hajlandó megkérni a leány kezét. Ekkor az uralkodó kiadta a parancsot fővezérének:

– Országom minden házából egy-egy férfit kell előállítanod sorban mindennap; bráhmañ vagy nemes legyen. Idehozod és bevezeted leányom hálótermébe. Meglátjuk, hányan pusztulnak el, és meddig fog ez a dolog folytatódni. Aki túléli, utána az marad leányom férje. A Végzet kifürkészhetetlen útjának pályáját nem lehet megszakítani.

A fővezér a férfiak parancsolójának parancsára mindennap sorjában minden házból elvisz egy-egy férfit. Már sok száz ember lelte halálát ilyen módon. Ma az én egyetlen fiamra került a sor, hogy pusztulásába menjen; bizonyára büntetésül ért ez a sors, amiért előző életemben elmulasztottam jócselekedeteket elkövetni. Ha fiam nem lesz többé, holnap én is máglyára lépek. Még életemben neked akarom ajándékozni házamat, mint érdemekben dús férfiúnak; hátha így a következő életben elkerülhetem balsorsom megismétlődését!

Vidusaka nyugodt határozottsággal válaszolt az asszonynak:

– Ha így áll a helyzet, nem szabad elcsüggedned, anyám. Ma én megyek el a palotába, maradjon életben egyetlen fiad. Engem ne sajnálj, s ne gondoldj hogy halálomat okozod, varázserő birtokosa vagyok, nem fenyeget veszély, ha odamegyek.

– Akkor hát jótetteim jutalmául valami istenség jött ide személyedben – felelte Vidusaka szavaira a bráhmanözvegy. – Add vissza életünket, s magad is maradj sértetlen, fiam!

Este Vidusaka – az asszony beleegyezésével – a fővezér küldöttének kíséretében a királylány lakosztályába ment. Találkozott az ifjúsága duzzadó szépségében pompázó lánnyal; folyondárhoz hasonlított, amely lehajlik leszedetlen virágfürtjeinek dús terhe alatt. Éjszaka a királylány nyugovóra tért, Vidusaka pedig éberén virrasztott a hálóteremben, kezében a Tűzisten gondolatra megjelenő kardjával.

– Most majd meglátom, ki gyilkolja itt a férfiakat – gondolta magában.

Mikor már mindenki elaludt, egyszer csak látta, hogy a bejárat felől egy iszonyú ráksasza közeledik, kinyitja az ajtót, és az ajtónyílásban megállva, bedugja egyik karját, amely a Halál buzogányaként sújtott már sok száz férfira. Vidusaka haragosan odaugrott, és egyetlen kardcsapással leszelte a szörny karját. A karját vesztett éjszakai rém sietve elmenekült, hogy soha többé vissza ne térjen, annyira megrémült a vitéz páratlan bátorságától. A királyleány felébredt, és a ráksasza levágott karja láttán egyszerre ijedezett és csodálkozott. Reggel a király meglátta a leánya hálóterme ajtajában keresztben fekvő, levágott kart; mintha Vidusaka hatalmas retesszel torlaszolta volna el a hárem ajtaját, hogy más férfi be ne léphessen. A föld ura boldogan adta leányát – és ráadásul tömérdek kincset – az emberfölötti erejű Vidusakának.

Vidusaka néhány napig ott maradt új kedvesénél, mintha a testet öltött Tökély oldalán időzött volna. Egy éjjel azonban megszökött az alvó királylány mellől, és sietve indult tovább Bhadrá keresésére. Reggel a lány bánatosan vette észre a férfi távoztál, de atyja megvigasztalta azzal a reménységgel, hogy még vissza fog térni.

Vidusaka ment tovább, egyik napot a másik után, míg végül megérkezett a keleti óceán partján fekvő Támralipti városba. A városban megismerkedett egy Szkandadásza nevű kereskedővel, aki a tenger túlsópartjára készült átkelni. Csatlakozott hozzá, felszállt dús árurakománnyal terhelt hajójára, és elindultak a vizek útjain. A tenger kellős közepén a hajó váratlanul megállt, mintha beleütközött volna valamibe. Próbálták drágakövekkel engesztelni az óceánt, de a hajó nem mozdult. Ekkor a kereskedő szorultságában így szólt:

– Aki kiszabadítja hajómat, megkapja leányomat és vagyonom felét!

Erre az elszánt lelkű Vidusaka kijelentette:

– Lemerülök, és lent átkutatom a tenger vizét; hamarosan kiszabadítom megakadt hajódat. Kössetek rám kötelet, és tartsatok a kötélnél fogva. Ha a hajó kiszabadul, azonnal húzzatok fel a kötéllal a víz alól.

– Úgy lesz – ígérte meg reménykedve a kereskedő. A hajósok kötelet kötöttek Vidusaka hóna alá, és a kötél lemerült a tenger mélyébe; mert bátor ember nem csügged, ha eljő a tett perce. Markába szorította gondolatra megjelenő tőzkardját, és a vízben a hajó alá úszott. Egy óriási termetű alvó férfit vett észre, annak a lábában akadt meg a hajó. Kardjával tüstént levágta a lábat, s az akadálytól megszabaduló hajó azonnal elindult. Amikor a hitvány kereskedő látta, hogy a hajó megmozdult, kapzsiságból elvágatta a Vidusakát tartó kötelet, hogy ne kelljen kifizetnie az ígért összeget. Megszabadult hajójával sietve átkelt az óceánon, amely nagy volt, mint az ő kapzsisága.

Vidusaka ott maradt a víz alatt, elvágott tartókötéllal. Felúszott a felszínre, és rögtön átlátta a helyzetet. Nyugodt lélekkel fontolóra vette a teendőket:

– Mit tett ez a kereskedő, s mit tegyek én? A kapzsiság megvakítja a hálátlanokat, s nem látják meg a jótettet. Itt az idő, amikor nem szabad elcsüggedni; mert aki bátorságát veszíti, a legkisebb bajt sem bírja legyűrni.

Így gondolkozott Vidusaka, majd felpattant a víz alatt alvó férfi levágott lábára, és azon, mint valami csónakon, kezével evezve átkelt a tengeren. A bátrakat a sors is segíti.

Amikor elért az óceán túlsó partjára, mint egykor a Szél nagy erejű fia, a Ráma ügyében szorgoskodó Hanumán, hang szólította meg a levegőből:

– Jól van, jól van, Vidusaka; ki volna vitézebb nálad? Kitartásoddal kivívtad megelégedésemet. Halld meg: erről a kopár partvidékről, ahová most elvetődteél, hét nap alatt elérsz Kárcótaka városba. Ott szedd össze bátorságodat, s mikor továbbfolytatod utadat, hamarosan eléred vágyaid tárgyát. Én a Tűz vagyok, az áldozat elnyelője; áhítatoddal már régen elnyerted tetszésemet. Most abban a kegyben részesítelek, hogy nem fogsz megéhezni és megszomjazni. Indulj bizvást, és járj sikerrel!

A hang elhallgatott. Vidusaka boldogan hajolt meg a Tűz előtt, majd útnak indult, és hét nap múlva megérkezett Kárcótaka városba. Egy kolostorban kért szállást, amelyben különböző országokból származó, vendégszerető, nemes bráhmanok laktak. A gazdag kolostort a város királya, a dicsőséges Árcóvarman alapította; gyönyörű színarany templomok ékesítették. Miután mindannyian üdvözölték a vendéget, egy bráhman állt szolgálatára, és gondoskodott fürdőjéről, ételéről, ruháról, majd szobájába vezette. Vidusaka a kolostorban maradt. Estefelé kikiáltó hangját hallotta a városból, aki dobszóval hirdette ki:

– Ha akad pap vagy nemes, aki szeretné holnap feleségül venni az uralkodó leányát, töltsse a mai éjszakát a királylány szobájában!

Vidusaka gyanította, hogy mi lappanghat a dolog mögött, s mivel szerette a vakmerő kalandokat, rögtön indulni akart a királylány lakosztályába. A kolostorban lakó papok azonban visszatartották:

– Bráhman, ne kövess el meggondolatlan tettet! A királylány szobája a halál tátott szája. Aki belép a szobába, nem éli túl az éjszakát. Számptalan vakmerő férfi esett már áldozatul.

A papok hiába beszéltek, Vidusaka nem hallgatott rájuk. Csatlakozott a király kikiáltóihoz, és társaságukban a királyi palotába ment. A király felállt fogadására, és személyesen üdvözölte. Ezután a leány szobájába lépett, mintha a lenyugvó Nap máglyájára lépne. Megpillantotta a királylányt, aki szépségével szenvedélyt ébresztett, könnyben úszó szemével szánalmat keltett reménytelen fájdalommal.

iránt. Vidusaka egész éjszaka ébren maradt és figyelt, kezében a gondolatra megjelenő tűzkarddal. Hirtelen egy fertelmes ráksaszát vett észre az ajtóban; bal kezét nyújtotta előre, mert jobb karja le volt vágva.

– Nyilván ugyanaz a ráksasza – gondolta Vidusaka, amint meglátta az éjszaka rémét –, amelynek Paundravardhana városban levágtam a fél karját. Ezúttal nem a karját veszem célba, hogy el ne meneküljön megint előlem, mint a múltkor; okosabb lesz, ha szépen megölöm.

Így határozott, és rárohant a ráksaszára, hajába markolt, és lendületet vett, hogy levágja a fejét, ám a réműlten megrémült rém felkiáltott:

– Ne, ne ölj meg! Irgalmazz, igaz lelkű vitéz’

– Mi a neved? Miféle üzemeket üzöl? – kérdezte a hős, miközben elengedte.

– Nevem Jamadanstra, azaz Halál Agyara – felelte a ráksasza.

– Két lányom van: az egyik ez, a másik Paundravardhanában lakik. Mindkettő királyi származású, és Siva kegyes parancsa meghagyta, hogy őrizzem őket gyáva férfi közeledtétől. Legutóbb valaki levágta fél karomat Paundravardhanában, most pedig te győztél le; így eleget tettem megbízatásomnak.

Vidusaka felnevetett:

– Paundravardhanában is én fosztottalak meg egyik karodtól!

A ráksasza szólt:

– Akkor nem ember vagy, hanem valamely istenség énjének egy része öltött benned testet. Gondolom, éppen miattad kaptam Sivától a kegyes utasítást. Mától fogva barátom vagy. Valahányszor rám gondolsz, ott termék nálad, és kiségitélek minden bajból.

Így Jamadanstra barátságát ajánlotta Vidusakának, s amikor a vitéz elfogadta az ajánlatot, a ráksasza eltűnt. A királylány is magasztalta bátorságáért Vidusakát, aki elégedetten és nagy gyönyörűséggel töltötte el vele az éjszakát. Reggel a király örömmel értesült a történekről. Kincsekkel ajándékozta meg Vidusakát, és hozzáadta leányát, mint a vitézség jutalmául járó ékes lobogót. Vidusaka néhány éjszakát ott töltött a királylánnyal, akinek léptei lépésnyit sem távoztak lépéseitől, mintha magát a Szépséget kötözte volna magához hőstettei kötelékével. Egyik éjszakán

azonban innen is továbbindult, mert kedvese megpillantására sóvárgott; aki égi gyönyörök ízét ízlelte, annak más íz nem ízlik. Amikor kilépett a városból, a ráksaszára gondolt; az egy gondolatnyi idő múlva megjelent, és meghajlással üdvözölte barátját.

– A Napkelte Hegyén a sziddha-szellemek völgyébe kell mennem, hogy megtaláljam Bhadrát, a tündérlányt. Vigyél oda, barátom!

– Rendben van – felelte a ráksasza, vállára ültette, és még azon az éjszakán hatvan mérföldnyi távolságot tett meg vele. Úttalan utakon haladt, hajnalban átkelt a Sitódá folyón, amelyen ember még nem jutott keresztül, és különösebb erőfeszítés nélkül a Napkelte Hegyének lábáig szállította.

– A Nap felkeltének szent hegye előtt állsz – szólt a ráksasza.
– Itt már nem mehetek tovább, mert a tisztult sziddhaszellemek lakják.

Elbúcsúztak, és a ráksasza eltűnt. Vidusaka a közelben egy kies tavat vett észre, amely mintha jöttét köszöntötte volna nyíló lótuszvirágok arcának mosolyával és röpködő vadméhek zsongásával. Leült a vízparton, és női lábaktól kitaposott ösvényt vett észre. Az az érzése támadt, hogy a kedvese házába vezető utat látja.

– Halandó nem mehet fel erre a hegyre – gondolta –, jobb lesz, ha várok egy darabig, amíg meglátom, hogy kitől származnak ezek a lábnyomok.

Nemsokára egy sereg gyönyörű nő jött vízért, kezükben aranykorsóval. Miután korsójukat telemerítették vízzel, udvarias hangon megkérdezte tőlük:

– Kinek viszitek a vizet?

– Nyájas idegen, itt lakik a hegyen egy Bhadrá nevű tündér, neki viszünk fürdővizet – felelték a nők. És mintha azt akarták volna bizonyítani, hogy bátrak kitartása elnyeri az Alkotó kegyét és segítségét a cél elérésében, az egyik nő váratlanul megszólította Vidusakát:

– Nemes férfi, add fel vállamra a korsót!

– Igen – felelte, s miközben felsegítette vállára az edényt, okosan beleejtette a Bhadrától kapott drágaköves gyűrűt. Ezután újra letelepedett a tó partján, a nők pedig vitték a vizet Bhadrá

házába. Miközben a fürdővizet Bhadrára öntötték, ölébe perdült a gyűrű. Bhadrá rögtön ráismert, és megkérdezte barátnőitől:

– Találkoztatok-e olyan férfival, akit még nem láttatok itt?

– Egy fiatalemberrel találkoztunk a tó partján, ő segítette fel ezt a korsót – felelték a nők.

– Menjetek, vezessétek ide azonnal, fürösszétek meg, és ékesítsétek fel! – szolt Bhadrá. – Férjem érkezett meg!

Bhadrá szavára barátnői visszamentek, átadták az üzenetet, majd megfürösztötték Vidusakát, és elvezették Bhadrához, aki régóta várt rá az út felé fordított arccal. Vidusaka végre viszontlátta kedvesét; kitartása fáján megérett a boldogság gyümölcse. Bhadrá is felugrott, amint meglátta; vendéget köszöntő víz helyett örömkönnyeinek záporában fürösztötte, nyakába két ölelő karjának virágkoszorúját akasztotta. Amint összeölelkezve álltak, görcsös szorításuk verítéket csalt ki testükre, mintha hosszú ideig visszatartott szerelmük tört volna elő. Azután leültek egymás mellé, nem tudva betelni egymás nézésével, s hosszú vágyakozásuk megszázszorozódva tört ki rajtuk. Végül Bhadrá megkérdezte:

– Hogyan jutottál el erre a földre?

– Szerelmemre támaszkodva, életveszedelmek özönén hajózva – felelte Vidusaka. – Mi mást mondhatnék, szépségem?

E válasz hallatán és életmegvető szerelme láttán a tündérasszony így beszélt a szenvedély csúcsára hágó férfihoz:

– Nemes férjem, többé nem érdekelnek barátok, nem érdekel varázshatalmam. Te vagy az életem, én pedig erényeiddel vásárolt rabszolgád vagyok, uram!

– Akkor jöjj velem – felelte Vidusaka –, hagyd itt az égi gyönyöröket, lakjunk együtt Uddzsajini városában, kedvesem!

– Jól van – egyezett bele a javaslatba habozás nélkül Bhadrá, s mintha fűszálat dobna el, oly könnyedén mondott le szerelme kedvéért varázshatalmáról. Vidusaka egy éjszakára megpihent kedvese oldalán; Bhadrá barátnője, Jógésvari, azaz Tündérmesterség Ürnője szolgálta őket. Reggel a fáradhatatlan hős Bhadrával együtt leszállt a Felkelés Hegyről, és gondolatban újra Jamandantra ráksaszát hívta. Mihelyt rágondolt, a ráksasza megjelent. Sorjában elmagyarázta az utat, amelyet meg kellett tenniük, majd vállára ültette Bhadrát, és utána maga is felült. Bhadrá

cseppet sem irtózott a gondolattól, hogy az iszonyú szörnyeteg hátára üljön; mit ne tennének meg a szerelem rabságába esett asszonyok? Vidusaka és kedvese a ráksasza hátán először Kárkótaka városába tért vissza. A város lakói rémülten csodálták a ráksasza hátán érkezőket. Vidusaka felkereste Árjavarman királyt, és karja erejével szerzett feleségét kérte tőle. A király kiadta leányát. Vidusaka őt is felültette a ráksaszára, és továbbindult a városból. A tengerparton megtalálta a gonosz kalmárt, aki annak idején elvágta a kötelet, míg ő a víz alatt volt. A kalmártól elvette leányát, ahogy megállapodtak, mielőtt a hajót kiszabadította a víz alatti akadályról. Úgy gondolkozott, hogy a gonoszlelkűnek halállal fölér, ha elveszíti vagyonát; mert fősvények igazi élete vagyonuk gyarapítása. Ezután a kereskedő lányát is felültette a kocsinak használt ráksaszára, a királylány és Bhadrá mellé, és mindannyian felrepültek a levegőbe. Égi útjuk közben az óceánt mutogatta kedveseinek, amelyben víziszörnyek tömege nyüzsgött-tombolt, mint benne a bátorság. Ismét keresztülutazott Paundravardhana városán, általános csodálkozást keltve ráksaszajárművével. Itteni feleségét, Dévaszéna király lányát is köszöntötte; az asszony – a rálsasza fölötti győzelmének pályadíja – régóta sóvárogva várta férje visszatértét. Az asszony atya marasztalta, ő azonban hazavágyott szülőföldjére, és ezt a feleségét is magához véve, továbbindult Uddzsajiniba. A ráksasza száguldó iramának jóvoltából hamarosan megérkeztek a városba, amely úgy tündökölt, mintha hazája viszontlátása fölötti öröme öltözött volna látható alakba. Megjelent a város lakói előtt, a hatalmas testű ráksasza vállán ülve, feleségeinek ragyogó koszorújától övezve, mint a keleti hegycsúcs fölé emelkedő Hold a csúcson villogó varázsfüvek csokra közepette. A nép ámuldozott-rémüldözött. A hírre Áditjaszéna király – apósa – kiment a város elé. Vidusaka észrevette, szaporán lemászott a ráksaszáról, a férfiak öre elé sietett, és meghajolt előtte. A nép ura örvendezve viszonzta köszöntését. Ezután összes feleségeit leemelte a ráksasza válláról, és útjára bocsátotta a ráksaszát. A ráksasza távozása után apósának, a föld támaszának oldalán, feleségei élén bevonult a királyi palotába. Megjelenésével megörvendeztette legelső feleségét, a föld őrizőjének leányát, akit régóta sorvasztott az epekedés.

– Hogyan jutottál feleségeidhez – kérdezte a király –, és miféle szerzet ez a ráksasza?

Vidusaka sorjában beszámolt mindenről. Az uralkodó elégedetten értesült veje vitézségéről, s bölcs meggondolással reá ruházta fele királyságát. Így Vidusakából, a bráhma nból, király lett; feje fölé fehér napernyő emelkedett, kétoldalt jakfarklegyező legyezte. Uddzsajini városa boldogság fényében tündökölt, örömujjongás hangjától zengett, ünnepi dobok és zeneszerszámok szüntelen zúgásától harsogott.

Így nyerte el Vidusaka a királyi hatalmat, amelynek birtokában sorra az egész földet meghódította; lába előtt minden király leborult, feleségei féltékenységet nem ismerő boldogságban szolgálták, és hosszú ideig élt örömben szeretett Bhadrája oldalán. Mert a derék férfi kezében a kitartás a nagy varázslat, amelynek igézetével magához bűvöli a szerencsét, ha a Sors is kedvez.

FÉRJ, FELESÉG, UDVARLÓ

Élt valaha Pátaliputra városában egy Dévadásza nevű ifjú kereskedő. Vagyonos kereskedőcsaládból származott. Másik városból, Paundravardhanából nősült, egy ottani gazdag kereskedő lányát vette el. Miután atyja visszaadta életét az őt elemnek, Dévadásza rákapott a kockajátékra, és hamarosan egész vagyonát elverte. Felesége a szerencsétlenség és szegénység miatt emésztette magát. Eljött érte apja, és magával vitte Paundravardhana városába.

Idő múltán Dévadásza is megcsömörlött nyomorúságos helyzetétől, és szeretne volna újrakezdeni foglalkozását. Felkereste apósát, hogy az induláshoz szükséges összeget kölcsönkérje tőle. Estefelé érkezett Paundravardhana városba. Végignézett magán, és porlepte, rongyos ruhája láttán így gondolkozott:

– Hogyan léphetnék ilyen állapotban apósom szeme elé? Önérzetes férfi inkább választja a halált, mintsem hogy megalázó helyzetben mutatkozzék hozzátartozói előtt.

Ezt a felfogást vallva, elment a bazárba, és az egyik bolt előtt tanyázott le éjszakára, összegubbaszkodva, ahogy a lótusz kelyhe összehúzódik éjszaka. Nem sok idő múltán észrevette, hogy egy fiatal kereskedő kinyitja a bolt ajtaját és bemegy. Hamarosan egy asszony futott oda nesztelen léptekkel, és szintén bement a boltba. Dévadásza futó pillantást vetett a helyiségbe, és a bent égő mécses világánál tulajdon feleségére ismert az asszonyban. Fájdalom villámcsapásaként sújtott rá a látvány, hogy hitvestársát más férfi társaságában, bereteszelt ajtó mögött kellett megpillantania.

– Aki vagyonát elveszti – gondolta –, életét is elveszíti, nemhogy feleségét; hiszen a nőknek természetükben rejlik a csapongás, mint a villámnak a cikázás. Ez a sors vár a férfira, ha elmerül a káros szenvedélyek tengerében, és ez a sors vár az asszonyra, ha apja házában hagyják és szabadjára eresztik.

Miközben ezeket a gondolatokat forgatta fejében, arra lett figyelmes, hogy odabent az asszonynak a kielégülés után bizalmas beszélgetésre kerekedett kedve. Közelebb lépett, és az ajtóra tapasztotta fülét. Az elvetemült néember éppen ezt fejtegette szeretőjének, a másik kereskedőnek:

– Ide hallgass, most titkot árulok el, mert annyira szerelmes vagyok beléd! Férjem dédapja bizonyos Viravarman volt. Ez a Viravarman négy teli fazék aranyat ázott el háza udvarának négy sarkában. Ezt a titkot csak egyik feleségével közölte, aki azután halála órájában menyének adta tovább, ő ismét menyének mondta el, aki az én anyósom volt. Anyósomtól én tudtam meg. Így szállt a titok férjem családjában az anyósok szájából a menyekre. Férjemmel még akkor sem közöltem, amikor nyomorba jutott, mert utáltam játékszenvedélye miatt. Téged azonban mindenkinél jobban szeretlek. Nos, menj el oda, és vedd meg pénzért a házat férjemtől, így hozzájutsz az aranyhoz. Azután gyere vissza, és nyugodtan élhetünk szerelmünknek.

Szeretője, a kereskedő, meg volt elégedve az álnok asszony javaslatával. Úgy vélte, mintha máris hozzájutott volna a fáradság nélkül szerzett kincshez. A kint álldogáló Dévadászát fullánkként érték a parázna asszony szavai, de a szavak fullánkjai ugyanakkor a meggazdagodás reményét is szívéhez szögezték. Azonnal visszatért Pátaliputra városba, odahaza megkereste és magához vette az elásott kincset. Rövidesen megérkezett a kincssóvár kereskedő, felesége titkos szeretője, úgy állítva be a dolgot, mintha véletlenül vetődött volna arra kereskedőútja során. Megvásárolta a házat Dévad ászától; a férfi magas összegért adta oda. Ezután Dévadásza másik lakást rendezett be magának, majd apósához sietett és ravasz szándékkal hazavitte feleségét.

Közben az asszony szeretője, az álnok kereskedő, kereste és nem találta a kincset. Felkereste Dévadászát, és így beszélt hozzá:

– Házad nagyon rozoga, nem tetszik nekem. Add vissza a vételárat, és vedd vissza házadat!

A kereskedő követelődött, Dévadásza nem ment bele a visszavételbe. Vitájuk eldöntésére a király elé járultak. A férfiak ura előtt Dévadásza kitárta feleségének viselt dolgait, amelyeket éppoly keserves volt elviselnie, mint hogyha mérget hordozott volna keble belsejében. A föld őrizője odahívatta az asszonyt, és meggyőződött az állítás igazságáról. A más feleségét elcsábító kereskedőtől büntetésül egész vagyonát elkobozta. Dévadásza levágta a hűtlen feleség orrát, másik feleséget vett, és jómódban élt a talált kincsből.

A TETTEK GYÜMÖLCSE

Élt egykor Padma országban egy köztiszteletnek örvendő, kiváló bráhman, név szerint Agnidatta. A király földbirtokkal ajándékozta meg, annak jövedelméből élt. Két fia volt: az idősebbik Szómadatta, az ifjabbik Vaisvánaradatta névre hallgatott. Az idősebbik csinos külsejű, de buta és neveletlen magaviseletű volt; a fiatalabbik viszont okos, illedelmes és szorgalmas. Atyjuk elhunyt után mindketten megnősültek, és fele-fele arányban megosztották atyjuk földbirtokán és egyéb vagyonán. A fiatalabbik kegyben állott a királynál, az idősebbik azonban léha ember volt, és nem vitte feljebb a mezei munkánál. Egyszer atyjuk egyik barátja, egy bráhman, szolgakasztbeliek társaságában pillantotta meg Szómadattát, és feddő szavakkal szólt hozzá:

– Agnidatta fia vagy, és balgata módon szolgák sorába süllyedtél? Nem önt el a szégyenkezés királyod tiszteletét élvező öcséd láttán?

Szómadatta méregbe gurult, odaszaladt és tisztelettudásról megfeledkezve, lábának rúgásával illette a papot. A pap szörnyen megsértődött a rúgástól. Azonnal tanúul hívott néhány más bráhmant, és panaszt tett a királynál. A király embereket küldött Szómadatta megkötözésére, azonban Szómadatta barátai is fegyvert ragadtak, és megölték az odaérkező királyi embereket. A király most már hadseregét küldte a nyakas Szómadatta elfogására, és haragtól megvakulva, elrendelte, hogy húzzák karóba. Amikor azonban felültették a karóra, váratlanul a földre esett, mintha valami ledobta volna a karóról. A hóhérok újra fel akarták ültetni, de hirtelen vakság verte meg őket. Mert akire jövendő szerencse vár, azt megőrzi önnön sorsa. A király megnyugvással vette tudomásul a váratlan fordulatot, s mivel öccse is könnyörgött életéért, elengedte a halálbüntetést.

A haláltól szabaduló Szómadatta annyira zokon vette a királytól elszenvedett sérelmet, hogy elhatározta: háza népével együtt más országba költözik. Mivel azonban hozzátartozói nem voltak hajlandók kivándorolni, ő is beletörődött abba, hogy ott marad, de a királytól kapott fél földrészről lemondott. Így nem maradt más megélhetési lehetősége, mint szántás-vetéshez látni. Egy szerencsés napon kiment az erdőbe, hogy alkalmas földdarabot

keressen. Talált is egy termékenynek ígérkező tisztást, közepén terebélyes koronájú vadfügefával. A fa enyhítő árnyat vetett, oltalmat nyújtott a forró napsugarak ellen, s ő megörült neki, mint az esőfelhők közeledtének, mert leendő szántó-vető munkájára gondolt.

– Bárki légyen e fa védőszelleme, tisztelő híve vagyok – intézte szavait a fához, majd tisztelete jeléül jobb kéz felől körüljárta és meghajolt előtte. Ezután szerencsét hozó imákat mondott el, és áldozatot mutatott be a fa előtt, majd befogott két bikát, és hozzákezdett a szántáshoz. Éjjel-nappal a fa alatt tanyázott, felesége az ételt is mindig oda vitte ki neki. Ám amikor éppen beért a gabonája, a Végzet akaratából váratlanul ellenséges nép tört rájuk, és feldúlta a tájat. Az ellenséges hadak távozása után az erős lelkű férfi megvigasztalta nejét, aki vetésük pusztulását siratta, és ami kevés gabona megmaradt, átadta neki. Ő maga ismét áldozatot mutatott be a fának, és ott maradt alatta; mert a szilárd lelkű embert a szerencsétlenség még jobban megkeményíti.

Éjszaka, miközben gondokba merülve, álmatlanul feküdt egyedül, hang szólalt meg a vadfügefából:

– Halld meg, Szómadatta: elnyerted megelégedésemet. Menj el Srikantha országba, Áditjaprabha királyhoz. Állj meg a palota ajtajában, és miután elmondad az esti tűzáldozat ígét, hajtogasd szakadatlanul ezt a mondást: „Phalabhuti a nevem, bráhma vagyok. Jegyezzétek meg, amit mondok: aki jót tesz, jól jár, aki rosszat tesz, rosszul jár.” Ha állandóan így beszélsz, busásan meg fogsz gazdagodni. Most pedig megtanítalak az esti tűzáldozat ígéire. Tudd meg: jaksa-szellem vagyok.

A szellem varázshatalmával egy szempillantás alatt megtanította Szómadattát az áldozati ígékre; ezután a hang elnémult a fügefán. Szómadatta feleségével együtt útnak indult, és ettől fogva Phalabhuti, azaz Tettek Gyümölcse néven nevezte magát, úgy, ahogy a szellem mondta. Áthaladt a körülötte sűrűsödő, bozótos-félelmes őserdőn, és megérkezett Srikantha országba. A királyi palota kapujában elénekelte az esti tűzáldozati imákat, fennhangon hangoztatta a maga Phalabhuti nevét, majd megtette a körilállók kíváncsiságát felébresztő kijelentést:

– Aki jót tesz, jól jár, aki rosszat tesz, rosszul jár.

Áditjaprabha király hírül vette, hogy Phalabhuti szakadatlanul ezt a mondást darálja. Ő is kíváncsiságra gerjedt, és behívatta magához a bráhmant. Phalabhuti belépett, és az uralkodó előtt is ugyanazt a mondatot hajtogatta. A király és az oldalán állók nevetésre fakadtak. A föld ura és hűbéres fejedelmei ruhákkal és ékszerekkel ajándékozták meg, sőt az uralkodó néhány falut is adományozott a bráhmának; mert a hatalmasok megörvendeztetése nem marad gyümölcstelen. Így a nyomorgó Phalabhuti a jaksa-szellem jóvoltából egyszerre meggazdagodott a királytól kapott kincseken. Továbbra is mondogatta a maga mondását, és hamarosan a király kedvence lett; az uralkodók elméje kedveli a szórakozást. Mint a király kedvence, az egész palotában, a háremben, sőt a teljes birodalomban közkedveltségnek és nagyrebecsülésnek örvendett.

Egyszer Áditjaprabha király vadászaton volt az erdőben, és a szokottnál korábban tért vissza. Háreme felé tartott. Az ajtónállók zavara gyanút ébresztett benne. Belépett a hárembe, és azt látta, hogy felesége, Kuvalajávali királyné, különös istentiszteletet tart: egyetlen ruhája a levegő, haja égnek mered, szeme félig lehunyva, homlokán rőt cinóberfolt terpeszkedik, vonagló ajka varázsigéket sziszeg, színes porokkal földre rajzolt bűvös kör közepén áll, vérből-borból-emberhúsból kavart iszonyú áldozatot mutat be. A föld urának megjelenésére a királyné megrettent, zavartan kapott magára egy fátyolt, majd a király kérdésére előbb büntetlenség ígéretét kérte, majd a következő magyarázattal szolgált:

– A te felemelkedésed érdekében végeztem ezt a varázslatot. Hallgasd meg, uram, hogyan tanultam ki ezt a mesterséget, és milyen tökélyre vittem benne.

Kálarátri boszorkány története

Egyszer régen, mikor még leány voltam és atyám házában laktam, egyik tavaszi ünnepen így szóltak hozzám kertünkben összegyűlt barátnőim:

– Ebben a kéjkertben van egy csarnok-nagy lugas. A lugas közepén áll Ganésa isten szobra. A kegyosztó isten már sokszor bizonyosságát adta hatalmának. Járulj áhítattal a kéréseket teljesítő

isten elé, és tégy előtte tiszteletet, s ő megadja, hogy hamarosan és nehézség nélkül olyan férjet kapj, amelyet kívánsz.

Tapasztalatlanságomban megkérdeztem barátnőimtől:

– A lányok férjet szerezhetnek azzal, hogy hódolnak Ganésának?

– Hogyan tehetsz fel ilyen kérdést? – válaszolták barátnőim. – Aki nem tiszteli Ganésát, nem érhet sikert semmi ügyében. Elmondunk egy történetet hatalma példázására; hallgasd meg!

Ezzel barátnőim elmesélték a következő regét:

Kártikéja isten születése

Valaha, midőn Indrát, az istenek királyát, Táraka démon szorongatta, Indra azt szerette volna, ha Sivának fia születik, és átveszi az istenek hadseregének vezetését. A Szerelem virágnyalas istenét azonban porrá égette Siva haragja, s most Siva végtelen hosszú, önmegtartóztató aszkézissel sanyargatta magát, magvát visszatartva. Ekkor Káli, a Himalája leánya is vezeklésbe fogott, hogy férjül nyerje a Háromszemű Sivát, s óhaja teljesült. Ezután még azt kívánta, hogy fia szülessék, továbbá azt, hogy a Szerelemisten támadjon életre. Eközben azonban megfélekedezett arról, hogy Ganésához is imádkozzék kívánsága teljesítéséért.

Mikor kérésével Sivához fordult, a nagy isten így válaszolt szeretett nejeinek:

– Kedvesem, a Szerelem valaha a Teremtés Urának gondolatából született. Mihelyst megszületett, első szava ez volt: „Kit mámorosítsak meg?” Ezért a Négyarcú Teremtő a Mámorító névvel ruházta fel, s így szólt hozzá:

– Fiam, túlzottan bízol magadban. Jól vigyázz, hogy a Háromszemű Sivát meg ne sértsd, különben tőle ér halálad!

Hiába intette az Alkotó, ő meggondolatlanul engem akart megingatni nyugalmamban. Porrá égettem. Testét többé nem kaphatja vissza. Nekem azonban nincs szükségem szerelemre ahhoz, hogy fiat támasszak, mint az embereknek; pusztá erőm révén fiúval foglak megajándékozni.

Midőn a Bikazászlós Isten befejezte hitveséhez, a Hegy Leányához intézett szavait, megjelent előtte Brahmá, a Százalozatú Indra kíséretében. Magasztalták Sivát, és

segedelméért esedeztek Táraka démon elpusztítására. A Nagy Isten ígéretet tett, hogy fiat fog nemzeni az istennővel. Kérő szavukra ahhoz is beleegyezését adta, hogy a porrá égett Szerelemisten újból megszülessék, testetlenül, az élők lelkében, hogy ne haljon ki a teremtett világ. Végül megengedte, hogy a Lélekben születő isten az ő szívébe is beférközhessék.

A Teremtő elégedetten távozott, és az istennő is reménykedve várakozott. Teltek a napok, és egyszer a Nagy Isten valóban a gyönyör titkos játékába merült hitvesével. Gyönyörük száz évig tartott egyfolytában, s még mindig nem ért véget, úgyhogy szenvedélyes ölelésükbe beleremegett a Három Világ. Az istenek a világ pusztulásától tartottak, és az ősatyának, Brahmának tanácsára a Tüzet idézték, hogy szakítsa meg a Szigonyos Isten szerelmi játékát. Hívásukra azonban a Tűz eszébe vette, hogy a Szerelemisten elperzselőjét nem tanácsos megtámadni, ezért inkább elbujdosott az égiek elől, és elrejtőzött a vizekben. Ám ott a békák szenvedtek a Tűz hevétől, és a keresésére indult isteneknek elárulták, hogy a Tűz a víz alatt rejtőzködik. A Tűz megátkozta a békákat, hogy szavuk ettől fogva legyen érthetetlen, s lakhelyére menekülve, újra elbújt. Csigá alakjában faodúba rejtőzött, de most az elefánt és a papagáj árulta be, és az istenek újra rátaláltak. Kénytelen volt megjelenni előttük. Átokkal sújtotta az elefántok és papagájok nyelvét, majd midőn az istenek hódoló szavakkal magasztalták, beleegyezett kérésük teljesítésébe. Ment és forróságával próbálta lelankasztani Siva nászkedvét, de átkától tartott, és végül inkább meghajolt előtte, jelentve az istenektől kapott megbízatást. Erre az izgalma tetőfokán levő Siva a Tűzbe bocsátotta férfiérejét, mert csak a Tűz vagy Káli istennő bírta ki.

Az istennő azonban haraggal és megszégyeniilten tett szemrehányást urának:

- Nem adtál nekem gyermeket!
- Akadály gördült vágyad elé, mert nem imádkoztál az Akadályokat elhárító Ganésához – felelte Siva. – Hódolj előtte, hogy mihamarabb fiunk szülessék a Tűzben.

Siva tanácsára az istennő imádkozott az Akadályokat elhárítóhoz, és a Tűz valóban teherbe esett a Csimbókos Isten magvától. A Nagy Istenség férfiérejétől terhes Tűz nappal is olyan

fénnyel tündökölt, mintha az izzó sugarú Napot ölelte volna magába. Ám ő sem bírta sokáig hordani a magzatot: kivetette magából a Gangá vizébe, a Gangá pedig, Siva parancsára, a szent Méru hegy lángbarlangjába rejtette. A barlangban a Hegylakó Sivát kísérő koboldhad őrizte a magzatot, s ezer év leteltével hatarcú fiú született. Káli a Fiastyúk hat csillagistennőjét küldte nevelésére, s a csecsemő hat szájával hat emlőt szopva, néhány nap alatt nagyra nőtt.

Közben Indra, az istenkirály, vereséget szenvedett Táraka démontól, és a csatatérről megfutamodva, a Méru hegy hozzáférhetetlen bércei közé rejtőzött. Az istenek és égi bölcsek a Hatarcúhoz folyamodtak oltalomért, s minthogy ő vállalta védelmüket, mellette maradtak kísérete gyanánt. Midőn ezt Indra hírül vette, felindult lelkében, úgy érezvén, hogy elragadták tőle királyságát. Indult és hatalmát féltve, csatára kelt az Ifjúval. Amikor azonban villámával a Hatarcúra sújtott, annak testéből két fiú pattant ki, Sákha és Visákha, mindkettő hasonlíthatatlan erejű. De ekkor maga Siva lépett közbe, és visszatartotta a harctól fiát két sarjával, akiknek ereje meghaladta volna a Százerejű Indra hatalmát.

– Arra születél, hogy megöld Táraka démont és megvéded Indra királyságát. Tedd teendődöt! – parancsolt fiára.

A Démonölő Indra megörvendett; meghajolt Siva előtt, és hozzáfogott a szertartáshoz, amellyel seregei fővezérévé kenje fel az ifjút. Azonban amikor saját kezével felemelte a korsót, karja váratlanul megbénult. Indra megrettent. Siva így szólt hozzá:

– Nem hódoltál az Elefántfejű Ganésa előtt, amikor fővezért kértél, ezért gördült ilyen akadály a szertartás elé.

Imádkozz Ganésához!

Indra meghallgatta, megtette, s ekkor karja feloldódott. Szabályosan elvégezte a fővezérré kenés szertartását. Fővezére nemsokára megölte Táraka démont. Az istenek örültek ügyük sikerének, Káli pedig annak, hogy fia van.

– Nos, látod, királylány, az istenek is balsikert szenvednek, ha nem tesznek tiszteletet Ganésa előtt. Te is mutasd be hódolatodat, ha segítségét óhajtod.

Meghallgattam barátnőim beszédét, a park egyik elhagyatott zugában álló Ganésa-szobor elé mentem, és tiszteletemet mutattam

be előtte. Mikor a szertartást befejeztem, egyszerre csak azt láttam, felséges férjem, hogy barátnőim felrepülnek a levegőbe, és ott mulatnak tovább varázserejük segítségével. Elfogott a kíváncsiság. Lehívtam őket a levegőből. Leszálltak, és bűverejük mibenléte felőli érdeklődésemre készségesen felvilágosítottak:

– Emberhúsevés a titka ennek a boszorkánytudománynak. Egy bráhmanasszonytól, bizonyos Kálarátritól, azaz Fekete Éjszakától tanuljuk a mesterséget.

Barátnőim beszéde után egy darabig ingadoztam: egyrészt szerettem volna elsajátítani a levegőben járás boszorkánytudományát, másrészt visszarettentem az emberhúsevéstől. Győzött a varázserő birtoklásának vágya, és így szóltam barátnőimhez:

– Oktassatok ki engem is erre a mesterségre!

Kérésemre tüstént indultak, és elhívták Kálarátri boszorkányt, aki meglehetősen visszataszító külsővel rendelkezett: összenőtt szemöldök, bizalmatlanul összehúzott szem, benyomott, lapos orr, beesett arc, lefittyedt vastag ajak, kiálló fogak, hosszú nyak, lelógó petyhüdt mell, potrohos has, szétterpedt idomtalan láb rútitotta el, mintha a Teremtő azt akarta volna bemutatni, hogy a rútságban is tud tökéleteset alkotni. Meg kellett fürödnöm, imádkoznom kellett az Akadályokat elhárító Ganésához, ezután levétette minden ruhámat, és varázskor közepére állítva, Sivának, a Pusztítás Urának mutattatott be velem áldozatot. Végezetül meghintett vízzel, és átadta különböző bűvigéinek tudományát, majd Sivának áldozatul felajánlott emberhúst etetett velem. A varázsigék átvétele és az emberhús elfogyasztása után abban a szempillantásban felrepültem a levegőbe, meztelenül, barátnőimmal együtt. Mikor odafent eleget mulatoztunk, tanítómesterünk szavára leszálltunk a levegőből, és én visszatértem a palota háremébe. Így már leánykoromban a boszorkányok fejedelemasszonya lettem, s összejöveteleiken sok embert megettünk.

Ehhez a történethez kapcsolódva, hallgass meg még egy esetet, mahárádzsa.

Boszorkányszerelem

Kálarátri férje egy Visnuszvámin nevű bráhma volt. Tanítómesterként működött abban az országban, s mivel jártos volt a Védák tudományában, mindenfelől sok tanítvány sereglett hozzá. Tanítványai között volt egy Szundaraka nevű ifjú, akinek neve azt jelenti: Szép, és arcának szépségét valóban csak erényeinek ékessége ragyogta túl. A mester neje, Kálarátri, a szerelem iszonyú kínjait szenvedte ezért az ifjúért, s egyszer, mikor férje elment valahová, titokban ajánlatot tett Szundarakának, hogy legyen kedvese. A Szerelem bizonyára játékszerként szórakozik a mértéktelen rútsággal; csakis így történhetett, hogy ez a néember nem nézett a maga ocsmányságára, és szemet vetett a gyönyörű ifjúra. A fiatalember azonban teljes leikével undorodott a gyalázattól, hiába rimánkodott az asszony; mert nők csapodársága nem ingatja meg igaz férfi elméjének szilárdságát. Mikor az ifjú faképnél hagyta, Kálarátri dühében saját testét marta-karmolta össze, és megszagatott ruhában, zilált hajjal, zokogva várta Visnuszvámin mester hazaérkezését. Mihelyt ura belépett, így szólt hozzá:

– Látod, uram, milyen állapotba hozott Szundaraka, aki reám gerjedt bujaságában, és erőszakot akart tenni rajtam!

A mesterben azonnal fellobbant a harag tüze; mert a bölcsek megfontoltsága is megcsorbul, ha nőknek hisznek. Este, mikor Szundaraka hazatért, a mester tanítványai élén rárohant, és ököllel-bottal-lábbal elpüfölte. Ráadásul amikor a veréstől már mozdulatlanul hevert, tanítványaival kidobatta az útfélre, és könyörtelenül otthagya az éjszakában.

Az éjszakai hűvös szél lassan eszméletre térítette Szundarakát. Elgyalázott állapota láttán gondolatokba merült:

– Ó, az asszonyi bujtogatás felkorbácsolja a szenvedély megszállotta férfiak elméjét, mint szélvihar a tó tükkrét. Így eshetett, hogy mesterem, bár vén is, tudós is, mégis ily rút sérelemmel illetett mérhetetlen mérgében. Vagy talán a Sors is úgy rendeli, hogy világ teremtésétől fogva szerelem és harag legyen a kettős retesz a megváltás kapuján a bölcs bráhma előtt! Igen, úgy jártak egykor a szent erdőben a remeték is, akik feleségüket paráznasággal gyanúsították, és féltékenységükben Sivára haragudtak meg. Mert nem ismerték fel Sivát, aki buddhista kolduló szerzetes alakját öltötte magára, hogy bebizonyítsa hitvesének, hogy

még e bölcs remeték sem tudnak uralkodni magukon. A remeték megátkozták a szerzetest, de a következő pillanatban a Három Világot megrengető Nagy Istennel találták magukat szemben. Ekkor hozzá menekültek oltalomért. Ha tehát a szerelem, harag és a többi négy ellenség kábulatában még a remeték is megtévednek, érheti-e ítélet a közönséges papokat?

Így töprengett Szundaraka, majd éjszakai rablóktól félve, elbújt egy közeli üres tehénistállóban. Miközben csöndben meghúzódva gubbasztott, egyszerre csak megjelent az istállóban Kálarátri. Kezében pallost forgatott, pokoli hangon sziszegett, szemén-száján szelet-lángot fújt, boszorkánycsapatot vezetett. Kálarátri megjelenése és kinézése szörnyen megrémítette Szundarakát. Gyorsan eszébe idézte a ráksaszaúzó varázsigéket, s a varázsigék elhódították a boszorkányt, úgyhogy nem látta meg a fiatal bráhmant, aki félelemtől gombóccá gömbölyödő tagokkal bújt meg az egyik sarokban. Ekkor Kálarátri elmondta a felrepítő varázsmondást, és istállóstul-barátnőstül felrepült a levegőbe. Szundaraka jól megjegyezte magának a varázsigét. Közben az istálló gyorsan haladt a levegőben, és rövidesen megérkezett Uddzsajini városába. Ott Kálarátri újabb varázsigével leszállította az istállót egy veteményeskertben, majd a hullaégető helyre ment. A boszorkányok körbevették, és ott mulatoztak. Ezalatt Szundaraka, akit az éhség kínozott, előbújt az istállóból, a veteményeskertben kiásott néhány gyökérfélét és elfogyasztotta. Mikor elverte éhségét, újra visszabújt az istállóba. Éjfélkor Kálarátri is visszaérkezett a mulatságról. Bevonult az istállóba a boszorkánynövendékek élén, és az előbbi varázsmondás segítségével még az éjszaka folyamán visszaérkezett lakhelyére a levegő útjain át. Istállóparipáját visszaállította eredeti helyére, kíséretét elbocsátotta, és belopózott hálószobájába.

Szundaraka az átélt szörnyűségek hatására ébren virrasztotta át az éjszakát. Hajnalban előbújt az istállóból, és barátai házát kereste fel. Elbeszélte, mi mindenen ment keresztül, és közölte elhatározását, hogy idegen földre vándorlás gondolata felé fordítja arcát. Barátai lebeszéltek szándékáról, és így náluk szállt meg. Tanítója házába többé nem tért vissza. Alamizsnaosztogató-házban

kapott élelmet, és függetlenül élve, kedvére töltötte az időt barátaiban társaságában.

Egyszer Kálarátri elment a bazárba, hogy valami háztartási dolgot vásároljon, és találkozott Szundarakával. Odalépett hozzá, és szerelem betegségében szenvedve, ismét rábeszélő szóval kérte:

– Szeress, Szundaraka, hiszen életem támasza ma is egyedül te vagy!

– Ne szólj így – válaszolta a beszédre az igaz lelkű Szundaraka – nem engedi a Törvény: mint mesterem hitvese, anyám vagy!

Kálarátri szólt:

– Ha így ismered a Törvényt, add vissza életemet; van-e nagyobb törvény az életadásnál?

Szundaraka szólt:

– Anyám, ne forgass ilyen vágyat szívedben. Hogyan lehetne törvény mesterem ágyának meghágása?

A visszautasított asszony haragosan megfenyegette az ifjút, majd saját kezével elszakította felsőruháját, úgy ment haza.

– Nézd, Szundaraka rám tört, és elszakította a ruhámat – szólt férjének, és megmutatta vállkendőjét. Férje dühbe gurult, azonnal elment az alamizsnaosztó helyre, halált érdemlő bűnösnek kiáltotta ki Szundarakát, és megakadályozta, hogy tovább kapjon ételt alamizsnaként.

Szundaraka elkeseredésében végleg eltökélte, hogy kivándorol az országból. Emlékezett a levegőbe emelkedés varázsigéjére, amelyet az istállóban tanult, azonban a másikat, amelynek segítségével leszállhat, már elfelejtette. Ezért éjszaka újra elment az üres tehénistállóba. Miközben ott várakozott, megint megjelent Kálarátri, az istállóval együtt felrepült, és a felhők között Uddzsajinibe utazott. A veteményeskertben varázsigéjével leszállította az istállót, és ismét az elhunytak dzsungelébe ment, éjszakai üzelmei végzésére.

Szundaraka azonban másodszeri hallásra sem bírta megjegyezni a varázsigét, mert mester irányítása nélkül nem lehet elsajátítani a boszorkány tudományt. Megevett néhány zöldségfélét, egy csomót összeszedett és berakta az istállóba, hogy magával vigye, majd ő is beült és várakozott. Hamarosan jött Kálarátri,

megnyergelte a pajtát, az éji égen hazautazott, és helyére állította légi kocsiját. Szundaraka reggel előbújt az istállóból, fogta a magával hozott zöldséget, és elvitte a piacra, hogy pénzhez jusson és élelmet tudjon vásárolni. Ahogy ott árulta, jött néhány Uddzsajiniba való királyi szolga, és felismerve a hazai zöldséget, fizetség nélkül elragadták tőle. Vitába kezdett velük, mire megkötözték és a király elé vitték, azt állítva, hogy kövekkel dobálta őket. Barátai utánamentek.

– Megkérdeztük tőle, honnan került hozzá eladásra itt Kanjábudzsza városában az Uddzsajiniban termelt zöldség – hazudták a királynak a kétszínű szolgák. – ő azonban válasz helyett kővel dobált.

A király is magyarázatot kért a csodálatos dologra. Barátai feleltek helyette:

– Felség, ha velünk együtt felmehet a palota tetejére, akkor magyarázattal szolgál az egész furcsaságra, másként nem szólhat.

– Rendben van – szólt az uralkodó, és felküldte Szundarakát, ő pedig elmondta a varázsigét, és abban a pillanatban a király szeme láttára felrepült a palotával a felhők közé. Haladt, amíg barátaival Prajága városa fölé érkezett. Ott meglátta, hogy egy király éppen a Gangéban fürdik. Mivel már elfáradt, megállította a palotát, és leugrott az égből a vízbe. Általános csodálkozás közepette a király elé járult, aki meghajolt előtte, és tisztelettudóan kérdezte:

– Ki vagy, s miért szálltál alá az égből?

– Siva isten szellemkíséretébe tartozom – felelte Szundaraka.

– Nevem Muradsaka. Emberi élvezetekre vágytam, s az istenség hozzád utasított.

A király igaznak vélte, amit hallott, és egy éléstárakkal ellátott, drágakövektől csillogó, asszonyokkal ékes, minden szükségessel felszerelt várost ajándékozott Szundarakának. Ő birtokba vette a várost, és azzal együtt felrepült a levegőbe, egész kíséretét magával vive. Hosszú ideig röpködött kedvére, minden gondtól szabadon. Arany nyoszolyán hevert, jakfarklegyezők legyezték, a legszebb nők álltak szolgálatára, s Indra égi városának gyönyöreit élvezte. Egyszer összebarátkozott egy levegőben járó sziddhaszellemmel, és a szellem megtanította a leszállító varázsigére. A leszállító ige birtokában elrepült szülőföldjére, Kanjábudzsza

városa fölé, és ott leereszkedett az égből. A király is hírére vette, hogy egész város szállt le a mennyekből, telve minden kincessel, s a kíváncsiság őt is odacsalta. Ráismert Szundarakára, és kérdést intézett hozzá. Szundaraka érkezettnek látta az időt a történetek feltárására, és beszámolt mindenről, amit Kálarátritól elszenvedett. A föld ura maga elé hívatta Kálarátrit és kivallatta. Az asszony félelem nélkül beszámolt becsúszásáról. A király haragra gerjedt, és le akarta vágni a fülét, ő azonban – bár erősen tartották – mindenki szeme láttára egyszerre eltűnt. A király megtiltotta, hogy országa területén lakozhasson, Szundarakát pedig kitüntetett tiszteletben részesítette. Ezután Szundaraka ismét a levegőbe emelkedett.

Ezzel Kuvalajávali királyné befejezte elbeszélését, és a következő szavakkal fordult urához, Áditjaprabha királyhoz:

– Felség, ilyen hatalom rejlik a boszorkányok varázsigéiben. Amit elmondtam, atyám országában esett meg, és híre mindenhová eljutott. Mint már előbb említettem, én Kálarátri tanítványa voltam, és hitvesi hűségem folytán varázshatalmam az övét is felülmúlja. Ma éppen akkor láttál meg, amikor javadra készültem szertartást végezni, és ráolvasással embert akartam megidézni, hogy feláldozzam. Most lépj be te is a varázslatba, hogy a jogabűbájossággal legyőzött királyok fejére tehesd lábadat!

A király először vonakodott:

– Hol van a királyi méltóságtól az emberhúsevő boszorkánybűbájosság!

A királyné azonban életének elvetésével fenyegetőzött, és ekkor a király engedett; hogyan is állhatnának meg az igazság ösvényén azok, akiket szenvedélyeik tartanak rabságban! Amikor kijelentette hozzájárulását, felesége beléptette a varázskörbe – amelyet előbb megszentelt –, és így beszélt hozzá:

– Van kíséretedben egy Phalabhuti nevű bráhman; őt szemeltem ki, hogy áldozatul idecsaljam. Erőszakkal idehozni nehéz volna, azért legjobb lesz, hogy egy szakácsot is beavatunk a műveletbe, aki megölje és megfőzze. Nem szabad sajnálnod, mert ha az ő húsából készült áldozatból eszel, a szertartás befejeztével

a legnagyobb varázshatalomra teszel szert, mert a bráhma­nok kasztja a legmagasabb rendű valamennyi kaszt közül.

Kedvese szavaira a király megismételte ígéretét, noha félt a bűntől, amelyet elkövetni készült. Ó, átok az átkozott érzéki szenvedélyre! Hívták az egyik szakácsot, bizonyos Száhaszikát, azaz Elszántat, lelkére beszéltek, beszentelték, majd a királyi pár így beszélt hozzá:

– Fel fog keresni valaki, és ezt mondja: „A király ma a királynéval kettesben fog ebédelni, készítsd el gyorsan az ételt!” Aki ezt mondja, öld meg, és húsából készíts titokban ízletes ételt holnapra!

A szakács igennel válaszolt az utasításra és hazament. Reggel a király így szólt az elébe járuló Phalabhutihoz:

– Eredj, keresd meg a konyhában Száhaszika szakácsot, és közöld vele: a király ma a királynéval kettesben fog ebédelni, ízletes ételt akar; készíts gyorsan valami finom fogást!

– Igenis – felelte Phalabhuti és távozott. Kint odalépett hozzá a királyfi, Csandraprabha, és megkérte:

– Készíttess ebből az aranyból sürgősen egy pár fülbevalót, ugyanolyat, mint amelyet tiszteletreméltó atyámnak szíveskedtél készíttetni.

Phalabhuti, hogy kedvében járjon a királyfinak, ment, ahová a fiú küldte, fülbevalót csináltatni. Helyette a királyfi ment a konyhába, egyedül, átvéve Phalabhutitól a király üzenetét. Mihelyt a királyfi közölte az üzenetet, a szakács – megállapodásukhoz híven – azonnal megölte késsel, húsából ételt főzött, és a király a királynéval varázsszertartás kíséretében elfogyasztotta, nem gyanítva a valóságot.

A király büntudattal töltötte az éjszakát. Reggel megpillantotta Phalabhutit, aki kezében a fülbevalóval közeledett. Az uralkodó megrettent, és a fülbevaló eredete felől érdeklődött. Phalabhuti beszámolt a történekről. A király a földre roskadt, és feleségét önmagával együtt átkozva, felzokogott: „Jaj, fiam!” Miniszterei kérdésére mindent elbeszélt a valósághoz híven, és megismételte Phalabhuti mindennapos mondását:

– Aki jót tesz, jól jár, aki rosszat tesz, rosszul jár. Ahogy a labda visszapattan a falról, ha odadobják, úgy a más ellen tervezett

bántalom gyakorta visszahull elkövetőjére. Én is bráhmangyilkosságot terveztem bűnös szívvel, s az lett a sorsom, hogy saját fiamat öljem meg és húsából egyem.

Ezután intő szavakat intézett lecsüggesztett fejjel álló minisztereihez, majd maga helyett Phalabhutit kente királlyá, ajándékot osztott szét, s immár gyermektelenül, nejével együtt máglyára lépett, hogy bűnétől megtisztuljon, noha a bűnbánat tüze már előbb elégette. Országán Phalabhuti uralkodott tovább, aki királyságát örökölte. Így a jótett is, rossztett is visszahárul arra, aki elkövette.

RANGON ALULI HÁZASSÁG

Élt valaha egy jelentéktelen uralkodó, bizonyos Dzsajadatta. Volt egy fia, akit Dévadattának hívtak. Amikor a fiú felserdült, atyja meg akarta házasítani, és okosan így gondolkozott:

– A királyi hatalom olyan, mint az örömlány: szerfölött csapodár, és csak erőszakkal tartható meg. A kereskedők gazdagsága viszont kitartó, mint a hű feleség, és nem áll át máshoz. Ezért kereskedőcsaládból fogom nősíteni fiamat, hogy ne érhesse baj, noha nagyszámú örökös szeretné halálom után megkaparintani a királyságot.

Így határozott a király, és egy Vasjudatta nevű kereskedő lányát kérte feleségül fia számára Pátaliputra városból. A kereskedőnek hízelgett az előkelő rokonság gondolata, és hozzáadta lányát a királyfihoz, azt sem bánva, hogy távoli idegen országban lakik. Vejét olyan bőkezűen elhalmozta kincsekkel, hogy a királyfiban megingott a nagyrebecsülés, amelyet eddig atyja hatalma iránt táplált. Dzsajadatta király ettől fogva gondtalanul élte életét fia társaságában, akit sikerült gazdag kereskedőcsaládba benősítenie.

Egyszer a kereskedő meglátogatta új rokonait, s mert nagyon szerette lányát, egy időre hazavitte saját házába. Közvetlenül ezután a király váratlanul az égbe távozott. Nemzetségének tagjai felkeltek, és hatalmukba kerítették királyságát. Dévadatta királyfival anyja – félelmében – éjszaka titokban más országba menekült. Itt a királyné bánatos szívvel beszélt fiához:

– Urunk, a császár, a keleti területen székel. Menj el hozzá, fiam; ő majd visszaadja királyságodat.

– Ha kíséret nélkül jelenek meg előtte – válaszolta anyjának a királyfi –, senki sem fog becsülni.

Anyja folytatta a rábeszélést:

– Menj el apósod házába, kérj tőle pénzt, fogadj kísérőket, úgy menj a császár elé.

Anyja buzdítására a királyfi végül útra kelt, bármennyire restelkedett. Estére megérkezett apósához. Atyját veszítve, hatalmától megfosztva, szégyenkezésében és attól való féltében, hogy nem tudja visszatartani könnyeit, ilyen szokatlanul késői

időpontban nem mert belépni a házba. Egy közeli zarándoktanya udvarán pihent le.

Egyszerre csak egy asszonyra lett figyelmes, aki az éjszaka sötétjében kötelen ereszkedett le apósa házának falán. Hamarosan nagy bosszúságára saját feleségére ismert az asszonyban, akin úgy csillogtak a drágaköves ékszerek, hogy felhőből aláhulló meteorköként tündökölt. Az asszony nem ismert rá férjére, aki poros volt és lefogyott, és megkérdezte tőle:

– Ki vagy?

– Vándor vagyok – felelte a királyfi.

A kereskedő lánya bement a zarándoktanya épületébe. A királyfi észrevétlenül utánalopózkodott, hogy megfigyelje. Bent az asszony egy férfihoz közeledett. A férfi elébe ment, és „Későn érkezted!” megjegyzéssel belerúgott. A bectelen néember fokozott szenvedélyre gyúlt a rúgástól, kiengesztelte a férfit, és mindent elintézett vele. A királyfi mindezt végignézte, és bölcsen így gondolkozott:

– Nincs ideje a haragnak; más megoldást kell keresnem. Kardom ellenség elleni harcra való, nem sújthatok le vele erre a két nyomorultra, egy asszonyra és szeretőjére. Mi közöm ehhez a hűtlen feleséghez? A balsors játszik velem, amely a bánat esőjét záporozza rám, hogy próbára tegye kitartásomat. Nem is ez a nő az igazi vétkes, hanem az a tény, hogy nem hozzám illő családból nősültem; lehet-e várni varjútól, hogy másik varjú helyett fülemülét szeressen?

Ilyen meggondolás alapján elnézett neje és szeretője tette fölött; derék férfi szíve nehéz győzelmekre vágyik, az asszonyokat semmibe veszi, mint fűszálat.

Közben a heves szeretkezés mozdulataitól a kereskedő lányának füléről leesett egy drágakövekkel gazdagon kirakott fülbevaló. Az asszony nem vette észre. Mikor elkészült a közösüléssel, búcsút vett szeretőjétől, és sietve visszatért a házba, ugyanazon az úton, mint amelyen jött. A titkos szerető is szaporán kerekét oldott. A királyfi észrevette és felvette a gyémántos fülbevalót, amelyen a sűrű ékkő fonadék úgy villogott, mintha a kétségbeesés sűrű homályát eloszlató drágakő mécses lenne az elveszett szerencséjét kereső ifjú kezében. A királyfi látta, hogy az ékszer igen értékes. Gondolta, hogy céljához ér vele. Azonnal útra

kelt Kanjákuudzsa városba, ott elzálogosította az ékszert százezer aranyért, az árán elefántokat és lovakat vásárolt, úgy járult a császár arca elé. A császár hadsereget adott mellé. Ment és csatában leverte ellenségeit, s anyja boldogságára vitézségével visszaszerezte atyáitól örökölt királyságát. A zálogba tett ékszert kiváltotta, és elküldte apósának, hogy leleplezze a nem sejtett titkot. A kereskedő ráismert lánya fülbevalójára. Értetlenül állt a dolog előtt, és megmutatta lányának az ékszert, azt is elmondva, hogy kitől kapta vissza. Az asszony megnézte a fülbevalót – amelyet elveszített, mint erényét –, s mikor megtudta, hogy férje küldte vissza, eszébe jutott:

– Azon az éjszakán esett ki fülemből ez a fülbevaló, amelyen egy ismeretlen vándorral találkoztam a zarándokházban. Bizonyára férjem jött el, hogy kifürkésze erényemet, és én nem ismertem fel. Csakis így juthatott az ékszerhez.

Mikor a kereskedő lánya mindezt végiggondolta, paráznasága napvilágra került miatti rémületében rettegő szíve meghasadt. Apja, a kereskedő, kifaggatta egyik bizalmas szolgáját, s mikor értesült a valóságról, nem sajnálta tovább lányát. A királyfi pedig nemcsak birodalmát nyerte vissza, hanem vitézsége jutalmául feleségül nyerte császáranak lányát is, és felülmúlhatatlan boldogságban élte életét.

SORSOK

Élt Benáresz városában egy Vikramacsanda, azaz Vitézség Heve nevű király. Legkedvesebb embere bizonyos Szinhaparákrama, azaz Oroszlánbátorság volt, aki harcban is, játékban is egyformán legyőzött mindenkit. Ennek az embernek volt egy felesége, akinek külseje is, bensője is egyformán fertelmes volt. Kalahakári, azaz Veszekedős névre hallgatott, s neve híven fejezte ki természetét. Derék férje, valahányszor játékban nyert – pedig sokat nyert a királytól – mindig az egész összeget átadta az asszonynak, de hiába: a házsártos néember egy pillanatig sem tudott meglenni veszekedés nélkül. Három fia is mindig anyja pártjára állt.

– Házon kívül iszol és eszel, nekünk sohasem adsz semmit – csepülte kölykei segédletével férjét az örökösen morgó asszony. Férje próbálta béldteni ételekkel, ruhákkal, itallal, de az asszony csak lobogott tovább éjjel-nappal, s gyötörte urát, mint a szűnni nem akaró szomjúság. Végül a férfi belefáradt felesége örökös haragjába, és elhagyta házáat. Zarándokúira indult a Vindhja-hegységbe, Káli istennő szentélyéhez. Böjtölt, s egyszer álmában ezt a parancsot kapta az istennőtől:

– Kelj fel, fiam, térj vissza Benáresz városába. Ott áll egy óriási, magános vadfügefa. Áss a fa tövében, és elásott kincsre fogsz bukkanni. A kincs között találsz egy smaragd tálát, fényeset, mint a kardpenge, tündöklőt, mintha az ég egy darabja hullott volna a földre. Ha belepillantasz, meglátod benne minden élőlény előző életét, akire kíváncsi vagy, mintha tükörben mutatná a tál. Megismered belőle feleséged és önmagad származását is, s gyötrelmeidtől megszabadulva, célhoz érve, boldogan fogod élni életedet.

Az istennő szavainak elhangzása után Szinhaparákrama felébredt, a böjt után táplálékot vett magához, majd reggel elindult Benáreszbe. Amikor megérkezett a város határába, a vadfügefa tövében kiásta a kincset, s megtalálta benne a nagy smaragd tálát. Belenézett a tálba, előző életére kíváncsian, és meglátta, hogy felesége rettentő anyamedve volt, ő maga pedig oroszlán. Miután rájött, hogy a kettőjük közötti gyűlölség előző életük ellenségeskedésének elkerülhetetlen következménye, felhagyott a bánkódással és tépelődéssel. Ezután sok lányt megvizsgált a tál

segítségével, s mikor meggyőződött, hogy előző életükben más fajhoz tartoztak, távol tartotta magát tőlük. Végül talált egy lányt, aki előző születésében szintén oroszán volt, mint ő; neve is Szinhasri, azaz Oroszlánszépség volt. Elvette második feleségéül. Kalahakárinak átengedte egy falu teljes haszonélvezetét, maga pedig a talált kincsből bőségben élt új felesége baráti társaságában.

Lám, a feleségnek és minden más lénynek szeretetét és gyűlöletét az ember előző életéből örökölt sorsemlékek szabják meg.

SAKTIVÉGA, A VIDJÁDHARA-SZELLEMEK KIRÁLYA

Vardhamána városán, a föld legszebb ékszerén uralkodott egykor egy király, ellenségeinek gyötrelme, név szerint Parópakárin, azaz Másokat segítő. E dicsőséges uralkodónak bivaly tehene (ahogy a fő feleséget nevezik) Kanakaprabhá, azaz Aranyfény királyné volt, ahhoz hasonlatosan, amiként a viharfelhőnek felesége a villám; ám nem hasonlított abban, hogy a királynétól távol állott a villám csapongó természete. Idővel a királynak és a királynénak leányuk született, akit mintha azért teremtett volna az Alkotó, hogy megtörje a Szépség istennőjének gögjét. Atyja – anyja nevéből – Kanakarékhának, azaz Aranycsíknak nevezte el lányát, s ez a minden ember szemét megörvendeztető holdsugár szépen felnövekedett. Mikor eladósorba serdült, a király egyszer négy szemközt így szólt a királynéhez:

– Felsepedt leányt nem szabad otthon tartani. Szívemet gond gyötri Kanakarékhá lányunk miatt, hogyan találjak hozzáillő férjet, királyném. Mert jó családból származó leány, ha nem kerül el a háztól, olyan, mint az énekszó, amelynek pusztá hallása is felizgatja mások fülét. Hasonlít a lány a tudáshoz, amelyet ha ostobán olyannak adnak át, aki nem érdemli meg, nem dicsőséget szül, és nem a helyes életet segíti, hanem megbánás forrásává válik. Ezért emészt a nehéz gond, királyném, hogy melyik királyhoz adjam lányunkat, melyik uralkodó lenne méltó hozzá.

Kanakaprabhá királyné elnevette magát a király szavaira, és így beszélt:

– Te erről tárgyalasz, s közben a leány egyáltalán nem akar férjhez menni. Éppen ma történt, hogy egy játék babával játszott, mintha gyermeke volna, s én tréfásan megkérdeztem: „Lányom, mikor fogom meglátni az esküvődet?” Amikor ezt hallotta, szemrehányólag szólt rám: „Nem, nem, anyám; senkihez sem szabad férjhez adnod. Nincs szükség rá, hogy elváljunk egymástól. Szép vagyok, és lány akarok maradni. Ha másként teszel, vedd úgy, hogy meghaltam. Komoly oka van a dolognak.” Szavai hallatára nyugtalanul siettem hozzád, férfiak ura. Ha ellene szegül a férjhez menésnek, mi értelme kérőt keresni?

A királyné szájából nyert értesülésre a föld őrizője bement leánya lakosztályába, és így beszélt hozzá:

– Istenek és szellemek leányai kemény vezeklés gyötrelmét vállalják, hogy férjet nyerhessenek, s te elzárkózol előle, gyermekem?

Kanakarékhá királyleány földre sütött szemmel válaszolt atyjának:

– Apuskám, ha én egyelőre nem vágyom a férjhez menésre, akkor apuskámnak mi gondja velem, s miért akartok rábeszélni?

Parópakárin király, bölcs uralkodók legbölcsebbike, így felelt leánya kérdő válaszára:

– Gyermekem, mi oldaná fel az atyát erkölcsi tartozása alól, ha nem a leány férjhez adása? A lány mindig hozzátartozótól függ, sohasem lehet önálló. Születésétől fogva másnak őrzik. Ha kinőtt a gyermekorból, semmi keresnivalója tovább férj nélkül az atyai házban. Ha anyányi korában is hajadon marad, szégyent hoz egész családjára; őt magát meddő cselédnek nevezik, azt a férfit pedig, aki elveszi, meddő cseléd férjének gúnyolják.

Kanakarékhá királyleány atyja intő szavaira kimondta feltételét:

– Apuskám, ha így áll a helyzet, adj feleségül egy olyan bráhmanhoz vagy nemeshez, aki látta Kanakapuri városát, azaz Aranyvárost, és amellet talpraesett, derék ember. Az lesz a férjem; másként ne gyötörjete hiába a férjhez menés gondolatával.

A király fontolóra vette leánya szavait:

– Szerencse, hogy legalább a férjhez menés lehetőségébe beleegyezett. Bizonyára istennő volt előző életében, aki valamilyen okból az én házamban született a földre. Másként hogyan rendelkeznek gyermek létére ilyen tudással?

Ezzel a meggondolással rögtön igent mondott leánya kívánságára, és távozott, hogy végezze uralkodói napi teendőit. Másnap, amikor trónjára ült, megkérdezte az oldalán állókat:

– Van-e valaki közöttetek, aki látta Aranyvárost? Aki látta, az, feltéve, hogy bráhman vagy nemes, megkapja Kanakarékhá leányom kezét és az ifjú királyi rangot.

– Hallani sem hallottunk róla, nemhogy láttuk volna – válaszolták egyöntetűen, tanácstalanul nézve egymás arcába. Erre a király kamarását hívatta, és kiadta a parancsot:

– Eredj, intézkedjél, hogy kikiáltó járjon körbe a városban hangos dobszóval, s tudd meg, látta-e valaki azt a várost vagy sem!

– Igenis – vette tudomásul a parancsot a kamarás, és távozott. Odakint tüstént utasította a király embereit, hogy figyelmet felkeltő dobszóval járják körbe a várost: „Ha van bráhma vagy nemes ifjú, aki látta Aranyvárost, szóljon, s a király hozzáadja leányát és ifjú királlyá teszi.”

Szerte a városban mindenütt felhangzott a dobszó és utána a csodálkozást keltő hirdetés.

– Miféle Arany várost kiáltanak ma ki a városban? Öregek vagyunk, de még sohasem láttuk, hírét sem hallottuk – fordultak egymáshoz a polgárok a hirdetés hallatára, s egyetlen ember sem akadt, aki mondta volna: „Én láttam.” De lakott a városban egy Saktidéva nevű ifjú bráhma, Báládévá fia, aki kockajátékon könnyelműen elverte minden pénzét. Meghallotta a hirdetést, s az a lehetőség, hogy elnyerheti a királynő kezét, felébresztette vállalkozókedvét:

– Mindenemet elvesztettem a kockajátékon, semmim sem maradt – gondolta –, s nem léphetek be atyám hajlékába, sőt még a bordélyházba sem. Jobb híján legokosabb lesz azt hazudnom a kikiáltóknak, hogy láttam azt a várost. Ki tudja rám bizonyítani, hogy nem láttam? Ki látta? Mikor látta? Így talán enyém lesz a királynő.

Ezzel a szándékkal odalépett a király embereihez, és azt hazudta, hogy látta azt a várost.

– Üdv neked! Jöjj a kamaráshoz! – szólították fel a kikiáltók, és azonnal a kamaráshoz vezették. A kamarás előtt megismételte állítását, hogy járt a városban. A kamarás tisztelettudóan megvendégelte, majd bevezette a királyhoz. A király színe előtt is gondolkodás nélkül megismételte kijelentését; mire ne volna képes az, akit a játékszenvedély megfojtott? A király bizonyosságot akart szerezni, és továbbküldte a bráhmant leányához, Kanakarékához. A kamarás bejelentette a királynőnek, a királynő fogadta, és megkérdezte:

– Valóban láttad Aranyvárost?

– Igen, láttam, miközben tudásom gyarapítása céljából a világot jártam – felelte.

– Milyen úton jutottál el oda, és milyen az a város? – folytatta a kérdezősködést a lány. A pap a következő leírással szolgált:

– Innen elindulva, először Harapura városba jutottam, ahonnan továbbmenve Benáreszbe értem. Benáresztől néhány napi járóföldre Paundravardhana városba érkeztem, onnan mentem tovább Aranyvárosba. Láttam a várost, igaz cselekedetű emberek boldog lakhelyét; olyan volt, mint Indra égi városa, amelynek pompáját a rebbenés nélküli szempillájú halhatatlanok élvezik. A városban kitanultam a tudományokat, azután hazatértem. Ezen az útvonalon jutottam oda, és így néz ki a város.

Miután Saktidéva bráhma, a csaló, befejezte mondókáját, a királylány felkacagott:

– Úgy van, szentséges pap; látom, valóban voltál abban a városban. Mondd csak, mondd el még egyszer, milyen útvonalon haladtál?

Saktidéva megismételte arcátlan elbeszélését. Ekkor a királylány kidobatta szolgálóival. A bráhma kidobása után a leány felkereste atyját.

– Igazat mondott a pap? – érdeklődött atyja. A királyleány oktató szóval fordult nemzőjéhez:

– Apám, király létedre nem fontolod meg eléggé tetteidet. Nem tudod, hogy a ravaszok becsapják a becsületes embereket? Ez a pap hazug mesével akart rászedni, de sohasem látta Aranyvárost, ahogy állította. A ravaszok a legkülönbözőbb csselfogásokkal élnek világszerte. Elmondom Siva és Mádhava esetét, hallgasd meg.

Ezzel a királyleány elmesélte a következő történetet.

A két csaló

Van egy csodaszép város: Ratnapura, azaz Gyöngy város a neve, s valóban rászolgál nevére. Élt a városban két csaló, Siva és Mádhava. Egy sereg más csalót maguk mellé gyűjtöttek kíséretül, és ravaszsággal-szemfényvesztéssel a város valamennyi gazdag emberét kifosztották. Egyszer összeültek és tanácsot tartottak egymással:

– Ezt a várost már sikerült tökéletesen megkopasztanunk. Tegyük át székhelyünket Uddzsajini városába. Beszélük, hogy az ottani király udvari papja, bizonyos Sankaraszvámin, dúsgazdag ember. Csellel elszedjük pénzét, és megízleljük az ottani vidám nők szépségét. A többi bráhma zsugori parasztnak becézi a főpapot,

mert hét vékával van pénze, mégis összeráncolja a szemöldökét, ha tiszteletdíjuknak legalább felét kifizetni kényszerül. Egy gyermeke van, a hír szerint gyöngyszem a leányok között. Ügyletünk kapcsán a leány kezét is biztosan sikerül elnyernünk.

Megállapodtak, és felosztották egymás között a teendőket, majd távoztak a városból. Szép kényelmesen megérkeztek Uddzsajinibe. Itt Mádhava királyfinak öltözött, és kíséretével a város mellett az egyik faluban fogadott szállást Siva pedig – minden szemfényvesztés felülmúlhatatlan tudósa – felszerelte magát kifogástalan remetekellékekkel, úgy ballagott be magányosan a városba. A Sziprá-folyó partján állt egy kolostor, oda vonult be, s feltűnő módon körülrakta magát szent holmikkal: áldozati kusafüvel, vezeklőknek való agyagfölddel, alamizsnagyűjtő szilkével és gazellabőr átalvetővel. Reggelenként vastagon bekente magát agyaggal, mintha be akarná mutatni, hogy fog kinézni az, akinek testét a sárpokol iszapja fogja borítani. Azután fejjel lefelé a folyóba merült, és sokáig a víz alatt maradt, példázva, hogyan süllyed a lélekvándorlás során alacsonyabb születésbe a gonosztevő. Fürdés után a Nap felé fordított arccal, mereven állt hosszú ideig, mint akit karóba húztak, amire ő nagyon is rászolgált. Végül az isten szobra elé vonult, egy nyalábra való szent kusafüvet szorongatva, s úgy ült előtte lótuszülésben, imákat mormolva, mintha ő volna a lótusztrónon ülő Brahmá a csalók világában. Azután szép virágot szakított – úgy, ahogy a jámbor emberek szívét szakította le álszentségével – és áldozatként Siva istennek ajánlotta fel. A felajánlás után ismét buzgó imádkozást színlelt és elmélkedésbe merült – nyilván a rossz úton járás elméletéről. Másodnaponként alamizsna gyűjtésére indult, földre sütött szemmel járva be a várost, mintha lopási lehetőségek fürkészésére vetne oldalpillantásokat. Egyetlen öltözetként a vezeklők fekete gazellabőr kacagányát viselte, botra támaszkodott, némán gyűjtötte a felső három kaszt tagjainak házából az alamizsnát. Amit összekoldult, három részre osztotta, a nap három szakaszának jelképekül, és egy részt a varjaknak adott, mint az áldozatmáradék elfogyasztóinak, egy részt a legelső szembejövőnek, a harmadik résszel pedig saját hasának tömlőjét töltötte meg, mintha újabb fondorlatok magvait hintené bele. Aztán megint nekiveselkedett az imádkozásnak, s

rendületlenül pörgette olvasója kockáit; olvasta volna inkább saját bűneit! Éjszakára magánosan bezárkózott cellájába, hogy a filozófia finomabb kérdéseiről gondolkozzék. Így folytatta napról napra az álszent vezeklést, és páratlan tiszteletet vívott ki magának a város egész lakossága körében.

– Ó, milyen szentéletű remete! – terjedt el róla a hír, és minden ember kétrét görnyedt előtte az áhítattól.

Közben barátja, Mádhava is értesült kémei révén a fejleményekről, és ekkor bevonult a városba, királyfinak álcázva magát. A város másik végén, egy templomban tanyázott le. Ezután elment a Sziprá-folyóhoz, hogy elvégezze a vallásos fürdést. Fürdés után észrevette Sivat, aki imádkozásban elmerülve ült az istenszobor előtt, semmi mással nem törődve. Kíséretével együtt végtelen alázattal vetette magát Siva lábai elé, majd a jelenlevőkhöz fordult:

– Nincs még egy ilyen vezeklő! Már ismételtén találkoztam vele, miközben a különböző szent fürdőhelyeket járta.

Siva azonban rá sem nézett. Mozdulatlanul ült, nyakát képmutató-mereven tartva.

Mádhava visszatért szállására. Éjszaka azonban titokban találkoztak, ettek, ittak, és megtanácskozták a további teendőket. Az utolsó őrsegváltás idején Siva visszament a kolostorba. Reggel Mádhava kioktatta egyik agyafúrt emberét:

– Fogd ezt a két ruhát és vidd el ajándékba Sankaraszváminnak, a király udvari papjának. Jelentsd illő tisztelettudással: „Dekkhán földjéről ideérkezett Mádhava királyfi, akit rokonai letaszítottak trónjáról. Sok kincset hozott magával, egész atyai örökségét. Vele együtt menekült néhány hasonló sorsú herceg. Uralkodód szolgálatába szeretne lépni, ő küldött hozzád, hogy tiszteletet tegyek előtted, ó, dicsőség kincshalmaza!”

Ezzel az utasítással küldte el Mádhava a csalót, aki elvitte az ajándékot a főpap házába. Kellő pillanatban átadta a tisztelet jeléül küldött tárgyakat, és négy szemközt illedelmesen előadta Mádhava üzenetét. A főpap méltóságteljes ábrázatot öltött, s ajándéokra éhes szívvel mindent elhitt; mert kapzsi emberek megnyerésére egyetlen varázsszer az ajándék. A küldött azzal tért vissza, hogy a főpap hajlandó fogadni Mádhavát, s Mádhava másnap személyesen ment

tisztelegni a bráhmánál. Előbb küldönccel bejelentette magát, majd maga is megjelent. A pap elébe sietett, és barátságos üdvözlettel fogadta. Némi időt beszélgetéssel töltöttek, majd Mádhava engedélyt kért a távozásra, és hazatért hajlékába. Másnap megint küldött ajándékba két ruhát, jelentkezett a főpapnál, és így beszélt:

– Csupán azért szeretnék a király szolgálatába lépni, hogy kíséretének tagja lehessen. Vagyonom bőven van. Ebben az ügyben akarok segítségedhez folyamodni.

A főpap ebből arra következtetett, hogy további ajándékokra van kilátás, és megígérte Mádhavának, hogy közbenjár érdekében. Azonnal a királyhoz sietett, és jelentést tett az ügyről. A király a főpap iránti tiszteletből beleegyezett. Másnap a pap a palotába vezette Mádhavát és kíséretét, és méltóságteljesen bemutatta az uralkodónak. A férfiak ura jóindulattal fogadta a királyfinak álcázott Mádhavát, és fizetést rendelt számára. Mádhava az udvarnál maradt a nép őrizőjének szolgálatában, de éjszakáról éjszakára összejött Sivával egy kis tanácskozásra.

Az ajándékon élőködő főpap kapzsiságból meghívta, hogy lakjék az ő házában. Ekkor egész kíséretével a paphoz költözött, s vele költözött be a házba a pusztulás, mint mikor egércsalád fészkel be magát a fa odvába. Hamis drágakövekből nagy halom ékszert készített, s az ékszeres ládát a pap kincseskamrájában helyezte el. Csaláteként bepillantást engedett a félig kinyitott ládába, s az ékszerekkel úgy elkábította a pap elméjét, mint szénával a jószágot. Mikor teljesen megnyerte a pap bizalmát, betegséget színlelt, és csökkentett táplálkozással lefogyasztotta testét. Néhány nap múlva a csalók királya elhaló hangon szólította magához az ágya közelében tartózkodó papot:

– Érzem, hogy testem állapota veszélyben van. Megkérlek, derék pap, hogy hívass ide egy kiváló bráhmant, akinek elajándékozom egész vagyonomat, végső menedékül ezen a világon és a másikon. Ha az élet forog kockán, mit törődik okos ember a vagyonnal!

Az ajándékon élő pap megígérte, hogy teljesíti kérését, ő pedig hálásan borult a pap lábaihoz. Ezután a főpap több bráhmant vezetett Mádhava elé, ő azonban mindegyiket visszautasította, azzal

az ürüggyel, hogy nem elég kiválóak. Ekkor megszólalt mellette az egyik beavatott csaló:

– Úgy látszik, közönséges bráhmánok közül egyik sem nyeri meg tetszését. Próbát kellene tenni, hogy a Sziprá partján vezeklő nagy szentet, Sivát, méltónak találná-e a megajándékozásra vagy őt sem.

A megjegyzés hallatára Mádhava nagy fájdalmat színlelve szólt oda a főpapnak:

– Valóban, légy kegyes hozzám, és hívasd el Sivát! Nincs hozzá fogható bráhmán sehol a földön.

Mádhava kérésére a főpap felkereste Sivát. Szent elmélkedésbe merülve találta. Tisztelettudóan körüljárta jobb kéz felől, majd leült elébe. Ekkor a csaló lassan felnyitotta szemét. A főpap meghajolt előtte, és alázatosan szólt:

– Ha nem haragudnál meg, kéréssel fordulnék hozzád, uram. Itt tartózkodik egy dúsgazdag dekkháni királyfi, név szerint Mádhava. Súlyos betegségbe esett, és most el akarja ajándékozni teljes vagyonát. Ha beleegyeznél, neked adná az egész drágaköves ragyogást, a felbecsülhetetlen értékű gyöngyökkel kirakott tömérdek ékszert.

Siva végighallgatta a beszédet, majd lassan megtörte hallgatását, és megszólalt:

– Bráhmán, én alamizsnából élek, önmegtartóztató életet folytatok. Mi hasznom volna a vagyonból?

A főpap továbbfolytatta a rábeszélést:

– Nem szabad így beszélned, nagy bráhmán! Nem ismered a négy életkor sorrendjének szabályát? „Nősüljön meg, rója le tiszteletét az istenek, ősök és vendégek iránt; ha pénze van, ölébe hull törvény, haszon és szerelem. Mert a négy életszakasz közül legfontosabb a családalapítás kora.”

Siva így felelt:

– Hogyan nősülhetnék? Nem vehetek feleségül mindenféle ilyen-olyan családból származó lányt!

E kijelentés hallatára a kapzsi főpap úgy gondolta, hogy könnyűszerrel megkaparinthatja a kincset. Kapott az alkalmon és a szent remete tudomására hozta:

– Van egy hajadon lányom, a neve Vinajaszvámíni, azaz Jó Erkölc Ornője. Szépsége felülmúlhatatlan. Hozzád adom feleségül. Azt a kincset pedig, amelyet Mádhavától kapsz ajándékba, szívesen megőrzöm számodra. Térj át a családalapítás tisztos életformájára!

Siva látta, hogy céljához ért. Így felelt:

– Bráhman, ha örömet okozok vele neked, megteszem, amire kérsz. Azonban mint afféle remete, nem értek az aranyhoz és drágakövekhez. Irányításodra bízom magamat. Tégy úgy, ahogy legjobbnak gondolod!

Az ostoba bráhman elégedetten mondott igent Siva szavára, és házába vezette a csalót. Bevitte lakásába Sivát, akinek neve Áldást jelent, de valójában átka lett. Beszámolt az eredményről Mádhavának, aki örvendezve vett róla tudomást. Fáradtsággal nevelt lányát Sivához adta feleségül, s vele odaadta szerencsését is, amelyet ostobasága vett el. Miután megtörtént az esküvő és a feleség kézenfogása, harmadnapon a betegséget színlelő Mádhavához vezette Sivát. Mádhava felkelt, és Siva lábához borult, ez egyszer kivételesen igazat szólva:

– Hódolat neked, akinek szentségéről beszélni sem lehet!

Ezután előhozatta a kincseskamrából a tömérdek hamis drágakőből készült ékszerrel teli ládikót, és szertartásos mozdulattal átnyújtotta a remetének. Siva átvette, de azon nyomban a főpap kezébe nyomta, „Én nem értek hozzá, te értesz hozzá” megjegyzés kíséretében.

– Ahogy megígértem, ne legyen rá gondod – szólta a pap, és mohón megragadta a ládát. Ezután Siva megáldotta Mádhavát, és visszatért felesége lakosztályába, a pap pedig visszavitte az ékszereket a kincseskamrába.

Mádhava a következő naptól kezdve lassan gyógyulni kezdett színlelt betegségéből. Gyógyulását a bőkezű ajándékozás eredményének tüntette fel.

– A Törvény igazságának erejével megszabadítottál bajomból – hálálkodott a főpapnak, amikor az meglátogatta, Sivával pedig nyíltan barátságot kötött:

– Az ő szent hatalma tartotta meg testemet – híresztelte mindenfelé.

Néhány nap múlva Siva így szólt a főpaphoz:

– Régóta etetsz ingyen házadban. Miért nem veszed meg tőlem azt az ékszert? Ha valóban olyan sokat ér, adj érte olyan összeget, amelyet megfelelőnek gondolsz.

A főpap meg volt győződve, hogy az ékszer értéke felbecsülhetetlenül magas, és ellenérték fejében egész vagyonát Sivának adta. Az ügyletről a bráhman saját kezűleg írt elismervényt állíttatott ki Sivával, és maga is hasonló írást állított ki, abban a hitben, hogy a kincs értéke jóval felülmúlja az ő vagyonúét. Az elismervény kölcsönös átvétele után különváltak; Siva függetlenítette magát a főpaptól, és élvezte a családos élet örömeit. Így Siva és Mádhava egy helyre került, és mindketten kedvükre élösködtek a főpap javain.

Egy idő múlva a papnak pénzre volt szüksége. Kiválasztott az ékszerek közül egy karkötőt, és elvitte a bazárba, hogy eladja. A drágakövekhez értő kereskedők megvizsgálták és felkiáltottak:

– Hej, milyen ügyes kezű ember volt, aki ezt a hamisítványt készítette! Csupa színesre festett üvegkristály, sárgaréz foglalatban; sem drágakő, sem arany nincs benne egy szemernyi sem!

A főpap hazatámolygott, az egész láda ékszert elvitte a bazárba, és megmutatta az ötvösöknek. Megnézték és megállapították, hogy egytől egyig ugyanolyan hamisítvány. A papot villámcsapásként érte a fordulat. Felkereste Sivát, és együgyűen arra kérte, hogy vegye vissza az ékszert, és adja vissza az árát.

– Hogyan gondolod, hogy még megvan az ára? – felelte Siva.
– Az egész elfogyott, hiszen abból éltem!

Ekkor a főpap és Siva a király elé terjesztették vitájukat, akinek oldalán éppen Mádhava állt. A főpap előadta a tényállást a föld urának:

– Felség, sárgarézbe foglalt színes üvegkristályból tömérdek ékszerhamisítványt készítettek. Siva kihasználta jóhiszeműségemet, és egész vagyonomat felélte.

Erre megszólalt Siva:

– Király, gyermekkorom óta remete voltam. Ez az ember beszélt rá, hogy fogadjam el az ajándékot. Minthogy tájékozatlan vagyok az efféle ügyekben, megkértem: „Én nem értek a drágakövekhez, kegyeskedjél intézkedni helyettem.” Ő beleegyezett és kijelentette: „Jótállók nevedben.” Ezek után

elfogadtam az ékszereket, és mindenestül a kezébe nyomtam, ő saját jószántából megvásárolta pénzért: mindkettőnk részéről saját kezűleg írt elismervény bizonyítja. Felsőgedet kérem, legyen segítóm!

Mikor Siva befejezte mondókáját, Mádhava kezdte a magáét, a főpap felé fordulva:

– Nem szabad így gondolkoznod! Te kétségkívül minden tiszteletet megérdemelsz; de bűnös vagyok-e én? Semmit sem vettem el sem tőled, sem Sivától. Atyáimtól örökölt kincseim sokáig heverték idegen helyen, zálogba téve. Amikor idehoztam, az egészet a remetének ajándékoztam. Ha az arany nem volt valódi és a drágakövek hamisítványok voltak, akkor az üveg, sárgaréz és kvarc elajándékozásának jutalmát nyertem el. Hogy valóban jóhiszeműleg, tiszta szívvel adtam az ajándékot, az nyilvánvaló abból, hogy meggyógyultam a gyógyíthatatlan betegségből.

Így beszélt Mádhava, s egy arcvonása sem rezaült. A királynak tetszett a beszéd, és minisztereivel hahotára fakadt.

Sem Mádhava, sem Siva nem vétett az igazság ellen – mondta visszafojtott nevetéssel az egész gyülekezet. A vagyonából kiforgatott főpap megszegyenülten távozott. Akinek eszét a túlzott kapzsiság megvakítja, előbb-utóbb szerencsétlenül jár. Siva és Mádhava, a két csaló, sokáig élt kényelemben a városban, a király kegyében sütkérezve.

Így van ez, atyám; a csalók ezernyi hazug szó fonalából fonnak hálót, azzal halászatnak, mint holmi szárazföldi halászok. Ez a pap is így tesz: azt hazudja, hogy látta Aranyvárost, s abban bízik, hogy téged rászéd és engem elnyer. Egyelőre ne siettesd férjhez menésemet; most még lány maradok, s majd meglátjuk, hogy később mi lesz.

A lány elbeszélésére Parópakárin király következőképpen válaszolt:

– Gyermekek, nem illendő, hogy az eladó leány túlságosan sokáig hajadon maradjon. Rossz emberek megirigylik erényességét; és hamis vádakkal illetik. Az ember szeret sarat dobni arra, aki

fölötte áll. Erre vonatkozólag elmondom Haraszvámin történetét; hallgasd meg!

A megrágalmazott remete

A Gangá partján fekszik Pátaliputra, a virágok városa. Ott élt egy Haraszvámin nevű remete, szent fürdőhelyek zarándoka. A folyó partján lombkunyhót eszkábált össze magának, ott lakott, alamizsnán élve. Szigorú vezeklésével általános tiszteletet vívott ki. Egyszer, amikor éppen alamizsnát koldulni indult, megpillantotta távolról valami semmirekellő, aki nem bírta elviselni erényeinek feddhetetlenségét, így szólt a körülötte állókhoz:

– Tudjátok-e, miféle szerzet ez az álszent remete? Minden kisgyermeket felfalt a városban!

Egyik cinkostársa rögtön hozzátette:

– Úgy van, én is hallottam, hogy beszélnek az emberek!

Egy harmadik megerősítette:

– Igaz, úgy van!

A hitványak hazug szavának láncza a rágalom bilincsébe veri az igazakat. Ez a pletyka is fülről földre terjedt, és hamarosan az egész várost bejárta. A polgárok nem engedték ki gyermekeiket a házból, erőszakkal visszatartották őket: „Haraszvámin magához csalogatja a fiúkat, és mindenkit felfal!” - szólt a hír. A bráhmanok magzataik életéért aggódtak, összegyűltek és elhatározták, hogy száműzik a városból Haraszvámit. Am nem merték szemtől szembe közölni vele határozatukat, attól tartva, hogy haragjában őket is elnyeli, így inkább követeket küldtek hozzá. A követek elindultak, de óvatosan tisztos távolból kiáltották felé:

– A bráhmanok azt parancsolják, hogy távozz városunkból!

– Miért? – kérdezte csodálkozva.

– Megeszel minden gyermeket, aki a szemed elé kerül – válaszolták.

Haraszvámin bizonyosságot akart szerezni a dolog felől, és személyesen kereste fel a bráhmanokat, miközben a polgárok rémülten menekültek útjából. A bráhmanok a kolostor tetejére szaladtak fel ijedtükben, mikor meglátták; aki üres híreszteléseknek hitelt ad, nem tud józanul gondolkodni. Haraszvámin lentről sorra nevükön szólongatta a magasban toporgó papokat, és megkérdezte:

– Miféle örület szállt meg benneteket, bráhmanok? Miért nem érdeklőditek meg egymástól, hogy kinek a gyermekét ettem meg, és hányat fogyasztottam el összesen?

A bráhmanok hallgattak rá, és tudakozódni kezdtek egymástól. Kiderült, hogy mindenkinek minden gyermeke él. Ugyanezt igazolták a többiekre vonatkozólag a kiküldöttek, akiket az érdeklődéssel megbíztak. Ekkor a papok és kereskedők együttese így beszélt:

– Ó, jaj, ostobaságunkban hamis váddal illettük a szent embert. Mindnyájunk gyermekei élnek; hát kiét ette meg?

Mindnyájan így beszéltek, de Haraszvámin, akinek ártatlansága tisztázódott, ekkor már elhagyni készült a várost; mert mi örömét találná a bölcs ember tudatlan, hitvány országban, ahol undort kelt szívében a gonoszok támasztotta rágalom? A bráhmanok és kereskedők lábához borulva kérelték, s Haraszvámin végül nagy nehezen beleegyezett, hogy marad.

Így szokták a gonoszok igazságtalanul megvádolni az igazakat, akiknek jámbor élete fellobbantja irigységük gyűlölködő szószátyárságát. S ha még valami apró ürügyet is sikerül találniuk, a fellobbanó tűzre záporként öntik az olajat. Ezért, leányom, ha ki akarod húzni szívedből a gond tövisét, ifjúságod szépségének kivirulta után nem szabad sokáig kitenni magadat a rosszindulatú rágalomok mohó támadásának.

Ilyen szavakkal próbált a férfiak parancsolója ismételten lelkére beszélni leányának, ám Kanakarékhá királyleány mindannyiszor szilárd eltökéltséggel válaszolt atyjának:

– Megmondtam: kerestess olyan bráhmant vagy nemest, aki látta Arany várost, s ahhoz adj feleségül!

A föld őrizőjének szívében végül az a sejtelem támadt, hogy leánya kitartó határozottsága mögött előző életére való visszaemlékezés lappang. Minthogy nem látott semmi egyéb lehetőséget arra, hogy leányának kedve szerint való férjet szerezzen, elrendelte, hogy ettől fogva naponként kiáltsák ki hangos dobszóval a hirdetést, és kérdezzenek meg minden újonnan érkezett jövevényt: „Jelentkezzék az a bráhman vagy nemes, aki látta Arany várost! A király hozzáadja leányát, és ráruházza az ifjú király címet.” Újra megperdültek a dobok és mindenfelé harsogott a hirdetés, de nem akadt senki, áld látta volna Aranyvárost.

Közben Saktidéva, az ifjú bráhman, akit az áhított királylány visszautasított, elkeseredetten töprengett:

– Ma azzal a hazugsággal, hogy láttam Aranyvárost, csak megszégyenítést sikerült elérnem, nem a királylány kezét. Elindulok és addig járom a földet, amíg meg nem találom azt a várost vagy el nem veszítem életemet. Mert mit érek az élettél, ha nem lehet enyém a királylány, akinek elnyerése a város megtalálásához van kötve?

Így határozott a bráhman, és elindult Vardhamána városából. Dél felé vette útját, és ment, amíg elérkezett a Vindhja-hegység őserdejébe. Belépett a rengetegbe, amely mély volt, akár az ő vágyakozása. Szélben ingó fiatal cserjék levelei legyezték, mintha a napsugarak nyílzáporának hevét üznék el róla; éjjel-nappal hangzott a vad oroszlánoknak és tigriseknek zsákmányul eső állatok halálsikolya, mintha az erdő sírná panaszát a rátörő rablók kegyetlensége miatt; a kopár fennsíkokról áradó perzselő hőség mintha a Nap égető sugaraival akart volna versenyre kelni; bár folyók nem szelték át az erdőt, mégis el lehetett merülni benne; s hiába haladt előre a vándor, vége egyformán távol maradt tőle. Sok napig haladt, hosszú utat tett meg az erdőben a bráhman, s egyszer egy elhagyatott helyen hűs vizű, áttetsző, széles tavat pillantott meg. Lótuszvirágai mint megannyi fehér napernyő, úszkáló hattyúi mint megannyi hószín jakfarklegyező ékesítették királyi jelvények gyanánt, mintha minden tavak fölött maháradzsai fenségben uralkodnék. A bráhman elvégezte benne az előírt fürdést, s a tó túlsó partján szemet gyönyörködtető, gyümölcsöt érlelő fák között remetetanyát pillantott meg. Látta, hogy egy terebélyes vadfügefa tövében remeték ülnek körül egy öreg bölcsöt. Az agg remetét – akinek neve Szurja-tapasz, azaz Nap-szentségű volt – öregségtől fehérülő fülére vetett olvasó ékesítette, amelynek szemei mintha a fölötté elszállt száz évet tartották volna számon. Tisztelettel meghajolt a bölcs előtt, úgy közeledett hozzá, s a bölcs is barátságosan fogadta az érkezőt a vendéget illető szertartások kíséretében. Gyümölcssel és mosdóvízzel kínálta, majd megkérdezte:

– Honnan jöttél, és hová készülsz? Árudd el, kedvesem!

– Szentség, Vardhamána városból érkezem, s fogadalmom kötelez arra, hogy megkeressem Aranyvárost. Ám nem tudom, merre lehet az a város. Ha szentséged tudja, igazítson útba! – kérlelte alázatosan a remetét Saktidéva.

– Gyerme kem, nyolcszor száz esztendő t éltem le itt e remetetanyán, de ilyen városnak még a nevét sem hallottam – válaszolta a remete.

– Akkor hát azért vetődtem erre a tájra, hogy itt leljem halálomat! – kiáltott fel kétségbeesetten Saktidéva. A remete apránként kiszedte belőle, miről van szó, s ekkor így szó lt:

– Ha kitartasz elhatározásod mellett, tedd meg, amit tanácsolok. Ide háromszáz mérföldre fekszik Kámpilja ország. Ott van egy hegy, az Uttara-hegy. A hegyen van egy remetetanya. A remetetanyán él tiszteletremé ltó bátyám, Dirghatapasz, azaz Hosszan-vezeklő. Keresd fel, hátha öregebb fejjel hallott valamit arról a városról!

Saktidéva igennel válaszolt a remete tanácsára. Az éjszakát ott töltötte nála, s reggel új reményre gerjedve sietett tovább. Ügyelbajjal keresztülvergődött a rengetegen, s nagy sokára megérkezett Kámpilja országba. Megmászta a hegyet, s a hegyi remetetanyán rátalált a bölcs Dirgha-tapaszra. Örvendezve hajolt meg előtte, s miután a remete is barátságosan köszöntötte, közelebb lépett hozzá.

– Azért keltem útra – számolt be –, hogy megtaláljam Aranyvárost, de nem tudom, merre keressen. Okvetlenül el kell jutnom oda, szentség. Szurja-tapasz remete azért küldött hozzád, hogy tőled kapjak útbaigazítást.

– Fiam, nagy kort megértem, de erről a városról most hallok először – válaszolta Saktidévának az öreg bölcs. – Messzi országokat megjárt emberekkel találkoztam, de tőlük sem hallottam róla, nemhogy láttam volna. Abban azonban bizonyos vagyok, hogy valahol távoli idegen földrészen kell lennie, ötlettel is szolgálhatok, hogyan lelhetsz rá, gyerme kem. Az óceán közepén van egy sziget, Utszthala. Az ott lakó nisáda népen a dúsgazdag Szatjavrata, azaz Igaz-fogadalmú király uralkodik. Ez a király sok más szigeten járt-kelt, s bizonyosan látta azt a várost, vagy legalább hallott róla. Nos, indulj először a tengerparti Vitankapura városba. Onnan valamelyik

kereskedő hajóján hajózz át a nisádák szigetére, s teljesüljön kívánságod!

Saktidéva igennel válaszolt a remete tanácsára, búcsút vett tőle, és haladéktalanul továbbindult a szent hajlékból. Sok országon haladt át, sok kiáltásnyi úthosszát tett meg, s végül megérkezett Vitankapura városába, a tengerpart ékszerdobozába. Ott megismerkedett egy Szamudradatta, azaz Tengeradta nevű kereskedővel, aki rendszeresen áthajózott Utszthala szigetre, és barátságot kötött vele. Együtt szálltak fel a kereskedő hajójára. A kereskedő baráti szeretetből bőségesen ellátta útravalóval a bráhmant, és elindultak a vizek útjain. Mikor már csak rövid útszakasz volt hátra, váratlanul a zivatar fekete démona emelkedett fölébük, cikázó villámbokrok nyelvével nyaldosva, mennydörgés robajával üvöltve, s vad szélviharral tombolva, amely, mint a Sors, a kicsinyeket magasra ragadta, a nagyokat mélybe sújtotta. A szél korbácsolta víztükör hatalmas hullámokkal hólyagzott fel, mintha az óceán fenekén rejtőzködő szárnyas szellemhegyek emelkedtek volna a felszínre, méltatlankodva, hogy hajlékukat háborgatják. A kereskedő hajója egyik pillanatban magasra repült, másik pillanatban mélyre zuhant, szinte azt példázva, hogyan váltakozik a gazdagok emelkedése-bukása. Egy perc sem telt belé, a hajó magasba dobta testét és kettérepedt, mintha a kereskedők jajkiáltásai roskadásig töltötték volna teherrel. A hajó gazdája a tengerbe zuhant, de egy deszkaroncson úszva, végül eljutott egy másik hajóra. Saktidéva is a vízbe esett az összetört hajóról, és egy óriási hal – egész nyakát szájja tátva – egészben elnyelte, úgy, hogy minden tagja sértetlen maradt. A hal ide-oda úszkált a tengerben, és a Sors akaratából éppen Utszthala sziget felé tartott. Történetesen ott halászgattak Szatjavrata halászkirály emberei, és kifogták a halat. Kihúzták a partra, s annyira elcsodálóztak nagyságán, hogy elvitték megmutatni uruknak. A hallatlan halfogás halálosan kíváncsivá tette a királyt. A halat haladéktalanul felhasíttatta, s a felhasított hal hasából elevenen előbújt Saktidéva, mint aki csodálatos módon másodszor hagyja el az anyaméhet. Az előbújó bráhman papi áldásában részesítette az uralkodót, s a halászkirály ámulva kérdezte a fiatalembertől:

– Ki vagy, bráhma, s hogyan és miért választottad lakhelyedül ennek a halnak a gyomrát? Miféle soha nem hallott kalandokban volt részed?

Saktidéva felvilágosította a halászok fejedelmét:

– Bráhma vagyok, nevem Saktidéva, Vardhamána városából származom. Okvetlenül el akarok jutni Aranyvárosba. Mivel nem tudom, merre van, sokáig bolyongtam szerte a földön. Dirgha-tapasz remete szavából arra következtettem, hogy valamilyen szigeten kell lennie a városnak, ezért az Utszthala szigeten lakó Szatjavrata halászkirályhoz indultam, hogy tőle tudakozódjam Aranyvárosról. Hajótörést szenvedtem, a tengerbe zuhantam, egy hal elnyelt, s most itt vagyok.

Amikor Saktidéva befejezte elbeszélését, Szatjavrata halászkirály vette át a szót:

– Én vagyok az a bizonyos Szatjavrata, és ez az a sziget, amelyre indultál. Azonban bár sok szigeten megfordultam, azt a várost, amelyet keresel, egyik szigeten sem láttam, sőt hallani sem hallottam róla.

Saktidéva kétségbeesése láttán mégis hozzátette, hogy megvigasztalja a jövevényt:

– Bráhma, ne csüggedj! Töltsd itt ezt az éjszakát, s holnap majd kieszelünk valamit, hogy célodhoz segítsünk.

E buzdító szavak után a halászkirály elküldte a papot egy kolostorba, ahol szívesen fogadták a vendéget. A kolostorban egy Visnudatta nevű pap látta vendégül, s miután megvendégelte, beszélgetésbe elegyedett vele. Összemelegedtek, s a pap érdeklődésére Saktidéva röviden beszámolt hazájáról, származásáról és egész élettörténetéről. A beszámoló hallatára Visnudatta rögtön karjába szorította, és örömkönnyeiktől fulladozó hangon kiáltott fel:

– Milyen szerencse! Anyám bátyjának fia vagy, és honfitársak vagyunk! Én még gyermekkoromban kerültem ide szülőföldemről. Várj türelemmel; itt állandóan váltogatják egymást a különböző szigetekről idehajózó kereskedők, s hamarosan sikerülni fog értesülést szerezned a kívánt helyről.

Ezután Visnudatta ismertette rokonságukat, és illő szeretettel gondoskodott Saktidéváról. Saktidéva is boldog volt, s felejtette

útjának fáradalmait; mert aki idegen földön rokonra lel, az mintha élet vizére bukkanna a sivatag közepén. Bizonyosra vette, hogy most már célját is hamarosan el fogja érni, mert a váratlanul érkező szerencse további sikerek előjele. Éjszaka álmatlanul feküdt ágyán, és gondolatai kívánsága beteljesülése körül forogtak. A mellette fekvő Visnudatta a következő mesét mesélte el unokatestvérének, szórakoztatásul és egyben biztatásul:

Koponyarepesztő

Élt egykor egy köztiszteletnek örvendő bráhman, bizonyos Góvindaszvámin. A Jamuná folyó partján volt terjedelmes papi birtoka. Két fia született, Asókadatta és Vidzsajadatta, akik erényeikkel éppoly ékesen tündököltek, mint atyjuk. Élték életüket, míg egyszer iszonyú éhínség köszöntött a vidékre. A bráhman így szólt feleségéhez:

– Az éhínség pusztulásba döntötte ezt a vidéket. Nem bírom elnézni barátaim és rokonaim nyomorát; mert senki sem kap senkitől semmit. Ami élelmünk van, osszuk szét rokonaink és ismerőseink között, és költözzünk el erről a tájról. Menjünk Benáresz városába, ott telepedjünk meg családotul.

Felesége egyetértett vele. Ekkor a bráhman elosztogatta élelmiszerkészletét, és nejével, gyermekeivel és szolgálival egyetemben elhagyta az országot; mert nemes lelkű emberek nem bírják övéik balsorsát látni. Útközben találkoztak egy Siva-hívő aszkétával, aki a nyakában lógó koponyafüzérrel, testére kent fehér hamuval és csimbókos hajával olyan volt, mintha maga a félholddiadémot viselő Nagy Isten öltött volna testet benne. A bráhman odalépett a mindentudó bölcshez, tisztelettel meghajolt előtte, és atyai szeretetről a fiaira váró jó- és balsors felől érdeklődött tőle. A jógi kinyilatkoztatta:

– Bráhman, mindkét fiadnak szerencse jut osztályrészül, azonban az ifjabbiktól, Vidzsajadattától hosszú időre el kell válnod. Másik fiadnak, Asókadattának jóvoltából fogtok ismét találkozni.

Góvindaszvámint öröm, csodálkozás és szomorúság fogta el a jövőbe látó aszkéta szavaira. Búcsút vett tőle, és tovább folytatta útját. Megérkeztek Benáreszbe, és az első napot a városon kívül álló Káli-szentélyben töltötték az istennőnek bemutatott hódoló

szertartásokkal. Az éjszakát is ott töltötte a család, egy fa tövében tanyázva le, más országokból érkező zarándokok társaságában. Éjjel, miközben az út fáradságaitól kimerülve mindnyájan mélyen aludtak a földre szórt faleveleken és hasonló vándornyoszólyákon, a fiatalabbik fiú, Vidzsajadatta, hirtelen felriadt, mert szörnyű hideglelés jött rá. Egész testében remegett a láztól, és haja égnek állt, mintha hozzátartozói közeli elvesztésének félelme rémítette volna meg. Úgy fázott, hogy kínjában felköltötte atyját és megkérte:

– Atyám, rettenetes hidegrázás gyötör. Hozz fát, és rakj tüzet, hogy átmelegedjem, másként nem bírom összeszedni magamat, és nem hiszem, hogy túlélem ezt az éjszakát.

Góvindaszvámint lesújtotta fia szenvedése, és így szólt:

– Gyermekem, honnan kerítsek ilyenkor parazsat?

– Atyám, lobogó tüzet látok ott nem messze. Hadd menjek legalább oda, hogy melengessem testemet – szólt a fiú. – Fogj kézen, és vezess oda gyorsan, mert nagyon reszketek.

A bráhman ismét ellenvetést tett:

– Halotthamvasztó hely van mellettünk, és máglya fényét látod. Kísértetek teszik rémessé a helyet; hogyan akarsz odamenni gyermek létedre?

A bátor Vidzsajadatta kinevette atyja aggályait. Magabiztosan szólt:

– Mit árthat nekem néhány nyomorult kísértet, apám? Olyan gyávának nézel? Vezess oda aggodalom nélkül!

E határozott kijelentésre atyja odavezette a gyermeket, és a fiú közelebb ment a máglyához, hogy átmelegedjék. Az emberhúsemésztő máglyán mintha a ráksaszák emberhúsfaló istensége trónolt volna, füstcsíkos lángnyelvek lobogó kusza hajával. A gyermek bátorította atyját, majd megkérdezte, mi az a kerek tárgy, amely a máglya szélén látszik.

– A máglyán égő halott koponyája, fiacskám – felelte atyja, aki ott állt mellette. Erre a gyermek vakmerőségében felkapott egy lángoló fahasábot, és ráhúzott vele a koponyára, hogy a koponya szétrepedt. A megrepedt koponyából szertefröccsent az agyvelő, és egy darab a fiú szájába repült, mintha a máglya a ráksaszává avatás varázsigéit akarta volna a fiú szájába rágni. Az emberi agyvelő ízlelése ráksaszává változtatta a fiút: haja felborzolódott, homlokából

szarv nőtt ki, szájából agyarak meredeztek. Kikapta a tűzből a koponyát, kiszívta belőle a velőt, s úgy nyalogatta nyelvével, ahogy a máglya lángnyelvei nyalogatták a tetem csontjait. Azután elhajította a koponyát, és magasra emelt karddal tulajdon atyjára, Góvindaszváminra rontott, hogy megölje.

– Koponyarepesztő, ha démon lettél is, atyádat nem szabad meggyilkolnod! Jöjj ide! – hangzott fel e pillanatban egy hang a temető mélyéről. A hang hallatára Koponyarepesztő, ahogy új nevén nevezték, otthagya atyját, és ráksaszák módjára láthatatlanná vált. Atyja, Góvindaszvámin, nagy jajszóval távozott: „Jaj, fiam! Jaj, derék gyermekem! Jaj, jaj, Vidzsajadatta!” Visszatért a Káli-szentélybe, és reggel közölte nejével és idősebbik fiával, hogy mi történt. A szerencsétlen családra úgy sújtott a szörnyű csapás, mint a felhőből lecsapó villám. A Káli-istennő látására Benáreszbe jövő zarándokok mind körük gyűltek, és velük együtt gyászolták a szerencsétlenséget. A Káli-szentélyt felkereső zarándokok között volt egy gazdag kereskedő, bizonyos Szamudradatta. Góvindaszvámin balsorsa láttán a derék ember odament a bráhmaához, igyekezett megvigasztalni, és családotul saját házába vezette. Otthon fürdőt készíttetett számára, és minden módon gondoskodott kényelméről és kiszolgálásáról; mert nagy lelkek mindenkor részvétet tanúsítanak a bajbajutottak iránt. Góvindaszvámin és neje lassanként megnyugodott; eszükbe idézték a nagy jógi jövendölését, és bíztak fiuk visszatérében. Ettől fogva Benáreszben laktak, a dúsgazdag kereskedő vendéglátását élvezve.

Idő haladtával a másik fiú, Asókadatta is felserdült, és bevégezte papi tanulmányait. Ezután a birkózás gyakorlásába fogott, és fokozatosan olyan ügyességre tett szert benne, hogy az egész földkerekségen nem akadt bajnok, aki mérkőzhetett volna vele. Egyszer egy búcsújárási ünnepen nagy bajnoki mérkőzést tartottak, amelyre a Dekkhánról is eljött egy híres birkózóbajnok. Ez a bajnok a benáreszi király szeme láttára legyőzte az uralkodó valamennyi birkózóját. Ekkor a föld ura gyorsan elhivatta a derék kereskedő házából Asókadattát, és utasította, hogy vegye fel a küzdelmet a bajnokkal. Az idegen bajnok kezdte a tusát: ököllel Asókadatta karjára vágott, de Asókadatta visszaütött a bajnok karjára, és földre terítette. Az elvágódó bajnok alatt megdőndült a porond, mintha az

ujjongó küzdőtér köszöntötte volna éljen-kiáltással a győztest. A király elismerése jeléül drágakövekkel szórta be Asókadattát, és ereje láttán oldala melletti testőrénévé nevezte ki. Hamarosan a király kegyence és nagy vagyon ura lett; mert az érdemet becsülni tudó uralkodó valóságos kincsesbánya az igazi vitézek számára.

Egyszer a holdhónap tizennegyedik napján a maháradzsa felkereste a városon kívül épült, nagyobb távolságra fekvő Siva-templomot. Miután áhítatát bevégezte és hazafelé tartott, éjszaka a halotthamvasztó hely mellett vitt útja, és váratlanul hangot hallott:

– Király, a büntetések fő felügyelője merő rosszindulatból hamisan megvádolt gyilkossággal és karóba húzatott. Harmadnapja vagyok itt, de még mindig nem szállt el az élet ártatlan testemből. Szörnyű szomjúság gyötör, adass innom, istenség!

A király megszánta a szerencsétlent, és odaszólt oldalán álló testőrénének, Asókadattának:

– Küldj vizet ennek az embernek!

– Ki merne odamenni éjszaka, istenség? Inkább magam megyek – szólta Asókadatta, fogta a vizet és indult. A király továbbment a város felé, a vitéz pedig belépett a halotthamvasztó helyre. Sűrű sötétség borította a földet, mint rengeteg erdő mélyét. Sakálók marcangolta emberhús volt az éjszakának bemutatott áldozat, itt-ott fellobbanó máglyák fénye világított mécses helyett, viháncoló kísértetek vijjogása volt az ünnepi ének, s a fekete éjszaka volt e palota lakója.

– Ki kért vizet a királytól? – kiáltotta hangosan Asókadatta.

– Én kértem – hallotta a választ egyik irányból. Elindult a hang után, és nem messzire, egy parázsló máglya mellett, karóba húzott férfit pillantott meg. A karó tövében egy ékszerekkel dúsan felékesített, gyönyörű nő zokogott, akit Asókadatta ezelőtt sohasem látott; mintha a fogyó Hold elfogyta után a Hold hitvese, az Éjszaka-asszony jött volna hódolni a máglyának, a máglya tűzfényét öltve magára ékszerül.

– Ki vagy, anyám, s miért zokogsz itt, ezen a helyen? – kérdezte a nőt, aki így válaszolt:

– Ennek a karóba húzott férfinak szerencsétlen felesége vagyok, s azzal az elhatározással várok itt, hogy holttestével együtt én is máglyára lépek. Már régóta várom, mikor távozik belőle az élet,

de harmadnapja múlt, s még mindig él a szerencsétlen. Ismételten könyörgött vízért, és hoztam is neki, de a karó magas, és nem érem el a száját, barátom.

– Nálam is van víz, amelyet a király küldött – válaszolt a vitéz az asszonynak. – Lépj a hátamra és nyújtsd fel neki. Baj esetén nem szennyezi be a nőt idegen férfi testének puszta érintése.

– Jól van – szolt az asszony, átvette a vizet, és fellepett a karó tövében meghajolva álló Asókadatta hátára. Egyszer csak azt veszi észre a hős, hogy hátára és a földre vércsöppek csöppennek. Felnézett, és látta, hogy az asszony késsel nagy darabokat vág le a karóba húzott ember húsából és megeszi. Felháborodott e szörnyetegen, lelökte a nőt, és megragadta bokacsatokkal ékes fél lábánál fogva, hogy földhöz csapja. A nő azonban kirántotta kezéből a lábát, varázserejével felrepült a levegőbe és eltűnt. Dulakodás közben azonban egy drágakövekkel kirakott bokacsat lecsúszott a lábáról, és Asókadatta kezében maradt. A hősben csodálkozás, sajnálkozás és öröm kavargott, amint a kezében tartott csodaszép ékszer nézte, és közben visszagondolt a nőre, aki először szépnek, azután gonosznak, végül iszonyatosnak mutatkozott, mint a rossz emberek társasága. Ezután Asókadatta elhagyta a hullaégető helyet, és a bokacsatot magával vive, hazatért otthonába, megfürdött, és reggel jelentkezett a királyi palotában.

– Adtál-e inni annak a karóba húzott embernek? – kérdezte a király.

– Igen – felelte, és átnyújtotta a bokacsatot.

– Honnan vetted? – érdeklődött a föld őrizője. Asókadatta beszámolt csodálatos-félelmetes éjszakai kalandjáról. A férfiak ura meggyőződött róla, hogy Asókadatta vitézségéhez senki más bátorsága nem fogható, s noha másokban is becsülte a kiválóságot, ezt a tettet mindennél többre értékelte. Átvette a bokacsatot, elvitte a királynénak, és örömmel beszélte el hitvesének az ékszer eredetének történetét. A történetek hallatán és a csodálatos drágaköves ékszer láttán a királyné szívét is elöntötte a csodálat Asókadatta iránt. A király így folytatta:

– Királyném, Asókadatta származás, tudás, jellem és szépség tekintetében a nagyok között is legnagyobb. Úgy gondolom, szerencse volna, ha ő lenne a férje szeretett leányunknak,

Madanalékhának, azaz Szerelem Sugarának. A kérőben az említett tulajdonságokat kell keresni, nem a vagyont, amelyet egyetlen pillanat elsöpörhet. Ezért ehhez a páratlan hóshöz adom feleségül leányomat.

A királyné helyeslőleg fűzte hozzá férje szavaihoz:

– Jól lesz így; ez a fiatalember illik legjobban leányunkhoz. A lány is látta már a tavaszi ünnepségen a parkban, a férfi elrabolta gondolatait, s azóta minden másra üres leányunk szíve; napok óta nem lát, nem hall. Barátnőjétől értesültem a helyzetről, erősen elgondolkoztam rajta, s mikor hajnal felé elaludtam, álmomban egy túlvilági női alak szólt hozzám: „Gyermekem, Madanalékhá leányodat senki máshoz ne add feleségül; Asókadatta már előző életük során megszerezte magának.” Felébredtem, reggel felkerestem Madanalékhát, s az égi hangnak hitelt adva, megvigasztaltam a hírrel leányunkat. Most nemes férjem tőlem függetlenül ugyanezt javasolja. Egyesüljön hát leányunk ezzel a férfival, mint folyondár a fa törzsével!

Az uralkodó örömmel hallgatta szeretett neje beszédét. Lakodalmi ünnepséget rendezett, hívatta leányát, és Asókadattához adta feleségül. A nagy király lányának és a nagy bráhman fiának kapcsolata kölcsönösen mindkettőnek díszére vált, mint midőn a szerencsével párosul a szerénység.

Idő múltán a királyné egyszer így szólt a királyhoz, az Asókadattától kapott gyémántos ékszerre mutatva:

– Nemes uram, ez a fél bokacsat magában nem szép; csináltass hozzá egy hasonló másikat!

A király utasította az aranyműveseket:

– Készítsetek még egy ugyanilyen bokacsatot!

A mesterek megvizsgálták, és így szóltak:

– Istenség, nem lehet mását készíteni, mert nem emberi, hanem égi művészettel készült. Ilyen drágakövek nincsenek a földön. Ahonnan ezt szerezték, ott keressék meg a párját is.

A királyt és a királynét leverte a válasz. Asókadatta azonban, aki éppen ott állt, rögtön ajánlkozott:

– Én majd elhozom ennek a bokacsatnak a párját is!

A király megrettent a vakmerő ígéret hallatára, és igyekezett jóindulatúlag lebeszélni Asókadattát, ő azonban nem tágított feltett

szándékától. Fogta a bokacsatot, és a fogyó Hold tizennegyedik éjszakáján megint elment a halotthamvasztó helyre, ahol az elsőt szerezte. A holtak dzsungelében ráksaszák nyüzsögtek, s a vállukra vetett hullákkal olyanok voltak, mint a máglyák zsíros kormától szennyesen meredező fák az ágaikra kötött hurkokban himbálózó akasztott emberekkel. A múltkori nőszemélyt azonban nem látta közöttük Asókadatta. Erre azt az ötletet eszelte ki az ékszer párjának megszerzésére, hogy emberhúst fog árulni. Egyik fáról leakasztott egy felakasztott tetemet, és elindult vele, egyre kiáltozva:

– Emberhús eladó, vegyenek!

– Bátor lelkű férfi, hozd a húst, és jöjj velem! – hallott nemsokára távolabbról egy női hangot. Igent mondott, megkereste a nőt, és ment utána. Bizonyos távolságban egy fa alatt földöntúli szépségű asszonyt pillantott meg. Trónuson ült, szolgálóasszonyok vették körül, sziporkázó drágaköves ékszerek ékesítették. A látvány olyan váratlanul érte a férfit, mintha a sivatag közepén lótuszvirágos tóra bukkant volna. A nő, aki kalauzolta, odavezette hozzá, s ő megismételte:

– Itt vagyok, emberhúst árulok, vedd meg!

– Szólj, bátor lelkű férfi, mennyiért adod? – kérdezte a gyönyörű asszony. Erre a vitéz felmutatta a kezében tartott drágaköves bokacsatot és, vállán a hullával, kijelentette:

– Annak adom a húst, aki ehhez hasonló másik csatot ad érte. Ha neked van, megveheted az emberhúst.

– Van ilyen csatom – válaszolta az asszony. – A nálad lévőit is tőlem vettél el. Én vagyok az a nő, akit a karóba húzott ember mellett láttál, s most azért nem ismertél rám, mert alakot változtattam. Mit neked ez a hús! Figyeld meg jól, amit mondok, s ha megteszed, megkapod tőlem a csat párját.

A vitéz beleegyezett, és megígérte az asszonynak:

– Bármit mondasz, mindent tüstént megteszek!

Erre a nő elmondta kívánságát, gyökerénél kezdve az elbeszélést:

– Nyájas férfi, a Himalája hegységben fekszik egy város, Trighantá. Volt a városnak egy vitéz királya, Lambadzsihva, azaz Lógönyelvű nevű ráksasza. Én az ő felesége vagyok, nevem Vidjucshiká, azaz Villám Hegye; kedvem szerint tudom változtatni

alakomat. Férjem azonban leányunk születése után a Sors akaratából csatában elesett, urunknak, Koponyarepesztőnek szeme láttára. Urunk nekem ajándékozta a várost, férjem iránti nagyrabecsülése jeléül, s most ott élek kényelemben leánnyommal együtt. Leánnyom időközben hajadonná serdült, s most gondolataimba az a gond fészkelte be magát, hogy vitéz férjet kell keresnem számára. Azon az újhoid éjszakáján, amikor a király társaságában erre jártál, éppen itt voltam, és amikor megláttalak, rögtön arra gondoltam, hogy ki kell eszelnem valami csel fogást, amellyel ezt az ifjú hőst megkaparinthatom leánnyomnak, mert hozzáillőbb férjet nem találhatok. Ezért a karóba húzott férfi hangját utánoztam, és vizet kértem, hogy a halotthamvasztó hely közepére csalogassalak. Varázserőmmel megtévesztő alakba öltöztem, s hazug beszéddel rövid ideig tévedésben tartottalak. Szándékosan hagytam, hogy lehúzd lábamról az egyik csatot, hogy nálad maradjon, hozzám kötöző bilincs gyanánt; ezután távoztam. Ma végre sikerült újra találkoznom veled. Jöjj házámba, találjon tetszést szemeid előtt lányom, s vedd át a csat párnját is!

A vitéz igent mondott az éjszaka asszonyának szavára, s a ráksaszi varázserővel saját városába vitte az ifjút a levegő útjain. A Himalája egyik csúcsán épült a színarany város, s úgy tündökölt, mintha az égi pályán elfáradt napkorong telepedett volna le mozdulatlanul a hegyen, hogy megpihenjen. Asókadatta megkapta a ráksaszafejedelem lányát, Vidjutprabhát, azaz Villámfényt, mintha bátorságának jutalma ment volna hozzá testi alakban. Egy darabig ott időzött új feleségével, és élvezte a gyönyörűségeket, amelyeket anyósa varázsolt elő bűverejével. Végül azonban megkérte anyósát:

– Add ide a bokacsatot, mert most már vissza kell térnem Benáresz városába. Megígértem a királynak, hogy elviszem a csodálatos ékszer párnját.

Erre anyósa odaadta a másik csatot, azonkívül egy arany lótuszvirággal ajándékozta meg. Asókadatta magához vette az ékszert és a virágot, és elhagyta a várost, de előbb ígéretet tett rá, hogy vissza fog térni. Anyósa varázshatalmával visszaröpítette a halotthamvasztó helyre, és letette a fa tövében.

– Minden újhoid éjszakáján ide szoktam jönni – búcsúzott tőle.
– Ha bármikor eljössz, ezen az éjszakán itt találsz ez alatt

a vadfügefa alatt.

– Rendben van – felelte Asókadatta, elköszönt a ráksaszaasszonytól, és mindenekelőtt hazlátogatott atyja házába. Váratlan megérkezésével megörvendezettte kétségbeesett szüleit, akiknek ifjabbik fiuk elvesztése miatti fájdmát megkészszeresztte az ő eltűnése. Közben apósa, a király is híret vette visszaérkezésének; ő is odasietett, hosszú öleléssel szorította karjába tisztelettudóan meghajtó vejét, miközben teste úgy borzongott az örömtől, mintha félelemtől borzadna, amiért ilyen nagy vitézhez mer közeledni. Ezután az uralkodó társaságában a palotába ment Asókadatta, s belépett, mintha a megtestesült boldogság lépett volna be a házba. Átnyújtotta a férfiak urának a két csodálatos bokacsatot, amelyeknek csilingelése vitézsége dicséretét zengte. A gyönyörű aranylótuszt is átadta, amelyet mintha a ráksaszák kincsei fölött örökös Szerencse kezéből csikart volna ki. A király és a királyné csodálkozó érdeklődésére beszámolt viselt dolgairól, szavaival balzsamot csöpögtetve a királyi pár fülébe.

– Tarka kalandok ecsetelésével ámulatot ébresztő fényes dicsőségre bizonyonnyal nem lehet szert tenni vakmerő tettek vállalása nélkül! – kiáltott fel a király, s annak a véleményének adott kifejezést, hogy nagyobb szerencse nem érhetne volna, mint az, hogy ilyen vőre talált. A királyné egyetértett vele, különösen most, hogy megkapta a bokacsat páriját. Az egész palota ünnepi zeneszótól visszhangzott, mintha Asókadatta hőstetteit akarná megénekelni.

Másnap a király a maga emeltette templomban helyezte el az aranylótuszt ezüstedényben. Az ezüstkehely és az aranyvirág úgy tündökölt egymás mellett, mint a föld önzőjének dicsősége és Asókadatta vitézsége. A király – aki Siva isten buzgó tisztelője volt – e szép látvány láttán gyönyörűségétől tágra nyílt szemmel kiáltott fel:

– Ó, e karcsú váza tetején éppoly szépségesen ragyog a lótusz bimbó, mint a hamutól fehér testű Siva fején a barna hajcsimbók! Ha volna még egy ilyen arany lótuszvirágom, ebbe a másik ezüstedénybe helyezhetném!

Asókadatta meghallotta a király elragadtatott felkiáltását, és tüstént ajánlkozott:

– Istenség, hozok még egy lótuszt!

– Nem, nincs szükségem másik virágra – tiltakozott a föld támasza, Asókadatta ajánlatát hallva. – Elég volt vakmerő vállalkozásaidból!

Asókadatta azonban nem tett le szándékáról, hogy szerez még egy lótuszt. Eltelt néhány nap, és elérkezett a fogyó Hold félhónapjának tizennegyedik éjszakája. A Nap, az ég tavának aranylótusza, elrejtőzött a Lenyugvás Hegyének csúcsa mögé, mintha megijedt volna a hőstől, aki aranylótuszt akar szakítani. A sötétség füstfekete ráksaszahada győztesen futott végig a tájon, és felszívta az alkony rőt felhővérét. A félelmes éjszakaboszorkány tátongó toroka az utolsó pislákoló fényeket is homálygyomrába nyelte. Ekkor Asókadatta megvárta, amíg a királynő elalszik, azután kilopózott a palotából, és megint elment a hullaégető helyre. A vadfügefa tövében ott találta anyósát, a ráksaszit, aki barátságos köszöntéssel fogadta. Elrepültek a Himalája csúcsán fekvő ráksaszavárosba, ahol a ráksaszimenyecské az út felé fordított arccal várt urára. Az ifjú néhány napot feleségével töltött, azután megkérte anyósát:

– Szerezz nekem valahonnan még egy aranylótuszt!

– Honnan kerítsek ilyen virágot? – tért ki a kérdés elől a ráksaszi. – Ilyen aranylótusz egyedül urunknak, Koponyarepesztő királynak tavában nő, onnan kapta tőle férjem, urunk jóindulatának jeléül.

– Akkor vezess el ahhoz a tóhoz, hogy magam szakítsak egy arany virágszálat – válaszolta veje a felvilágosítás hallatára.

– Lehetetlenség; vérszomjas ráksaszák őrzik a tavat – próbálta lebeszélni, de a férfi nem tágított szándékától. Végül anyósa elvezette oda, és távolról megmutatta neki a meredek hegyoldalon fekvő, csodálatos tavat, amelynek felszínét sűrűn borította a ringó szárú, tündöklő aranylótusz, olyan csillogással, mintha az örökkön ég felé mosolygó virágkelyhek magukba szívták volna a Nap minden sugarát. Asókadatta odament, és letépett néhány virágot, de a tavat őrző iszonyú ráksaszák rárohantak. Egy részüket lekaszabolta kardjával, a többiek elmenekültek, és jelentést tettek a rablásról uruknak, Koponyarepesztőnek. A ráksaszák maharádzsája haragra gerjedt és odasietett. Megpillantotta Asókadattát, aki közben alaposan megdézsmálta az aranylótuszokat.

– Hogyan került ide testvérbátyám, Asókadatta? – villant agyába Koponyarepesztőnek a felismerés és csodálkozás. Elhajította kardját, és örömkönnyekben úszó szemmel rohant oda bátyjához, lábához borult, és így szólt:

– Én vagyok Vidzsaj adatta, édestestvéred, mindketten Góvindaszváminnak, a legnemesebb bráhmának fiai vagyunk. A Sors akaratából hosszú ideig ráksaszaalakban éltem, Koponyarepesztő néven, mert széthasítottam egy máglyán égő koponyát. Megpillantásod eszembe idézte bráhman származásomat, és megszabadított ráksaszavoltomtól, amely eddig homályban tartotta elmémet.

Vidzsaj adatta szavaira Asókadatta megölelte öccsét, és könnyei záporával valósággal lemosta róla a ráksaszalét szennyét. Közben leszállt az égből a vidjádharma-szellemek tanítómestere, aki értesülést szerzett a dologról, és a két testvérhez lépte, így beszélt hozzájuk:

– Ti valamennyien vidjádharma-szellemek vagytok, és csupán átok juttatott ebbe a létformába. Ma lejárt az átok kiszabott határideje. Vegyétek át ismét szellembölcsességeteket, és osztozzatok szellemrokonaitok létében. Térjete vissza eredeti lakhelyetekre, és hozzátok magatokkal családokat is!

E szavak után a mester átadta a két testvérnek a szellemtudományt, és az égbe tűnt. Ők ráeszméltek vidjádharma-szellem mivoltukra, és a levegő útjain elrepültek egy-egy csokorra való aranylótusszal a Himalája-csúcsra. Asókadatta tüstént felkereste nejét, a ráksaszafejedelem lányát, aki szintén felszabadult az átok alól, és visszaváltozott vidjádharaszellemmé. A szépséges vidjádharma-tündérleány társaságában Benáreszbe ment tovább a két testvér a fellegek ösvényén. Szüleikhez siettek, s az elválás fájdalmának tüzeit a viszontlátás balzsamának záporával fojtották el. Nemcsak szüleik örvendeztek megjelenésüknek, hanem az egész nép ujjongva bámulta, milyen csodálatosan átalakultak anélkül, hogy testük megváltozott volna. Hosszú idő után újra átkarolhatta Vidzsajadattát az atya, s míg fia keblére simult, a boldogság keblébe költözött. A király – Asókadatta apósa – szintén értesült megérkezésükről, és örvendezve sietett hozzájuk. Kitüntető barátsággal üdvözölte vejét, majd egész családjával együtt magával

vitte palotájába, ahol már állt az ünnepség, és Asókadatta neje sóvárgó türelmetlenséggel várt urára. Asókadatta egész nyaláb aranylótuszt nyújtott át a királynak, akit kellemesen lepett meg, hogy többet kapott, mint amennyit kért. Mindannyian körülállták Vidzsajadattát, és atyja, Góvindaszvámin, csodálkozó kíváncsisággal érdeklődött tőle:

– Mondd el, gyermekem, mi történt veled azután, miután azon az éjszakán a halotthamvasztó helyen ráksaszává változtál?

Vidzsajadatta elbeszélte:

– Atyám, láttad, hogy amikor pajkosságból széthasítottam a máglyán perzselődő koponyát, a szájamba röpülő agyvelődarab azonnal ráksaszává változtatott; így rendelte a Sors. A varázserő megfosztott emlékezetemtől. A többi ráksasza elnevezett Koponyarepesztőnek, és maguk közé hívtak. Velük tartottam, és elvezettek a ráksaszák királyához. Megörült nekem, és rám bízta a fővezérséget hadseregében. Egy alkalommal elbizakodottságában fejébe vette, hogy legyőzi a gandharva-szellemeket. Csatába szállt velük, és az ellenfél megölte. Alattvalói engem ismertek el parancsolójuknak, és ettől fogva én uralkodtam fölöttük a ráksaszák városában. Egyszer váratlanul odavetődött tiszteletreméltó bátyám, hogy aranylótuszt szedjen. Amikor megpillantottam, azonnal lefoszlott rólam a ráksaszaállapot. Mindketten felszabadultunk az átok alól, és visszanyertük vidjádharma-szellemi varázstudományunkat. Ezt majd tiszteletreméltó bátyám fogja elmondani.

Asókadatta vette át a szót és mesélte az előzményeket:

– Eredetileg vidjádharma-szellemek voltunk. Egyszer a levegőből megpillantottuk Gálává remete leányait, akik a Gangében fürödtek. Megkívántuk őket, s vágyunk viszonzásra talált. Titokban történt a dolog, de földöntúli látású hozzátartozóik azonnal tudomást szereztek róla. Haragjukban megátkoztak: „Hitvány gonosztevők, szülessetek mindketten halandó anyaméhben! Földi létetekben is sújtson soha nem látott elválás! Amikor egyikőtök ember néni járta vidéken találkozik a másikkal és ráismer, akkor oldódjék fel az átok; a vidjádharák mestere adja vissza varázstudásokat, változzatok vissza vidjádharákká, és térjete vissza rokonaitokhoz.” Így hangzott a remeté átká, s mindketten itt születtünk halandó emberek gyanánt

újjá. Elszakadásunk történetét már ismeritek. Amikor anyósom tündérhatalmának segítségével aranylótuszért mentem a ráksaszák urának városába, találkoztam öcsémmel. A vidjádharák tanítómesterétől ott a helyszínen újra megkaptuk a vidjádharma varázstudományt, visszanyertük szellemi mivoltunkat, és ide repültünk.

Így fejezte be kalandos élettörténetének elbeszélését Asókadatta, boldogan, hogy lefoszlott róla az átok homálya. Szüleit és szeretett hitvesét, a király lányát, haladéktalanul részeltette szellemi varázstudományában, az ő elméjük is megvilágosodott, és vidjádharává változtak. Ezután Asókadatta búcsút vett a királytól, és testvérével, szüleivel és két feleségével együtt levegőbe emelkedett, és mindannyian boldogan repültek a vidjádharma-szellemek királyának palotájába. Jelentkeztek uralkodójuknál, s az idősebbik testvér az Asókavéga, öccse a Vidzsajavéga nevet kapta tőle. A két nemes ifjú vidjádharma-testvér saját lakába tért, a kies Góvindakuta-hegycsúcsra; családjuk velük ment. Benáresz városának királya, akit még mindig hatalmában tartott a csodálkozás, házi szentélyében még egy aranylótuszt tűzött vázába, a többi virággal a háromszemű Sivának mutatta be hódolatát, s előkelő rokonságának örvendezve, úgy érezte, hogy nagyobb megtiszteltetés nem is érhetné családját.

– Így előfordul, hogy égi lények különböző okokból halandó világunkban öltenek testet, s mivel megtartják erejüket és bátorságukat, elérhetetlennek látszó célt is elérnek. Meggyőződésem, hogy te is, kitartás óceánja, valamely istenség megtestesülése vagy, és törekvéseidet siker fogja koronázni. Mert természetfölötti adottságokról tanúskodik a kitartás olyan ügyekben, amelyeket a nagyok is megvalósíthatatlannak vélnek. Kanakarékhá királyleány, akit feleségül szeretnél nyerni, bizonyára szintén égi lény; ha nem így volna, miért kívánná olyan férjet, aki látta Aranyvárost?

Saktidéva figyelmesen meghallgatta Visnudatta hosszú és érdekfeszítő meséjét, és Aranyváros megtalálásának reményét táplálva szívében, türelmet erőltetett magára, úgy töltötte el az éjszaka hátralevő részét.

Reggel Utszthala sziget ura, Szatjavrata halászkirály, felkereste a kolostorban Saktidévát, és előzőleg tett ígéretéhez híven, így szólt hozzá:

– Bráhman, kigondoltam egy tervet, amely közelebb visz célod eléréséhez. Az óceán közepén van egy sziget, Ratnakuta, azaz Gyöngycsúcs. A szigeten maga a Tenger emelt templomot a magasztos Visnu tiszteletére. Ásádha hónapban, a hold növekedésének tizenkettedik napján, minden évben búcsújárási ünnepséget tartanak, amelyre minden szigetről áhítatos buzgalommal elzarándokolnak az emberek. Ott biztosan akad valaki, aki hallott Aranyvárosról. Jöjj, menjünk oda, mert éppen közeledik az ünnepség napja.

Saktidéva örömmel mondott igent Szatjavratának. Magához vette az útravalót, amelyet Visnudatta készített össze, Szatjavrata társaságában hajóra szállt, és sürgősen útra keltek a víz útjain. Miközben a sziget nagyságú cetek és egyéb vízi csodák honában hajóztak, Saktidéva kérdéssel fordult a kormánynál álló Szatjavratához:

– Mi az az óriási valami, ami messziről idelátszik a tengeren? Olyan, mint valami szárnyas hegy, amely véletlenül felbukkant a víz felszínére.

– Egy vadfügefa az, bráhman – szólt Szatjavrata. – Mondják, hogy hatalmas örvény kering alatta, mert ott van a víz alatti tűzokádó lófő. A környékét is messzire kell kerülnünk, mert ha az örvény elsodor, többé nem szabadulunk belőle.

Alig fejezte be szavait Szatjavrata, erős szél kerekedett, és egyenesen arrafelé sodorta a hajót. Ezt látva, Szatjavrata még egyszer szólt Saktidévához:

– Bráhman, menthetetlenül eljött pusztulásunk órája. Látod, a hajó éppen arrafelé sodródik, és most már semmi eszközzel sem tudom eltéríteni. A víz erővel vonszol, mint a Végzet, és belezuhanunk a mély örvénybe, mint a halál torkába. De nem ezt félek, hiszen a test úgysem örök életű, az bánt, hogy kívánságod teljesületlen marad, hiába fáradoztál. Megpróbálom egy pillanatra visszatartani a hajót, s azalatt kapaszkodj fel gyorsan a fügefa lehajló ágára. Talán még akad menekvés ilyen kiváló férfiú számára,

mint te vagy; a Sors szeszélyeit és a tenger hullámaint senki sem számíthatja ki előre.

Miközben a nemes lelkű Szatjavrata beszélt, a hajó a fa alá érkezett. Saktidéva kétségbeesett ugrással elkapta a fügefafa egyik testes ágát, de Szatjavrata testét és hajóját, amelyet másért áldozott fel, elnyelte a tűzokádó örvény. Saktidéva, bár megmenekült, csüggedten csüggött a faágon, és lemondóan mondta magában:

– Nemcsak Aranyvárost nem sikerült meglátnom, hanem a halászkirályt is magammal rántottam a pusztulásba. De ha a Végzet istennő minden teremtett lénynek örökkön fején tipor, ki szabhatja ki saját sorsát?

Ilyen, helyzetéhez illő gondolatokat forgatott agyában az ifjú bráhma a fa ágán, s közben beesteledett. Naplemente után egy sereg óriási madarat pillantott meg, amelyek minden égtáj felől gyülekeztek, és a vadfügefára telepedtek. Hangjuk betöltötte a levegőt, és hatalmas szárnycsapásaik szélviharától a tenger hullámozott, mintha vize a találkozásnak örülve sietne a madarak felé. Saktidévát eltakarta a fa lombja, s kihallgatta az ágakon ülő madarak beszédét, amelyek emberi hangon társalogtak egymással. Mindegyik beszámolt róla, hogy merre járt aznap; ki más szigeteken, ki más hegyeken, ki más földrészeken fordult meg. Egyik öreg madár ezt mondta:

– Én ma Aranyvárosba repültem egy kis szórakozásra. Holnap megint oda megyek, hogy kellemesen töltssem az időt. Mi értelme volna hosszabb utakkal fárasztanom magamat?

Saktidévát úgy felüdítette a madár beszéde, mintha életvíz zápora ömlött volna tikkadt testére.

– Mily boldogság! – gondolta. – Tehát létezik ilyen város, s az odajutásra is pompás eszköz kínálkozik e hatalmas testű madár alakjában, amelyet mintha járműnek teremtettek volna!

Ezzel szép lassan odakúszott az alsó madárhoz, felmászott a hátára, és megbújta a két szárnya között. Reggel a madarak újra elrepültek, ki erre, ki arra, s útra kelt az a madár is, amelynek hátán Saktidéva ült észrevétlenül. Iszonyú szárnycsapásokkal – mint egy-egy sorcsapás – szelte a levegőt, és pillanatok alatt megérkezett Aranyvárosba, hogy folytassa szórakozását. Egy parkban szállt le a levegő vándora. Saktidéva óvatosan lecsúszott hátáról, és

igyekezett minél távolabb kerülni tőle. Miközben a parkban kószált, két asszonyt vett észre, akik virágszedéssel foglalatoskodtak. Odasétált hozzájuk, és megkérdezte az ámuldozó nőktől:

– Milyen ország ez, és kik vagytok, nyájas hölgyek?

– Aranyváros a város neve, vidjádharma-szellemek lakják, és Csandraprabhá, azaz Holdfény királynő uralkodik rajtunk. Kertjének két szolgáját látod magad előtt, idegen; neki szedünk virágot a kertből – válaszolták az asszonyok.

– Tegyétek meg, hogy még ma találkozhassam úrnőtökkel – kérlelte őket a bráhma. Az asszonyok igent mondtak, és rögtön elvezették az ifjút a város belsejében épült királyi palotához. Szípköz drágakőoszlopok, színarany falak tárultak Saktidéva szeme elé, mintha a föld minden gazdagsága itt adott volna találkozót egymásnak. Amikor a palota népe megpillantotta, mindnyájan úrnőjükhöz rohantak megjelenteni a csodát, hogy halandó ember érkezett a városukba. A királynő utasította ajtónálló asszonyát, hogy késedelem nélkül vezesse be hozzá a papot. Belépett, megpillantotta a szemnek örömnép királynőt, az Alkotó remeket alkotó kedvének testet öltött mesterművét. A királynő is felkelt gyöngyös-drágaköves heverőjéről, s messziről elébe ment, barátságos köszöntéssel üdvözölte, mert őt is lenyűgözte a férfi megjelenése. Miután a bráhma helyet foglalt, a királynő megkérdezte tőle:

– Ki vagy, szerencsés halandó, s hogyan jutottál erre az ember nem járta helyre?

Csandraprabhá királynő csodálkozó érdeklődésére Saktidéva megnevezte országát, nemzetségét és saját magát, majd elmondta, hogyan kelt útra, hogy megtalálja Arany várost, mert Kanakarékha királyleány kezének elnyerése ehhez a feltételhez volt kötve. Csandraprabhá végighallgatta, egy ideig gondolataiba merült, hosszan felsóhajtott, majd kiküldött mindenkit a teremből, és így beszélt Saktidévához:

– Nemes férfi, hallgass meg; mondani akarok valamit. Ezen a földön Sasikhanda vidjádharma-király uralkodik. Négyen vagyunk leányai, sorban egymás után születünk; én vagyok a legidősebb, nevem Csandraprabhá. Utánam következik Csandrarékha, a harmadik Sasirékha, a negyedik Sasiprabhá. Sorjában mind

a négyen felnövekedtünk atyánk házában. Egyszer három húgom fürödni ment a Mandákini folyóra, míg engem női gyengélkedésem visszatartott a fürdéstől. A folyóban játékba kezdtek, és fiatalos meggondolatlanságukban vizet fecskendeztek a folyóban vezeklő Agrjatapasz, azaz önsanyargatás Vezére nevű remetére. A bölcs haragra gerjedt, és megátkozta az illendőség határát átlépő leányokat:

– Arcátlan lányok, szülessetek mindhárman a halandók világában!

Amikor atyánk értesült az átokról, felkereste a bölcsét, és bocsánatáért esdekelt. A nagy szent egyenként megszabta átkuk lejáratának határidejét, s azt a kegyet is megadta, hogy emlékezzenek előző életükre, és földi testben is égi tudással rendelkezzenek.

Mikor húgaim megváltak testüktől és a halandók világába költöztek, atyám átadta nekem ezt a várost, és bánatában erdei remeteségbe zarándokolt. Még ezt megelőzőleg történt, hogy egyszer Káli istennő álmomban kinyilatkoztatta, hogy halandó ember lesz a férjem. Ezért amikor atyám sorra a legkiválóbb vidjádharákat ajánlotta férjemül, szembeszegültem akaratával, és mindmáig leány maradtam. Most azonban szépséged és csodálatos érkezésed rabul ejtett, s neked akarom ajándékozni magamat. A legközelebbi holdfordulókor felkeresem atyámat a szent Risabha hegyen, hogy engedelmével férjemül választhassalak. Mert minden évben ezen a napon a világ minden részéről a Risabha hegyre gyülekeznek a vidjádharma-fejedelmek, hogy hódoljanak Siva istennek. Atyám is ott lesz, s ha elnyerem beleegyezését, tüstént visszatérek. Akkor feleségül vehetsz. Most pedig kelj fel!

Ekkor Csandraprabhá rendeletére mindazokban az élvezetekben részesítették Saktidévát, amelyeket a vidjádharák élveznek. A férfi olyan pompásan érezte magát ott-tartózkodása alatt, mint aki erdőtűzből menekülve, élet vizének távába merülhet. Amikor elérkezett a holdforduló napja, Csandraprabhá így szólt hozzá:

– Ma indulok atyám beleegyezését kérni, hogy hozzád mehessenek feleségül. Egész kíséretem velem fog jönni. Két napig

egyedül maradsz, de ezalatt is érezd jól magadat. Csupán a palota középső teraszára nem szabad semmiképpen sem felmenned.

E szavak után Csandraprabhá útra kelt, csupán gondolatai maradtak vissza az ifjúnál, az ifjú gondolatai viszont vele mentek. Saktidéva magára maradva kedvére sétált a palota gazdagnál gazdagabb termeiben, és szórakoztatta szívét. Azonban hamarosan elfogta a kíváncsiság: „Vajon miért tiltotta meg a vidjádharakirályleány, hogy felmenjek arra a teraszra?” Csak azért is felment a palota középső lapos tetőjére; mert a férfiak akarata rendszerint a tiltott dolgok felé vonzódik. A teraszon három zárt ajtajú pavilont pillantott meg. Benyitott az egyikbe, és a pavilon közepén drágakövekkel kirakott nyoszolyát látott, puha derékaljjal letakarva. A nyoszolyán valaki feküdt; egész testét fátyol fedte. Felemelte a fátylat, és Parópakárin szépséges lányát pillantotta meg, holtan.

– Mit jelent ez a hihetetlen csoda? – döbbent meg a férfi. – Vajon olyan álmot alszik a királylány, amelyből nincs többé felébredés? Vagy elmém bomlott meg? Aki miatt ezt a hosszú utat megtettem, itt fekszik élettelenül, s ugyanakkor hazájában életben van. Ennek a halottnak is hervadatlan fényben tündököl szépsége! Bizonyára a Teremtő feszítette ki elébem a káprázat hálóját valamely érthetetlen okból.

Ilyen töprengések közepette kilépett a pavilonból, és a másik kettőbe nyitott be egymás után. Azokban is egy-egy hasonló lányt látott, ugyanilyen helyzetben. Döbbenet hagyta el a palotát, s amint a palota előtt leült, egy gyönyörű tavat vett észre. A tó partján egy paripa állt, gyöngyös nyereggel felnyergelve. Kíváncsian odament a lóhoz, s látva, hogy nincs lovasa, fel akart ülni a hátára. A ló felrúgta, hogy a tóba bukfacezett. Elmerült a vízben, de hamarosan felbukott, és meglepetésére szülővárosa, Vardhamána parkjának tavában találta magát. Állt a vízben, csüggedten, mint a lótuszvirág, amelytől eltávozott kedvese, a Holdfény.

– Hogyan került Vardhamána a vidjádharák városába? Mit jelent e rejtélyes varázslat káprázatos játéka? Rettenetes! Valaki gúnyt űz szerencsétlen fejemből! De a jövőt senki sem sejtheti előre.

Ilyen gondolatok kavargtak a fejében, miközben kikászolódt a víz közepéről, és a csodálkozás bűvöletében ballagott haza a szülői házhoz. Otthon letagadta, hogy a király hirdetésére

jelentkezett, és valami más ürügyet hozott fel távolléte magyarázatára. Atyja örömmel fogadta, hozzátartozói megünnepelték hazatérését.

Másnap, amikor kilépett a házból, megint hallotta, hogy dobszóval hirdetik a városban:

– Ha akad bráhma vagy nemes, aki valóban látta Aranyvárost, jelentkezzen, mert a király hozzáadja leányát, és ifjú királlyá nevezi ki.

A hirdetés hallatára ismét odament a kikiáltóhoz, és magabiztosan bejelentette:

– Láttam a várost!

A kikiáltók a király elé vezették, aki ráismert, és azt hitte, hogy megint kieszelt valami hazugságot, mint először.

– Ha hazudok és nem láttam a várost, most már életem legyen a zálog! Jöjjön a királylány, és kérdezzen ki! – szólt Saktidéva, mire a király parancsot adott kíséretének, hogy hívják oda leányát. A királylány a múltkori bráhma láttán így szólt atyjához:

– Apám, ez az ember megint hazudni fog valamit!

Saktidéva közbeszólt:

– Akár igazat mondok, akár hazudok, először te elégítsd ki kíváncsiságomat, királylány: hogyan lehet, hogy Arany városban holtan láttalak nyoszolyádon, itt pedig elevenen látlak magam előtt?

Amint Saktidéva feltette a kérdést, amely egyúttal bizonyítékot foglalt magában, Kanakarékha azonnal kijelentette atyja füle hallatára:

– Apám, való igaz, hogy ez a vitéz lelkű férfi látta Aranyvárost, és hamarosan ő lesz a férjem ott, abban a városban. Ott majd három nővéremet is feleségül veszi, és az összes vidjádharák fölött ő fog uralkodni abban a városban. Nekem azonban most rögtön fel kell öltönnem igazi testemet, és el kell mennem abba a városba. Egy remete átka folytán születtem földi testben házadban, de a remete az átok leteltének határidejét is kiszabta: „Amikor egy halandó férfi megpillantja testedet Aranyvárosban, és felfedi a valóságot, mialatt te az emberek világában élsz, akkor szabadulsz fel az átok alól, és az a férfi lesz a férjed.” Előző életemre emberi alakomban is emlékszem, s varázstudásom is megmaradt. Most tehát saját honomba és boldog életre, a vidjádharák országába távozom.

A királyleány e szavak után elhagyta testét és eltűnt, zavart és kiáltozást hagyva maga mögött a királyi palotában. Saktidéva, aki mindkét helyről lecsúszott, és nem nyerte el keserves fáradságok árán szerzett két kedvesét, kétségbeesetten és megszegyenülten gondolt vágyai meghiúsultára. Távozott a királyi palotából és elgondolkozott:

– Kanakarék há megjövendölte kívánságom teljesültét; mi okom hát a csüggedésre? A siker a kitartás rabja. Elmegyek még egyszer Aranyvárosba ugyanazon az úton, mert a Sors biztosan biztosítja másodszor is a lehetőségeket.

Így határozott Saktidéva, és újra útra kelt a városból; mert erős lelkek nem fordulnak vissza dolgukvégezetlenül, ha elszánták magukat valamire. Hosszú út után újra megérkezett az óceán partján fekvő Vitankapura városba, s ott ugyanaz a kereskedő jött vele szembe, akivel annak idején együtt szállt tengerre, amikor hajótörést szenvedtek.

– Lehetséges, hogy valóban Szamudradattával állok szemben? Ha a tengerbe zuhant, hogyan szabadult meg? Vagy nem így volt? De hiszen magam is példa vagyok a legcsodálatosabb véletlenekre!

Ilyen gondolatokon töprengve közeledett a bráhman a kereskedő felé, de közben a kereskedő is ráismert, és örvendezve borult a nyakába. Hazavezette magához, megvendégelte, majd megkérdezte:

– Hogyan menekültél meg a tengeren a hajótörés után?

Saktidéva elbeszélte átélte kalandjait. Elmondta, hogyan nyelte el a hal, és hogyan került Utszthala szigetére. Ezután ő érdeklődött a derék kereskedőtől :

– Most te mondd el, miként keltél át a tengeren?

A kereskedő elbeszélte:

– Amikor a tengerbe estem, három napig egy deszkaszálon úsztam. Akkor váratlanul egy hajó bukkant fel, amely arra haladt el. A hajón levők felfigyeltek kiáltozásomra, és felvettek a hajóra. A hajón tulajdon atyámmal találkoztam, aki hosszú idővel azelőtt más szigetre hajózott, és most volt hazatérőben. Atyám meglátott, megismert, nyakamba borult, elsírta magát, és kérdezte, hogy mi történt velem. Elmondtam: „Apám, mikor már hosszú ideje múlt, hogy útra keltél, és még mindig nem tértél vissza, magam láttam

hozzá a kereskedéshez, lévén ez a velem született hivatásom. Mikor átkelőben voltam egy másik szigetre, hajótörést szenvedtem, a tengerbe zuhantam, s most veletek találkoztam, és ti kihúztatok.” Így beszéltem atyámhoz, mire ő szemrehányólag szólt: „Miért teszed kockára életedet ilyen veszedelmes vállalkozásokkal, fiam? Vagyonom van elég, s ha kell, magam gyarapítóm. Nézd, most is egy tele hajórakomány aranyat hoztam neked.” Így vigasztalt atyám, s hajóján hazahozott ide, Vitankapurába, otthonomba.

Saktidéva végighallgatta a kereskedő elbeszélését, nála hált éjszaka, s másnap reggel így beszélt hozzá:

– Karavángazda, megint Utszthala szigetére kell mennem. Adj tanácsot, hogyan jutok most oda?

– Éppen ma készülnek oda megbízottaim, szállj fel te is a hajóra, és tarts velük!

Saktidéva a kereskedő tanácsára megbízottaival együtt elindult Utszthala szigetére. Ott azonban véletlenül éppen Szatjavrata halászkirály fiaival találkozott, akik messziről felismerték, és így szólították meg:

– Bráhman, atyánkkal együtt keltél útra, s Aranyvárost kerested mindenfelé. Mit jelent, hogy most egyedül jössz?

Saktidéva megfelelt a kérdésre:

– Az óceánon atyátok hajóját elnyelte az örvény, és ő a tenger alatti tűzokádó lófej torkába zuhant.

A halászkirály fiai méregbe gurultak, és parancsot adtak szolgálknak:

– Kötözzétek meg ezt a gonoszlelkűt; ő gyilkolta meg atyánkat! Másként hogyan volna elképzelhető, hogy ketten utaznak egy hajón, és az egyik a tűzokádó örvénybe esik, a másik megmenekül? Atyánk gyilkosát holnap reggel áldozati állatként feláldozzuk Káli istennőnek.

Így szóltak a szolgálkhoz, s azok Saktidévát megkötözve elhurcolták Káli félelmetes templomába, amelynek gyomra mély volt, mert számtalan életet emésztett el, s szájánál úgy meredeztek a fekete tamála-fák, mint a Halál fogsora. Saktidéva kötelékekben, életéért remegve töltötte az éjszakát a templomban, és imával fordult Káli istennőhöz:

– Felséges istennő, kinek fényessége a felkelő napkorong tüzeként ragyog, mintha a lábad alá tiport démonok torkából ömlő vér festette volna vörösre, mikor megszabadítottad tőlük a világot! Kegyosztó istennő, szabadíts meg engem is, mindenkori buzgó hívedet, mert kegyetlen nép kezébe kerültem ártatlanul, midőn messzi országból kedvesem keresésére indultam.

Így imádkozott az istennőhöz, majd nagy sokára álomba merült. Azt álmodta, hogy a szentély mélyéből előjön egy földöntúli szépségű asszony, odalép mellé, és könnyörülettel szól:

– Ne félj, Saktidéva, nem fog bántalom érni. A halászkirály fiainak van egy húguk, Vindumati; még leány. Reggel, amikor meglát, férjéül fog kívánni. Egyezzel bele, s ő majd kiszabadít. A leány egyébként nem is halászkasztbéli, hanem égi tündér, akit átok vetett a földre.

Ezután Saktidéva felébredt. Reggel valóban megjelent a templomban a halászkirálylány, mint a fogoly szemeinek balzsamírja. Közelebb ment a férfihoz, megnevezte magát, majd vágyra gerjedve szól:

– Kiszabadítalak innét, de te is tégy eleget kívánságomnak. Minden kérőt kikoszaroztam, akiket bátyáim javasoltak, de amint téged megláttalak, szerelem született szívemben. Szeress te is!

Saktidéva visszaemlékezett álmára, és örömmel egyezett bele Vindumatinak, a halászkirály leányának javaslatába. A lány kiszabadította, ő pedig nőül vette a széparcút. Bátyjai nem támasztottak kifogást a házassággal szemben, mert Káli istennőtől ők is figyelmeztetést kaptak álmukban. Ettől fogva Saktidéva ott élt boldogan az emberi testbe öltözött tündérlánnyal, mint aki jótettei jutalmául a boldogság teljét élvezi.

Egyszer a palota tetején álltak, és azt látták, hogy egy tisztátalan kasztbéli férfi halad el az úton, hátán egy rakomány tehénhússal. Saktidéva odaszólt kedvesének:

– Nézd, karcsú derekú szépségem! A tehenet a Három Világ minden teremtetett lakója tiszteli, s ez a gonosztevő mégis képes arra, hogy húsából egyék!

– Valóban felfoghatatlan ez a gonoszság, tiszteletreméltó férjem – válaszolta urának Vindumati. – Nem tudom, mit mondjak róla, hiszen magam is a tehenek elleni jelentéktelen vétség miatt

születtem ebben a családban, a halászok megvetett kasztjában. Milyen büntetés várhat akkor erre az emberre?

Ez a válasz felkeltette Saktidéva érdeklődését, s megkérdezte:

– Hihetetlen dolog! Árudd el, kedvesem, ki vagy te valójában, s hogyan történt, hogy halászok kasztjában kellett születned?

Saktidéva sűrgető érdeklődésére az asszony végül így beszélt:

– Elmondom, bár titok, ha te is megteszed, amire kérlek.

– Rendben van, megteszem – ígérte meg, és átokkal esküdött ígéretére. Ekkor az asszony mindenekelőtt kijelentette kívánságát:

– Hamarosan második feleséget is el fogsz venni itt a szigeten, tiszteletreméltó férjem. Második hitvesed rövid időn belül teherbe fog esni. Terhessége nyolcadik hónapjában fel kell hasítanod hasát, és sajnálkozás nélkül ki kell tépned méhéből a magzatot.

Midőn a férfi e szavakra értetlenül és borzadályal elcsodálkozott, a halászkirályleány megismételte:

– Bizonyos ok miatt így kell tenned. Most pedig hallgasd meg, ki vagyok és hogyan kerültem a halászok nemzetségébe. Előző életemben vidjádharma-szellem voltam, és átok vetett jelenlegi emberi létembe. Vidjádharma koromban fogammal haraptam el néhány bélhúrt, mikor lantomat felhúroztam. Ezért kellett halászok családjában újjászületnem. Ha pusztán azért, mert a száraz tehénbélhúrt szájjammal érintettem, ilyen mélyre kellett buknom, milyen büntetés várhat arra, aki a tehén húsát megeszi!

Miközben az asszony beszélt, egyik bátyja kétségbeesetten rohant el mellettük, és odakiáltotta Saktidévának:

– Kelj fel! Egy óriási vadkan csörtet errefelé! Nem tudni, honnan bújt elő, de már sok embert megölt a dühös szörnyeteg.

A hír hallatára Saktidéva lesietett a palota teraszáról, dárdát ragadott, lóra pattant, és a vadkan felé vágatott. Amikor elérte, lesújtott rá, de a sebzett vadkan elmenekült az üldöző vitéz elől, és bebújt egy föld alatti üregbe. Saktidéva utánament, hogy megkeresse, de egyszerre csak gyönyörű kertben találta magát, a kert közepén palotával. Körülnézett, s egy csodálatos szépségű lányt pillantott meg, mintha a park tündére jelent volna meg előtte. A leány zavarban és örömmel sietett eléje.

– Ki vagy, elragadó szépségű hölgy, és mi az oka zavarodnak?

– kérdezte tőle. A bájos arcú leányzó így válaszolt:

– Nemes férfi, a déli földrészen uralkodik Csandavikrama, azaz Kemény Bátorság király. Én az ő lánya vagyok. Ma váratlanul megjelent atyám házában ez a gonosz tűzszemű démon, és atyám éberségét kijátszva, elrabolt és ide hurcolt. Azután húsrá éhezett, és vadkan alakot öltve, távozott. Míg éhesen kószált, valami ismeretlen vitéz dárdával megsebezte. Sebesülten tért vissza, és hamarosan kimúlt. Így szüzességem érintetlen maradt, és kimenekültem palotájából.

A történet hallatára Saktidéva így szólt a lányhoz:

– Akkor nincs okod további félelemre, királyleány. Én voltam az, aki ma dárdámmal halálra sebeztem a vadkant.

– Akkor te is mondd meg, ki vagy – szólt a leány.

– Bráhman vagyok, nevem Saktidéva – felelte.

– Akkor te leszel a férjem – szólt a lány. A vitéz igent mondott, és a lánnyal együtt kibújt a föld alatti üregből. Hazatért és beszámolt a történekről nejének, Vindumatinak. Vindumati hozzájárulásával nőül vette Vindurékhá királylányt.

Ettől fogva két felesége oldalán élte életét, és második felesége, Vindurékhá, nemsokára teherbe esett. Az asszony terhességének nyolcadik hónapjában az első feleség, Vindumati, odament Saktidévához, és így szólt:

– Vitéz, emlékezz ígéretedre. Elérkezett második feleséged terhességének nyolcadik hónapja. Eredj, hasítsd fel méhét, és hozd ide a magzatot. Becsületszavadat nem szegheted meg.

Saktidéva lelkét e szavak hallatára szeretet és szánalom kavarta fel, de ígérete kötötte, és nem tudott mit válaszolni. Súlyos gondokba merülten hagyta el a szobát, és felkereste második nejét. Az asszony látta férje csüggedtségét, és megszólította:

– Tiszteletreméltó férjem, miért estél kétségbe? Tudom, Vindumatitól kaptál parancsot, hogy hasítsd ki méhemből a magzatot. Okvetlenül meg kell tenned; nagy ok van rá. Sajnálkoznod sem kell, mert nem követsz el vele embertelen tettet, uram. Hallgass meg egy hasonló esetet, Dévadatta történetét.

Dévadatta története

Élt valaha bizonyos Kambuka nevű városban egy Haridatta nevű bráhman. A köztiszteletnek örvendő pap fia, Dévadatta,

gyermekkorában kitanulta ugyan a tudományokat, de ifjúvá serdülve teljesen elmerült a kockajáték szenvedélyében. Egyszer mindenét elveszítette kockán, még ruháit is. Nem mert visszatérni atyja házába, és egy üres templomban húzta meg magát. A templom egyik zugában Dzsálapádát, a nagy jógit pillantotta meg, aki már nem egy hozzá fordulón segített varázslattal. Egyedül volt, búvigéket mormolt. Az ifjú közelebb ment hozzá, és szótlanul meghajolt előtte. A jógi megtörte hallgatását, és barátságos üdvözlettel köszöntötte, majd észrevéve az előtte álló ifjú nyomorúságos állapotát, nyomorúságának okát tudakolta. A fiatalember beszámolt szerencsétlenségéről, amelybe játékszenvedélye és ennek folytán vagyona elvesztése sodorta. A nagy jógi így szólt Dévadattához:

– Fiam, nincs a világon annyi kincs, amennyi elég volna a játékosoknak. De ha szabadulni akarsz nyomorúságodból, tedd meg, amit mondok. Varázslatba fogtam, hogy a vidjádharaszellemekek sorába emelkedjem. Csatlakozz hozzám, és végezz el mindent velem együtt, mert látom, szerencsét jelző jegyek vannak testeden. Tégy eleget parancsaimnak, akkor minden bajodnak vége szakad.

Dévadatta igent mondott, engedelmességet fogadott, s letanyázott a varázsló oldalán. Másnap elmentek a halotthamvasztó helyre, annak is egy távoli szögletébe, s a varázsló éjszaka egy vadfügefa tövében áldozatot mutatott be: különleges eledelt készített, ráolvasott, részekre osztotta, és a négy égtáj felé hajította. A szertartás végeztével így szólt az oldalán álló bráhmanhoz:

– Naponta meg kell ismételned ugyanezen a helyen ezt a szertartást, s közben ezt kell kiáltanod: „Vidjutprabhá, fogadd el az áldozatot!” A többi az én dolgom. Mindkettőnk részére biztos a siker.

Ezután a varázsló a bráhman kíséretében visszatért hajlékába, s Dévadatta ettől fogva naponként bemutatta ugyanazt a szertartást a vadfügefa alatt. Egyszer a szertartás végeztével hirtelen kettényílt a fa törzse, és Dévadatta szeme láttára egy tündérlány lépett ki belőle.

– Jöjj, nyájas férfiú, úrnőnk szólani óhajt veled – mondta a tündér, és bevitte magával a fába. Amint belépett, földöntúli ragyogású drágakőpalotát pillantott meg. A palotában gyönyörű nő hevert nyoszolyán.

– Talán varázslatunk megtestesült sikerével állok szemben – gondolta Dévadatta. A gyönyörű hölgy üdvözölte, majd felemelkedett nyoszolyájáról (miközben testén úgy csilingeltek az ékszerek, mintha az érkezőt köszöntenék), és leültette vendégét.

– Nemes férfi – szólította meg –, a kincsőrző jaksaszelleme királyának, Ratnavarsának, azaz Gyémántesőnek hajadon lánya vagyok; nevem Vidjutprabhá, azaz Villámfény. Dzsálapáda, a nagy jógi akarja megnyerni jóindulatomat. Öt megajándékozom célkitűzése sikerével, de életem ura te vagy. Fogj kézen, mert első pillantásra beléd szerettem.

Dévadatta engedett a kérésnek, és ott maradt egészen addig, amíg a tündérasszony teherbe esett. Ekkor Dévadatta visszatért a varázslóhoz, és aggódva beszámolt viselt dolgairól. A nagy jógi, aki bűbájossága sikerére számított, így szólt:

– Helyesen cselekedtél, kedvesem. Most azonban eredj, hasítsd fel a tündérasszony hasát, vedd ki belőle a magzatot, és hozd ide késedelem nélkül!

Ezután a jógi emlékeztette Dévadattát megállapodásukra, és útjára küldte. A férfi visszatért nejéhez. Kétségbeesetten töprengett azon, amit tennie kellett, de ekkor Vidjutprabhá, a tündérasszony, magától megszólalt:

– Tiszteltreméltó férjem, miért estél kétségbe? Tudom, hogy Dzsálapáda parancsára ki kell vágnod a magzatot méhemből. Rajta, mersed fel hasamat, és vedd ki belőle a magzatot, különben magam teszem meg. Oka van a dolognak.

Amikor a bráhman a felszólítás ellenére sem volt képes a tett elkövetésére, az asszony saját maga vágta fel hasát, kirántotta belőle a magzatot, Dévadatta elé vetette, és így szólt:

– Fogd és vidd; aki megeszi, vidjádharává változik. Én is vidjádhari vagyok, csupán átok folytán kellett alacsonyabb rendű jaksa-életformában élnem. Előző életemre ebben a formában is visszaemlékezhettem. Most véget ért az átok, és visszatérek honomba. Ott majd találkozni fogunk.

E szavak után Vidjutprabhá eltűnt, Dévadatta pedig fogta a magzatot, és bánatos lélekkel ment vissza Dzsálapádához, a varázslóhoz. Átadta a sikert biztosító magzatot, mert becsületes emberektől nehéz ügyekben is távol áll az önzés. A jógi feldarabolta

a magzat húsát, azután Dévadattát elküldte az erdőbe, imádkozni Káli istennőhöz. Hát amikor a bráhman bemutatja az áldozatot és visszatér, látja, hogy közben a jógi az egész húst megette. Közben pöröl vele: „Micsoda? Magad faltad fel az egészet?“, az álnok Dzsálapáda átváltozik vidjádharává, és kezében égszínkék karddal, nyakán nyaklánccal, karján karpereccel a levegőbe emelkedik.

Mikor a jógi elrepült, Dévadatta elgondolkozott az eseten:

– Rettenetes, hogy ez a fondorlatos elméjű varázsló így rászédett! De a túlzott engedékenység mindig kisemmiztetéshez vezet. Most hogyan álljak bosszút megrövidítésemért? Hogyan érjem utol, ha vidjádharává változott? Nincs más hátra, mint elnyerni egy hulladémon jóindulatát!

Így határozott, és éjszaka a hullaföldre ment. Ott egy fa tövében egy férfi tetemébe idézett egy hulladémost, hódolt előtte, és emberhúsáldozattal járt kedvében. Mikor a démon még nem lakott jól, és ő nem talált több emberhúst, nekiveselkedett, hogy saját testéből vág le egy darabot, és azzal laktatja jól. Ebben a pillanatban megszólalt a hulladémon:

– Meg vagyok elégedve bátorságoddal; ne kövess el meggondolatlan tettet! – szólt a démon az elszánt férfihoz. – Közöld óhajodat, kedvesem; mit tegyek kedvedért?

A hőslelkű bráhman így felelt:

– Vigyél el a vidjádharák országába, ahol a bizalomért álnoksággal fizető Dzsálapáda jógi él, hogy megtoroljam tettet!

– Jól van – szólt a démon, vállára ültette Dévadattát, és egy szempillantás alatt elvitte a levegőn át a vidjádharák honába. Ott találta Dzsálapádát, aki palotában, drágaköves trónuson ült, királyi hatalmat élvezve a vidjádharák között. Éppen nagyban igyekezett rábeszélni a földről nemrégiben visszatért Vidjutprabhát, hogy legyen a felesége, de Vidjutprabhá semmi hajlandóságot sem mutatott a dologra. Az ifjú bráhman a hulladémonnal együtt odarohant, olyan örömet szerezve Vidjutprabhá szemének, mint a holdsugár a csakóra-madárnak. Váratlan érkezése láttán Dzsálapáda kiejtette kezéből a kardot, és rémületében leesett a trónról a földre. Dévadatta felkapta a kardot, de nem ölte meg vele a jógit, mert nagy lelkek megkönyörülnek megfélemedett

ellenfeleiken. Sőt amikor a hulladémon végezni akart vele, Dévadatta őt is visszatartotta:

– Mi hasznunk volna belőle, ha megölnénk ezt a nyomorult vajákost? Vidd a földre, és tedd le vackába; üljön csak ott a gyalázatos koponyafüzeses varázsló!

Amint Dévadatta ezeket a szavakat kiejtette, megjelent szemük előtt az égből leszálló Káli istennő.

– Elégedett vagyok páratlan bátorságoddal, fiam – szolt a meghajolva álló Dévadattához. – Most rögtön a vidjádharák királyává teszek.

E szavak után az istennő tüstént beavatta a bráhmant a vidjádharák varázstudományába és eltűnt. Dzsálapádát a hulladémon leszállította a földre, és ott lerakta; minden varázshatalmát elveszítette. A hamisság nem virul sokáig. Dévadatta Vidjutprabhá oldalán élvezte a vidjádharák fő-fő hatalmát.

Mikor az édes beszédű Vinduréká befejezte az elbeszélést, újra sürgető szóval fordult férjéhez, Saktidévához:

– Látod, előfordulnak ilyen helyzetek. Te se tarts semmitől, hasítsd fel méhemet, ahogy Vindumati parancsolta.

Hiába beszélt Vinduréká, Saktidéva félt elkövetni a bűnt. Ekkor a levegőből szózat hangzott fel:

– Ó, Saktidéva, aggodalom nélkül vágd ki anyja méhéből a magzatot! Ha megmarkolod a nyakát, karddá változik kezében.

Az égi hang hallatára Saktidéva tüstént felmetszette az asszony hasát, kihúzta belőle a magzatot, és markába szorította a nyakát. Amint megmarkolta, azonnal karddá változott; mintha a Szerencse hosszú hajfonatát ragadta volna markába. Ugyanakkor Saktidévából vidjádhará lett, Vinduréká pedig nyomtalanul eltűnt. Erre az átváltozott Saktidéva felkereste másik feleségét, Vindumatit, a halászkirály lányát, és tudomására hozta a történeteket.

– Uram – mondta Vindumati –, mindhárman testvérek vagyunk, a vidjádharák királyának lányai. Átok vetett a földre Aranyvárosból. Kanakaréká volt az első, akinek átka lejárt, mint Vardhamána városban láttad, ő már visszatért városába. A másodiknak ilyen furcsa módon szabta ki átka megszüntét a Végzet. A harmadik én

vagyok, s ma én is feloldódtam az átok alól. Most nekem is vissza kell térnem városomba, kedvesem, mert ott fekszik mindhármunk vidjádharma-teste. Legidősebb nénénk, Csandraprabhá is ott van. Jöjj te is sebesen, a kard varázsereje el fog hozni. Ott mind a négyünket feleségül nyersz; apánk, aki erdei remeteségben él, neked szánt hitvesedül. Te leszel a város uralkodója.

Így fedte fel magáról a titkos igazságot Vindumati, és vele együtt Saktidéva is újra visszarepült Aranyvárosba. Amikor megérkezett, viszontlátta három feleségét, akiknek lelke visszatért abba a három gyönyörű női testbe, amelyeket előző otlétékor élettelenül látott nyoszolyán heverve a három pavilonban. Meghajolva üdvözölték, s ott állt velük negyedik testvérük is, a legidősebbik, Csandraprabhá, szerencsét hozó ékszerekkel ékesen, és vágyódó pillantásokkal itta magába rég nem látott férje vonásait. Érkezését örömmel üdvözölte a szorgos munkába merülő szolgálhad is. Amikor végre hálóházába jutott, Csandraprabhá így szólította meg:

– Akit odalent Vardhamána városban Kanakarékhá királylány gyanánt ismertél, nagy sorsú férjem, az itt Csandrarékhá húgom. Akit mint Vindumati halászkirályleányt Utszthala szigetén feleségül vettél, az másik húgom, Sasirékhá. Akit Vindurékhá királylány korában elrabolt a vadkandémon, és utána a te hitvesed lett, szintén itt van, mint Sasiprabhá húgom. Most jöjj velünk atyánkhoz, derék férfi, s ha hozzád ad feleségül, vezess azonnal az oltártűz körül mind a négyünket.

Midőn Csandraprabhá szapora szóval és restelkedés nélkül közölte a Szerelem virágnylas istenének hadiparancsát, Saktidéva négyük díszkíséretében az erdőszéli remetetanyára vonult, ahol a leányok atyja tanyázott. A négy leány a vidjádharák urának lábaihoz borulva tett jelentést megjelenésük jelentéséről. Megerősítésül égi szózat hangzott fel, s az atya örvendezve bízta Saktidévára valamennyi leányát. Ezt követőleg késedelem nélkül Saktidévára ruházta az aranyvárosi dús királyságot, egyben átadta neki egész varázstudományát, nevét pedig az eddigi Saktidéváról („Erő Istene”) Saktivégára („Erő Rohama”) változtatta; ettől fogva ezt a nevet viselte a vidjádharák világában. Ezután a vidjádharák nagy hatalmú maharádzsája a vendégfogadás szabályainak illendően

eleget téve, elbocsátotta vejét, aki négy legkedvesebbjevel visszatért újonnan szerzett királyi székvárosába. Uralkodói méltóságában vonult be hitvesei élén Aranyvárosba, amely úgy tündökölt, mint a vidjádharák világa fölött lobogó győzelmi zászló. Csillogó színarany palotákban, drágakőlépcsős tavakkal ékes kéjkeretekben, égbe meredő csúcsra áradó napsugárözönben, felülmúlhatatlan boldogságban élt négy szép szemű kedvese oldalán.

KÉT TÖRTÉNET A KIRÁLYFIAK ERKÖLCSEIRŐL

I. A hű barát

Élt Puskarávati városában egy Gudhaszéna nevű király. Ennek a királynak egyetlen fia született. A királyfi erőszakos természetű volt, s mivel egyetlen gyermeke volt a királynak, atyja mindent elnézett neki, akár jót, akár rosszat tett.

Egyszer, amikor egy parkban sétált, találkozott bizonyos Brahadatta nevű kereskedő fiával, aki erőben és szépségben hozzá hasonlított. Megismerkedtek, és a királyfi barátjául választotta a kereskedőfiút. Ettől kezdve a király fia és a kereskedő fia egygévált. Nemsokára élni sem bírtak anélkül, hogy egymást lássák; mert a szeretet könnyen összefűzi azokat, akik előző életükben is összetartoztak. A királyfi nem nyúlt ételhez, amíg a kereskedő fia nem evett belőle.

Egyszer a királyfi házasodni készült, s miután barátja megházasítását is tervbe vette, útra kelt vele Ahiccshatra városába. Elefántra ültek, és hadsereg élén elindultak. Estére kelve az Iksuvati folyóhoz érkeztek, és a folyó partján letáboroztak. Holdkeltekor borozgatásba fogtak, majd nyugodni tértek, de elalvás előtt a királyfi – dajkája kérésére – mesébe kezdett. A mese közepén elnyomta az álom, mert fáradt és ittas volt. Dajkája is elaludt. A kereskedőfiút a szeretet ébren tartotta. Míg a többiek aludtak, és ő virrasz- tóit, egyszer csak hangokat hallott a levegőből, mintha asszonyok beszélgetnének:

– Ez a hitvány férfi elaludt, mielőtt befejezte volna a mesét. Megátkozom: holnap egy nyakláncot fog találni, s ha felveszi és a nyakába akasztja, abban a szempillantásban szörnyethal.

Az első hang elhallgatott; megszólalt a második:

– Ha ettől megmenekülne, egy mangófát fog látni, s ha gyümölcséből eszik, megválk életétől.

Elhallgatott a második is; a harmadik folytatta:

– Ha még ettől is megmenekülne, amikor a menyegzői csarnokba lép, fejére szakad az épület, és agyonüti.

Elhangzott a harmadik hang, felhangzott a negyedik:

– És ha még ettől is megmenekül, amikor éjszakára a nászszobába tér, egyfolytában százszor eltüsszenti magát. Ha

nem akad valaki, aki mind a százszor rögtön rámondja, hogy „Élj sokáig!”, zsákmányul ejti a halál. Ha valaki kihallgatta ezt a beszélgetést, és elmondja neki, hogy megmentse életét, az is meghal.

A negyedik is befejezte mondókáját. A kereskedő fiát mennykőcsapásként érték a szavak, és baráti szeretetében így tépelődött:

– Átok erre az átkozott mesére, amelyet elkezdett és nem fejezett be! Úgy látszik, istennők jelentek meg láthatatlanul, hogy meghallgassák, s mert kívánságuk kielégítetlen maradt, megátkozták. Ha a királyfi meghal, nekem sem érdemes élnem. Valamilyen csselfogással meg kell mentenem életemnél is kedvesebb barátomat. A hallottakról nem szólhatok neki, mert akkor nekem is végem.

Ilyen emésztő gondolatok között virrasztotta át az éjszakát a kereskedőfiú. Másnap barátja, a királyfi, továbbfolytatta útját, és nemsokára egy földön heverő nyakláncot vett észre maga előtt. Fel akarta venni, de barátja rászólt:

– Hozzá ne nyúlj ehhez a nyakláncához, barátom! Varázslat ez; másként hogyan volna lehetséges, hogy az előtted haladó katonák nem látták meg?

A királyfi hallgatott rá, és otthagyta a nyakláncot. Mentek tovább, és egy mangófát láttak. A királyfi enni szeretett volna a gyümölcsből, de barátja ugyanúgy lebeszélte, mint az előző alkalommal. Fáradtan és leverten ballagott tovább a királyfi, amíg megérkeztek jövendőbeli apósa városába. Be akart menni a menyegzői csarnokba, de az ajtóban barátja feltartóztatta, s közben a csarnok beomlott. Kevésbe múlt, hogy a királyfi ottpusztult, s ekkor valamennyire visszatért bizalma barátja iránt.

Éjszakára a királyfi egy másik épületbe vonult vissza ifjú hitvesével, s a kereskedőfiú is belopózott a szobába és elrejtőzött. Mihelyt a királyfi a nászágyra feküdt, egymás után százszor eltüszentette magát. A kereskedőfiú mind a százszor elsuttogta: „Élj sokáig”, majd dolgát jól végezve, boldogan távozott. Kifelé menet a királyfi és a menyecske észrevette. A harag feledtette a királyfival a barátságot, és felindultságában ajtónállóit szólította:

– Ez a gonoszlelkű megsértette nászi szobám magányát. Kötözzétek meg, és tartsátok őrizetben reggelig, akkor végezzétek ki.

Az örök végrehajtották a parancsot, és a kereskedőfiú kötelékekben töltötte az éjszakát. Reggel, miközben a vesztőhelyre vezették, megszólította az örököt:

– Vigyetek előbb a királyfi elé, meg kell magyaráznom tettem okát; azután kivégezhetek.

Az örök jelentették a kérést a királyfinak, s mivel tanácsosai is meggondolásra intették, maga elé rendelte a kereskedőfiút. Odavezették, és ő felfedte a történeteket. A ház beomlása kellő bizonyíték volt, és a királyfi hitelt adott az elbeszélésnek. Meg volt elégedve barátjával, visszavonta a kivégzési parancsot, és ifjú feleségével együtt hazatért városába. Ott barátja is megnősült és boldogan élt; minden ember dicsérte önfeláldozó szeretetéért.

De bizony így van ez a királyok sarjadékaival: önfejűek, a jótéteményről megfeledkeznek, s mint a megvadult elefánt, eltiporják, aki vissza akarja tartani őket.

II. A sebgyógyító démon

Élt valaha bizonyos Jadzsnyaszthala, azaz Áldozat mezeje nevezetű bráhmantelepülésen egy pap. Nyomorúságos sorban tengődött, s az erdőre járt ki fát vágni. Miközben egy tuskót hasított szét fejszével, egy szilánk véletlenül lepattant és mélyen a lábába fúródott. Ömlött lábából a vér, és elájult. Egy arra járó ember ráismert, felvette és hazavitte. Kétségbeesett felesége lemosta a vért, bekötözte a sebet, és ápolta urát. Az ápolás dacára a seb nemhogy nem gyógyult be, hanem napról napra romlott az állapota és elüszkösödött. A tátongó seb és a szegénység egyaránt gyötörte, és már-már halálra szánta el magát. Egyik barátja, egy pap, meglátogatta, és bizalmasan a következő tanácsot adta:

– Van egy barátom, bizonyos Jadzsnyadatta, azaz Áldozatadta, aki hosszú ideig igen nagy nyomorban élt, de azután megidézett egy démont, a démon segítségével meggazdagodott, és most jól megy sora. Én is elmondtam a szellemidéző varázsigét; neked is azt tanácsolom, barátom, hogy idézd a démont, az majd meggyógyítja sebedet.

Ezután a barát elmondta a varázsigét, és közölte a vele járó szertartást:

– Kelj fel éjszaka az utolsó őrsváltás idején, és anélkül, hogy szájadat kiöblítenéd, kibontott hajjal, meztelenül, mindkét kezeden egy-egy teli marok rizst szorítva, varázsigéket mormolva menj ki a keresztútra. Ott a két marok rizst rakd le a földre, és fordulj vissza szótlánul, s eszedbe ne jusson hátratekinteni! Ezt ismételd meg mindaddig, amíg a démon meg nem jelenik, és ki nem jelenti, hogy elúzi betegségedet. Ekkor fogadd udvariasan, és ő megszabadít bajodtól.

A bráhman megfogadta barátja tanácsát, és aszerint cselekedett. A megidézett démon varázserejű gyógyfüveket hozott a Himalájáról, és meggyógyította a sebet. A bráhman boldog volt, a démon azonban nagyon belejött a dologba, és így szólt a paphoz:

– Adj még egy sebet, hogy meggyógyítsam, különben szerencsétlenséget zúdítok rád, vagy elemészttem testedet!

A pap megrémült, és hogy szabaduljon tőle, sürgősen megígérte:

– Két napon belül mutatok még egy sebet!

A démon elengedte, de a pap lemondott életéről. Volt egy csavaros eszű leánya, aki férje elhunytával özvegyen maradt.

Apja kétségbeesése láttán – aki képtelen volt másik sebet keríteni – megtudakolta tőle bánata okát, s megnyugtatta:

– Én majd túljárok a démon eszén. Eredj, mondd neki ezt: „Gyógyítsd meg a lányom makacs sebet.”

Megörült a pap, sietett átadni az üzenetet, és lányához vezette a démont. Az özvegyasszony félrevonult vele, odamutatta női testrészét és szólt:

– Kedves démon, gyógyítsd be ezt a sebnyílást!

Az ostoba démon egyre rakta a nyílásra a különböző füveket és keneteket, de a seb csak nem akart beformi. Napokig folytatta a műveletet, míg belefáradt. Miközben az asszony két lábát a vállaira rakta, és úgy nézegette, hogy gyógyul-e már a seb, kicsit lejjebb egy másik nyílást is észrevett. Erre már végképp zavarba jött a démon:

– Még be sem gyógyult az egyik seb, és már a másik nyílt! Igaza van a közmondásnak, hogy a baj csőstül árad, ha rést talál.

De valóban: ahonnét minden élőlény származik és ahova pusztulni visszatér, születés és halál örök körforgásának útját ki zárhatná el?

Így elmélkedett az ostoba démon, s megrémült, hogy dolga sikertelenségé folytán a bráhman rabságába fog esni. Sietve elkotródott, láthatatlanná vált. Így mentette meg a papot a démon kijátszásával leánya, s ettől fogva a meggyógyult bráhman zavartalan nyugalomban élt.

Ilyenek a démonok, s pontosan ilyenek a királyfiak: aki megnyeri kegyüket, az is ráfizet; ésszel azonban kordában lehet tartani őket.

A KEGYETLEN ANYÓS

Az anyós felfalja menyé húsát, mint nőstény farkas a bárányét. Hallgasd meg Kirtiszéná történetét.

Élt valaha Pátaliputra városában egy kereskedő, vagyonosak között is a leggazdagabb. Neve Dhanapálita, azaz Vagyon-őrízte volt, s valóban talált rá ez a név. Egyetlen gyermeke volt, Kirtiszéná, azaz Jóhír hadserege nevű leánya, akit életénél is jobban szeretett. A leány oly szép volt, hogy nem akadt hozzá fogható. A kereskedő magával vitte leányát Magadha országba, és ott egy Dévaszéna nevű gazdag kereskedőhöz adta feleségül. Dévaszéna igen derék ember volt, azonban mióta atyja meghalt, rosszindulatú anyja volt az úr a házban. Amikor az asszony látta, hogy menyét, Kirtiszénát mennyire megbecsüli férje, haragra gyúlt, és minden lehető módon bántalmazta menyét fia háta mögött. Kirtiszéná nem mert szólni férjének; keserves a gonosz anyós karmai között senyvedő asszony sorsa.

Egyszer férje, Dévaszéna, rokonai buzdítására kereskedőútra indult Vallabhi városba. Ekkor Kirtiszéná végre szólt urának:

– Tiszteletreméltó férjem, eddig nem beszéltem róla, hogy anyád azalatt is állandóan bántalmazott, amíg itthon voltál; de hogy mit fog művelni velem, ha te elutazol, azt magam sem tudom.

Dévaszénát megdöbbenette, amit hallott. Féltette feleségét, ezért zavarában anyja elé járult, és alázatosan megkérte:

– Anyám, most, hogy én eltávozom, Kirtiszéná a te kezédben lesz. Nem szabad szeretetlenül bánnod vele, hiszen tiszteletreméltó család sarja.

Erre anyja odahívta Kirtiszénát, és szemeit felfelé forgatva, így szólt fiához:

– Kérdezd meg ettől, hogy bántottam-e valaha? Ellenem akar uszítani, hogy meghasonlást támasszon házamban. Nekem azonban mindketten egyformán kedvesek vagytok.

Anyja szavai megnyugtatták a derék kereskedőt; kit nem ámít el szülőjének szeretetet színlelő beszéde; Kirtiszéná hallgatott, és elszorult szívvel mosolygott. Dévaszéna kereskedő másnap útra kelt Vallabhi városába.

Míg Kirtiszéná férje távollétén búslakodott, anyósa sorra eltávolította mellőle szolgálóit. Saját bizalmas cselédjével tervet

főzött ki, titokban magához rendelte Kirtiszénát, bezárkózott vele, letépte ruháját és rá támadt:

– Te gyalázatos, elveszed tőlem a fiamat!

A cseléddel együtt nekiesett, hajába markolt, lábbal-foggal-körömmel tiporta, majd egy csapóajtóval fedett, erős retesszel zárható föld alatti verembe dobta, amelyben azelőtt a felhalmozott értékeket őrizték. Most a vermet teljesen kiürítette a gonosz asszony, s szerencsétlen menyének napjában egyszer, estefelé lökött egy fél tányér ételt.

– Így majd néhány nap alatt elpusztul férje távollétében – gondolta. – Holttestét eltávolítóm, s azt mondom, hogy megszökött.

A jobb sorsra méltó Kirtiszéná a föld alatti veremben zokogott, ahova szívtelen anyósa lökte:

– Férjem gazdag, előkelő családból származom, gonddal neveltek, és erényes életet éltem, mégis ilyen nyomorúságra jutottam anyósom jóvoltából. Ezért fogadják kedvetlenül a rokonok a leánygyermek születését, amely előrevetíti az anyóstól és sógornőktől rettegés árnyékát és a nyomorult élet keserűségét.

Kesergése közepette váratlanul egy kis ásót pillantott meg a verem zugában, mintha az a tövis lett volna, amelyet szívéből kihúzott a Teremtő. A vasszerszámmal alagutat ásott, amelyen keresztül szerencsésen saját szobájába jutott. A szobában még világított az előző napon gyújtott mécses, mintha hibátlan erényének fénye világítaná meg a házat. Magához vette ruháit és aranytárgyait, s az éjszaka vége felé kilopózkodott a házból, és elhagyta a várost.

– Ilyen körülmények között nem volna illendő, ha visszamennék atyám házába – gondolta. – Mit mondhatnék? S az emberek elhinnék-e, amit mondok? Saját erőmre támaszkodva el kell jutnom férjemhez; mert erényes asszonyoknak férjük az egyetlen menedékük e világon és ott túl is.

Így határozott Kirtiszéná, s egy tó vizében megfürdött, majd fényes dísszel királyfinak öltözött. Ezután elment a bazárba, eladta aranytárgyait, és aznap egy kereskedő házában szállt meg. Másnap megállapodott egy Szamudraszéna nevű kereskedővel, aki erős kísérettel Vallabhi városba készült. Velük együtt elindult Vallabhibba, hogy királyfiúi álöltözetben rejtőzve, megkeresse korábban odament férjét. A kereskedőnek ezt a magyarázatot adta:

– Nemzetségem tagjai elűztek, ezért most veled tartok, és elmegyek Vallabhiba, ahol barátaim vannak.

– Bizonyára valami nemes királyfival állunk szemben – gondolta a magyarázat alapján a kereskedő fia, és az úton tisztelettudóan kiszolgálta Kirtiszénát.

A karaván egy erdei utat választott, amelyen azok jártak, akik el akarták kerülni a súlyos vámot, és letértek a rendes útról. Néhány nap alatt megérkeztek az erdőhöz, és este a karaván letáborozott az erdőszélen. Ekkor egy sakál félelmes üvöltése hallatszott, mintha a Halál hírnöke szólt volna. A kereskedő emberei tudták, hogy mit jelent a sakálüvöltés. Rablók támadásától lehetett tartani, ezért fegyveres őrköt állítottak minden oldalon, miközben előretört a sötétség, mint a rablók előőrse. A helyzet láttán a férfinak öltözött Kirtiszéná így gondolkozott.

– Ó, jaj, az előző életben elkövetett bűnökből fakadó balsors a következő életben megfiadzik: Lám, az anyósomtól elszenvedett bánatom tovább burjánzik. Először úgy rágott anyósom mérge, mint a halál szája, azután föld alatti verem nyelt el, mint második anyaméh, s amikor szerencsésen kiszabadultam belőle, mintha másodszor születtem volna a világra, akkor itt újabb életveszedelembe kerültem. Ha most a rablók megölnek, rosszindulatú anyósom azt fogja mondani férjemnek, hogy megszöktem valami idegen férfival. Ha letépi ruhámat, és felismerik, hogy nő vagyok, akkor elveszítem erényemet, aminél még a halál is jobb. Kénytelen vagyok a magam megmentésére gondolni, nem törődhetem barátommal, a kereskedővel. Mert erényes asszonnak a hitvesi hűség fontosabb, mint a barátság vagy akármi más.

Így határozott, és némi keresés után egy fatörzsben hatalmas, szoba nagyságú odút fedezett fel, mintha a föld nyitotta volna meg előtte méhét irgalomból. Belebújt, betakarozott fűvel és falevéllal, és ott maradt, férje viszontlátásának reményével erősítve magát.

Éjszaka hirtelen hatalmas rablóbanda rohanta meg felemelt fegyverekkel a karavánt, és mindenfelől bekerítették. Kitért a csatazivatár, üvöltő rablók fekete viharfelhőivel, villogó fegyverek villámaival, patakzó vér esőjével. A rablók kerekedtek felül, lemészárolták Szamudraszéna kereskedőt és kíséretét, s

a zsákmányul ejtett vagyonnal elvonultak. Hogy közben Kirtiszénát a dulakodás zajának hallatára nem hagyta el félelmében az élet, csupán a Végzet akaratának volt köszönhető.

Végre elmúlt az éjszaka, felkelt a Forrósugarú, és Kirtiszéná előmerészkedett a faodúból. Bizonyára az istenek oltalmazzák a férjükhöz hűséges, megingathatatlan erényű asszonyokat, mert nemcsak hogy az oroszánok nem bántották a lakatlan rengetegben, hanem egy remete is arra vetődött, s balsorsáról értesülve, megvigasztalta, korsójából megitta, útbaigazította, úgy ment tovább. A hű asszony felüdült éhségéből és szomjúságából, mintha az élet vizéből ivott volna, és elindult a remete mutatta úton. Mikor pedig a Lenyugvás Hegyének csúcsára telepedő Nap kinyújtott sugárkezeivel feléje intett: „Pihenj meg itt egy éjszakára”, akkor megint bebújt egy óriási fa törzsének szobanagy odvába, s az odú nyílását egy fatönkkel torlaszolta el.

A homály leszálltakor az odú résén keresztül egy iszonyú ráksaszit pillantott meg, amely kölykeivel együtt arrafelé tartott. „Azért szabadultam meg az előző veszedelemből, hogy most ez a szörnyeteg egyen meg” – gondolta megrémülve, de közben a ráksaszi felmászott ugyanarra a fára, amelyen ő rejtőzködött. A ráksaszakölykök anyjuk után másztak, és enni kértek anyjuktól. A ráksaszi csitította a kölyköket:

– Gyermekeim, ma hiába jártam a legnagyobb halotthamvasztó helyen, nem találtam semmi ennivalót. Kértem a boszorkánygyülekezettől is, de ma ők sem tudtak adni. Elkeseredésemben a Pusztulás Urához, Sivához fordultam segítségért. Megjelent hívásomra, nevem és származásom után tudakozódott, majd a következő utasítását közölte: „Félelem anyja, előkelő ráksaszanemzetség sarja vagy, Khara és Dusana ágába tartozol. Nos, menj el a nem messzire fekvő Vaszdatta városba. A városban az azonos nevű Vaszdatta király uralkodik, a törvény igaz őre. Székhelye az erdő szélén fekszik, s az egész erdő az ő hatalma alá tartozik. Az adót behajtja, a rablókat kihajtja. Egyszer az erdőben vadászaton elfáradt és elaludt. Amíg aludt, észrevétlenül bemászott a fülébe egy fürge százlábú, és hamarosan elszaporodott a feje belsejében. Ez a betegség a király egész testét szárazra szívta. Orvosai képtelenek rájönni a baj okára. Ha senki sem akad, aki

felismerje a nyavalya eredetét, néhány napon belül belehal a föld ura. Ha meghalt, edd meg a húsát, és hat hónapra jóllaksz tőle, mert varázserő van benne.” Így tehát Siva bizonytalan feltételhez és időhöz kötött eledelt rendelt táplálékomul; mit tehetek, gyermekeim?

A ráksaszakölykök megkérdezték anyjuktól:

– Anyánk, ha felismerik a betegséget, és eltávolítják a baj okozóját, a király életben marad? És milyen úton-módon gyógyíthatnak meg efféle betegséget?

A ráksaszi kielégítette gyermekei kíváncsiságát:

– Igen, ha felismerik és eltávolítják a kór okozóját, a föld ura életben marad. Hallgassátok meg, hogyan lehet ilyesféle veszedelmes kórt orvosolni. Először forró vajjal be kell kenni az egész fejét, azután hosszú ideig a tűző déli napon kell tartani. Ugyanakkor egy üres nádszalat kell a fülnyílásába bevezetni, úgy, hogy a nádszál másik vége egy hideg vízbe állított edénybe érjen. A hőség és izzadás kihajtja fejből a százlábúakat, fülnyílásán keresztül belemásznak a nádszálba, hűvösséget keresnek, és belepotyognak a hidegvizes edénybe. Így a király meggyógyulhat veszedelmes betegségéből.

A ráksaszi elhallgatott, miután mindent elmagyarázott fiainak fenn a fa tetején. Kirtiszéná a fa odvában minden szót hallott, és így gondolkozott:

– Ha innét megszabadulok, elmegyek ahhoz a királyhoz, és meggyógyítom az említett kúrával. Szamudraszéna kereskedő, aki azóta az égbe távozott, arról beszélt, hogy ennek az erdőnek a túlsó szélén székel a király, aki alacsony vámot szed, és ezért minden kereskedő szeret ezen az úton közlekedni. Így férjem is bizonyosan ezen az úton fog visszatérni. Átkelek az erdőn, elmegyek Vaszdatta városába, meggyógyítom a királyt, és ott fogom bevárni férjem visszaérkezését.

Ezeket a gondolatokat forgatta a fejében Kirtiszéná, amíg a keserves éjszaka eltelt. Reggel a ráksaszák eltűntek, és ő is előbújt az odúból. Ment az erdőben férfiöltözetben, és délutánra kelve találkozott egy jóindulatú pásztoreMBERREL. A pásztort részvétre indította az utas fiatalságának és eltörődöttségének látványa. Kirtiszéná odament hozzá, és megkérdezte:

– Mondd, milyen ország ez?

– Vaszudatta király birodalma – felelt a pásztor –, és székvárosának, Vaszudattapurának közelében vagyunk. A nemes lelkű király halálos betegségben szenved.

– Ha valaki elvezetne a királyhoz – kapcsolódott Kirtiszéná a pásztor mondatához –, én ki tudnám gyógyítani betegségéből.

– Én is éppen a városba igyekszem – szólt a pásztor –, tarts velem, megmutatom, merre van.

– Jól van – mondta Kirtiszéná, és a pásztor elvezette a férfiruhás asszonyt Vaszudatta városába. Ott jelentést tett a dologról, és átadta a szerencsés jeleket viselő asszonyt a palota szomorkodó kapusának. A kapus sietve értesítette a királyt, és az uralkodó parancsára elébe vezette a feddhetetlen hölgyet. Vaszudatta király gyötrődése a csodás szépségű személy láttára egy pillanatra megenyhült; a lélek megérzi, kitől vár rá jó vagy rossz.

– Ha meggyógyítasz betegségemből – szólt a király a férfinak öltözött asszonyhoz –, neked adom fele királtságomat, szerencsét ígérő külsejű férfiú! Álmomban egy asszony fekete takarót húzott le rólam; ha előérzetem nem csal, ez azt jelenti, hogy te fogsz megszabadítani szenvedésemtől.

Kirtiszéná így válaszolt a föld őrizőjének:

– Ma már eltelt a nap, istenség; holnap kigyógyítalak a betegségből, légy addig is türelemmel!

Ezután tehénvajjal dörzsölte be a király fejét, amitől az elviselhetetlen fájdalom csökkent, és az uralkodó álomba merült.

– Valamely istenség jött el hozzánk orvos alakjában, jócselekedeteink jutalmául – magasztalta minden ember Kirtiszénát. Az első királyné minden módon igyekezett gondoskodni kényelméről, éjszakára külön szállást készíttetett neki, és szolgálólányokat bocsátott rendelkezésére. Másnap délben az egybegyűlt miniszterek és udvari népek szeme láttára másfélszáz százlábút csalt ki a király fejéből fülén át Kirtiszéná a ráksaszítól hallott különleges eljárással. A százlábúakat edénybe gyűjtötte, a férfiak urát pedig tej- és vajkenetekkel erősítette. A baj elmúltával a föld őrizője lassan magához tért. Az edényben nyüzsgő férgek láttán mindenkit csodálat fogott el. A király is megnézte a fejéből kimászott apró szörnyetegeket, s megborzadt, ámult, örvendezett egyszerre. Úgy érezte, mintha új életre született volna. Megfürdött,

ünnepséget rendezett, s mivel Kirtiszénának nem kellett a fél királyság, falvakkal, elefántokkal, lovakkal és arannyal ajándékozta meg tisztelete jeléül. A királynék és a miniszterek is ruhákkal és arannyal árasztották el, mondván, hogy minden tiszteletet megérdemel az uruk életét visszaadó orvos, ő azonban egyelőre a király kezeibe helyezte letétként mindezt, azzal az ürüggyel, hogy fogadalmat tett, amelynek ideje még nem járt le. Urára várt.

Eltelt néhány nap, közben a férfinak öltözött Kirtiszéná az egész nép tiszteletének örvendő váraozott. Egyszer meghallotta az emberektől, hogy azon az úton van visszatérőben Vallabhi városából Dévaszéna karavángazda, az ő férje. Mihelyt a karaván a városba érkezett, felkereste őket, és meglátta férjét, boldogan, mint mikor a páva megpillantja az első esőfelhőket. Hosszú sóvárgás fájdalmát panaszoló szívének öröme könnyek árjában mosdatta üdvözlétként férje lábát, midőn elébe borult. Férje is ráismert, és nézte álöltözetében, amely elhomályosította szépségét, mint nappal a Fényadó sugarai a Hold ragyogását. Csodálatos, hogy holdarcának tündöklésétől nem olvadt el Dévaszéna holdkő vágyódású szíve.

Midőn Kirtiszéná felfedte magát, a férje értetlenül állt, nem tudva, mi történt, a kereskedőnép pedig elámult, a történekről értesülő Vaszdatta király is elcsodálkozott, és személyesen kereste fel őket. Kérdésére Kirtiszéná férje jelenlétében beszámolt mindenről, amin anyósa kegyetlensége következtében keresztülment. Férje, Dévaszéna, a történekr hallatára elfordította arcát tulajdon anyjától, s harag, megbánás, csodálat és öröm kavargóit lelkében. „Hitvesi hűség szekeren ülő, erény páncéljával felvértezett, törvény kocsihajtóját követő, férjüket szerető asszonyok az ész fegyverével minden akadályt legyőznek” – kiáltott fel örvendezve az egész körülálló tömeg, amikor Kirtiszéná hihetetlen kalandjait hallotta. A király is kijelentette:

– Ez az asszony, aki minden nehézséget vállalt férje kedvéért, túltesz Szítá királynén is, aki megosztotta Rámával a száműzetést. Mint életem megmentőjét, törvény szerinti nővéremül fogadom.

Kirtiszéná kéréssel fordult a föld Önzőjéhez:

– Fenség, örömed ajándékát, a falvakat, elefántokat, lovakat és drágaköveket, amelyeket kezeidhez tettem le, ruházd át férjemre!

Kérésére az uralkodó Dévaszénának adományozta a falvakat és a többi ajándékot, és meglelégedettsége jeléül díszturbánnal övezte a férfi fejét. Dévaszéna, akinek vagyonát hatalmasan megnövelte a király adománya és a kereskedéssel szerzett rengeteg kincs, nem tért vissza többé anyjához, hanem Kirtiszénát dicsérve, vele együtt ott telepedett meg Vaszdatta városában. Kirtiszéná, akit különös kalandjai híressé tettek, gonosz anyósától mentes boldogságot élvezett, élvezet és dicsőség teljében fürödve, mintha férje jócselekedeteinek testet öltött jutalma volna.

Igen, a hű feleség balsorsban is megőrzi tisztaságának kincsét, erényének győzhetetlen erejére támaszkodva elviseli a reázúduló sorscsapásokat, és szerencsét hoz mind férjére, mind önmagára.

PLATÁN-LÁNY

Van egy város, Iksumati, s mellette folyik az azonos nevű Iksumati folyó. Mind a folyót, mind a várost Visvámitra teremtette, a nagy szent. A város közelében hatalmas őserdő terül el. Ebben az őserdőben ütötte fel tanyáját a bölcs Mankanaka remete, aki lábát égnek emelve végezte önsanyargatását. Miközben önsanyargatását végezte, megpillantotta a levegőben arra szálló Ménaká tündért, akinek a szél félrelebbentette ruháját. A Szerelem istene kihasználta az alkalmat, felizgatta a bölcs érzékeit, és magva egy közeli platánfa odvába repült. A fa törzséből azonnal gyönyörű lány született, mert a nagy szentek férfiereje sohasem meddő, és rögtön megtenni gyümölcsét. Minthogy a lány platánfa törzséből született, atyja, a bölcs Mankanaka, Kadaligarbhá, azaz Platán-lány néven nevezte el, és remetetanyáján nevelte fel.

Egyszer a remetetanyára vetődött a Madhjadésa földjéről származó Dridhavarman király, akit vadászat közben lova elragadott. Meglátta Kadaligarbhát, akit faháncsköntös fedett, de ebben a remetelányhoz illő öltözetben is páratlan szépségben tündökölt. Egyetlen pillanat alatt olyan tökéletesen rabjául ejtette a király szívét, hogy semmi helyet sem hagyott benne a hárem asszonyai számára.

– Ó, bárha sikerülne feleségül nyernem ezt a lányt, aki bizonyára valamelyik bölcs remetének a leánya! Hiszen Dusjanta király is így nyerte el Sakuntalát, a bölcs Kanva leányát!

Így töprengett a király, s közben észrevette Mankanaka remetét, aki tüzelővel és egy nyaláb szent kusafűvel tért vissza tanyájára. Az uralkodó leszállt lováról, a bölcs elé lépett, és lábához hajolva köszöntötte. A bölcs kérdésére megnevezte magát, mire a remete utasította lányát:

– Gyermekem, gondoskodjál királyi vendégünk fogadásáról!

– Igenis – felelte Kadaligarbhá, és alázatosan meghajolva nyújtotta a férfiak urának a szokásos vendégajándékot.

– Honnan van ilyen gyönyörű lányod? – kérdezte a király a remetétől. A remete elmondta a lány születésének történetét, s közölte nevét is, a Platán-lány nevet, amely megfelelt származásának. A király úgy gondolta, hogy a tündér keltette vágyból született lány maga is tündér, s epedő sóvárgással megkérte kezét a bölcstől. A remete tüstént hozzáadta leányát,

Kadaligarbhát; mert a régiek égi bölcsességtől vezérelve, habozás nélkül cselekedtek. Az égi tündérek földöntúli látásukkal tudomást szereztek az eseményről, és mivel Ménakát mindnyájan szerették, leszálltak a remetetanyára, és esküvői díszbe öltöztették a lányt. Egy marok mustármagot is a kezébe nyomtak ezzel a magyarázattal:

– Útközben szórd el ezeket a magvakat útjelzőül. Ha férjed rosszul fog bánni veled és visszatérsz ide, a magvakból sarjadt bokrok megmutatják az utat, gyermekem.

A tündérek szavainak elhangzása után megtörtént az esküvő, s ezután Dridhavarman király felültette maga elé a lóra Kadaligarbhát és elvágatott. Találkozott katonáival, akik kíséretéül szegődtek, s miközben neje mustármagvakat hintett az útfélre, hazaértek a királyi székvárosba. A király elfordította arcát háremének többi asszonyától, és minden idejét Kadaligarbhá társaságában töltötte, akinek történetét minisztereivel is ismertette.

Első felesége mérhetetlenül zokon vette a király viselkedését. Félrehívta egyik miniszterét, emlékeztette a kitüntetésekre, amelyekben az ő jóvoltából részesült, azután így beszélt hozzá:

– A király kizárólag legújabb feleségével törődik, és engem elhanyagol. Tedd meg, hogy vetélytársnőm eltűnjön az útból!

A királyné kívánsága hallatára a miniszter így válaszolt:

– Fenség, rangombeli emberhez nem méltó, hogy ura hitvesének elemésztésén vagy elűzésén munkálkodjék. Ez a kolduló apácák mestersége, akik mindenféle csalafintaságban járatosak, és kapcsolatban állnak magukhoz hasonló személyekkel. Ezek az álszent vezeklő némberek akadálytalanul bemennek minden házba, s mivel minden szemfényvesztésben mesterek, nincs az az ügylet, amelyre ne vállalkoznának.

A királyné úgy tett, mintha ellenezné a javaslatot, és színlelt restelkedéssel szólt:

– Ne említs előttem ilyen gondolatot, amelyet minden tisztességes ember kárhoztat.

Valójában azonban szívébe fogadta a tervet, s miután a minisztert elbocsátotta, szolgálója szájával magához rendelt egy kolduló apácát. Elébe tárta óhaját, és siker esetére nagy összegű jutalmat helyezett kilátásba. A kapzsi apáca mohón kapott a lehetőségen:

– Fenség, szóra sem érdemes az ügy – szólt az elkeseredett királynéhez. – Egyenesbe hozom a dolgot, jó néhány különböző megoldást tudok rá.

A királyné megvigasztalódott, az apáca távozott. Hazatért a kolostorba, de közben aggályai támadtak:

– Jaj, a túlzott nyereségvágy mindenkit romlásba dönt! Miért is kellett elhamarkodott ígéretet tennem a királynénak! Egyetlen épkezláb ötletem sincs ennek az ügyletnek lebonyolítására. A királyi palotában nem lehet hazugsághoz folyamodnom, mint másutt, mert a hatalmasok rájönnek, és csúnyán megbüntetnek érte. Egyetlen reményem, hogy van egy barátom, egy borbély, akinek nagy gyakorlata van hasonló ügyekben, ő talán ki tud húzni a csávából.

Így tépelődött, és felkereste az említett borbélyt. Előadta a megbízatást, amelynek sikerétől komoly összegű bevételt remélt. A borbély agyafúrt öregember volt, és így elmélkedett magában:

– Nagy nyereséget ígérő szerencse mosolygott rám. Az új királynét viszont nem szabad megölnünk, sőt ellenkezőleg, meg kell védenünk, mert földöntúli látású atyja mindent felfedezne. Ellenben ha sikerül eltávolítanunk a király közeléből, az első királynét a markunkba kaparintjuk, mert szolgájának a szolgaságába esik a gazda, ha titkos gáztettben cinkosává avatja. Idővel újra összehozom a királyt a remete lányával, s akkor majd mindenről beszámolok nekik olyan formában, hogy hálára kötelezzem őket. Így nem is követek el túlságosan nagy bűnt, megélhetésem is hosszú időre biztosítva lesz.

Elgondolását közölte az apácák-szégyenével:

– Anyám, mindent el fogok intézni. Azonban nem volna megfelelő megoldás, ha a király új hitvesét varázslattal elemésztenénk. Ha a király rájönne, mindnyájunkat kivégeztetne. Ezen felül az asszonygyilkosság bűnébe esnénk, sőt az asszony apja, a remete is megátkozna. Okosabb lesz, ha értelmünk erejével elválasztjuk a királytól az asszonyt, s akkor a királyné is meg lesz elégedve, a pénzt is megkapjuk. Ez nekem semmiség; nincs olyan feladat, amelyet eszemmel ne tudnék megoldani. Elmondok egy esetet okosságom bizonyosságául, hallgasd meg.

A király és a borbélyné

Ennek a királynak, Dridhavarmannak atyja gonosz erkölcsű férfi volt. Akkoriban nála szolgáltam, jelenlegi mesterségemet folytattam. Egyszer errefelé kóborolt, és szemet vetett a feleségemre. Az asszony szép volt és fiatal, és a király megkívánta. Megkérdezte kíséretétől, hogy kicsoda ez a nő, s megtudta, hogy a borbély felesége.

– Mitévő lehet a borbély? – gondolta a királyok-gyalázata, és belépett házamba, kedvét töltötte feleségemen és távozott. Én azon a napon véletlenül távol voltam a háztól. Másnap, mikor hazatértem, észrevettem, hogy feleségem viselkedése megváltozott. Okát tudakoltam, ő elmondta, s még büszke is volt rá. A király ettől fogva rendszeresen használta feleségemet, amitől az asszony nagyon elbízta magát. Nem tehettem ellene semmit. Rossz erkölcsű és felfuvalkodott uralkodó nem tesz különbséget jogos és jogtalan között; a szélben erőre kapó erdőtüznek mindegy a fűszál és a rengeteg.

Minthogy nem volt lehetőségem a dolog megakadályozására, táplálkozásom csökkentésével lefogyasztottam magamat, és gyengélkedést színleltem. Ilyen állapotban jártam a királyhoz tisztemnek eleget tenni, s közben beesett, sápadt arccal nagyokat nyögtem. Gyengélkedésem láttán a király célzatosan megkérdezte:

– Hej, mi történt veled, hogy ilyen állapotba jutottál? Beszélj!

Megismételt kérdésére büntetlenség ígéretét kértem tőle, és négy szemközt ilyen vallomással álltam elő:

– Istenség, feleségem boszorkány. Mikor alszom, alulról kihúzza belőlem a beleket és kiszopja, azután visszadugja. Ettől sorvadtam el. Hiába eszem akármennyit, az étel nem táplál.

A király megszeppent a közlés hallatára, és így töprengett:

– Vajon valóban boszorkány? Akkor talán azért tudott magához láncolni! S vajon az én beleimet is kiszopja, ha jóllakva megyek hozzá? Ma éjszaka kilesem!

Így határozott a király, azután ennem adatott. Mikor hazamentem, feleségem szeme láttára könnyekre fakadtam. Kérdésére így okadatoltam sírásomat:

– Kedvesem, elmondom, de senkinek se szólj róla! A király alfelén hegyes, kőkemény fogsor nőtt. Ezen a fogon ma borotválás közben kicsorbult a legjobb borotvám. Ha ez mindennap így fog

menni, és sorra összetörnek a borotváim, honnan vegyek állandóan új szerszámot? Ezért sírok, mert életem fenntartásának alapja házamban összedőlt.

Beszédem hallatára feleségem titokban rögtön elhatározta, hogy ha legközelebb jön a király, éjszaka, mikor elalszik, megvizsgálja az alfelén nőtt fogak csodáját. Nem gondolt arra, hogy a világ fennállása óta senki sem látott ilyent, és nyilván nem lehet igaz; még az eszes asszonyokat is félrevezeti az ügyes csalók beszéde.

Este eljött a király, s miután elintézte a dolgát feleségemmel, alvást színlelt, mintha elfáradt volna, s közben arra gondolt, amit tőlem hallott. Feleségem azt hitte, hogy valóban alszik, s óvatosan a feneke felé nyújtotta kezét, hogy kitapogassa a fogakat. Mikor keze odaért, a király felpattant, és „boszorkány, boszorkány!” kiáltással rémülten elrohant. Ettől fogva félelmében nem mert közelíteni feleségemhez, s az asszony megelégedett velem, és hűségesen ragaszkodott hozzám. Így védtem meg ötletességemmel életem párját a királytól.

A borbély az elbeszélés befejeztével a következő tanácsot adta az apácának:

– Tisztelendő hölgy, ugyanígy okosság fog hozzásegíteni óhajod teljesüléséhez. Elmondom, hogyan csináljuk; hallgasd meg, anyám! Meg kell vesztegetnünk valamelyik öreg háremőrt, aki titkolózva súgja meg a királynak: „Kadaligarbhá nevű feleséged boszorkány!” Ennek az erdőből jött lánynak szerencsére nincsenek saját szolgálói, az idegen pedig mindig hajlamos a susárlásra, és kapzsiságból mindenre kapható. Miután a királyban elültettük a gyanút ezzel a közléssel, éjszaka emberi kezeket és lábakat kell belopni Kadaligarbhá szobájába. Reggel a király meglátja, és hitelt ad a vén háremőr szavának. Megfélemlik Kadaligarbhától, és magától szakít vele. Így az első királyné meg lesz elégedve, hogy megszabadult vetélytársnőjétől, téged nagy megbecsülésben fog részesíteni, és valami kis haszon remélhetőleg nekem is leesik!

Az apáca igent mondott a borbély tanácsára, szaporán indult, és előadta a tervet az első királynénak. A királyné ennek

megfelelően intézkedett. Szóltak a királynak, és másnap saját szemével győződhetett meg a dologról. „Gonosz nőszemély!” – kiáltott fel, és szakított Kadaligarbhával. Az elégedett királyné titokban megajándékozta az apácát, s az apáca a borbéllyal együtt jól élt az ajándékból.

Kadaligarbhá, akit Dridhavarman eltaszított, távozott a királyi palotából, és azon búslakodott, hogy atyja meg fogja átkozni a királyt. Ugyanazon az úton tért vissza atyja remetetanyájára, amelyen jött; az elvetett mustármagvak kikeltek, és jelezték az utat. Váratlan visszaérése megdöbbenette atyját, a bölcs Mankanakát. Sejtette, hogy valami baj érte lányát. Elmélyedésbe merült, és meditációja erejével mindenre rájött. Szerető szavakkal megvigasztalta lányát, majd maga mellé vette, és elment vele a királyhoz. Az alázatosan meghajló uralkodó előtt felfedte az egész ámulási színjátékot, amelyet az első királyné féltékenységből rendezett. Ugyanakkor a borbély is odament, beszámolt az előzményekről, és hozzátette:

– Így Kadaligarbhá királynét sikerült megmentenem az esetleges varázslattal való elpusztítástól azáltal, hogy eltávolítottam tőled, uram, és ezzel a csselfogással lecsillapítottam az első királyné haragját.

A királyt a borbély beszéde végképpen meggyőzte a szent remete szavainak igazságáról, és őszinte bizalommal visszafogadta Kadaligarbhát. Kikísérte a távozó bölcsöt, és bőkezűen megajándékozta a borbélyt, akit hívének hitt; a csalók értenek a királyok megfejtéséhez. Ezután Dridhavarman király elfordult többi feleségétől, és boldogan élt Kadaligarbhával.

TÜNDÉRFELESÉG

Ki ne hallotta volna hírét Uddzsajini városának? Itt élt valaha bizonyos Niscsajadatta nevű fiatal kereskedő. Szenvedélyes kockajátékos volt, és az volt a szokása, hogy valahányszor kockán nyert, először megfürdött a folyóban, azután áhítattal imádkozott Sivához, majd alamizsnát osztogatott a bráhma-noknak, szegényeknek és elesetteknek, azután keneteket, ételt és hétét vásárolt magának, mindig egyformán. Amikor a fürdést és imádkozást befejezte, a Siva-templom közelében levő halotthamvasztó helyre ment, ott végezte el kenekedését úgy, hogy egy kőoszlopra kente a szantálport és kenőcsöket, és ahhoz dörzsölte a hátát, mert egyedülálló fiatalember volt, nem volt senkije. A mindennapos dörzsöléstől az oszlop egyik oldala lassanként simára csiszolódott.

Egyszer arra járt egy festő és egy szobrász. A sima kőfelület láttán a festő Káli istennő képét rajzolta az oszlopra, a szobrász pedig tréfából kivéste vésőjével a képét. Távozásuk után egy vidjádharma-szellemlány ment oda Sivát imádni, s az oszlopon meglátta Káli istennő képét. A kép szépségéből arra következtetett, hogy az istennő a közelben lakozik. Hódolt a kép előtt, majd láthatatlanul belebújt pihenni a kőoszlopba.

Közben az ifjú Niscsajadatta kereskedő is odaérkezett, és csodálkozva vette észre az oszlop közepére vésett Káli-képet. Először bekente végtagjait, azután az oszlop másik részére kente a kenőcsöt, és hozzálátott, hogy hátát is bedörzsölje. Amikor a fürge szemű szellemlány meglátta az oszlop másik feléből, a fiatalember szépsége lenyűgözte elméjét, és így gondolkozott:

– Ilyen gyönyörű ifjúnak nincs senkije, aki bedörzsölje a hátát! Itt vagyok én, majd most elvégzem a háta bekenését.

Ezzel kinyújtotta kezét az oszlop belsejéből, és szeretetből bedörzsölte a fiatalember hátát. Az ifjú kereskedő megérezte az érintést, meghallotta a karperecek csörgését, és gyorsan megragadta a szellemlány kezét.

– Nemes férfi, mit vétettem ellened? Engedd el a kezemet! – kérlelte az oszlopból a láthatatlan szellemlány.

– Jelenj meg előttem, hogy lássam, ki vagy; akkor eleresztem a kezedet – felelte Niscsajadatta.

– Megjelenek szemed előtt látható alakban, és mindent elmondok – fogadta meg a szellemlány, és átokkal erősítette meg ígéretét. Ekkor a férfi elengedte a kezét, mire a lány kilépett az oszlopból, látható alakot öltött, s hibátlan szépségben tündökölve, a fiatalember arcára függesztett tekintettel odalépett elébe, és így beszélt:

– A Himalája hófödte csúcsain van egy város, Puskarávati. Vindhjapara vidjádharma-király uralkodik a városon. Én az ő hajadon leánya vagyok, nevem Anurágapará. Most idejöttem Sivát imádni, és ebben az oszlopban pihentem meg. Közben idejöttél a hátadat bekenni. Meglátalak az oszlopból, mintha a szerelem istenének kábító nyílveaszéjét láttam volna meg. Ekkor először vágyakozás fogta el a szívemet, azután a hátadra dörzsölt kenőcs fogta be a kezemet. A többit tudod. Most visszatérek atyám palotájába.

E szavak hallatára a fiatal kereskedő így beszélt:

– Szépségem, még nem adtad vissza szívemet, amelyet elraboltál; távozni akarsz, anélkül, hogy te is elengednéd azt, amit elvettél?

A szenvedély a szellemlányt is hatalmába kerítette, és így válaszolt:

– Szívesen hozzád megyek feleségül, ha eljössz városunkba. Nem lesz nehéz megtenned az utat, lelkem ura; ha akarod, sikerül. Erős akarattal semmi sem lehetetlen.

E szavak után a szellemlány felrepült a levegőbe és eltűnt. Nicsajadatta hazament, de gondolatai a leánnyal mentek. Amikor eszébe jutott a karcsú kéz, amely az oszlopból kinyúlt, mint fa törzsből az ág, átkozta magát:

– Hát én, ostoba! Megfogtam a kezét, és nem tartottam kézfogót! Most elmegyek hozzá, Puskarávati városába, s vagy megválok életemtől, vagy a sors segítségemre lesz.

Így határozott, és a szerelem kínjait szenvedve gyötrődte át a napot, majd másnap útnak indult észak felé. Útközben három másik fiatal kereskedő csatlakozott hozzá, akik szintén északnak tartottak. Együtt haladva átkeltek városokon, falvakon, erdőkön, folyókon, s végül megérkeztek az északi területre, ahol nagyobb részben barbár népek laktak. Egy helyen perzsák törtek rájuk, és elfogták őket, majd magukkal hurcolták, és egy másik perzsának

pénzért eladták. A perzsa elküldte őket szolgálival ajándéku­ l egy Muravára nevű töröknek. A szolgálk elvitték mind a négyüket, de mikor odaértek, meghallották, hogy Muravára meghalt. Erre fiának adták át őket.

– Atyám kapta őket ajándékba barátjától, tehát holnap atyám sírjába fogom temetni őket – határozta el a török, és erős bilincsbe verve, éjszaka őrizet alatt tartotta a négy férfit. A három megbilincsel­ t fiatalemberen halálfélelem vett erőt, de Niscsajadatta bátorította barátait:

– Mi hasznotok a kétségbeesésből? Szedjétek össze magatokat! A szerencsétlenség megijed a bátraktól és elmenekül. Emlékezzetek meg a bajból szabadító magasztos Káli istennőről!

Így buzdította társait, és áhítattal magasztalta Káli istennőt:

– Dicsőség néked, nagy istennő! Hódolattal borulok lábad elé, amelyen a vörös lakkfesték úgy csillog, mintha a széttiport démonok vére freccsent volna rá. Te, mint Siva erejének megnyilvánulása, egyedül uralkodói a mindenségen, s a Három Világot a te leheleted élteti és mozgatja. Megmentetted a világot, amikor a Bölény-démont lesújtottad, ments meg engem is, híveid oltalmazója! Hozzád menekülök segedelemért!

Még hosszasan magasztalta az istennőt három társával együtt, majd fáradtan hamarosan álomba szenderült.

– Keljetek fel, fiaim! Induljatok! Bilincseitek lehulltak! – parancsolt rájuk álmukban egy istennő. Felébredtek, látták, hogy kötelékeik maguktól megoldódtak, elmondták egymásnak álmukat, és boldogan távoztak az éjszaka leple alatt.

Hosszú utat tettek meg a félelemmel megismerkedő kereskedők, s az éjszaka megvirradtakor így szóltak Niscsajadattához:

– Ez a barbároktól nyüzsgő, veszedelmes Észak maradjon ott, ahol van. Barátunk, mi visszatérünk a Dekkhánra; te azonban cselekedj úgy, ahogy kedved tartja.

Ekkor Niscsajadatta búcsút vett tőlük, és útnak engedte őket kívánságuk szerint, maga azonban újra északnak vette útját, s indult egymagában, sebesen haladva, mert Anurágapará szerelmének kötele húzta, s ezért levetkőzte a félelmet. Útja során összetalálkozott négy szent zarándokkal, velük együtt átkelt

a Vitasztá folyón, megvacsorázott, és amikor a Nap a nyugati hegyeket csókolta, ötödmagával bement egy útjukba eső erdőbe. Szembejött velük néhány favágó, és rájuk szólt:

– Hová mentek naplemente után? Nincs előttek falu, csak egy üres Siva-templom van a rengetegben, de aki akár a templomban, akár a templom mellett tölti az éjszakát, annak egy Sringótpádini, azaz Szarvnövesztő nevű boszorkány szarvat növeszt a homlokán, örületbe kergeti, állattá változtatja és felfalja.

A négy zarándok fittyet hányt a figyelmeztetésre. Így szóltak útitársukhoz, Niscsajadattához:

– Ugyan, árthat is nekünk az a nyomorúságos boszorkány! Halottégető helyeken is töltöttünk már sok éjszakát.

Így beszéltek a zarándokok, és Niscsajadatta velük együtt elment az üres Siva-templomba. Hozzákészültek, hogy ott töltik az éjszakát. Az egyik szögletben hamuval nagy varázskört rajzoltak a földre, a kör belsejében letelepedtek, tüzet raktak, és ellátták magukat tüzelővel. Ráksaszaűző varázsigétet mormoltak, úgy várahoztak a négy szent zarándok és velük Niscsajadatta.

Éjszaka odatáncolt Sringótpádini boszorkány. Már messziről pengette embercsontokból készült lantját. Közelebb érve, megállt a varázskör szélénél, az egyik zarándokra szegezte pillantását, és táncolva varázsigét olvasott rá. A varázsigétől szarv nőtt a zarándok fején, megtévelyodott, felállt, táncra perdült, és a lobogó tűzbe zuhant. Mikor a tűzben félig megégett, a boszorkány kihúzta, és vigyorogva felfalta. Azután a második zarándokra nézett, ráolvasta ugyanazt a szarvnövesztő varázsigét, és táncolt. A másodiknak is szarva nőtt a büvigétől, táncra kerekedett, a tűzbe tántorgott, a boszorkány kihúzta, és a többiek szeme láttára megette. Így a boszorkány sorban mind a négy zarándokot megfosztotta eszétől, szarvat növesztett rájuk, és felfalta őket. Azonban miközben a negyediket ette, annyira megrészegült a hústól és vértől, hogy lantját gondtalanul letette a földre. A bátor lelkű Niscsajadatta odaugrott, felkapta a lantot, játszani kezdett rajta, és nevetve körbetáncolta a boszorkányt, miközben mereven arcára nézve, elmondta a szarvnövesztő varázsigét, amelyet ismételt hallás után megjegyzett. A boszorkány az ellene fordított varázslattól erejét

vesztette, halálfélelem lett úrrá rajta, s mikor már szarvai kezdtek nőni, leborult Niscsajadatta elé, és így könyörgött:

– Vitéz lelkű férfi, ne ölj meg, védtelen nő vagyok! Oltalmazd esdek, hagyd abba a ráolvasást! Kímélj meg, mindenről tudok, teljesítem óhajodat, elviszlek Anurágaparához.

Niscsajadatta igennel válaszolt a bizalomgerjesztő szavakra, és abbahagyta a ráolvasást. Felült a boszorkány vállára, a levegőbe emelkedtek, és indultak a férfi szerelmeséhez. Mikor a hajnal közeledett, éppen egy erdő borította hegység felett jártak. Ekkor a boszorkány meghajolva közölte Niscsajadattával:

– Napkelte után már nem tudok repülni. Töltsd el a nappalt ebben a kies erdőben, uram. Szedj édes gyümölcsöt, igyál tiszta vizet a hegyi patakok zúgóiból. Én saját lakhelyemre távozom, de estére kelve visszajövök, akkor majd elviszlek a Himaláját diadémként ékesítő Puskarávati városba, hogy találkozhassál Anurágaparával.

A fiatalember beleegyezett, s ekkor a boszorkány letette válláról, és eltávozott, miután erősen megfogadta, hogy estére visszatér. Távozása után Niscsajadatta a közelben egy tóra bukkant, amelynek felszíne hűsen és tisztán csillogott, de vize mérgezett volt. A ráeső napsugarak mintha a Nap kezei lettek volna, amelyekkel figyelmeztetően mutatja: „Olyan ez a tó, mint a szenvedélyes nők lelke!” Niscsajadatta felismerte szagáról, hogy vize mérgezett, és miután megtisztálkodott benne, továbbment, és szomjasan kóborolt a gyönyörű hegyen, hogy ivóvizet találjon. Bolyongása során egy földkupac tetején két rubinkőszerűen csillogó valamit pillantott meg. Nekilátott, hogy felássza a halmot, s mikor a földréteget eltávolította, egy eleven majom feje bukkant elé; a majom két szeme fénylett úgy, mint két rubin. Elámult, és találgatta, hogy mi lehet ez, de ekkor a majom megszólalt emberi hangon:

– Majommá változtatott ember vagyok, bráhman voltam. Végy ki innen, kegyes idegen, s elmondom, mi történt velem.

Niscsajadatta csodálkozva hallgatta a beszédet. A kiásott majom Niscsajadatta lábához borult, és ismét megszólalt:

– Megszabadítottál szorultságomból, és visszaadtad életemet. Most jöjj, üdítsd fel magadat gyümölccsel és vízzel, mert látom,

fáradt vagy. Jóvoltodból én is újra megreggelizem hosszú böjtöm után.

A kiszabadított majom egy távoli hegyi patakhoz kalauzolta a fiatal embert, amelynek partján édes gyümölcsöt termő, árnyas fák sorakoztak. Niscsajadatta megfürdött, eloltotta szomját a vízzel, és csillapította éhségét a gyümölcssel, azután visszatért a majomhoz – amely közben szintén táplálkozott hosszú éhezése után –, és megkérdezte:

– Mondd, hogyan változtál ember létedre majommá?

A majom nekifogott története elbeszéléséhez:

– Hallgasd meg, elmondom.

Szómaszvámin története

Benáresz városában lakik egy Csandraszvámin nevű kiváló bráhman. Feddhetetlen erkölcsű neje szült engem, barátom. Atyámtól a Szómaszvámin nevet kaptam. Mikor ifjúvá serdültem, felszálltam a szerelmi vágyakozás elefántjára, amelynek kötelékeit a szenvedély szétszaggatta. Ilyen lelkiállapotomban egyszer meglátott távolról, szobája ablakából, a városban lakó Srigarbha kereskedő fiatal lánya, Bandhudattá. Az ifjú hölgy a Mathurá városbeli Varáhadatta kereskedő-céhmesternek a hitvese volt, de atyja házában lakott Benáreszben. Amint megpillantott, megszületett lelkében a szívet felkavaró érzélem. Megtudakolta nevemet, és elküldte hozzám legbizalmasabb barátnőjét, hogy találkát eszközöljön ki velem. Barátnője felkeresett, közölte velem az asszony kívánságát, és saját házába vezetett, majd kis ideig magamra hagyva, elment barátnőjéért, és titokban elhozta Bandhudattát, akiből a vágy kiűzte a szemérmét. Ahogy megérkezett, rögtön nyakamba borult; mert a nők ellentmondást nem tűrő zsarnoka a fékeveszett szenvedély. Ettől fogva naponként buzgón eljár az atyai hajlékból barátnője házába, ahol velem bujálkodott.

Egyszer megérkezett Mathurából férje, a vagyonos kereskedő, hogy magával vigye Mathurába nejét, aki régóta távol volt házától. Mikor atyja búcsút vett tőle, és férje készült útra kelni velem, négyszemközt második kérését közölte barátnőjével:

– Barátnőm, férjem mindenképpen magával visz Mathurába. Ám ha Szómaszvámtól el kell válnom, nem élhetek tovább. Mondd, van-e számomra segítség?

Barátnője, aki boszorkány volt, így válaszolt:

– Van két varázsigém. Az egyikről azonnal majommá változik a férfi, ha kötelet kötsz a nyakába. Ha leoldod a kötelet és elmondod a másik varázsigét, tüstént visszanyeri emberi alakját. Mialatt majomként él, emberi értelme azalatt sem hagyja el. Ha akarod, karcsú derekú asszony, kedvesedet most rögtön fiatal majommá varázsolom. Mathurába menet vidd magaddal, mintha szórakoztatóul vinnéd. Megtanítalak ennek a két varázsigének a használatára; az egyikkel bármikor majommá változtathatod oldaladon álló kedvesedet, a másikkal visszaváltoztathatod férfivá, amikor egyedül vagytok.

Barátnője tanácsára Bandhudattá titokban magához hívatott, és nyájas szeretettel közölte velem elgondolását. Beleegyeztem, s barátnője ott rögtön kötelet kötött a nyakamra, és majomkölyökké bűvölt. Bandhudattá férje elé vezetett ebben a formában, és így mutatott be:

– Barátnőmtől kaptam szórakoztatóul.

A férjet szórakoztatta a látvány, ahogy játékosan felesége karjaiba szöktem. Majom alakomban is megmaradt értelmem és beszédképességem, és befelé nevettem: „Hej, az asszonyok tettei csodálatosak!” Maradtam, mert kit ne bolondítana meg a szerelem? Bandhudattá megtanulta barátnőjétől a varázsigét, és másnap férje társaságában elhagyta atyja házát, és útra kelt Mathurába. Engem férje – hogy az asszonynak kedveskedjék – az úton egy szolga vállára ültetett. Így haladtunk mind együtt, és két-három nap múlva, feleúton egy erdőbe értünk. Az erdőben annyi majom hemzsegett, hogy veszélyt jelentettek. Amikor a majmok észrevették, falkákban rám rohantak, és rikácsolva hívták a többieket. Az ugrálva járók seregét nem lehetett elkergetni; harapni kezdték azt a szolgát, akinek a hátán ültem. A szolga megrémült, ijedtében válláról a földre dobott és elfutott. Engem a majmok elfogtak. Bandhudattá, férje és egész kísérete sajnált, és kövekkel, botokkal csépeltek a majmokat, de nem boldogultak velük. Miközben félig eszméletlenül hevertem, a majmok foggal-körömmel kitepték minden szőrszálamat, mintha

a balsors kergette volna őket ellenem. Szerencsére a nyakamban lógó varázskötél bűvereje és Siva istennek emlékezetembe idézése visszaadták erőmet, kiteptem magamat körmeik közül és elfutottam. Az erdő sűrűje eltakart szemük elől. Erdőről erdőre kóboroltam, míg végül ide érkeztem. „Idegen férfi nevének elcsábítása már ebben az életben megteremte gyümölcsét, mert íme, Bandhudattát elveszítettem, és majom maradtam” – emésztettem magamat a bánat homályától vakon támolyogva az esős évszak záporaiban. A Végzet azonban még mindig nem elégelte meg gyötrődéseimet. Hirtelen egy elefánt bukkant fel előttem, és ormányával megragadva, egy hangyaboly közepébe hajított, amelynek agyaga az esőben felázott. Azt hiszem, valamely istenség jelent meg a Végzet parancsára az elefánt alakjában, mert bárhogy erőlködtem, nem bírtam kimászni a sárhalomból. Azonban agyagbörtönömben vergődve, nemcsak hogy nem pusztultam el, hanem miközben szüntelenül Sivára függesztettem gondolataimat, azalatt sem éhséget, sem szomjúságot nem éreztem, és bölcsesség költözött belém. Ma végre te kihúztál a testemre száradt agyaghalomból. Megszerzett bölcsességem azonban nem ad elég bűverőt ahhoz, hogy megváltsam magamat majomléteimből. Csak ha valamelyik boszorkány leoldja nyakamból a kötelet a varázsigé segítségével, akkor nyerem vissza emberi alakomat.

Ez az én történetem. Most rajtad a sor, barátom: mondd el, hogyan kerültél ebbe a járhatatlan rengetegbe, és miért jöttél ide?

A majommá változott Szómaszvámin bráhmaan kérésére Niscsajadatta is elmesélte kalandjait; elmondta, hogyan kelt útra Uddzsajiniból egy tündérlány miatt, s hogyan szállította oda éjszaka egy boszorkány, akit lélekjelenlétével legyőzött. Csodálatos kalandjai hallatára a majommá változott Szómaszvámin bölcsen szólt:

– Te is nagy bajba kerültél egy nő miatt, éppúgy, mint én. Az asszony olyan, mint a szerencse; soha senki mellett sem marad meg sokáig. Szenvedélyük rövid időre lobban fel, mint az alkonypír, gondolataik csavarosak, mint a folyó kanyarulatai, hűségük csapongó, mint a villám cikázása, s veszedelmesek, mint a mérges kígyók. Az a tündérlány is, bár egy pillanat alatt beléd szeretett, ha összekeverül valakivel a saját fajtájából, elhidegül tőled, az embertől. Ne törd magadat egy asszony után: a végén megkeseredik tőle

a szád, mint a kimpáka-tök émelygős gyümölcsétől. Ne menj Puskarávatiba, a vidjádharma-szellemek városába; ülj fel a boszorkány hátára, és térj vissza szülővárosodba, Uddzsajiniba! Fogadd meg szavamat, barátom! Annak idején szerelmi örületemben én sem hallgattam barátaim tanácsára, most ennek iszom a levét. Volt egy szerető jó barátom, egy bráhma, aki megpróbált lebeszélni Bandhudattá iránti szenvedélyemről, és így szólt hozzám:

– Vigyázz, barátom, hogy nők rabságába ne essél! A nők szíve járhatatlan rengeteg. Elmondom, hogy én is hogy jártam; hallgasd meg.

Az elvarázsolt szerelmes

Élt itt Benáreszben egy szép, fiatal bráhmaasszony, bizonyos Szómadá, aki ledér életet élt, és titokban boszorkány volt. Egyszer a Sors akaratából titkos találka volt vele, s a találkából szerelem fejlődött. Egyszer féltékenységből megvertem. Az álnok nő eltúrte, magába fojtva haragját. Másnap, mintha szerelmi játékból tenné, enyelegve nyakamra kötött egy zsinórt. Abban a pillanatban szelíd ökörré változtam, ökör formában eladott egy tevehajcsárnak, s megkapta értem a kért összeget. Egy másik boszorkány, bizonyos Bandhamócsini, azaz Kötelék-leoldó, meglátta, hogyan kínlódom a rám rakott teher alatt, és megsajnálta. Varázstudásával rájött, hogy Szómadá változtatott ökörré. Gazdám távollétében leoldotta nyakamról a zsinórt, és azonnal visszaváltoztam emberré. Hamarosan jött gazdám, s mikor keresett és nem talált, azt hitte, hogy megszöktem, és keresésemre indult a környéken. Én Bandhamócsinival együtt távoztam, de véletlenül összetalákoztunk Szómadával, aki messziről rám ismert. Lángoló haraggal támadott Bandhamócsinira:

– Miért szabadítottad meg ezt a gazembert állati formájától? Gaztetted gyümölcsét meg fogod enni, te gyalázatos! Holnap ezzel a gonosztevővel együtt megöllek.

E szavak után távozott. Bandhamócsini, a nagy tudású javasasszony, a következő tanácsot adta a baj elhárítására:

– Fekete kanca alakjában fog jönni, hogy megöljön; Én pej lóvá változom. Amikor tusába kezdünk, kardot szorítva lopózkodj

Szómadá háta mögé, és késedelem nélkül sújts le rá. Így mi öljük meg őt. Holnap korán reggel jöjj el házamba!

Ezután megmutatta, hol lakik, és bement a házba. Én is hazamentem, miután egyetlen életem belül kétszer is újraszülettem. Reggel karddal kezemben mentem a javasaszony házába. Hamarosan megjött Szómadá is, fekete kanca alakjában. Bandhamócsini pej kancává változott, és patával-foggal egymásnak estek. Én kardommal rásújtottam Szómadára, a gonosz boszorkányra, s így Bandhamócsininak sikerült megölnie. Megmenekültem a veszélytől, s miután szerencsésen átestem az állattá változás szerencsétlenségén, soha többé nem jutott eszembe, hogy parázna asszonyok társaságát keressem. Csapodárság, könyörtelenség és boszorkányság a nők három hibája, amely a Három Világot veszélybe dönti.

– Látod – tette hozzá barátom –, te is jobban tennéd, ha nem futnál Bandhudattá után, aki szintén boszorkányok között forgolódik. Ha saját férjét nem szereti az asszony, gondolod, hogy téged szeretni fog?

Nem hallgattam barátom tanácsára, ezért jutottam ilyen állapotba. Neked is azt javasolom, ne fuss Anurágaparád után, mert biztosra veheted, hogy saját népe között elfelejt téged. Mint virágot a méh, a nő folyton újabb és újabb férfit kíván meg. Te is meg fogod bánni egyszer, barátom, úgy, mint én.

Így beszélt a majommá változott Szómaszvámin, azonban szavai nem hatoltak Niscsajadatta szerelemmel terhes szívébe.

– Ő nem fog megcsalni – felelte a majomnak –, hiszen a vidjádharma-szellemek királyának nemes családjából származik.

Miközben így beszélgettek, a Fény Ura a Lenyugvás Hegyére szállt, alkonyfénytől kipirultan, mintha Niscsajadatta vágyának beteljesültét sietne elősegíteni. Jött az éjszaka, mint előfutár, aki Sringótpáдини boszorkány érkezését jelezte. Niscsajadatta ismét felült a vállára, és elindult kedveséhez, miután elbúcsúzott a majomtól, aki megkérte: „Ne felejtkezzél meg rólam!” Az éjszaka folyamán megérkeztek Puskarávatiba, Anurágapará atyjának, a vidjádharák urának városába, a Himaláján. Anurágapará varázstudásával tudomást szerzett érkezéséről, és eléje ment a városon kívülre, hogy fogadja.

– Itt jön szerelmesed, mintha második holdvilág kelne fel, ünnepet szerezni szemednek; én most már megyek – szólta a boszorkány, rámutatott a tündérlányra, leemelte válláról Niscsajadattát, meghajolt előtte és távozott. Közben odaért Anurágapará, és a hosszas vágyakozás szenvedélyességévé ölelte meg üdvözetül kedvesét. A férfi viszonzta az ölelést, és a sok hányattatás utáni találkozás túlaradó boldogságában valósággal kedvese testébe akart olvadni, mintha túl akarna lépni saját testének korlátain. Késedelem nélkül nejevé tette a tanúk nélküli házasság szertartásával, s Anurágapará varázstudományával várost varázsolt oda, kissé távolabb Puskarávati városától. Niscsajadatta ebben a városban maradt kedvesével. Felesége érdeklődésére beszámolt útikalandjairól; ezek hallatára az asszony még jobban becsülte, és minden jóval ellátta.

A majommá változott Szómaszvámin csodálatos történetét is elmondta a tündéresszonynak Niscsajadatta, és hozzáfűzte:

– Nagy jótétemény lenne, ha barátomat bűverőddel meg tudnád váltani állati létéből, kedvesem.

– Ez ugyan a boszorkányvarázslatok területe, s nem tartozik a mi hatáskörünkbe – felelte férjének Anurágapará –, de kedvedért mégis megteszem, illetve megkérem rá egyik barátnőmet, aki járatos a boszorkánymesterségben.

Az ifjú kereskedő megörült a válasznak, és megkérte hitvesét:

– Addig is nézd meg barátomat; jöjj, keressük fel mindketten!

– Jól van – egyezett bele. Másnap karjába szorította Niscsajadattát, és elrepült vele abba az erdőbe, ahol Szómaszvámin tartózkodott. Niscsajadatta megtalálta majomtestű barátját, nejevel együtt meghajolt előtte, és hogylétéről érdeklődött.

– Most jól érzem magamat, hogy téged és Anurágaparát láthatlak – viszonzta örömmel a köszöntést Szómaszvámin majom, majd papi áldását adta az ifjú feleségre. Mindnyájan letelepedtek egy szép sima sziklára, és megbeszélték a majom dolgát, amelyet Niscsajadatta már említett hitvesének. Ezután Niscsajadatta búcsút vett a majomtól, felesége karjaiban felrepült a levegőbe, és a levegőn át hazatért.

Másnap megint megkérte Anurágaparát:

– Jöjj, tegyünk ismét rövid látogatást barátomnál!

– Ma eredj magadban – felelte –, átadom a felrepítő és a leszállító tudást.

Niscsajadatta átvette a két tudást, és a levegőn át ellátogatott majom barátjához. Hosszasan elbeszélgetett vele, s közben Anurágapará kísértelt a házból a kertbe. Ahogy a kertben üdögélt, odavetődött egy vidjádharma-ifjú, aki történetesen arra kószált a levegőben. Amint az asszonyt meglátta, a szerelem ellenállhatatlanul erőt vett rajta. Odament hozzá, és tudásával felfedezte, hogy halandó ember felesége. Az asszony lehajtott arccal üdögélt, de azért észrevette, hogy a jövevény csinos, és kíváncsiságból halkán megkérdezte: „Ki vagy, és miért jöttél?”

– Szép nő, tudd meg, hogy nagy tudású vidjádharma vagyok, nevem Rágabhandzsana. Amint megpillantottalak, gazellaszemű hölgy, a Szívben születő isten azonnal rabságába ejtett és neked ajándékozott. Ne kösd magadat szellem létedre földhöz tapadó halandó férfihoz. Mielőtt atyád tudomást szerezne róla, szeress inkább engem, mert én vagyok hozzádillő pár!

– Valóban jobban illik hozzám – gondolta magában a csapodár nő, miközben fél szemmel, lapos oldalpillantásokkal a fiatal vidjádharát méregette. Hajlandóságát az ifjú kihasználta, és ott rögtön feleségévé tette.

Az ifjú vidjádharma távozása után hamarosan visszaérkezett Szómaszvámintól Niscsajadatta, Anurágapará azonban nem üdvözölte öleléssel és a továbbiakkal az érkezőt; elfordult tőle, fejfájást hozva fel ürügyül. A jóhiszemű és vakon szerelmes férj nem látott át a csaláson; úgy gondolta, hogy gyengélkedés okozza a nő fejfájását, és ebben a hitben töltötte el a napot. Másnap a balga férfi megint majombarátjához repült a varázsigék segítségével. Távozása után megint felkereste Anurágaparát vidjádharma szeretője, aki az egész éjszakát álmatlanul töltötte, mert nélkülözte a nőt. A külön töltött éjszaka az asszony vágyát is felcsigázta, és rögtön az ifjú nyakába csimpaszkodott. Mikor kielégültek, az ifjú a kéjtől kimerültén álomba merült. Anurágapará varázslattal láthatatlanná tette ölében alvó szeretőjét, majd az éjszakai virrasztástól fáradtan maga is elaludt.

Eközben Niscsajadatta megérkezett a majomhoz. Majombarátja örömmel üdvözölte, majd megkérdezte:

– Látom, rossz hangulatban vagy; mondd, mi az oka?

– Anurágapará igen rosszul érzi magát – felelte Niscsajadatta a majomnak –, ezért vagyok rosszkedvű, barátom, hiszen életemnél is jobban szeretem.

A nagy tudású majom azonban a válasz hallatára így szólt barátjához:

– Eredj, nyalábold fel az asszonyt úgy, ahogy van, alva, s a tőle kapott repülési tudomány segítségével szállítsd ide a levegőn át, most rögtön. Itt majd nagy csodát fogok mutatni.

Niscsajadatta visszarepült, és gyöngéden karjába emelte az alvó Anurágaparát. Az ölében fekvő vidjádharát nem látta, mert az asszony láthatatlanná bűvölte. Felrepült a levegőbe, és néhány pillanat alatt Szómaszvámin majomhoz szállította feleségét. A földöntúli látású majom megtanította egy varázslatra, amelynek segítségével meglátta a felesége nyakát ölelő vidjádharát.

– Hát ez meg micsoda? – szörnyülködött. A valóságot látó majom feltárta előtte a történeteket. Niscsajadatta tombolt. Felesége szeretője, a vidjádharma, felébredt, s titkának napvilágra derültét látva, szégyenében lefelé fordított arccal hallgatott. Niscsajadatta könnybe borult szemmel szólította meg:

– Megbízta benned, s te ily rútul megcsaltál, bűnös asszony? A higany a legmozgékonyabb anyag, de még azt is könnyebb megkötni, mint az asszonyok vágyait.

Anurágapará nem tudott mit válaszolni. Sírva felszállt a levegőbe, és lassan hazarepült. Niscsajadattát barátja, a majom, így vigasztalta:

– Hiába óvtalak, futottál kedvesed után. Most emésztő szenvedélyed tüzének gyümölcsét fogyasztod késői megbánással. Szerencse és asszony ingatag, nem várhatsz jót egyiktől sem. Nem érdemes emésztened magadat. Nyugodj meg; hiszen az Alkotó sem akadályozhatja meg azt, aminek be kell következnie.

A majom szavai magához térítették bánkódásából Niscsajadattát. Lemondott minden vágyáról, és Sivánál keresett oltalmat. Ott maradt az erdőben majom barátjánál.

Történt egyszer, hogy arra vetődött egy remetenő, név szerint Móksadá, azaz Feloldó. Niscsajadatta alázatosan meghajolt a szent nő előtt, s az megkérdezte tőle:

– Ember létedre hogyan köthetél szokatlan barátságot majommal?

Niscsajadatta elmesélte élettörténetét, valamint barátja szomorú sorsát, majd így kérlelte a remetenőt:

– Ha szentséged ismer valami varázslatot vagy bűvigét, váltsa meg majomlétéből barátomat, az igaz lelkű bráhmant!

A szent nő beleegyezőleg bólintott, és varázsigék kíséretében leoldozta a majom nyakáról a kötelet. Szómaszvámin tüstént megszabadult a majomformától, és visszanyerte eredeti emberi alakját. Ezután a földöntúli hatalmú nő eltűnt, mint a villám. Niscsajadatta és Szómaszvámin hosszas vezekléssel sanyargatta testét, és végül mindketten eljutottak a megváltás ösvényére.

Így van ez; a szép nőknek természetükben rejlik a csapodárság, és szerencsétlenségek sorát okozzák, amelyek azonban bölcsességre tanítanak, és világtól elfordulásra vezetnek. Néha-néha akad közöttük erényes asszony is, aki valóban egész családjának díszére válik, mint az újhold sarlója az égboltnak.

KANAKAVARSA KIRÁLY ÉS MADANASZUNDARI KIRÁLYNÉ

Réges-régi időben állt a Gangá partján egy gyönyörű város: Kanakapura, azaz Aranyvár. Lakóit a Gangá szent vize minden bűntől megtisztította, és öröm volt a városban lakni, mert királya jól kormányozta. Senkit sem kötöttek meg, csak a költők kötötték versmértékbe a szavakat; semmi sem volt csavaros, csak az asszonyok hajfürtjei; senkit sem tartottak bezárva, csak a gabonát a teli hombárokban. A város uralkodója a dicsőségben gazdag Kanakavarsa, azaz Aranyeső király volt, aki atyai ágon Vászuki kígyókirály Prijadarsana, azaz Nyájastekintetű fiától, anyai ágon Jasódhará, azaz Tisztesség Őrzője királylánytól származott. Bár az egész föld terhe az ő vállaira nehezedett, nem volt olyan erény, amely ne ékesítette volna. Nem kincsekre volt sóvár, hanem dicsőségre; nem az ellenségtől félt, hanem a bűntől; nem a bölcsességben volt járatlan, hanem mások megszólásában; a haragban volt mértékletes, nem a jóindulatban; markát az íjon szorította össze, nem az adományozásban; megjelenésével nem okozott máshol zavart az egész világot oltalmazó király, mint a nők szívében, amelyet páratlan szépsége egyetlen pillantásra felkavart.

Őszre járt az idő. Az ősz pompás volt, mint a király dicsősége: sugárzó fényben vonult be, pázrásra hevült elefántok hátán, királyhattyúk falkái szegődtek kíséretéül, s az ünnepségeknek ujjongó emberek boldog alattvalóiként szolgálták. A király szórakozásul képőrző palotáját kereste fel, amelyet a lótuszok illatát megraboló szellők fuvalma hűsített. Miközben a festményekben gyönyörködött dicsérő elismeréssel, belépett az ajtónálló, és jelentette a föld önzőjének:

– Uram, egy festő érkezett Vidarbha országból, aki még sohasem járt nálunk. Azzal dicsekszik, hogy a festészet művészetében senki sem mérkőzhet vele. Ezt a kijelentését papírra vetette, és kifüggesztette a palota kapujára. Neve Róladéva.

A férfiak ura nagyrebecsülése jeléül maga elé rendelte a festőt. Az ajtónálló ment, és késedelem nélkül bevezette az idegent. A festő belépett, és titokban jól megnézte magának a népek őrizőjét, amint szép nők duzzadó keblének halmán nyugtatta testét, kezében előkelő hanyagsággal tartva a bétellevéltekerceset. Meghajolt a király

előtt, aki udvariasan hellyel kínálta. A festő leült, és illedelmes halk hangon közölte a föld őrizőjével:

– Istenség, a hirdetést nem dicsekvésből függesztettem ki, hanem pusztán azért, hogy lábad lótuszvirágát láthassam; bocsásd meg tettemet. Parancsodat várom, uram: mit fessek meg? Adj lehetőséget rá, hogy e művészet elsajátítására fordított fáradságom gyümölcsöt teremjen!

– Mester, fess akármit, amit akarsz – válaszolta a föld őrizője a festőnek. – Gyönyörködtetni akarom szememet, s nem kétlem, hogy ügyességed nem fog tévedni.

– Fesd meg az uralkodót! – kiáltották a király oldalán állók. – Miért választanál más tárgyat, hiszen hozzá képest minden rút!

A festő meg volt elégedve az ötlettel. Megfestette a királyt, nádszálegyenes orral, tüzes-hosszú szemmel, magas homlokkal, göndör fekete hajfürtökkel, nyílvessző ütötte sebektől ékesített széles mellel, a földet tartó elefántok ormányához hasonló erős karral, két marokkal átfogható karcsú csípővel, amelyet mintha elfogott oroszlánkölyköktől kapott volna ajándékba, az ifjúságelefánt kikötőcölöpjére emlékeztető két vastag combbal, asóka-fa ágát idéző formás lábszárral. Amikor a királyt méltó szépségben megörökítő festmény elkészült, az összes jelenlevők megéltjeneztek a festőt, és így beszéltek hozzá:

– Nem akarjuk urunkat magában látni a festményen. Az itt függő képeken látható királynék közül válassz ki egyet, mester, akit gondos megfontolással hozzáillőnek találsz, és fesd oldala mellé a képre. Tedd tökéletessé szemünk ünnepét!

A festő szemügyre vette a képeket, azután így szólt:

– Valamennyi királyné között egy sem akad, aki méltó párja lehetne a királynak. Tudom, nincs is hozzá méltó nő az egész földön, kivéve egyetlen királylányt; megpróbálom leírni nektek, hallgassátok meg! Vidarbha országban van egy pompás, gazdag város, Kundina. A nagy hírű Dévasakti király uralkodik a városon. Feleségétől, Anantavati királynétól, akit életénél is jobban szeret, született egy lánya, Madanaszundari, azaz Szerelem Szépe. Van-e nyelv, amellyel hozzám hasonló földi halandó merészelhetné szépségét ecsetelni? Csupán annyit mondhatok róla, hogy ha az Alkotó kedvet kapna hozzá hasonló második szépséget teremteni, világkorokig

kísérletezhetne, mégsem hiszem, hogy sikerülne megismételnie remekét. Az egész földön ez az egyetlen leány fogható a királyhoz szépségben, nyájasságban, illendő viselkedésben, származásban és ifjúságban. Ottani tartózkodásom idején egyszer értem küldte egyik szolgáját, és magához hívatott. Felkerestem a királylányt az asszonyházban, s ott találtam, szantálkenőcstől csillogó testtel, nyakában lótuszindából font füzérral, lótuszlevélből vetett heverőn pihenve, míg barátnői platángallyakkal legyezték. Arca színe sápadt volt, teste lefogyott, külseje szemmel láthatóan elárulta a bensőjét emésztő szerelmi lázat. „Barátnőim, hiába húsítitek testemet szantálporral és platánlevéllegyezővel; hagyjátok abba, ne fárasszátok magatokat fölöslegesen” – hárította el felüdítésére iparkodó barátnőit. „Nyomorúságos tagjaimat minden húsító szerégeti.” Állapota láttán betegsége okán törtem a fejemet, miközben meghajoltam és leültem előtte. Megszólított: „Mester, fess egy ilyen alakot, és add át nekem a képet!” Ezután remegő szíromkezének lassú mozdulataival egy gyönyörű ifjú alakjának körvonalait rajzolta a földre mintának, és megfestette velem a képet. Amikor megfestettem a szép fiatalembert, így gondolkoztam: „Talán magát a Szerelem istenét rajzoltatta meg velem a királylány? Csupán abból sejtem, hogy mégsem az istent ábrázolja a festmény, hanem valami hozzá hasonló szépségű ifjút, hogy nem rajzolta kezébe a Szerelem virágnilyát. Bizonyára látta valahol ezt a fiatalembert, vagy hallott róla. Szerelmi lázát tehát ez az ifjú okozta. Most azonnal távoznom kell, mert atyja, Dévasakti király, gyors a büntetésben, s nem kegyelmezne, ha művemről értesülne.” E meggondolás alapján leborultam Madanaszundari királylány előtt, és elhagytam lakosztályát, miután bőkezűen megjutalmazott. Kíséretével folytatott beszélgetésemből megtudtam, hogy hallomás alapján beléd szeretett, maharádzsa. Ezért titokban vászonra vettem a királylány vonásait, és a képet magamhoz véve, ide siettem lábaidhoz. Felsőgedet megpillantva, feltevésem bizonyosságra változott: Felsőgedet rajzoltatta meg kezemmel a királylány. Mivel azonban képtelen vagyok szépségét másodszor is méltóképpen ábrázolni, ezért nem festem oda a képre felsőged mellé, noha méltó párod volna.

– Akkor mutasd meg azt a képet, amelyet udvarában festettél róla – szólta a király a festőhöz. Erre a művész előkeresett ládájából egy vásznat, és megmutatta a királynak a festményen ábrázolt Madanaszundarit. Kanakavarsa király még a festményen is ámulattal nézte csodálatos szépségét, s abban a pillanatban a Szerelme rabságába esett. A festőt arannyal szórta tele, magához vette a gyönyörű lány arcképét, és elvonult belső termeibe. Minden teendőjéről megfeledkezett, kielégítetlen mohósággal legeltette pillantását a gyönyörű alakon, és egész lelkét ez az érzelm töltötte be. A Szíveket felkavaró istenség megfosztotta önuralmától, és gyötrő nyílzáport zúdított rá, mintha kihasználná az alkalmat, hogy bosszút állhat vetélytársán, aki szépségével felkeltette irigységét. A föld ura megszázszorozva kapta vissza a szerelmi kínt, amelyet szépségével az érte epedő asszonyoknak okozott. Néhány nap alatt megsápasztotta és lefogyasztotta a sóvárgás. Ekkor bizalmas tanácsosai faggatására elárulta szíve vágyát. Meghányták-vetették a teendőket, és követet küldött Dévasakti királyhoz, Madanaszundari királylány kezének megkérésére. A követ előkelő bráhmán volt, bizonyos Szangamaszvámin, azaz Egyesülés Ura, aki jól ismerte az illendőségi szabályokat, nyájas szóval és okosan tudott beszélni. Hatalmas kíséret élén kelt útra Vidarbha országba, és megérkezett Kundina városba. Tisztelettudóan ment Dévasakti király látására, és ura nevében megkérte leánya kezét.

– Itt az ideje, hogy leányomat férjhez adjam; Kanakavarsa királyról pedig úgy hírlik, hogy egyenlő rangban áll velem, s szeretné elnyerni leányom kezét: tehát hozzáadom – döntött Dévasakti, s igenlő választ adott a bráhmának. Azután bemutatta a követnek Madanaszundari csodálatos szépségét tánc közben, majd ígéretet téve leánya férjhez adására, ajándékokkal tüntette ki és útjára bocsátotta a látványnak örvendő bráhmánt.

– Állapítsátok meg a házasságkötésre kedvező csillagállást, és jöjjetek ide – búcsúzott tőle, és válaszkövetséget küldött vele. Szangamaszvámin a választ vivő követtel visszaérkezett Kanakavarsa király udvarába, és jelentést tett urának küldetése sikeréről. Megállapították a szerencsét hozó időpontot. Kanakavarsa király megajándékozta a válaszkövetet, és újra meg újra meghallgatta tőle, mennyire szerelmes belé Madanaszundari

királylány. Lóra ült, és elindult az esküvőre Kundina városba, győzhetetlen erejének tudatában nyugodtan haladva át az útjába eső félelmes erdőségen, s az oroszlánokat és más vérszomjas ragadozókat úgy irtotta, mint az erdőlakó vademberek törzseit. Megérkezett Vidarbha földre, és bevonult Kundina városba Dévasakti király oldalán, aki elébe sietett a városból, hogy fogadja. Egyenesen a palotába tartott, ahol minden előkészület megtörtént az esküvőre, s így megrövidítette a városlakó polgárok asszonyait, megfosztva őket szemük ünnepétől. Kíséretével együtt egy napot pihenésre fordított, és élvezte a fényes fogadtatást, amelyben Dévasakti király részesítette őket. Másnap Dévasakti hozzáadta feleségül leányát, Madanaszundarit, s hozományul vele adta minden vagyonát, csupán királyságát tartotta meg.

Hét napig ott maradtak, azután Kanakavarsa király ifjú nejével együtt visszatért saját városába. A város ujjongva ünnepelte az érkezőt, akinek oldalán úgy tündökölt hitvese, mint a holdkorong mellett a világot üdítő holdsugarak. A király háremében sok asszony volt, de ő mindenekfölött Madanaszundarit szerette, életénél is kedvesebb kedvesét, mint Visnu az egyetlen Rukminit tízezer felesége közül. Szép szempillájú szemük pillantásai, amelyeket egymás arcára szegeztek, mintha a Szerelem nyílvesszői lettek volna, amelyek egymáshoz szegezték kettőjük szívét.

És egyszer jött a Tavasz-oroszlán, kinyílt virágkelyhek dús porzóinak sárga sörényét rázva, rátarti nők büszkeségelefántját talpa ütésével lesújtva. A virágoskertek zsongó méhrajok íjhúrjával ajzották fel a Virágnylás Isten virágfürtöktől terhes mangóvessző íját. Lágy maláji szellők fuvalma legyezte a ligetek fáit és a vándorútra kelt férfiak magános hitveseinek szívében lobogó sóvárgás tüzét. A kakukk szívzsongító-édes panaszdala búgta a szerelmeseknek: „Folyó árja, fák virága, hold fénye eltűnik és újra visszatér, de az ifjúság soha többé! Bhó, messze tűnjön büszkeség és civódás, élvezzétek a gyönyörűséget kedvesetek oldalán!”

Kanakavarsa király is tavaszi kertjébe vonult egész háremével, hogy ott mulatozzanak. Kíséretének vörös díszruhája az asóka-fák piros virágát, gyönyörű asszonyainak dala a gerlebúgást és méhzsongást szégyenítette meg. Bár minden hölgye jelen volt, a föld ura egyedül Madanaszundarival enyelgett, vele szedett virágot, és

vele szórakozott. Sokáig mulatoztak a kertben, majd a férfiak parancsolója a Gódávári folyóra ment fürödni, és a folyóban játékba kezdett a kíséretében levő asszonyokkal. A sok szép arc a lótoszkelyheket, a szemek a vízirózsákat, a keblek a vadkacsapárokot, a combok a homokzátonyokat múlták felül szépségükben, s mikor a folyó hullámfodor-szemöldökeinek ráncolásával mutatta sértődöttségét, vizét kacagva zavarták fel a nők. Vízi hancúrozás közben félrecsúszó köntösük alól elővillant idomaik szépsége, Kanakavarsa király szívének-szemének gyönyörűségére. Mikor az egyik királyné aranykorsó formájú kebléről lecsúszott a lepel, a király játékosan rálocscsantott egy marok vizet. Meglátta ám Madanaszundari, elfogta a féltékenység, megmérgeződött, indulatosan rászólt: „Meddig akarsz még fröcskölödni?” – azzal kiment a vízből, felöltözött, és dülva-fúlva távozott. Lakosztályába zárkózott, és elpanaszolta udvarhölgyeinek férje vétségét. Kanakavarsa király észrevette neje feldúlt lelkiállapotát, abbahagyta a vízi játékot, és felesége hálójába sietett. A kalitkában repkedő papagájok is mérges rikácsolással kergették, de ő belépett, és ott találta duzzogó hitvesét, amint arcának hervadó lótoszát bal kezébe támasztva ült, szeméből könnycseppek fehér gyöngyszemei patakozottak. Egy daltöredéket énekelt prákrit nyelven:

*Ha nem bírod ki a szakítást,
hagyj fel önként a nehezteléssel.
Ha szíved elbírja a szakítást,
fokozd haraggá neheztelésed.*

*Fogadd meg ezt a tanácsot,
és dönts az egyik mellett.
Ha két helyen veted meg lábadat,
kettő közé esel és elpusztulsz.*

Haragjában is oly bájos volt, amint zokogástól el-elcsukló hangon énekelt, kicsillanó fogai gyöngysora közül szűrve a szót, hogy a világ ura szurkolva és szégyenkezve somfordált elé. Megölelte elforduló kedvesét, és szerelmes-gyöngéd bocsánatkérő szavakkal igyekezett engesztelni a haragvót. Kísérete kétértelmű célzásokkal sejtette

sértődését, s ekkor a király a hölgy lábaihoz borult, és kárhoztatta magát vétkéért. Férjére hulló könnyeinek árával haragja is elfolyt a királynénak, nyakába borult kedvesének, és megbocsátott neki. A király boldogan töltötte a nap hátralevő részét megengesztelődött hitvese társaságában, a szerelmi gyönyörben kielégülve szenderült éjszaka álomra.

Miközben nyugodtan aludt, hirtelen azt álmodta, hogy egy torz női alak letépi nyakáról a gyöngysort s fejről a diadémot. Azután egy hulladémonnal álmodott, amelynek teste különböző állatok testrészeiből tevődött össze. Birokra kelt a démonnal és földhöz vágta. Hátára térdelt, ám ekkor a démon már madár volt, és felrepült a levegőbe; őt is vitte magával, és a magasból a tengerbe hajította. Valahogy kivergődött a partra, s ekkor újra nyakán látta a gyöngysort s fején a diadémot. Ennyi álom után felébredt, s reggel megkért egy buddhista szerzetest, aki udvarába vetődött, hogy fejtse meg álmát.

– Nem szabad kellemetlen dolgokat mondani – szolt a szerzetes –, de ha kérdeztél, felelnem kell. Álmodban elrabolták gyöngysorodat és diadémodat: ez azt jelenti, hogy meg kell válnod a királynétól és fiadtól. Amikor a tengerből kiúsztál a partra, visszakaptad a nyakláncot és a fejéket: ezek szerint a csapás véget fog érni, és újra találkozol feleségeddel és fiaddal.

– Hiszen még nincs is fiam – kiáltott fel a király az álomfejtés hallatára. – Legalább szülessék!

Ugyanezen a napon egy Rámájana-versmondó is udvarába érkezett, s éppen azt a történetet adta elő, hogy Dasaratha király mennyire törte magát fiú születéséért. A történet ismét eszébe juttatta Kanakavarsa királynak, hogy neki nincs fia, s a versmondó távozása után lehangoltan töltötte egész napját.

Éjszaka egyedül feküdt álmatlanul ágyában, s hirtelen, anélkül, hogy az ajtó kinyílt volna, egy női alak termett a szobában. Csodálkozva kelt fel, meghajolt a méltóságteljes megjelenésű, barátságos külsejű nő előtt, aki áldását adta rá, és így szolt a föld urához:

– Fiam, tudd meg, hogy Vászuki kígyókirály lánya vagyok, édesapád nénje; nevem Ratnaprabhá, azaz Gyöngyfény. Mindig közeledben tartózkodom láthatatlanul, hogy oltalmazod legyek. Ma

észrevettem, hogy gondok gyötörnek, ezért megjelentem neked. Nem bírom látni levertségedet; áruld el az okát!

– Szerencsés vagyok, anyám – válaszolta nagynénjének a király –, hogy ily kegyes oltalmazom vagy. Megmondom, mi okozza bánatomat: az, hogy nincs fiam. Ha még a régi királyi bölcsek, Dasaratha és a többiek is fiúra sóvárogtak, mert enélkül nem juthatnak a mennybe, magamfajta porszem hogy ne kívánná ugyanezt, anyám?

– Nos, fiam, akkor elmondom, hogyan érhetsz célt – felelte unokaöccsének, Kanakavarsa királynak a kígyótündér. – Tedd meg, amit mondok: keresd fel Kumára isten szentélyét, és vívd ki kegyes jóindulatát. Kumára isten elviselhetetlen záport fog fejedre zúdítani, hogy megzavarja áhítatodat, de én testedbe bújok, és segítségemmel ki fogod bírni a záport. Ha ezt az akadályt és még egy másikat legyőzői, teljesülni fog kívánságod.

E szavak után a kígyótündér eltűnt, a király pedig boldogan töltötte az éjszakát. Reggel minisztereire bízta az ország kormányzását, és Kumára lábaihoz zarándokolt, hogy fiat kérjen tőle. Kegyetlen vezekléssel gyötörte testét, hogy elnyerje az isten jóindulatát. A kígyótündér a király testébe bújt, és erőt adott a vezekléshez a föld urának. Kumára isten szörnyű záporral paskolta a király fejét, amely menny kőcsapásként zuhogott szakadatlanul, ám a férfiak őrizője elviselte a záport a testében rejtőzködő kígyótündér segedelmével. Ekkor Kumára megkérte az Akadályelhárító Ganésa istent, hogy támasszon nagyobb akadályt a király vezeklése elé. Ganésa óriási, iszonyú mérges kígyót teremtett, és a zápor közepette a királyra szabadította: ő azonban meg se rezzent. Ekkor az elefántfejű Ganésa saját maga rontott neki, és agyarával mellébe döfött; az istenek is nehezen viselnék el ezt az ütést! Kanakavarsa király kiállta, de látta, hogy nehéz lesz az istennek ellenállni, ezért inkább dicshimnuszokat zengett az isten magasztalására:

– Üdv neked, Akadályok Ura, lógó hasú, elefántfejű, akinek teste minden dolgok sikerének kincstartó edénye! Győzelem neked, elefántormányú, aki Brahmát is megremegteted, ha lótusztrónjának szárát ormányod játékos ütésével megrengeted. Istenek, démonok és nagy szentek sem érhetnek sikert ügyeikben, ha nem nyerik el

megelégedésedet, Siva kegyence! Hordóhasú, lapátfülű, koboldok vezére, vad elefánt, pányvavető Halál, égen járó Nap, Visnu, Siva, e nevekkel kezdődik bűnöket eltörlő hatvannyolc neved sora, amelyekkel az istenek magasztalnak. Aki megemlékezik rólad vagy dicséretedet zengi, magasztos úr, azt nem fenyegeti veszély csatában, királyok udvarában, kockajátékban, nem kell félnie rablóktól, tűztől, vadállatoktól.

Még hosszasan folytatta Ganésa magasztalását Kanakavarsa király, míg végül az isten így szólt:

– Elnyerted megelégedésemet, nem gördítek akadályt utadba; szülessék fiad!

E szavakkal eltűnt az Akadályok Ura a férfiak őrizőjének szeme elől. Kumára isten is így szólt a kegyetlen záport kiálló királyhoz:

– Vitéz, elégedett vagyok veled. Kérj tőlem egy kegyet!

– Kegyelmedből szülessék fiam, szentséges úr – kérlette az istent az örvendő király.

– Úgy legyen! Fiad fog születni, akiben egyik kísérőm fog testet ölteni. Földi létében Hiranjavarsa, azaz Aranyzapor lesz a neve.

Ezután legbelső szentélyébe hívta be az uralkodót a páván lovagoló istenség, hogy különös kegyben részesítse. Ekkor a testébe bújt kígyótündér láthatatlanul távozott belőle, mert Kumára szentélyébe nem léphetnek be nők, különben átok sújtja őket. Így Kanakavarsa pusztán emberi erejével lépett be az isten szentséges hajlékába. Az istenség észrevette, hogy a király elveszítette előző erejét, amelyet a testében rejtőzködő kígyótündértől nyert, és elgondolkozott, hogy mi történhetett. Szellemi erejével felismerte, hogy a király a kígyótündér titkos támogatásával állta ki a kemény próbát. Haragra gerjedt, s megátkozta a királyt.

– Mivel cselhez folyamodtál, mértéket nem ismerő halandó, születendő fiadtól és királynédtól el kell válnod!

A föld urát villámcsapásként érte a kemény átok. Azonban mikor magához tért kábulatából, dicshimnuszokat költött az isten magasztalására, mert jó költő volt. A hatarcú istenség meg volt elégedve a szép mondásokkal, s így szólt a királyhoz:

– Király, elégedett vagyok igéiddel; határt szabok az átoknak; egy évre fogod elveszíteni feleségedet és fiadat, s miután három nagy veszélyből szabadultál, újra találkozol velük.

A hatarcú isten elhallgatott; a király leborult előtte, s kegyének nektárjával jóllakva tért vissza városába. Idő múltán valóban fia született Madanaszundari királynétól, ahogy a halhatatlanság itala születik a Hold hús sugaraiból. A király és a királyné nem tudott betelni a boldogsággal, hogy fiuk arcában gyönyörködhetnek. A föld őrizője ünnepséget rendezett, és záporként osztogatta az ajándékokat, úgy, hogy méltónak bizonyult nevéhez, amelynek jelentése „Aranyeső”.

Öt éjszaka telt el. A gyermekágyas termék előtt állandó őrség állt. A hatodik éjszakán érthetetlen hirtelenséggel felhő jelent meg, gyorsan növekedett, és hamarosan az egész eget beborította, mint a váratlanul támadó ellenség hada az elővigyázatlan király birodalmát. Előtört a szél, mint megvadult elefánt, verítékcseppek helyett víz záporával, s ormány nélkül is fákat csavarva ki tövestül. Bár az ajtó be volt reteszelve, hirtelen felpattant, s egy rémítő külsejű nő lépett be a szülőszobába, kezében kivont karddal. Madanaszundari királyné éppen fiát szoptatta. A nő kitépte karjai közül a csecsemőt, és elfutott vele. A szolganépet megbénította a döbbenet. A királyné kétségbeesetten felsikoltott: „Jaj, jaj! Egy ráksaszi elrabolta a fiamat!” – és a nő után szaladt a sötétben. A nő egy tóhoz szaladt, és a gyermekkel együtt beleugrott. A királyné utánaugrott, mert nem hagyta gyermekét. Ebben a szempillantásban eloszlott a felhő, az éjszaka megvirradt, a szülőházban felhangzott a szolgák jajveszékelése. A király a jajgatás hallatára odasietett, s mikor a szülőszobában sem nejét, sem gyermekét nem találta, eszméletlenül roskadt a földre. Amikor magához tért, feleségét és gyermekét siratta: „Jaj, királyném! Jaj, kisfiam!” Eszébe jutott, hogy az átok egy esztendő múlva fog véget érni, és tovább zokogott: „Magasztos Kumára, nyomorult fejemet átokkal elegyes áldásban részesítetted, mérget kevertél az élet vizébe! Ezer világkornál hosszabb ez az esztendő, hogyan bírom ki életemnél kedvesebb királyném nélkül?” Miniszterei ismerték az előzményeket, és igyekeztek lelket verni a királyba, de sikertelenül: nyugalma Madanaszundari királynéval együtt távozott és nem tért vissza hozzá.

Egy idő múlva, amikor már nem bírta elviselni szerelmes vágyakozása terhét, elhagyta városát, és a Vindhja-hegység

őserdejében bolyongott magánkívüli állapotban. A fiatal nősténygazellák szeme hitvese szelíd pillantásait juttatta eszébe, a jak busa farka leomló hajfürtjeinek bujaságára emlékeztette, a nőstényelefántok himbálózó járásáról kedvese ringatózó lépéseire gondolt, s lelkében új lángra lobbant a szerelem tüze. Hőségtől és szomjúságtól szenvedve kószált a Vindhja-hegység lejtőin, s mikor egy hegyipatak vizével sikerült eloltani szomját, leült pihenni egy fa tövébe. Ekkor a Vindhja-hegység egyik sziklabarlangjából hosszú sörényű oroszlán bújt elő, s gúnykacajként harsogó üvöltéssel a királyra vetette magát. Abban a szempillantásban alásuhant az égből egy vidjádharma-szellem, és gyors kardcsapással kettészelte az oroszlánt. A légi utas közelebb lépett a királyhoz, és megkérdezte:

– Kanakavarsa király, hogyan kerültél erre a földre?

– Honnan ismered elválás tűzében perzselődő fejemet? – adta vissza a kérdést a király, aki valamennyire összeszedte gondolatait.

– Ember koromban kolduló szerzetes voltam – szólt a vidjádharma –, és a te városodban laktam. Bandhumitra néven ismertek az emberek. Egy alkalommal segítségedet kértem egy varázslat végrehajtásához, és segítségeddel megnyertem ügyemnek egy hulladémost, aki a vidjádharma-szellemek közé juttatott. Most láttam, hogy az oroszlán fel akar falni; rád ismertem, s hogy jótéteményedet viszonzozzam, megöltem az oroszlánt. Jelenlegi létformámban Bandhuprabha névre hallgatok.

– Valóban – kiáltott fel örvendezve Kanakavarsa király –, én is emlékszem rád! Barátságodnak nemes lelkű tanújelét adtad! Mondd meg, mikor fogok ismét találkozni nejemmel és fiammal?

Bandhuprabha, a vidjádharma-szellem, varázstudásának erejével jövőbe látott, és így válaszolt a föld támaszának:

– Indulj a Vindhja-hegységben lakozó Káli istennő látására, és szentélye közelében visszanyered elvesztett hitvesedet és gyermekedet. Járj sikerrel! Én is távozom, visszatérek égi honomba.

E szavak után a szellem eltűnt a levegőben, Kanakavarsa király pedig új erőt merített, és elzarándokolt a Vindhja-hegységben lakozó Káli istennő templomához. Útközben egy hatalmas megvadult elefánt támadt a férfiak urára, fejét mérgesen himbálva, ormányát magasra emelve. A király futásnak eredt egy erdei csapáson, amelyen vadállatok elfogására ásott vermek voltak. Az elefánt

utánarohant, beleesett egy verembe és ottpusztult. A király a megerőltetéstől kimerülten bandukolt tovább, s egy nagy tóra bukkant, amelynek tükrét nyíló lótoszvirágok szőnyege borította. Megfürdött a tóban, ivott vizéből, és evett a lótoszszárakból, majd kissé felüdülve, leheveredett pihenni egy fa tövében, és hamarosan álomba merült. Időközben arra vetődött az erdőlakó vad savara törzsből néhány vadász, vadászatról visszatérően. Észrevették a daliás külsejű alvó királyt, megkötözték, és királyuk elé hurcolták, hogy feláldozzák Káli istennőnek. A savara király tetszéssel szemlélte a pompás áldozatot, és Káli templomába vitette, hogy levágja az istennő tiszteletére. Amint a népek ura megpillantotta az istennőt, hódolattal borult le előtte, s ekkor az istennő kegyelméből és Kumára isten jóvoltából lehullottak kötelékei. A csoda a savara törzsfőnököt is meggyőzte arról, hogy az istennő különös kegyeltjével áll szemben, és eltekintett a király feláldozásától. Így Kanakavarsa király harmadízben is megmenekült a halálos veszedelemből, s ezzel az átok esztendeje is letelt. Ekkor megjelent atyjának nővére, a kígyótündér, magával hozva Madanaszundari királynét és a gyermekeket.

– Tudd meg, király – szólította meg unokaöccsét –, én vittem magammal hajlékomba cselfogással feleségedet és fiadat, hogy megvédjem őket, mert tudtam Kumára isten átkáról. Vedd vissza kedvesedet és fiadat, Kanakavarsa, és élvezd zavartalan boldogságban a föld uralmát, mert átkod immár lejárt!

E beszéd után a kígyótündér eltűnt a meghajolva álló király szeme előtt, aki úgy érezte, mintha álom volna, hogy feleségével és fiával találkozik. Hosszú öleléssel karolta át egymást a királyi pár, s hulló örömkönnyeikkel együtt elválásuk fájdalma is lepergett rólok. Ekkor a savara törzsfőnök is ráismert urára, az egész földnek parancsoló Kanakavarsa királyra, lábai elé borult, és bocsánatért esdekelt. Falvába kalauzolta, és tehetségéhez képest megvendégelte mindhármójukat. Innen a király követeket menesztett apósához, Dévasakti királyhoz, és odahívatta, elhívatta saját hadseregét is városából. Ezután elefánt hátára ültette szeretett nejét, Madanaszundarit, valamint fiát, akit Kumára isten utasítása szerint Miranjavarsának nevezett el, és apósa társaságában útra kelt. Néhány nap alatt megérkezett Vidarbha országba, Vidarbha

országban Kundina dús városába, a városban apósa házába. Egy-két napig ott maradt fiával, feleségével és egész hadseregével, és apósa fényes vendéglátását élvezte. Azután kényelmesen hazavonult saját városába, Kanakapurába, ahol alattvalóinak asszonyai szomjas szemekkel itták magukba sóvárogva várt uruk arcvonásait. Mint a testet öltött örömnep lépett be a király a palotába Madanaszundari oldalán, karjában fiával, s boldogság és dicsőség követte nyomon. Madanaszundari fejét díszbárányal övezte, és fő feleségévé kente fel egész háreme valamennyi asszonya közül. Szerencséje örömeire bőkezű ajándékokkal örvendeztette meg alattvalóit. Ettől fogva örökös örömnepként telt élete a királyné és fia társaságában, és soha többé nem kellett megízlelnie az elválás keserűségét. Háborítatlan nyugalomban uralkodott egész földkerekségre kiterjedő birodalmán, amelynek határai a négy óceánig nyúltak.

BOLOND-TÖRTÉNETEK

1

Élt egyszer egy tompa elméjű férfi. Egyik reggel áldozatot akart bemutatni, s a megelőző éjszakán így gondolkodott:

– Elő van készítve a víz meg a tűz a fürdéshez és füstöléshez. Egy helyre teszem a kettőt, hogy könnyen megtaláljam.

Fogta a parazsat, belerakta a vizeskorsóba, azután lefeküdt aludni. Reggel nézi: a tűz kialudt, a víz pocsékba ment. Addig nézte-nézegette az üszőktől kormos vizet, amíg a képe is átvette a mocskos víz színét. Az emberek jót mulattak rajta.

2

Élt egyszer valahol egy gügye férfi. Egyszer felfigyelt arra, hogy a felesége pisze, a tanítójának meg hosszú orra van. Miközben a mester aludt, levágta az orrát, azután a feleségéhez vitte, az asszony orrát is levágta, és helyébe nyomta az arcára a mester orrát. De bizony az orr csak nem akart odanőni! Annyit ért el, hogy felesége is, tanítója is orr nélkül maradt.

3

Élt az erdőben egy nagy vagyonú és nagy ostobaságú pásztor. Egy tolvajbanda felkereste, és barátságába férközött. Lelkére beszéltek:

– Megkértük számodra a városban egy gazdag ember lányát; az apa odaígérte.

Megörült a buta, sok pénzt adott át jegyajándékul. Néhány nap múlva a tolvajok jelentették:

– Megtörtént az esküvőd.

Most már végképpen boldog volt a pásztor, és még több pénzt adott a tolvajoknak. Megint eltelt néhány nap, és közölték vele:

– Fiad született!

Örömeiben egész vagyonát rájuk bízta az ostoba. Másnap feljajdult:

– Látni akarom drága magzatomat!

Jajgatásával odacsalta az embereket, és kinevették a csalók áldozatául esett barompásztort, aki barmaitól kölcsönözte az eszét.

4

Egy együgyű mérlegkészítő elvitte eladni az áruját a bazárba. Valamelyik vevő nem akarta megvenni, mondván, hogy hamis. Hallja közben a mérlegkészítő, hogy hamisítatlan, tűzben tisztított aranyat árul az aranyműves, meg is veszik tőle. No, a mérlegkészítő is meg akarja tisztítani a hamisnak mondott mérleget, bedobja a tűzbe. Elég a mérleg, nevet a piaci nép.

5

Összetereltek a felügyelők egy sereg ostoba parasztot, hogy szedjenek datolyát a királyi udvar számára. Meglátta egy leesett datolyaszemet a földön, könnyű volt felszedni; erre kivágták a faluban az összes datolyapálmát. A kivágott fákról leszedték a termést, azután felállogatták a törzseket, hogy újra elültetik, de nem sikerült. A gyümölcsöt elvitték, és jelentették, hogy igyekeznek elültetni a törzseket. Ebből a király rájött, hogy kivágták a datolyafákat, és ráadásul megbüntette őket.

6

Egy király fogságba ejtett egy kincslátót. Minisztere tanácsára kiszúratta a szemét, hogy ne tudjon elmenekülni. A vak nem látta az utat, de nem látta a föld alatti kincsek rejtett jeleit sem. A buta miniszter közneveltség tárgya lett,

7

Volt egy sárgarézedény-fejű kopasz. Ült egy fa tövében. Arra ment egy fiú, éhesen, egy kosár majomkenyérfa-gyümölccsel. Tréfából a kopasz fejéhez vágott egy gyümölcsöt. A kopasz hallgatott, túrte szóltanul. Erre a fiú sorra valamennyi gyümölcsöt a fejéhez vagdosta, az meg csak hallgatott, bár a vére csörgött. A buta fiú addig szórakozott, amíg minden gyümölcsöt összetört, és korgó gyomorral ment tovább.

– A majomkenyérfa gyümölcse jóízű, akkor az ütése is jó – gondolkozott a kopasz, és vérző fejjel állított be házába. Senki sem állta meg nevetés nélkül, mikor vérrel koszorúzott koponyáját látták, mintha a butaság királyává koronázó turbánt kötöttek volna a fejére.

8

Volt egy tudósnek egy bolond szolgája. Egyszer elküldte a kereskedőhöz olajért. A kereskedő edénybe öntötte az olajat, a szolga fogta és hazaindult vele. Útközben egyik barátja rászólt:

– Vigyázz az olajra! Folyik az edény alja!

Erre a buta szolga megfordította az edényt, hogy megnézze a fenekét. Az egész olaj egyszerre kiömlött a földre. Az emberek nevettek, gazdája elkergette.

9

Fiúk vetélkedtek, hogy melyiküknek az apja kiválóbb. Egyik buta fiú így érvelt apja nagysága mellett:

– Apám gyermekkorától fogva szent szüzességben él. Nincs még egy ilyen kiváló bráhma!

– Akkor te hogyan születted? – kérdezték barátai.

– Bölcs gondolataiból – válaszolta, mire a legnagyobb nevetés valóban őt jutalmazta, mint a butaság diadémjának gyöngyszemét.

10

Ismerős társaságban valakit dicsértek, miközben az illető véletlenül kint állt a ház mellett, és mindent hallott. Többek között valaki megjegyezte:

– Igazatok van barátaim, valóban derék ember; csak két hibája van: lobbanékony és haragos természetű.

A kint álldogáló, akiről szó volt, ezt is meghallotta. Hirtelen benyitott, a beszélő torkának ugrott, és fojtogatni kezdte:

– Hé, te gyalázatos! Hát mikor haragudtam rád? Hát lobbanékony természetű vagyok? – üvöltötte őrijöngve.

A többiek hahotázva állták körül:

– Nem is kell, hogy ő mondja; szemünk láttára bizonyítottad be haragos természetedet és lobbanékonyaságodat.

11

Egy városi ember nagyon büszke volt az eszére. Egyszer faluról felfogadott egy szolgát. A szolga nem volt megelégedve a koszttal; esztendő leteltével felmondott és hazament. Távozása után az ember megkérdezte a feleségétől:

– Asszony, remélem, nem adtál neki semmit?

– Egy fél füzér kagylópénzt – válaszolta.

Erre az ember tíz füzér kagylópénzt útiköltségre költve utánament, és visszakövetelte a szolgától a fél füzér pénzt. Fűnek-fának eldicsekedett okosságával, ki is nevette mindenki.

12

Egy asszonynak egyetlen fia volt, és szeretett volna még egyet. Egy gonosz szektás apácától ezt a tanácsot kapta:

– Öld meg ezt a fiadat, mutasd be áldozatul az istenségnek, akkor egészen bizonyosan születik másik fiad.

Készült megtenni, amit az apáca tanácsolt, de egy másik jólelkű idős asszony tudomást szerzett az ügyről és visszatartotta:

– Szívtelen anya, elpusztítanád a meglevő fiadat a meg nem született kedvéért! És ha mégsem születik, akkor mit csinálsz?

Így akadályozta meg a bűnt a jóindulatú öregasszony.

13

Élt Málava országban két testvér; bráhmanok voltak. Atyjuk osztatlanul hagyta rájuk az örökséget. Osztzkodáskor összevesztek, hogy kinek jut több, kinek kevesebb. Megállítottak egy arra menő Veda-tanítót. A tanító ezt tanácsolta:

– Felezzetek meg minden darabot, osszátok el két egyforma részre, hogy ne legyen veszekedés, kinek jutott több, kinek jutott kevesebb.

Erre ruhát, ágyat, edényt és jószágot egyenként elővettek és darabonként kettévágtak, úgy osztottak meg rajta. Volt egy szolgálójuk, azt is kettévágták. A király megtudta, büntetésül mindkettőjüktől elkobzott mindent.

14

Egy paraszt bivalyát ellopta néhány falubelije. Kivitték a faluból, egy vadfügefa alatt leölték, feldarabolták és megették. A bivaly gazdája panaszra ment a királyhoz. A király maga elé rendelte a bivalytolvaj falusiakat. Szembesítette a feleket, és a gazda előadta:

– Felség, a tó partján, egy vadfügefa alatt ölték le és szemem láttára falták fel a bivalyomat ezek a féleszűek.

Erre az egyik fő bolond kijelentette:

– Nincs is a falunkban tó, vadfügefa sincs: ez az ember hazudik. Hol tudtuk volna megölni és megenni?

A bivaly gazdája megismételte:

– Hát nincs-e a falutól keletre egy tó és mellette fügefa? A hónap nyolcadikén ott ettétek meg a bivalyomat.

A fő bolond tovább tagadta:

– Nincs is a falunkban kelet és nyolcadika sincs.

A király nevetett, és biztatta a bolondot:

– Látom, igazmondó vagy, sohasem hazudsz. Mondd meg az igazat: ti ettétek meg a bivalyt vagy nem?

– Három évvel apám halála után születtem, apám igazmondásra szoktatott, nem is hazudok soha, mahárádza. Igenis mi ettük meg a bivalyt, ez az ember hazudik, ha mást állít.

A király és kísérete nem bírta tovább visszafojtott nevetését. Megtérítette a bivaly árát, és megbírságolta a parasztokat.

15

A szegény és féleszű paraszthoz így szólt pergő nyelvű felesége:

– Holnap apámhoz megyek, meghívtak ünnepségre. Akárhonnan is, keríts egy lótuszkoszorút, mert ha nem, akkor nem vagy férjem, és nem vagyok feleséged.

A paraszt éjszaka belopózkodott a király kertjébe lótuszért. Az őrök észrevették, rákiáltottak:

– Ki vagy?

– Vadkacsa vagyok – felelte.

Az őrök megkötözték. A király előtt megint vallatóra fogták, mire ő vadkacsahangon hápogni kezdett. Végül a király vette át a faggatást, s addig noszogatta, amíg a féleszű elmondta az előzményeket. A király megszánta és elengedte.

16

Egy tanítónak volt két tanítványa, akik állandóan irigykedtek egymásra. Egyikük a mester jobb lábát mosta és kente meg mindennap, a másik a bal lábát. Egyszer a jobblábás tanítványt falura küldte a mester, és amikor a másik tanítvány elkészült a bal lábával, felszólította:

– Ma te mosd meg és kend meg a jobb lábamat is!

A buta tanítvány duzzogva válaszolt a mesternek:

– Ez a láb vetélytársam hatáskörébe tartozik, én ugyan nem nyúlok hozzá!

A mester megmakacsolta magát. Addig-addig, hogy a társával viszályban levő tanítvány fogta a mester jobb lábát és mérgében eltörte. A mester jajgatására becsődült a többi tanítvány, elpáholták a haszontalan legényt, a keservesen szenvedő mester pedig elkergette.

Másnap visszatért faluról a másik tanítvány. Látta a mester sérült lábát, megkérdezte, mi történt, és haragra gerjedt:

– Én meg akkor eltöröm az ellenfelemet illető lábát!

Megragadta a mester másik lábát és eltörte. A többi tanítvány őt is elverte, a mester kidobta. Az egész ország nevetett a két tanítványon, akik el is bujdosak. A mestert köztisztelet övezte tűréséért, s lassanként, meggyógyult.

A KIRÁLYLÁNY ÉS A KÉT TOLVAJ

Élt egyszer egy városban két tolvaj. Ghata és Karpara, azaz Korsó és Fazék. Egyik éjszaka megásták a királyi palota falát; Ghata kívül maradt őrködni, Karpara bemászott a királynő hálószobájába. A királynő azonban éppen ébren volt, s amikor meglátta az egyik sarokban meghúzódó férfit, egyszeriben beleszeretett, és ő maga hívta közelebb. Jót szeretkezett a tolvajjal, aztán pénzt adott neki és hozzáfűzte:

– Ha holnap is eljössz, még többet kapsz.

A tolvaj kiment, a királynőtől kapott pénzt átadta társának és hazaküldte vele, ő pedig még egyszer visszalopakodott a királynő szobájába; akit szerelem vagy kapzsiság fűt, nem gondol a következményekkel. Az ölekezésben kifáradva, az italtól lerészegedve a tolvaj is, a királynő is elaludt, és nem vették észre, hogy közben megvirradt. Reggel a belépő háremőrök ott találták a tolvajt. Megkötözték, és jelentést tettek a királynak. A király haragra gerjedt, és megparancsolta, hogy végezzék ki. Miközben a vesztőhelyre vezették, találkozott barátjával, Ghatával, akinek rossz sejtelmek támadtak, mikor társa egész éjszaka nem tért vissza, és nyomozására indult. Karpara titkos jelekkel utasította:

– Rabold el a királynőt és vigyázz rá!

Ghata ugyanolyan jeladással megígérte, hogy teljesíti utolsó kívánságát. Ezután a hóhérok a vesztőhelyen felakasztották Karparát egy fára, és könnyörtelenül kivégezték.

Ghata szomorúan tért haza. Mihelyt besötétedett, alagutat ásott a királynő szobájába. Egyedül találta, meg volt kötözve. Odalépett mellé, és megszólította:

– Ghata a nevem, annak a Karparának a barátja vagyok, akit ma miattad kivégeztek. Baráti szeretet hozott ide, hogy megszabadítsalak. Jöjj, menjünk, mert nem tudhatod, mi vár rád atyádtól!

A királynő örömmel egyezett bele a javaslatba. Ghata elvágta kötelékeit, az alagúton át megszöktette, és a saját házába vitte a királynőt, aki teljesen az ő gondjaira bízta magát.

Reggel a király észrevette a rejtett alagutat, amelyen keresztül valaki megszöktette leányát. Gondolkozóba esett: „Biztosan van valami vakmerő hozzátartozója ennek a kivégzett gonosztevőnek, az

rabolhatta el a lányomat.” örökét állított Karpara holttestének őrzésére, és szigorúan lelkükre kötötte:

– Ha valaki idejön, hogy elsirassa a halottat, máglyára helyezze a tetemet és halotti áldozatot mutasson be, tartóztassátok le; ilyen módon elvetemült lányomnak is nyomára jutok, aki szégyent hozott családukra.

Az örök tudomásul vették a király parancsát, és éber figyelemmel őrködtek Karpara holtteste mellett.

Ghata megszimatotha a helyzetet, és így szólt a királylányhoz:

– Kedvesem, Karpara volt az egyetlen igazi jó barátom és hűséges társam. Az ő jóvoltából nyertelek el téged is, minden kincseddal, ékszereddal. Nem tudok nyugodni, amíg le nem róttam szeretetem tartozását a halott iránt. Megyek, és csellel elsiratom az örök szeme láttára; később majd máglyára helyezem, és csontjait szent fürdőhelyen a folyóba dobom. Ne félts, én nem vagyok olyan meggondolatlan, mint szerencsétlen Karpara volt.

Vezeklő zarándoknak öltözött, egy fazékba főtt rizst és aludtjejet rakott, s mintha csak véletlenül haladna arra az úton, Karpara holtteste mellett ment el. Hirtelen szándékosan megbotlott, elejtette a tálat, amely összetört, és a tejes rizs földre ömlött belőle.

– Ó, jaj Fazék („Karpara”)! Úgy szerettelek, mint az életemet! – gyászolta meg siránkozva a Fazekat. Az örök azt hitték, hogy egyetlen alamizsnagyűjtő szilkéjének összetörtét siratja. A tolvaj hazament, és beszámolt a királylánynak.

Másnap egyik szolgáját női ruhába öltöztette, másik szolgájának egy tál beléndekkel mérgezett süteményt nyomott a markába, s az elsőt maga előtt küldve, a másikat maga mögé rendelve, faluról jött részeg parasztnak tettette magát, úgy indult útnak alkonytájban. Eltántorgott a Karpara holttestére vigyázó örök előtt.

– Ki vagy, testvér? Ki ez a nő, akit viszel? Hová mégy? – kérdezték az örök, mire ő így felelt, s közben jó nagyokat csuklott.

– Faluról jöttem, ez az asszony a feleségem. Apósom házába megyek vele. Azért hoztam magammal, mert remekül ért a sütéshez-főzéshez. Ti most szóba álltatok velem, tehát barátok lettünk; ezért nektek adom a sütemény felét, apósoméknak elég lesz a másik fele.

Ezzel mindegyik őrnek átnyújtott egy-egy süteményt. Az örök nevetve elfogadták, és lelkesen behabzsolták. A beléndektől eszméletüket veszítették. Ezalatt Ghata fát hozott, és az éj leple alatt máglyán elhamvasztotta Karpara testét. Utána kereket oldott.

Reggel a király értesült a történekről. Leváltotta a még mindig eszméletlen állapotban heverő öröket, újakat állított, és meghagyta nekik:

– Most legalább a csontokat őrizzétek meg. Ha valaki el akarja vinni, fogjátok el. Semmiféle ételt se fogadjatok el idegentől!

A király parancsára az új örök éjjel-nappal éber figyelemmel őrködtek. Ghata értesült az újabb fordulatról. Tudott egy varázsigét – Káli istennőtől kapta –, amellyel bárkit kábulatba lehetett ejteni. Bizalomkeltés kedvéért maga mellé vette egyik barátját, egy kolduló szerzetest, vele ment a tetthelyre. Miközben a szerzetes imáit mormolta, ő elkábította az öröket, és ellopta Karpara csontjait. A csontokat a Gangéba dobta, azután hazament, elmondta a királylánynak, hogy mit végzett, s ezután háborítatlanul éltek hármasan a szerzetessel.

Amikor a király megtudta, hogy az öröket elkábították és a csontokat ellopták, arra a meggyőződésre jutott, hogy leánya elrablásától kezdve mindvégig valamely varázsló művével állt szemben. Kihirdette a városban: „Ha jelentkezik az a varázsló, aki leányomat elrabolta és utána a többi tettet végrehajtotta, neki adom királyságom felét.” A hirdetés hallatára Ghata jelentkezni akart, de a királylány lebeszélte: „Ne tedd; nem ajánlatos megbízni ebben az orgyilkosokkal dolgoztató királyban.” Ezek után Ghata, a királylány és a szerzetes idegen országba menekült, mert féltek, hogy máskülönben előbb-utóbb felfedezik őket.

AZ ÜGYES HAMISJÁTÉKOS

Élt városunkban egy szenvedélyes kockajátékos, név szerint Dáginéja, azaz Boszorkányos. Hamisjátékosok minden vagyonát elnyerték, sőt többet veszített, mint amennyije volt, és nem tudott fizetni. Ekkor a játékházban levők könyörtelenül kivonszolták a házból, és egy kiszáradt kútba dobták, attól tartva, hogy ha életben marad, bosszút áll rajtuk.

Dáginéja a mély kút fenekén, amelybe dobták, két óriási férfit pillantott meg. Megrémült, de amazok barátságosan szólították meg az újonnan esetet:

– Ki vagy? Hogyan zuhantál ebbe a kútba? Beszélj!

A játékos felbátorodott, és elmondta, mi történt vele, majd ő is megkérdezte:

– Mondjátok, ti kik vagytok, és hogy kerültetek ide?

A kút két régebbi lakója elmesélte:

– Nyájas idegen, mi ennek a városnak a hullaégető helyén laktunk, bráhman-ráksaszák vagyunk. Egyszer belebújtunk egy-egy lányba a városban; egyik a főminiszternek, másik a leggazdagabb kereskedőnek a lánya volt. Nem akadt a földön olyan szelleműző, aki bármilyen erős varázsigével meg tudta volna szabadítani tőlünk a két megszállott lányt. Azonban Vikramáditja király is tudomást szerzett az esetről, és mivel kedvelte a két lány atyját, felkereste a lányokat. Ahogy megláttuk a királyt, kibújtunk a lányokból, és menekülni akartunk, de nem bírtunk mozdulni. Úgy láttuk, hogy a király hatalmának tüzeitől az egész környék lángban áll. A király felismert, és erejével megbénított. Halálfélelmünk láttán megszánta nyomorunkat, és így rendelkezett:

– Gonoszok, lakjatok egy évig egy ókútban. Ha onnan kiszabadultok, többé el ne merjetez követni hasonló gaztettet, mert ha igen, végzek veletek!

Ebbe a kiszáradt kútba parancsolt minket a páratlan erényű király, irgalomból megkímélte életünket. Nyolc nap múlva jár le kútbeli száműzetésünk esztendeje, akkor kiszabadulunk innét. Ha hajlandó vagy ezalatt ételt hordani nekünk, akkor most felhajítunk a kútból, barátunk. Ám ha megszeged ígéretedet és nem hozol ennünk, miután a kútból kijutottál, akkor biztos lehetsz benne, hogy szabadulásunk után felfalunk.

A játékos belement az egyezségbe, és megígérte, hogy eleget tesz a két ráksasza kérésének. Erre kihajították a kútból. Amikor kint volt a kútból, nem tudta, hogyan tegyen eleget ígéretének. Éjszaka elment a halotthamvasztó helyre emberhúst árulni. Miközben kiabált: „Emberhús eladó, vegyenek!”, találkozott egy hulladémonnal.

– Megveszem; mit kérsz érte? – szólt a démon.

– Add kölcsön alakodat és erődöt – felelte a játékos.

– Mihez kezdesz vele, vitéz? – kérdezte a démon, mire a férfi elmesélte, mi történt vele, majd hozzátette:

– A te alakodban és erőddel elhurcolom rosszakaróimat, akik a játékházban elbántak velem, és a ráksaszáknak adom eledelül.

A játékos elszántsága megtetszett a hulladémonnak. Hétnapi időre átengedte neki alakját és erejét. Ennek segítségével a játékos sorra elhurcolta ellenségeit, és a kútba dobta a két ráksasza táplálékául. Így ment ez hét napig, de a hetedikén a hulladémon visszavette alakját és erejét. A játékos aggódva kérdezte:

– Ma telik le a ráksaszák nyolcadik napja, és nem adtam enniük. Hamarosan kiszabadulnak, és engem fognak felfalni. Most mitévő legyek? Adj tanácsot, ha már összebarátkoztunk!

A kérdés hízelgett a démonnak, és így szólt:

– Nos, eddig a ráksaszákkal etetted meg a játékosokat, most majd én eszem meg kedvedért a ráksaszákat. Vezess el hozzájuk, barátom!

A játékos igent mondott, és tüstént elvezette a hulladémont a kúthoz. A démon gyanútlanul a kút fölé hajolt és lenézett. Ekkor a játékos nyakon ragadta, és letaszította a kútba. A ráksaszák azt hitték, hogy megint ennivaló érkezett, és megragadták a lezuhant démont. Bírókra kelt velük, de egyik fél sem tudta legyőzni a másikat. Végül abbahagyták a tusakodást, és a ráksaszák megkérdezték:

– Ki vagy?

A hulladémon elbeszélte, mennyire megjárta a játékosal, összebarátkozott a ráksaszákkal, akik együttérzőleg szóltak:

– Lám, veled is, velünk is, játékos társaival is alaposan elbánt ez a lelketlen hamisjátékos. Nem érdemes játékosokban bízni. Sem barátság, sem szánalom, sem jótétemény nem hat lelkükre: egyetlen gondjuk a csalás tudománya. Velük született tulajdonságuk

a meggondolatlanság és könyörtelenség. Ezzel kapcsolatban hallgasd meg Thinthákarála történetét.

Kockajáték az istenekkel

Ugyanitt, Uddzsajini városában, élt egykor egy Thinthákarála, azaz Játékházak Réme nevű kockajátékos. Méltó volt nevéhez. Mikor már mindenét elveszítette, nyertes játszótársai naponta száz csigapénzt fizettek neki. Ezen a pénzen búzalisztet vett a piacon, este egy kölcsönként cseréptálban vízzel cipókat gyúrt belőle, elvitte a halottégető helyre, és valamelyik hullahamvasztó máglyán megsütötte, az Enyészet Istenének, Sivának templomában a templomi mécses olajával megszírozta és megette. Ezután a templom kertjében feküdt le aludni a földre, karját használva párnának.

Egyik éjszaka szemtanúja volt, hogy a Siva-templomban álló Anyák, szellemek és démonok szobrai varázsigék erejétől rángatóznak, ötlete támadt:

– Miért ne próbáljak szerencsét velük? Ha sikerül, jó; ha nem sikerül, akkor sem veszítek vele semmit.

Ezzel játékra hívta az istenszobrokat:

– Jöjjetek, veletek akarok játszani! Én adom a bankot, és én dobok. A vesztes azonnal fizet.

A szobrok hallgattak. Erre Thinthákarála néhány csigapénzt betett letétnek és dobott. Tudniillik általánosan elfogadott játékszabály, hogy aki nem mond ellent a felhívásnak, az belement a játékba. Thinthákarála sok aranyat nyert, és felszólította az isteneket:

– Fizessétek ki a nyereményt, ahogy megállapodtunk!

Többször megismételte a felszólítást, de az istenszobrok nem feleltek. Megmérgeződött és megfenyegette őket:

– Ha nem szóltok, úgy bánok el veletek, ahogy a vesztes játékoskal szokás, ha kővé merevedve hallgat tartozása megfizetése helyett: kezeteket-lábatokat lefűrészelem halál fogsoránál hegyesebb élű fűrészszel. Nem leszek tekintettel semmire!

Elszaladt fűrészért, és nekirontott a szobroknak. Ekkor az istenek kifizették a nyereményösszeget. Másnap eljátszotta a pénzt, és éjszaka újabb aranyat csikart ki játékkal az Anyák szobraiktól. Ezt

a műveletet naponként megismételte. Ekkor Káli a következő tanácsot adta a kétségbeesett Anyáknak:

– Aki a játékfelhívásra ezt válaszolja: „Kiszállok a játékból”, az nem kényszeríthető játékra. Ez a szabály, Anya-istennők. Ha megint játékra szólít fel, feleljétek neki ezt, és utasítsátok vissza.

Az istenek megszívlelték Káli tanácsát Amikor legközelebbi éjszaka megint megjelent a játékos és kockázásra szólította fel őket, az istenszobrok kórusban kiáltották: „Kiszállunk a játékból!”

Thinthákarála, aki így kicsöppent a játéklehetőségből, most magát az istenségek legfőbb urát, a nagy Sivát hívta fel játékra. Sivának sem volt csöpp kedve sem lehetőséget nyújtani a hamisjátékosnak a kierőszakolt játékra, inkább ő is kijelentette: „Kiszállok a játékból!” Az efféle elvetemült, mindenre elszánt gazemberektől még az istenek is félnek, mert tehetetlenek velük szemben. Így Thinthákarála hoppon maradt ravaszul kieszt kockajátékötletével. Lelke megkeseredett, és ilyen gondolatokat forgatott szívében:

– Ahó! Az istenek is kitanulták a játékszabályokat, és túljártak az eszemen. Nincs más hátra, mint magához az istenek urához, Sivához menekülnöm segedelemért!

Így határozott elméjében, és Siva szobrának lábait ölelve, dicsérő szavakkal magasztalta a Pusztulás örök urát:

– Meghajlok előtted, aki meztelen testtel, térdedre hajtott arccal ülsz, midőn hitvesed játékban elnyeri tőled a homlokodat díszítő félholdat, hátságodat és elefántbőr kötényedet. A többi isten a kérőnek rögtön bőkezűen teljesíti óhaját, s éppen te, aki önzést nem ismersz, és hajcsimbókon, hamun, koponyafüzéren kívül más nem díszíti testedet, éppen te vagy olyan fukar a magamfajta nyomorulttal szemben, hogy el akarsz ütni egy kis nyereségtől? Bizonyos, hogy a kívánságokat teljesítő Csodafa is csak a gazdagok reményeit valósítja meg, ha még te is, aki az egész világ fenntartója vagy, engem kiejtettél kezeidből, Lét Ura! Hitvány szenvedély rabságában szenvedő, szerencsétlen szívem szánalmadat esdi; bocsásd meg vétkemet, Magasztos! Három szemed tekintsen le három átkozott kockámra! Testem hamuban fetreng, ahogy a te testedet is hamu fedi. Csészém emberkoponya, mint neked! Könyörülj rajtam! Ha veletek, istenekkel kockáztam, hogyan

állhatnék le immár halandó játékosokkal? Emelj ki nyomorúságomból!

Még hosszasan magasztalta a Félelmes Istent, aki elégedetten hallgatta az imát, és testi alakban megjelenve, így szólította meg a játékost:

– Elnyerted megelégedésemet, Thinthákarála; ne csüggedj! Maradj itt mellettem, örömben és gyönyörűségben fogsz élni.

Az isten parancsára a játékos ottmaradt, és Siva kegyelméből az élvezek teljében édelgett.

Egyik éjszaka Siva észrevette, hogy tündérlányok szálltak alá az égből, hogy a szentélye melletti tóban megfürödjének. Az isten megparancsolta a játékosnak:

– Amikor valamennyi tündér bent lesz a vízben, a medence partjára rakott ruháikat kapd fel gyorsan és hozd ide. Mindaddig ne add vissza ruhájukat, amíg hozzád nem adják feleségül Kalávati tündérlányt.

Thinthákarála szót fogadott a Nagy Istennek. Odasietett, és ellopta a fürdőző égi szépek ruháját. A tündérek sikoltoztak: „Add vissza ruhánkat, add vissza! Nem öltözhünk levegőbe!” Ő azonban Siva segedelmének tudatában kijelentette: „Ha hozzám adjátok feleségül Kalávati leányasszonyt, akkor visszakapjátok köntösötöket, másként nem!” Ekkor a tündéreknek eszükbe jutott, hogy bizonyára Indra isten régebbi átka teljesül be Kalávatin; azt is látták, hogy tehetetlenek a férfival szemben, ezért beleegyeztek kívánsága teljesítésébe. A törvények előírta szertartással feleségül adták hozzá Kalávati, Alambusá tündéresszony lányát. Visszakapták ruháikat és távoztak. Siva palotát varázsolt oda, és abban lakott Thinthákarála Kalávatival. A tündér nappal mindig felrepült a harmadik égbe, hogy Indra szolgálatára álljon, de éjszakára visszatért férjéhez. Egyszer boldogságában kijelentette urának:

– Indra átka áldásra változott, hogy általa tiéd lehettem, kedvesem!

Thinthákarála megkérdezte, hogy miféle átokról van szó. Az égi asszony elmesélte urának:

– Egyszer, mikor az istenek az égi kertben mulatoztak, dicsérni kezdtem előttük a földi gyönyöröket, és ócsároltam az ég örömeit, amelyek csupán a szemet gyönyörködtetik. Meghallotta Indra, az

istenek királya, és megátkozott: „Eredj, menj feleségül halandó férfihoz, és élvezd az emberi gyönyöröket!” Ez az átok eredményezte, hogy találkoztunk, és kölcsönös boldogságunkra egymáséi lettünk. Egyébként holnap hosszabb időre megyek fel az égbe; ne légy türelmetlen! Rambhá tündér egy új táncszámot mutat be Visnunak, és mindnyájunknak illendő kívárnunk a bemutató végét.

Thinthákarála, akit a tündér szerelme elkapott, kijelentette:

– Én is végig akarom nézni rejtekhelyről a táncot; vigyél magaddal!

– Lehetetlenséget kívánsz – mentegetőzött felesége, Kalávati.

– Indra megtudja és megharagszik!

Hiába próbálta lebeszélni, férje makacsul kitartott kívánsága mellett. Végül Kalávati szerelmében beleegyezett, hogy felviszi magával. Reggel varázslattal elrejtette a fülét díszítő lótuszvirágban, úgy vitte fel Indra palotájába. Thinthákarála megcsodálta a palotát, amelyet csodálatos kéjkeretek öveztek, kapuját égi elefántok őrizték; úgy érezte magát, mintha ő is isten volna. A Démonölő Indra trónja előtt, a harminchárom isten ékes gyülekezetében Rambhá ellejtette ünnepi táncát, amelyet tündérek édes éneke és égi zenészek csengő zenéje kísért. Thinthákarála mindezt végignézte. Akit Siva kegye oltalmaz, annak semmi sem tilalmas.

A táncbemutató végén felállt egy égi kecskebak, az istenek mulattatója, és különleges figurákkal ugrándozni kezdett. Thinthákarála ráismert:

– Ahó! Ezt a kecskét közönséges állatként szoktam látni odalent Uddzsajiniben, itt pedig mint Indra égi bohócával találkozom vele. Az ember nem is gondolná, hogy az istenek varázshatalma milyen hihetetlen szemfényvesztésre képes!

Miközben Thinthákarála ezen elmélkedett, a kecskebohóc tánca is véget ért, és Indra elvonult saját lakosztályába. Kalávati örült, hogy minden simán ment, és ő is hazavitte férjét a fülén viselt lótuszvirágban saját lakásukba. Thinthákarála azonban másnap Uddzsajini utcáin összeakadt az égi bakkecskével, és fennhéjázó hangon rászólt:

– Árél! Táncolj előttem is, ahogy Indra előtt szoktál, különben megharagszom! Mutasd, hogy tudsz táncolni, bohóc!

A kecskebak elámult, s egy szót sem tudott szólni. Egyre azon töprengett, hogy honnan ismerheti ez a halandó a másik szerepében. Thinthákarála tovább szorongatta, s mikor a kecske nem volt hajlandó táncolni, botjával fejbe vágta. A kecskebak Indrához sietett, és vérző fejjel panaszt tett előtte a történetek miatt. Indra meditációba merült, és meglátta, hogyan vitte fel az égbe Thinthákarálát Kalávati, megnézni Rambhá táncát, s hogyan nézte végig a kecskebak ugrádozását a bűnös halandó. Az ég ura maga elé rendelte Kalávatit, és megátkozta: „Mivel vak szerelmedben becsempésztél ide egy halandó férfit, aki meg akarta táncoltatni az égi kecskét, és ily rútul megsértette, távozz innét, és légy szobor azon az oszlopon, amelyet Naraszinha király emeltetett Hasztinápura város templomában!”

Kalávati anyjának, Alamabusának nagy nehezen sikerült valamennyire megengesztelni Indrát, aki ekkor megszabta az átok idejének végét: „Akkor fog lejárni átka, amikor ez a sok éven át épült templom összedől, és a földdel lesz egyenlő.”

Sírva tért vissza férjéhez Kalávati, s keserű szemrehányások között számolt be Indra átkáról, és az átok idejének lejártáról. Ezután átadta neki ékszereit, majd eltűnt, és Hasztinápura városában belebújt a templom oszlopát díszítő szoborba.

Az elválás fájdalma méregként hatolt Thinthákarála szívébe. Nem látott, nem hallott, magánkívüli állapotban fetrengett a földön: „Ó, jaj! Tudtam, hogy titok, mégis kifecsegetem ostoba fejemmel! Persze, magamfajta hitványoknak természetükben rejlik a megbízhatatlanság; hogyan is tudna uralkodni magán az ilyen ember! Saját hibámból szakadt rám ez a keserves veszteség!”

Így jajveszékelt, mikor eszméletét visszanyerte. Később azonban jobb belátásra tért: „Nincs idő a csüggedésre! össze kell szednem minden erőmet, hogy kedvesem átkának megszüntetésén munkálkodjam.”

Azt eszelte ki, hogy vándorló remetének öltözik. Olvasóval és hátára vetett gazellabőrrel szerelte fel magát, haját csimbókba kötötte, úgy ment cselesen Hasztinápurába. A város melletti erdőben négy edénybe rakta felesége ékszereit, és a négy világtáj irányában elásta a földbe. Egy ötödik edényt megtöltött az öt legértékesebb drágakőfajtaival, s ezt az edényt a város szívében, a templom előtti

piactéren ásta el éjszaka. Ezután a folyó partján eszkábált magának lombkunyhót, s abban ütött tanyát. Vezeklést színlelt, áldozatot mutatott be, meditációba merült, imákat mormolt, napjában háromszor fürdött, alamizsnán élt, az ételt evés előtt egy kőre tette, és a folyó vizével leöblítette. Így hamarosan nagy szentség hírébe került.

Idővel a király fülébe is eljutott a szent remete híre, és az uralkodó maga elé kérette. Nem ment el. Ekkor a király kereste fel őt. Hosszasan elbeszélgettek, s mikor estefelé a király indulóban volt, a távolból hirtelen sakálüvöltés hangzott fel. A sakálvonítás hallatára a remetét játszó játékos elnevette magát. A király érdeklődött, hogy mit jelentsen a dolog, ő azonban kitért a válasz elől, mondván, hogy nem lényeges. A király nem volt hajlandó letenni az érdeklődésről, s a csaló végül így felelt:

– Népek ura! Értem az állatok beszédét. Ez a sakál hozzám beszélt: „A várostól keletre az erdőben egy rotangcserje tövében drágaköves ékszerekkel teli edény van elásva. Hozd el magadnak!”

A király elámult. A csaló odavezette, felásta a földet, kiszedte az edényt, és átadta a férfiak urának. A király átvette az ékszereket, és a csaló teljes mértékben megnyerte bizalmát. Szent meggyőződése volt, hogy a remete tudós, igaz szavú és önzetlen. Visszakísérte kunyhójához, újra lábaihoz hajolt, s nagyságát magasztalva tért vissza palotájába késő éjszaka miniszterei élén. Ezután a többi három drágaköves fazekat is megtaláltatta a királlyal a többi világtájon az ügyes csaló, az állatok beszédére hivatkozva. Így a király, a városi polgárok, miniszterek és a hárem asszonyai szívvel-lélekkel a remete odaadó hívei lettek.

Egyszer a király magával vitte az álremetét a templomba. Abban a pillanatban, amikor odaértek, a remete varjúkárogást hallott a piactéren. Figyelmeztette a királyt:

– Hallottad ezt a varjúkárogást? A varjú ezt mondta: „Itt a piactéren a templom előtt teli fazék értékes drágakő van elásva; miért nem viszi el senki?” Nos, eredj, vedd birtokodba!

Odavezette az uralkodót, kiásta a föld alól a legértékesebb drágakövekkel teli edényt, és átnyújtotta a föld urának. A király öröme nem ismert határt. Kézen fogta az álvezeklőt, és saját maga vezette be a templomba. A zarándok a templom egyik oszlopán

felismerte azt a szobrot, amelybe kedvese, Kalávati bújt. Kalávati – aki a szobor alakját öltötte magára – szintén észrevette férjét, fájdalom szorította össze szívét és sírva fakadt. A különös látványra csodálkozás és félelem fogta el a királyt és egész kíséretét. A férfiak ura a jövőmondó szerepében tetszelgő csalóhoz fordult, és megkérdezte: „Mit jelent ez, szentség?” A ravasz férfi rémületet és zavart színlelt, és csak ennyit mondott:

– Térjünk vissza hajlékomba! Ott majd megmagyarázom, bár tulajdonképpen nem volna szabad szólnom róla.

Visszakísérte a népek önzőjét a palotába, és fejtegetésbe fogott:

– Szerencsétlen időpontban és nem megfelelő helyen építetted ezt a templomot, ezért mához három napra nagy csapás fog érni. Emiatt fakadt sírva a templomban a szobor, amikor meglátott. Ha tehát tested nem fölösleges számodra, vedd fontolóra a dolgot, föld ura, s még a mai napon sürgősen tedd a földdel egyenlővé a templomot. Megfelelő helyen és időben emeltess másik szentélyt. Oltsd ki a bajjós előjel átkát, biztosítsd magad és országod üdvét!

A királyt megrémítette a beszéd. Parancsot adott, hogy minden alattvalója lásson munkához, s egyetlen nap alatt földig rombolták a templomot. Utána más helyen fogott hozzá másik templom építéséhez. Haj, a nagyúr a csalók ravaszságának áldozata lesz, ha hisz nekik!

Miután Thinthákarála elérte célját, ledobta magáról a remeteálruhát, és elmenekült Uddzsajiniba. Az átok alól felszabadult Kalávati utánasietett, és félúton utolérte; megörvendezettette férjét, és maga is boldog volt. Ezután felszállt az égbe, és felkereste Indrát. Indra meglepődött, de mikor a tündér szájából értesült férjének, a kockajátékosnak ravaszságáról, megnyerte tetszését az ügyes fogás, és elnevette magát.

Az istenkirály oldala mellett állt Brihaszpati, az égiek főpapja, aki hasonló esetet mesélt el Indrának:

Az égbe jutó hamisjátékos

A játékosok mind ilyenek; egytől egyig minden csalafintaságban mesterek.

Egy régebbi világkorban élt egyik városban egy Kuttanikapata, azaz Bordélycsaló nevű kockajátékos, aki a hamisjáték tudományában nagy bölcsességre tett szert. Amikor a túlvilágra jutott, a halál és törvény királya tudomására hozta:

– Egy teljes világkort kell a pokolban töltened bűneid miatt, játékos. Egy napig azonban Indra leszel jótetted jutalmául, mert egy alkalommal egy bráhmant megajándékoztál egy arannyal. Válassz, hogy a poklobüntetést akarod-e letölteni először, vagy pedig előbb Indra akarsz-e lenni?

– Először Indra akarok lenni – felelte a játékos. Ekkor a Törvény Ura felküldte az égbe. Az istenek egy napra felmentették Indrát tiszte alól, és a játékosot kenték királyukká. Mikor ő lett az ég ura, felhívta magához az égbe a többi játékos és szeretőit, s királyi hatalma alapján kiadta a parancsot az isteneknek:

– Vigyetek el mindnyájunkat egy pillanat alatt valamennyi égi és földi szent fürdőhelyre, azután a hétszigetű föld minden királyának testébe bújjatok be, és megállás nélkül osztogassatok bőkezű alamizsnát miérettünk!

Az istenek kénytelenek voltak engedelmeskedni parancsának. A szent cselekmények megtisztították bűneitől, és véglegesítették indrai méltóságában. Barátai és szeretői, akiket felvitetett magához az égbe, szintén megtisztultak vétkeiktől, és istenekké váltak. Másnap a Halál írnoka jelentette urának, hogy a játékos ravaszságával véglegesen elnyerte az ég királyságát. A Törvény Ura elámult a ravaszságon, és beismerte: „Bizony, a hamisjátékos a mi eszünkön is túljárt.”

Ilyenek a kockajátékosok – fejezte be elbeszélését Brihaszpati, az égiek tanítómestere. Ezután Indra leküldte Kalávatit a földre, hogy vigye fel az égbe Thinthákarálát. Okossága és kitartása megnyerte az istenek királyának tetszését. Testőrévé nevezte ki, és feleségül adta hozzá Kalávatit. Így segítette hozzá Siva kegye a bátor Thinthákarálát ahhoz, hogy az égbe jusson, és az istenek között éljen örömben Kalávatija oldalán.

UTÓSZÓ

Indiai hagyomány szerint bizonyos Gunádhja nevű bráhma hatalmas terjedelmű meseregényt írt Udajana király fiának, Naraváhanadattának szerelmi kalandjairól, amelyek nem kevesebb, mint huszonhat váratlan házasságba torkollottak. A mű terjedelme állítólag százezer versszak volt, s a két nagy eposz (*Mahábhárata* és *Rámáiana*) egyenrangú párjaként emlegették.

A hagyomány azt is tudni véli, hogy a rege valódi szerzője maga Siva volt, a Nagy Isten, aki unatkozó felesége szórakoztatására mesélte el a történetet. Egy kíváncsi szellem titokban kihallgatta beszélgetésüket, s továbbadta egy tündérlánynak, akihez szoros szálak fűzték. A tündérlány sietett elmesélni a frissen hallott regét úrnőjének, s ezek után Káli istennő duzzogva tett szemrehányást férjének: miféle ócska történetekkel szórakoztatja, amelyeket már az egész udvar ismer. Siva haragjában megátkozta a kíváncsi szellemet: szülessék halandó emberként a földön, s csak akkor térhessen vissza az égbe, ha elmondta a mesét egy másik földre átkozott szellemtársának, s az továbbadja az embereknek. E második szellem volt embernéven Gunádhja, aki azután saját vérével írta pálmalevelekre a történetet, eredetileg hétszázezer versszak terjedelemben. Azonban a király, akinek felajánlotta művét, elutasította. Ekkor Gunádhja haragjában a köréje gyűlő erdei vadaknak olvasta fel a mesét, s amint egy levelet elolvasott, tűzbe hajította. Hét év telt el az olvasással, ám ekkor a király megbetegedett. Orvosai, szakácsai és vadászai rájöttek betegségére okára: az erdei vadak étlen-szomjan hallgatták Gunádhját, ezért húsból hiányzott a táperő. A király alázattal járult Gunádhja elé, s még sikerült megmentenie az utolsó százezer versszakot. Gunádhja égbe szállt.

Gunádhja minden bizonnyal történeti személy volt; feltehetőleg időszámításunk első évszázadaiban élt. Műve, a *Nagy mese (Brihat-kathá)* elveszett, csupán fél évezreddel későbbi átdolgozásokból ismerjük. A történet, amelyet feldolgozott, közkedvelt népmese lehetett a maga korában. A 4. század körül működő Kálidásza megemlíti, hogy Avantí földjén szerte mesélik az Udajana-regét, és egykorú buddhista és dzsaina legendák is feldolgozzák Udajana (ill. Naraváhanadatta) történetét. Különös módon, a hagyomány

egybehangzó tanúsága szerint, Gunádhja nem az irodalmi szanszkrit nyelven dolgozta fel a népszerű regét, hanem népnyelven, paisácsi tájszólásban. A paisácsi nyelvet nem ismerjük közelebbről (tekintve, hogy a Nagy mese elveszett, s egyéb irodalmi művek nem keletkeztek, vagy legalábbis nem maradtak ránk ebben a tájszólásban), de az adat jól beilleszthető az indiai irodalom fejlődésébe. Éppen ebben az időszakban – időszámításunk kezdete körül – átmenetileg divatba jött a tájszólások, az ún. prákrit nyelvek vagy népnyelvek használata az irodalomban a szanszkrit mellett, amely már régóta holt nyelv volt. Különösen a dél-indiai Szátaváhana dinasztia pártfogolta a népnyelveket; népnyelven írt költemények mellett nagyszámú prákrit nyelvű felirat is fennmaradt Dél-Indiában. Figyelemreméltó körülmény, hogy a hagyomány éppen a Szátaváhanák királyi udvarába helyezi Gunádhját.

Később a prákrit nyelvek ismét kiszorultak az irodalomból. Gunádhja művét szanszkrit fordítások mentették meg a feledéstől. Három szanszkrit fordítása – illetve szabad átdolgozása – ismeretes: egy Nepálból, kettő Kásmírból. Úgy látszik, a nepáli átdolgozás (bizonyos Budhaszvámin műve a 8–9. sz. táján, *Brihat-kathá-slóka-szangraha* „A Nagy mese verses összefoglalása” címen) áll legközelebb az ismeretlen eredetihez. Ez a változat nagyjából a főcselekménynek – Naraváhanadatta király szerelmi kalandjainak – elmondására szorítkozik, míg a kásmíri átdolgozás betoldott epizódok tömegével duzzasztja fel a főcselekményt. A kásmíri változatok közül kevés művészi értékkel dicsekedhetik Kséméndra műve (*Brihat-kathá-mandzsari* „Virágcsokor a Nagy meséből”, 1037); annál értékesebb Szómadéva alkotása, a *Kathá-szarit-szágara* („Mesefolyamok óceánja”), amelyet 1070 körül írt a kásmíri királyné szórakoztatására.

A *Mesefolyamok óceánja* méltán viseli címét. A szágara „óceán” szó eredeti jelentése szanszkritul „összegyűjtő”, s mint az óceán a folyamok vizét, úgy gyűjti össze hatalmas tárházba India mesekincsét Szómadéva műve. Pusztá terjedelme is lenyűgöző: 21 388 párvers (42 776 verssor, tehát pl. az Iliász terjedelmének közel háromszorosa). E hatalmas terjedelmet a főcselekménybe betoldott történetekkel éri el a gyűjtemény. Naraváhanadatta király kalandjai itt már pusztá füzérül szolgálnak a főcselekménytől teljesen

független mesék előadására. Lépten-nyomon félbeszakítja az elbeszélés menetét egyéb történetek elmondása kedvéért, s a betoldott történetekbe újabb történeteket toldanak az elbeszélők, úgyhogy összesen négy-ötszáz között mozog a feldolgozott mesék száma.

Ez az ún. keretelbeszéléses (vagy beskatulyázásos) megoldás az indiai irodalom jellegzetes sajátossága. Ugyanezzel az eljárással növelték a Mahábhárata című eposzt százezer versszak terjedelművé az énekmondók az i. e. utolsó századokban, s ugyanezzel a fogással élt az indiai állatmesék első nagy gyűjteménye, az időszámításunk kezdete körül összeállított *Pancsatantia*. A kapcsolódó pontot valamely helyzeti hasonlóság teremti meg a mesében: egyes eseteknél tanulságként (vagy vigasztalásul, vagy esetleg pusztán szórakoztatásul) elmondanak egymásnak a szereplők valamely hasonló helyzetről szóló történetet. Az eljárás kétségkívül a népi előadók előadási technikájára vezethető vissza az indiai irodalomban. Egyaránt kedveltek a prózában elhangzó népmesék és a versben előadott epikus énekek. A buddhista szerzetesek – akik népi nyelvjáráson szóltak a tömegekhez, és tanításaikban előszeretettel használtak fel népmeséi elemeket – hasonló megoldással vezették be erkölcsstanító legendáikat. A keretelbeszéléses eljárás a szanszkrit meseirodalomból eljutott az arabokhoz, ennek köszönheti létrejöttét és szerkezetét az *Ezeregyéjszaka*.

A keretelbeszéléses szerkesztésmód segítségével Szómadéva mindent bedolgozhatott a Nagy mesébe, amit korának mesekultúrájából érdekesnek talált. Egyaránt felvette az élıszóban terjedő népmeséket és az irodalmi feldolgozásokat, szorosan vett meséket és mondákat, legendákat, mítoszokat. Pl. teljes terjedelemben beiktatta művébe „A hulladémon huszonöt meséje” c. Önálló meseciklust (ennek fordítása a *Népek Meséi* sorozatban 1963-ban jelent meg). Hasonlóképpen felvette a teljes Pancsatantrát (öt könyvből áll), átdolgozta a Mahábháratából Nala és Damajantí regéjét, Sakuntalá epizódját, Urvasí és Purúravasz ősrégi mítoszáét.

Indiában az élıszóbeliség és az írásos irodalom nem vált olyan élesen külön, mint Európában. Az irodalom jelentős – és talán legértékesebb – anyagát szájhagyomány őrizte. Az írástudatlan

tömegek még a múlt században is népi énekmondók előadásából ismerték a nagy eposzokat és legendákat. A mese műfajában különösen erős az élőszóbeli hagyományozás és írásos feldolgozás egybefonódása: a mesegyűjtemények szerzőinek tevékenysége nem sokkal több, mint koruk közkedvelt népmeséinek stiláris átdolgozása szanszkrit nyelven. Így Szómadéva művéből a 10–11. századi indiai városi kultúra népmesekincsének (a keleti városi folklórnak) színe-javát ismerhetjük meg, kitűnő stílusérzéssel megáldott költő feldolgozásában.

A történetek szereplői – királyok és királyfiak mellett – elsősorban kereskedői körökből kerülnek ki. Lehetséges, hogy az eredeti Nagy mesében (Gunádhja művében) még inkább előtérben állt a városi polgárság, és a későbbi kásmíri szanszkrit nyelvű átdolgozás vitt a történetekbe nagyobb számban királyi udvarokhoz kapcsolódó elemeket. Talán erre mutat a főhősnek, Naraváhanadattának a neve is: Naraváhana a kereskedők védőistenének, Kubérának a jelzője. Általában a klasszikus indiai népmesekincsben jóval nagyobb szerephez jut a városi elem, mint az európai népmesékben, annak ellenére, hogy az ország lakosságának túlnyomó többsége apró falvakban lakott. Az európai népmesék szereplői vagy szegénysorsú parasztfiúk-parasztlányok, vagy királyfiak-királylányok (de ez utóbbi esetben a királyság fogalmának csupán jelképes szerepe van, a királyi udvarok tényleges életének rajza nélkül), s a városi kereskedőés iparosréteg igen ritkán jut főszerephez az európai parasztmesékben. Indiában ellenkező a helyzet. A klasszikus népmesei anyagban ritkán találkozunk a földművelő kasztok tagjaival a történet főhőse gyanánt, a királyok és királyfiak pedig hús-vér alakok, akiknek udvari életét – természetesen költői túlzással – bőségesen és valós színekkel ecsetelik a mesék. Emellett a leggyakoribb mesemotívumok közé tartozik a kereskedői foglalkozással járó bonyodalmak feldolgozása: vagyonát gyarapító vagy vagyonát elveszítő kereskedőfiú, karavánútra induló és útja során rendkívüli helyzetekbe kerülő kereskedő a legkedveltebb mesei figura.

Az indiai mesék gondolatmenete is eltér az európai népmesékétől. Az európai tündérmesék fő típusa a meghatározott céllal útnak induló legény története, aki útja során szörnyetegeket

győz le természetfölötti erők segítségével, s végül eléri célját, amely leggyakrabban a királylány kezének és a királyi trónnak az elnyerése. Az indiai mesékből többnyire hiányzik ez a céltudatosság. Itt a hős nem saját maga küzdi ki célját, hanem a végzet kiszámíthatatlan szeszélye sodorja váratlan kalandokba, s ennek következtében – szerkezeti szempontból tekintve – a mese nem annyira egyetlen központi gondolat köré van felépítve, hanem inkább kalandok színes füzére.

E szerkezeti különbség szorosan összefügg a mesék világnézeti hátterével. A hindu gondolkozást mélységesen áthatja a Sors vagy Végzet kikérülhetetlenségének gondolata. Hindu tanítás szerint – amely a lélekvándorlás tanából indul ki – sorsunkat elkerülhetetlenül megszabják előző életünkben elkövetett tetteink, amelyeknek következményei elől akaratumkkal kitérni nem tudunk. A mesékben a főhős és a főhősnő egymásra találását leggyakrabban azzal magyarázzák meg, hogy előző életükben is egymáséi voltak. A bonyodalmakból a kibontakozást igen gyakran nem a főhős rátermettsége hozza meg, hanem valamely istenség váratlan beavatkozása, aki előző életében elkövetett jócselekedetei jutalmául szabadítja meg a hőst a bajból. A hős menekülésének legkedveltebb típusa a késő klasszikus indiai mesékben (az I. évezred vége felé) az a megoldás, hogy a hős nem tényleges cselekvéssel, hanem valamely istenség magasztalásával vagy saját életének áldozatul felajánlásával nyeri el az isten kegyét, aki csodatevő közbelépéssel teljesíti imádója kívánságát.

Valóság és csoda összefonódása más jellegű az indiai mesékben, mint Európában. Az európai tündérmese elejétől végéig jelképes légkörben mozog, öntörvényű csodavilágban játszódik, amely túl van időn és téren („egyszer volt, hol nem volt”), s a földi élet mindennapjainak részletezésére sohasem tér ki. Az emberi, valós problémák megoldását jelképesen, földöntúli szinten fejezi ki az európai mese. Az indiai mesékben mindkét világ egyformán, teljes értékkel szerepel. A mese bevezető mondata tényleges földi helyet (létező indiai városokat) nevez meg, s nevének és pontos társadalmi helyzetének ismertetésével jellemzi a főszereplőt. Földi valósághoz híven részletezi a szereplők vagyoni helyzetét és mindennapi életét, s ebben a mindennapi környezetben találkoznak

a szereplők egy-egy emberevő rákszaszadémonnal, jóakarató vidjádharma-szellemmel vagy az imádságukra megjelenő Siva istennel.

E beállításbeli különbségből fakadólag a mesék műfaji határai sem teljesen azonosak az európai mesékével. A mi mesei műfajaink közül leginkább tündérmese és novellamese keverékének volna nevezhető az indiai mesék többsége. A tiszta novellamesei műfaj is megjelent ugyan Indiában az I. évezred vége felé (*Sukaszaptati* című gyűjtemény, amely „A papagáj hetven meséje a csalfa asszonyokról” alcímmel látott napvilágot magyar fordításban), azonban elszigetelt jelenség maradt, s a csodás elemekkel kevert, színes, kalandos történetek örvendtek nagyobb népszerűségnek.

Kötetünkben azokból a mesékből válogattunk, amelyeket Szómadéva dolgozott be a *Mesefolyamok óceánja* szövegébe. A mű főcselekményét – Naraváhanadatta kalandjait – figyelmen kívül hagytuk, ami nem okozott szerkesztési nehézséget, tekintve, hogy a műben feldolgozott több száz mese nem áll kapcsolatban a főcselekménnyel. Igyekeztünk híven követni Szómadéva mesemondó stílusát. Szómadéva a legkiválóbb szanszkrit stílusművészek közé tartozik. Míg a szanszkrit költők többsége – különösen e késői korban – hajlamos arra, hogy magasrendű művészet címén élvezhetetlenül dagályos stílusban írjon, Szómadéva kellően mértéktartó. Bár művének szövege bővelkedik ékes stílusú leírásokban, hasonlatokban, szójátékokban, a stílus színessége sohasem megy a cselekmény élvezhetőségének rovására. A fordításban mindössze azt a változtatást eszközöltük, hogy prózában adtuk vissza az eredetileg verses szöveget. Az eredeti szöveg versformája *síóka*, a szanszkrit epikus költészet hagyományos versmértéke; tizenhat szótagból álló, időmértékes vers, a sor közepén metszettel; rímtelen. Két sor alkot egy versszakot. Egy sor képlete:

u u u u U - - u | u u u u U - U -

Pl.:

Kanakhala nevű fürdő van a Gangá folyó vizén.

Vekardi József

JEGYZETEK

A *Mesefolyamok óceánja* szanszkrit szövegét először H. Brockhaus adta ki: *Kathā Sarit Sāgara. Die Marchensammlung des Somádévá.* Leipzig, 1839–1866. A fordításhoz ezt a kiadást használtuk. A teljes művet angolra fordította C. H. Tawney (*The Kathā Sarit Sāgara or Ocean of the Streams of Story.* Calcutta, 1880–1884). Tawney kitűnő angol fordítását újra kiadta, bőséges magyarázó jegyzetek kíséretében, N. M. Penzer (*The Ocean of Story, being C. H. Tawney's translation of Somadeva's Kathā Sarit Sāgara, or Ocean of the Streams of Story.* London, 1924–1928. Delhi, 1968). E hatalmas, tízkötetes angol kiadás az összehasonlító népmese kutatás alapvető munkái közé tartozik.

A mű a *Mahábhārata* beosztását követve, 18 könyvre oszlik. Az egyes történeteknek az eredetiben nincs címük; a címeket mi adtuk. Az alábbiakban közöljük a mesék lelőhelyét. (A címek utáni római szám a Kathá-szarit-szágara egyes könyveit, az arab szám a könyvön belüli fejezet számát jelöli.)

Pátaliputra: I. 3.

A nevető hal: I. 5.

Egérkereskedő: I. 6.

A Védát üvöltő pap: I. 6.

Udajana regéje: II. 9–10.

Rupiniká: II. 12.

A pórujárt csábítók: II. 13.

Az okos gyermek: II. 14.

Az álszent szerzetes: III. 15.

A féltékeny tündéresszony: III. 17.

A bátor Vidusaka: III. 18.

Férj, feleség, udvarló: III. 19.

A tettek gyümölcse: III. 20.

Rangon aluli házasság: IV. 21.

Sorsok: IV. 23.

Saktivéga: V. 24–26.

Két történet: VI. 28.

A kegyetlen anyós: VI. 29.

Platán-lány: VI. 32.

Tündérfeleség: VII. 37.

Kanakavarsa király: IX. 55.

Bolond-történetek: X. 61.

A királylány és a két tolvaj: X. 64.

Az ügyes hamisjátékos: XVIII. rar.

A *Népek Meséi* sorozat gyakorlatától eltérően, az Aarne–Thompson-féle népmesekatalógus típuszámainak feltüntetésétől el kellett tekintenünk. Az Aarne–Thompson-féle, ún. nemzetközi mesekatalógus valójában csupán az európai mesekincsre vonatkozik, s az egységes európai mesekincstől erősen eltérő keleti mesékre nehezen alkalmazható. Emiatt kísérlet történt az indiai mesetípusoknak külön katalógusba foglalására.

A szövegben szereplő tulajdonnevek többsége nem szorul magyarázatra. A magyarázatot igénylő mitológiai neveket és szanszkrit szavakat alábbiakban betűrendben közöljük.

Ardzsuna – mondabeli királyfi, a Mahábhárata című eposz főszereplője. Vitéz harcos, aki egyszer magával az erdei vadász (*kiráta*) alakjában testet öltő Siva istennel is birokra kelt.

Brahmá – a hindu istenháromságban a Teremtő. Alakja kissé háttérbe szorul Siva és Visnu mellett. Főként a világrendet fenyegető veszedelmek esetén szokott tiszteletreméltó döntőbíróként közbelépni.

bráhman – pap, a négy rend (papok, nemesek, közrendűek, szolgák) legelőkkelőbbikének tagja. Méltóságjele a bal vállon átvetett zsinór. A papi hivatás mellett gyakran más foglalkozást is űznek a bráhmanok (vezető állami tisztségek vállalásától földművelésig).

csakóra-madár – fürjszerű madár; hiedelem szerint a Hold sugaraiból táplálkozik.

Dasaratha – mondabeli király, a *Rámájana* című eposz főszereplőjének, Ráma királyfinak atyja.

Dekkhán – az indiai félsziget déli része.

domba – alacsonyrendű, erdőlakó, vándorló kaszt Észak-Indiában. Tagjainak foglalkozása többek között a hóhérmesterség volt, s a kivégzéseket dobszóval kísérték. Valószínűleg a dombák (mai kiejtéssel: *romok*) leszármazottai a cigányok (cigányul: *romok*).

Dusjanta – mondabeli király. Erdei vadászaton pillantotta meg a szépséges Sakuntalá remeteleányt, s némi viszontagságok után feleségül vette.

Gangá – görög nevén Gangesz, India szent folyója. A mítosz szerint az égből folyik alá a földre, majd az alvilágba.

Ganésa – az akadályokat elhárító és a sikert biztosító isten. Az írásművek bevezető formulájában az ő segítségével könyörögnek. Elefántormánytal ábrázolják.

Garuda – a mítoszban óriási madár, a madarak királya. Visnu isten hátasállata. A kígyók ellensége. Emberarccal is ábrázolják.

Hanumán – a Rámájana című eposzban a majomkirály hatalmas erejű minisztere. Ráma királyfi követségében százmérföldes ugrással átrepült Lanká (Ceylon) szigetére.

Indra – az istenek királya. Számos csatát vívott különböző szörnyetegekkel („démonölő Indra”). Íja a szivárvány, dárdája a villám.

jaksák – szellemek, főként a gazdagság istenének, Kuvérának kísérei, de más istenek kíséretében is találhatóak.

jógi – a *jóga* nevű misztikus vallásfilozófiai rendszer követője. Később egyszerűen a „varázsló” jelentést vette fel a szó (a mai indiai nyelvekben dzsóginak ejtik).

Káli – istennő, a Himalája hegység leánya, Siva isten felesége. Babonás, kegyetlen kultusza – amelyben emberáldozatok is szerepeltek – az i. sz. I. évezred vége felé erősen elterjedt. Rituális öngyilkossággal való tisztelete az irodalomban közhellyé vált.

Kártikéja – hadisten. Siva istennek anyja nélkül született fia, akinek születését a démonok legyőzése érdekében szorgalmazták az istenek.

kasztok – öröklődő foglalkozási ágak Indiában. Számuk több ezer. Egyik kasztból a másikba átlépni nem lehetett, házasság csak kaszton belül volt megengedve. A kasztrendszer 1947-ben (India függetlenné válásakor) eltörölték, azonban a gyakorlatban még mindig érvényesül.

Krisna – Visnu isten megtestesülése pásztor alakjában. A Mahábhárata című eposzban Ardzsuna királyfi segítőtársa és kocsihajtója. Szerelme tizenhatezer pásztorlánnyal (köztük

elsősorban Rádhával) a lírai költészetben számtalan vallásos vers tárgya lett.

Kumára – más néven Kártikéja (l. ott), hadisten.

kusa-fű – áldozatoknál használatos, sásszerű fű.

Lanka – Ceylon szigetének régi neve. A Rámájana című eposzban a ráksaszadémonok hona, amelyet Ráma királyfi foglalt el tőlük.

Maja – az istenek építőmestere.

Ménáká – tündérlány Indra kíséretében, akinek egy remetével kötött házasságából született Sakuntalá.

Méru – mitikus hegy a Himalájában, az istenek lakóhelye.

pana – pénznem a régi Indiában.

Pátaliputra – a mai Patna városa a Gangá mellett, Benáresztől keletre. Időszámításunk első századaiban a Maurja-birodalom fővárosa volt.

prákrit nyelvek – a késő ókori India beszélt nyelvjei, szemben a szanszkrittel, amely ekkor már halott irodalmi nyelv volt.

ráksasza – női megfelelője *ráksaszí*, démon a hindu mitológiában.

Ráma – királyfi, a Rámájana című eposz főszereplője. Feleségét, Szítát, a ráksaszák elrabolták; legyőzte a ráksaszákat, és visszaszerezte asszonyát.

Rámájana – időszámításunk kezdete körül keletkezett, szanszkrit nyelvű eposz. Népnyelvi fordításait egészen a múlt századig vándor énekmondók adták elő Indiában.

vidjádharma – a levegőégben lakozó, mágikus hatalommal rendelkező lény.